รายงาน
ผลการประเมินสถานการณ์
ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย
ปี ๒๕๖๒

2019 Human Rights Assessment
Report of Thailand

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
National Human Rights Commission of Thailand

รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒

2019 Human Rights
Assessment Report
of Thailand

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

National Human Rights Commission of Thailand

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒.
-- กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๒.
๒๐๐ หน้า.
๑. สิทธิมนุษยชน. I. ชื่อเรื่อง.
๓๒๓
ISBN 978-616-8274-06-4

ที่ปรึกษา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

คณะผู้จัดทำ

ลดาพร เผ่าเหลืองทอง	หิรัญญา ปะดุกา	รักษณาลี ดอนสนธิ์
พรปวีณ์ มีมากบาง	พิสิฐ ชินานุพันธ์	รุจาภา อำไพรัตน์
ศรัทธาวุฒิ จันขันธ์	ศิริวรรณ ขนุนทอง	ชนากานต์ วรสิงห์

คณะบรรณาธิการ

บุญเกื้อ สมนึก	หรรษา บุญรัตน์	ชุลีพร เดชขำ
ลดาพร เผ่าเหลืองทอง	หิรัญญา ปะดุกา	

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๒๐ หมู่ที่ ๓ อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖ - ๗
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๘๙
โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๖๘, ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๐
เว็บไซต์: www.nhrc.or.th

ออกแบบและพิมพ์ที่

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๒๒ ๙๐๐๐, ๐ ๒๘๘๒ ๑๐๑๐
โทรสาร ๐ ๒๔๓๓ ๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔ ๑๓๘๕
E-mail: aprint@amarin.co.th Homepage: http://www.amarin.co.th

สงวนลิขสิทธิ์

ผลงานนี้ ใช้สัญญาอนุญาตของครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons Licence: CC)
แบบแสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-อนุญาตแบบเดียวกัน (CC-BY-NC-SA)

ภาพตราสัญลักษณ์
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อุณาโลม
ความยิ่งใหญ่

รัศมี
การแผ่ไพศาลหรือการให้ความช่วยเหลือประชาชนไปทั่วทุกทิศ

รูปทรงดอกบัว
ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนมนุษย์อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

รูปคนล้อมเป็นวงกลม
การสร้างพลังความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ

รูปมือ
การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในการโอบอุ้มคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ด้วยหลักแห่งความเสมอภาคและภราดรภาพ

สีน้ำเงิน หมายถึง สีของความเชื่อมั่นของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคม
หมายถึง ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานเพื่อประชาชน
หมายถึง ความสามัคคี และการประสานพลังอย่างหนักแน่นจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

“เครื่องหมายราชการดังกล่าว นอกจากใช้เป็นตราประจำสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว ให้ใช้เป็นตราประจำตำแหน่งประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตราประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และตราประจำตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”

คำนำ

รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒ นี้ จัดทำขึ้นจากการเฝ้าระวังและติดตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอย่างต่อเนื่องในรอบปี ๒๕๖๒ (ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๒) ตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๒) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๒) ประกอบมาตรา ๓๓ และมาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการฯ จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ฯ แบบสรุปโดยอย่างน้อยในรายงานต้องประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน เพื่อเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และคัดเลือกประเด็นจากสถานการณ์สำคัญซึ่งเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งจากหน่วยงานรัฐและเอกชน สื่อมวลชน สาธารณชน ตลอดจนประชาคมระหว่างประเทศ และ/หรือสถานการณ์ที่เห็นว่ามีนัยสำคัญต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศ รวมถึงเรื่องที่ กสม. ได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งจากการจัดทำรายงานการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน หรือการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาไปยังรัฐบาล หน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ โดยจำแนกตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

กสม. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การเสนอรายงานฉบับนี้จะทำให้สาธารณชนได้รับทราบถึงพัฒนาการความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน จะช่วยให้เกิดการทบทวน พิจารณาประเด็นที่ยังเป็นปัญหาอุปสรรค เพื่อสร้างเสริมพลังการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนเชิงสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น กสม. ขอขอบคุณหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนทุกแห่งที่ให้ความร่วมมือทั้งโดยการให้ข้อมูล รวมทั้งส่งผู้แทนมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงานฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือด้วยดีในโอกาสต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มกราคม ๒๕๖๓

สารบัญ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๘

แผนและผลการดำเนินการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒ ๑๐

อักษรย่อและความหมาย ๑๑

บทสรุปผู้บริหาร ๑๒

๐๑
บทนำ

๐๒
การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๒.๑ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ๓๕

๒.๒ การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย ๔๖

๒.๓ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพสื่อมวลชน และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ๕๑

๐๓
การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๓.๑ สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม ๖๑

๓.๒ สิทธิด้านสุขภาพ ๖๙

๓.๓ สิทธิด้านการศึกษา ๘๐

๓.๔ ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ๘๘

๐๔
การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

๔.๑ สิทธิเด็ก ๙๗

๔.๒ สิทธิผู้สูงอายุ ๑๐๙

๔.๓ สิทธิคนพิการ ๑๑๘

๔.๔ สิทธิสตรี ๑๒๘

๔.๕ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ๑๔๐

๐๕
การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเด็นที่อยู่ในความห่วงใย

๕.๑ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๕๕

๕.๒ สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๑๖๔

๕.๓ การค้ามนุษย์ ๑๗๓

ภาคผนวก

สารบัญแผนภาพ

ตารางที่ ๑ แสดงการใช้จ่ายเงินของกองทุนยุติธรรม ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ๓๗

ตารางที่ ๒ แสดงผลการทดสอบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑ ๘๐

ตารางที่ ๓ สถิติเด็กถูกกระทำรุนแรงของศูนย์ช่วยเหลือสังคม ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ๑๐๓

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบสถิติการดำเนินคดีในศาลในความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ๑๗๘

คณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวัส ติงสมิตร

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ถึงปัจจุบัน

นางฉัตรสุดา จันทร์ดียิ่ง

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ถึงปัจจุบัน

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ถึงปัจจุบัน

นายสุรเชษฐ์ สถิตนิรามัย

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ โดยลาออกเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐

นางอังคณา นีละไพจิตร

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ โดยลาออกเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒

นางเตือนใจ ดีเทศน์

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ โดยลาออกเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒

นายชาติชาย สุทธิกลม

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ โดยลาออกเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๒

ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๓

ประกาศแต่งตั้งฯ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ถึงปัจจุบัน

นายสมณ์ พรหมรส

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวอารีวรรณ จตุทอง

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

แผนและผลการดำเนินการ
จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒

ระยะเวลา	ขั้นตอนหลัก	กระบวนการ
ม.ค. ๒๕๖๒	ขั้นที่ ๑ การวางแผน	• การประมวลสถานการณ์ที่ผ่านมา และจัดทำข้อมูลเบื้องต้นพร้อมนำเสนอประเด็นหลักที่จะติดตาม
ก.พ. - ธ.ค. ๒๕๖๒	ขั้นที่ ๒ การเก็บข้อมูล/ตรวจสอบ	• การรวบรวมข้อมูลภายในสำนักงาน กสม. • การรวบรวมข้อมูลจากภายนอก เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อต่าง ๆ • การประชุม/การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มกับบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • การบันทึก/จัดเก็บข้อมูลตามประเด็นสิทธิ
ก.พ. - ธ.ค. ๒๕๖๒	ขั้นที่ ๓ การเปรียบเทียบ/การวิเคราะห์	• การเปรียบเทียบ/ตรวจสอบมาตรฐานสิทธิมนุษยชน (๑) สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (๒) สรุปข้อสังเกต (Concluding Observations) ของกลไกประจำสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน และ (๓) การตอบรับของรัฐบาลต่อข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR • การวิเคราะห์และประเมินผลความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนข้างต้นของประเด็นนั้น ๆ จากปีที่ผ่านมา
ก.ย. - ธ.ค. ๒๕๖๒	ขั้นที่ ๔ การจัดทำร่างรายงาน	• การจัดทำร่างรายงานตามประเด็น กลุ่มประเด็น และในภาพรวมของรายงานทั้งฉบับ รวมถึงการบรรณาธิการต่าง ๆ
ม.ค. - มี.ค. ๒๕๖๓	ขั้นที่ ๕ การเสนอรายงานต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี	• การนำเสนอร่างรายงานต่อที่ประชุม กสม. ด้านบริหาร เพื่อขอความเห็นชอบ • การจัดพิมพ์ และจัดส่งรายงานให้กับรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี พร้อมเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่เกิน ๙๐ วัน นับจากวันสิ้นปี ๒๕๖๒

อักษรย่อและความหมาย

(เรียงตามตัวอักษรนำจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

กสม.	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กสทช.	คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
คสช.	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ
CAT	อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
CEDAW	อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
CERD	อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
CPED	อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)
CRC	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)
CRPD	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities)
EM	กำไลอิเล็กทรอนิกส์คุมประพฤติ (Electronic monitoring)
GCM	ข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และปกติ (Global Compact on Migration)
GCR	ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย (Global Compact on Refugees)
GSP	สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preference)
HRDD	การประเมินผลการกระทบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence)
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
ICESCR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
ILO	องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization)
MLC	อนุสัญญาแรงงานทะเล พ.ศ. ๒๕๔๙ (๒๐๐๖) (Maritime Labour Convention)
UNGPs	หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจภายใต้กรอบ “คุ้มครอง-เคารพ-เยียวยา” (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework)
UNHCR	สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugee)
UPR	กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายประเทศภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Periodic Review)

การจัดทำรายงานผลการ
ประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของ
ประเทศ เป็นการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ
ที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมาตรา ๒๖ (๒)แห่ง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการจัดทำรายงานดัง
กล่าว
ในปี
๒๕๖๒
รัฐบาลได้ส่ง
เสริมการเข้า
ถึงความยุติธรรม
ของประชาชนต่อ
เนื่องจากปีที่ผ่าน
มา โดยเฉพาะการ
ช่วยเหลือให้ผู้ต้องหา
หรือจำเลยที่ไม่มีหลัก
ทรัพย์เพียงพอได้รับ
การปล่อยชั่วคราว
ระหว่างการดำเนิน
คดี นอกจากนี้
มีการยกเลิก
ประกาศ
กสม.
บทสรุป
ผู้บริหาร

บทสรุป ผู้บริหาร

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ เป็นการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมาตรา ๒๖ (๒) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการจัดทำรายงานดังกล่าว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ประมวลข้อมูลจากเหตุการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลจากภาคเอกชน ภาคประชาชน การดำเนินการของหน่วยงานรัฐ และข้อมูลจากการปฏิบัติงานของ กสม. รวมทั้งได้จัดการรับฟังความเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สังเกตการณ์และเก็บข้อมูลในบางกรณี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และพิจารณาเปรียบเทียบกับสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในและหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิในแต่ละด้านและจัดทำข้อเสนอแนะ โดยได้แบ่งการประเมินสถานการณ์ออกเป็น ๔ ด้านตามขอบเขตของสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในบริบทของประเทศไทย ได้แก่ (๑) ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (๒) ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (๓) ด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล และ (๔) ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย ดังมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

๑. สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ปัญหาการกระทำทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย และการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี นอกจากนี้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๖๑/๑ เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง มีการยกเลิกประกาศ คสช. เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลทหารและให้โอนคดีไปยังศาลยุติธรรม และมีความพยายามแก้ปัญหาเรือนจำแออัด โดยการตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ อย่างไรก็ดี ยังมีรายงานว่ามีการฟ้องร้องชาวบ้านและบุคคลอื่นที่ดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน มีนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ถูกทำร้ายซ้ำโดยไม่มีความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินคดีเท่าที่ควร และยังมีความล่าช้าในการโอนคดีจากศาลทหารไปยังศาลยุติธรรม

ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทรมานและบังคับบุคคลให้สูญหาย มีความคืบหน้าในการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... ต่อสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลได้ให้ความร่วมมือกับคณะทำงานว่าด้วยการหายสาบสูญ

โดยถูกบังคับฯ ของสหประชาชาติ รวมถึงได้มีการสืบสวนคดีนายพอละจี รักจงเจริญ หรือบิลลี่ จนมีความคืบหน้าที่สำคัญ ส่วนสถานการณ์ด้านการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ โดยทั่วไปพบว่า ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพดังกล่าวได้โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐอันเป็นผลจากการยกเลิกคำสั่งของหัวหน้า คสช. ที่ห้ามการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ปลายปี ๒๕๖๑ และการยกเลิกประกาศ คสช. ที่ให้สื่องดเว้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ในปี ๒๕๖๒ ส่วนการดำเนินคดีกรณีการแสดงความเห็นของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พบว่า ยังมีอยู่บ้างแต่ไม่มากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ ส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อความเท็จและการหลอกลวงประชาชน อย่างไรก็ดี องค์กรภาคประชาสังคม ยังคงมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของถ้อยคำบางคำที่อาจนำไปสู่การตีความและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่

ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคในการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ดำเนินกิจกรรมด้วยสันติวิธีจากการถูกข่มขู่คุกคามหรือทำร้าย การเร่งโอนคดีที่ยังเหลืออยู่ที่ศาลทหารไปยังศาลยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว การเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามอนุสัญญา CAT เพื่อให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว และรัฐบาลควรลดข้อห่วงกังวลของประชาชนเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่มีบทบัญญัติเป็นการจำกัดการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

๒. สถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำและความคุ้มครองทางสังคม สิทธิด้านการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ และประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ

ในปี ๒๕๖๒ พบว่า รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานในกลุ่มประชากรที่อาจเข้าถึงโอกาสในการทำงานน้อยกว่าประชากรทั่วไป เช่น กลุ่มแรงงานนอกระบบ มีการตรากฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมงและห้ามการบังคับใช้แรงงาน อย่างไรก็ดี ปัญหาการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้มีการปิดโรงงานหลายแห่งโดยค้างการจ่ายค่าจ้างและมีการเลิกจ้างแรงงาน การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในภาคธุรกิจอาจทำให้มีการเลิกจ้างงานมากขึ้น และพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิแรงงานของพนักงานจ้างเหมาบริการของภาครัฐ และการปรับปรุงกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ซึ่งยังอยู่ระหว่างการดำเนินการ

ในด้านการคุ้มครองทางสังคม มีการปรับปรุงสิทธิประโยชน์แก่แรงงานตามกฎหมายประกันสังคมเป็นระยะ และรัฐบาลได้ดำเนินการให้แรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองทางสังคมตามมาตรา ๔๐ ของกฎหมายประกันสังคมหรือการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติได้ตามความสมัครใจ แต่ยังมีแรงงานนอกระบบที่สมัครใจเข้าสู่ระบบคุ้มครองดังกล่าวค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ รัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ในด้านการศึกษา รัฐบาลมีความพยายามดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงตามที่ได้มีการรับรองไว้ทั้งในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความช่วยเหลือแก่เด็กจากครอบครัวยากจนและเด็กกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือป้องกันการออกจากโรงเรียนกลางคันผ่านการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มีความพยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครูและการใช้เทคโนโลยีโดยให้เอกชนมีส่วนร่วม ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ในด้านสุขภาพ รัฐมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงมากขึ้นผ่านการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ และได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพที่สำคัญ ได้แก่ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งประสบความสำเร็จในการลดอัตราวัยรุ่นตั้งครรภ์ได้ในระดับหนึ่ง ส่วนสถานการณ์สุขภาพที่ควรติดตามและเฝ้าระวัง คือ การที่กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้นและมีผู้บาดเจ็บจากการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่อง คือ ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 และการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

ส่วนประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับธุรกิจ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนเป็นประเทศแรกในเอเชีย โดยแผนปฏิบัติการฯ ได้กำหนดประเด็นสำคัญที่จะดำเนินการใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสิทธิแรงงาน ๒) ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ ๔) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. ที่มีไปยังรัฐบาลในขณะที่มีการจัดทำแผนฯ ความท้าทายคือการนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดผลและการทำให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

ทั้งนี้ ในประเด็นสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การดูแลแรงงานที่ถูกเลิกจ้างให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย การพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อรองรับสภาวะเศรษฐกิจในอนาคต การแก้ไขปัญหาพนักงานจ้างเหมาบริการในหน่วยงานของรัฐ การส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบการประกันสังคมให้มากขึ้น และการคุ้มครองสิทธิแรงงานในการรวมตัวและเจรจาต่อรองโดยเร่งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านแรงงาน

ในด้านการศึกษา กสม. มีข้อเสนอแนะในเรื่องการสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในการช่วยเหลือเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการเร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกสังกัด ส่วนสิทธิด้านสุขภาพ กสม. ได้เสนอแนะเรื่องการเร่งพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและการแพทย์ได้โดยสะดวกและทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ห่างไกล การขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของกลุ่มนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G และกลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร การใช้มาตรการเชิงป้องกันในการจัดการกับปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น การเร่งดำเนินมาตรการระยะสั้นที่มุ่งลดปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 และการพิจารณาข้อเสนอแนะของ กสม. เรื่องการแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ ๓๑/๒๕๖๒

ในประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับกระบวนการแปลงแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ ไปสู่การปฏิบัติ การให้รัฐวิสาหกิจเป็นแบบอย่างในการนำหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติไปใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่นเดียวกับการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจเอกชนนำหลักการชี้แนะฯ นี้ ไปปรับใช้ตามความเหมาะสมภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าหรืออุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฯ เป็นระยะ ๆ

๓. สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

ในรายงานฉบับนี้ กสม. ได้นำเสนอประเด็นสิทธิมนุษยชนของประชากร ๕ กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรี ซึ่งรวมถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ และผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ คนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิง

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของเด็กตามอนุสัญญา CRC และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ดียิ่งขึ้นโดยมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในการลดอัตราการเสียชีวิตของเด็ก การพัฒนาเด็กปฐมวัย และการปราบปรามการแสวงประโยชน์ทางเพศต่อเด็ก ส่วนในด้านการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และการแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีความคืบหน้าในระดับหนึ่ง

รัฐได้มีการเตรียมรองรับประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดยการจัดให้มีระบบการออมเพื่อวัยเกษียณแบบสมัครใจสำหรับกลุ่มที่ยังไม่มีระบบสวัสดิการทางการใด ๆ และมีมาตรการส่งเสริมและคุ้มครองประชากรสูงอายุ ทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพ การส่งเสริมการมีงานทำ การจัดบริการสุขภาพ และการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิ แต่การดำเนินงานในบางด้านยังมีข้อจำกัด เช่น การเตรียมความพร้อมของกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในระบบสวัสดิการใด การจัดบริการสุขภาพที่ยังไม่ตอบสนองต่อการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และการยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการทำร้าย การทอดทิ้ง หรือการล่วงละเมิดผู้สูงอายุ

ส่วนคนพิการยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการปี ๒๕๕๐ และอนุสัญญา CRPD ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา การมีงานทำ และการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงสิทธิและการดำรงชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตามความมุ่งหมายของอนุสัญญา CRPD อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้มีการแสดงเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมสิทธิและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในหลายโอกาส และมีการเปิดให้คนพิการและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ

รัฐบาลได้มีความพยายามส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินการบางด้านยังไม่เห็นผลชัดเจนนัก เช่น การกระทำรุนแรงในครอบครัวที่สถิติผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงยังคงระดับใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา การขาดมาตรการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ นอกจากนี้ องค์กรภาคประชาสังคมยังมีความกังวลต่อการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสถาบันครอบครัว โดยการไกล่เกลี่ยปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่ทำให้สตรีมีความเสี่ยงจะถูกกระทำรุนแรงซ้ำ ในด้านการขจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ได้มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องความหลากหลายทางเพศและสุขภาวะทางเพศเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องดังกล่าวแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนในวงกว้าง

ในด้านการดูแลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ การจัดระบบการทำงานของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติโดยรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ทำให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวมีสถานะที่ถูกต้องและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายแรงงาน รวมทั้งมีการตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมง แต่ยังพบปัญหาในการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าถึงสวัสดิการ รัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ในเวทีระหว่างประเทศที่จะขจัดความไร้รัฐให้หมดไปภายในปี ๒๕๖๗ และได้พยายามแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนไร้รัฐในการเข้าถึงกระบวนการขอสัญชาติ อย่างไรก็ดี ยังคงมีผู้ไร้รัฐที่รอการแก้ไขปัญหาอีกกว่า ๔๐๐,๐๐๐ คน ส่วนด้านผู้แสวงหาที่พักพิง มีความคืบหน้าที่สำคัญทั้งในการส่งผู้หนีภัยการสู้รบเมียนมากลับประเทศด้วยความร่วมมือกับประเทศเมียนมาและ UNHCR และการจัดทำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่หนีภัยการประหัตประหารจะไม่ถูกส่งกลับไปเผชิญภัยอันตรายและได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองที่เหมาะสม นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแนวทางการปฏิบัติการไม่กักเด็กผู้โยกย้ายถิ่นฐานไว้ในห้องกัก และมีการดำเนินการเพื่อพัฒนาระบบคัดกรองผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายเพื่อคัดแยกผู้ลี้ภัยและให้ความคุ้มครองที่เหมาะสม

ในด้านสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ เช่น การมีมาตรการสนับสนุนให้ครอบครัวทำหน้าที่ดูแลเด็กเพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัยในชีวิต และมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย มีมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว และจัดให้มีกลไกระดับชุมชนในการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิเด็ก เช่น การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ฯลฯ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเปิดให้องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชนที่มีความพร้อมเข้ามาช่วยสนับสนุนภารกิจดังกล่าว

ในด้านสิทธิผู้สูงอายุ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุของกลุ่มแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะการสร้างหลักประกันว่าแรงงานกลุ่มดังกล่าวจะมีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม การพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้เกี่ยวกับโรคและภาวะการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และควรมีมาตรการป้องกันปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือถูกทำร้ายโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ส่วนด้านสิทธิของคนพิการ ควรมีมาตรการเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสิทธิคนพิการตามข้อเสนอของสมัชชาเครือข่ายคนพิการระดับชาติ รวมถึงการยกระดับศูนย์บริการคนพิการ การสร้างเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการต่อตนเอง ตลอดจนของครอบครัวและสังคมต่อคนพิการ โดยให้คนพิการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรเร่งรัดแก้ไขปัญหาการศึกษาของคนพิการ โดยจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละประเภท พัฒนาครูและสนับสนุนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำมากขึ้น เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสใช้ความสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้คนพิการเป็นกำลังสำคัญของระบบเศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศ ตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ นอกจากนี้ ควรกำหนดให้ผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะต้องจัดอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตทุกโครงการ

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิสตรี ควรมีมาตรการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีที่ต้นเหตุ การเร่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวควรคำนึงว่าต้องไม่ทำให้ผู้หญิงประสบอันตรายหรือเสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรงซ้ำ การคุ้มครองสตรีที่ถูกแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีและการช่วยเหลือสตรีที่ค้าประเวณีให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการให้ความรู้และสร้างความตระหนักเพื่อลดอคติที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติทางเพศ

ในส่วนของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องสิทธิในสวัสดิการสังคมแก่แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับบริการสุขภาพ ควรเร่งรัดกระบวนการให้สัญชาติเพื่อให้สามารถแก้ไขความไร้รัฐให้หมดไปภายในปี ๒๕๖๗ ตามที่รัฐบาลได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้ โดยในระหว่างดำเนินการ ควรมีมาตรการเพื่อประกันว่าบุคคลไร้รัฐ/ ไร้สัญชาติทุกกลุ่ม รวมถึงนักเรียนไร้รัฐที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G จะเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย ในขณะเดียวกัน ควรเร่งรัดดำเนินการให้มีระบบคัดกรองผู้ลี้ภัยออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายและกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสม

๔. สถานการณ์ของประเด็นสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย

ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใยในปี ๒๕๖๒ มี ๓ ประเด็น ประกอบด้วยเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการค้ามนุษย์

สถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนในปี ๒๕๖๒ มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน อุทยานแห่งชาติ และการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ รวมทั้งมีการยกเลิกคำสั่ง คสช. ที่ ๖๔/๒๕๕๗ เรื่องการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ แต่การดำเนินคดีต่อประชาชนที่ถูกจับกุมตามคำสั่งดังกล่าวยังคงดำเนินไปตามกระบวนการ ขณะเดียวกัน มีกลุ่มประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาป่าไม้และที่ดิน รวมทั้งให้แสวงหามาตรการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกดำเนินคดี อีกทั้ง ยังมีกรณีที่ประชาชนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการประกาศผังเมืองในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็น และการประกาศใช้กฎหมายโรงงานฉบับใหม่ที่เปิดให้โรงงานขนาดเล็กตั้งอยู่ในชุมชนและอาจก่อมลพิษต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งมีการคัดค้านการสร้างโรงงานกำจัดขยะในหลายพื้นที่เนื่องจากประชาชนเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย

ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล เช่น การกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในระดับพื้นที่ในการจัดการที่ดินที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทบทวนการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อประชาชน และจัดหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินที่เหมาะสมให้ประชาชนที่ต้องออกจากที่ดินเดิมและไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ในขณะเดียวกัน รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาและการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวลของประชาชน มีมาตรการดูแลประชาชนหากได้รับผลกระทบ รวมทั้งควรกำหนดมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน และควรกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและเยียวยาแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

สำหรับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี ๒๕๖๒ เหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่มีจำนวนลดลงจากปีก่อนหน้า โดยข้อมูลในปี ๒๕๖๒ เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๔๑๑ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๑๘๐ ราย ได้รับบาดเจ็บ ๒๔๓ ราย มีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบ ๕๔๘ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๒๑๘ ราย และได้รับบาดเจ็บ ๒๖๕ ราย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพยายามแก้ไขปัญหาข้อกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่มีการละเมิดสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว โดยมีมาตรการในเชิงป้องกัน ได้แก่ การปรับปรุงสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยให้สามารถตรวจสอบได้ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดในสถานที่ควบคุมตัว การจัดให้มีบุคลากรทางการแพทย์ประจำสถานที่ควบคุมตัว การเปิดโอกาสให้ญาติเข้าเยี่ยม และการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของ กสม. ประสานขอเข้าเยี่ยมผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวได้ นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ถูกควบคุมตัวโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น อย่างไรก็ดี กสม. ยังคงได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว รวมถึงการตรวจ DNA ประชาชนในบางพื้นที่ ในด้านการดูแลประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ได้มีการเยียวยาทั้งด้านการเงินและด้านจิตใจ และมีการตั้งศูนย์ประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อส่งเสริมการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นนี้ เช่น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง และมีมาตรการที่ประกันว่าจะมีการนำหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการปฏิบัติจริง รวมทั้งควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... มีมาตรการที่ส่งเสริมการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงมาตรการในการดูแลสภาพทางจิตใจของเด็ก การดูแลเด็กกำพร้าให้ได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่เหมาะสม การส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่สตรีที่สูญเสียหัวหน้าครอบครัวทั้งในกลุ่มของเด็กกำพร้าและสตรีที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่ายว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่าย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพตลอดจนการลดปัญหาความยากจน และการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่

ด้านการค้ามนุษย์ รัฐบาลได้มีการปรับปรุงกฎหมายโดยออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเพิ่มความผิดฐานบังคับใช้แรงงาน ด้านการปราบปรามมีการจับกุมและดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดที่เป็นรูปธรรมและมีการลงโทษผู้กระทำผิดหลายราย รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดขณะเดียวกัน มีการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้กลับภูมิลำเนาและกลับคืนสู่สังคม และมีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการคัดแยก คุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะ เช่น ควรมีการติดตามผลการดำเนินการปราบปรามการบังคับใช้แรงงานทั้งในภาคประมงและอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดแยกผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานซึ่งอาจมีความแตกต่างจากการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และการเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน พ.ศ. .... ที่สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยในพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

Executive Summary

This assessment report on the human rights situation in the country is prepared according to the duties and authorities provided in Section 247 (2) of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 and Section 26 (2) of the Organic Act on National Human Rights Commission B.E. 2560. In preparing the report, the National Human Rights Commission (NHRC) compiled data from human rights incidents that occurred in 2019, the private sector, civil society, the performances of government agencies, and the works of NHRC itself. The NHRC also organized consultations with various stakeholders and field visits for observation and documentation in some cases. The data was analyzed against the rights recognized in the constitution, national laws and treaties to which Thailand is a party and has obligations to comply, to assess the situation of rights in each area and to develop recommendations. The situation assessment was divided into 4 areas according to the scope of international human rights treaties and important human rights issues in the Thai context: 1) civil and political rights; 2) economic, social and cultural rights; 3) human rights of specific groups; and 4) human rights issues of concern, which can be summarized as follows:

1. The situation of civil and political rights

Important issues include access to justice, torture and enforced disappearances, and freedom of expression and peaceful assembly.

In 2019, the government continued to promote access to justice, in particular providing help to the accused or defendants who do not have sufficient securities to secure temporary release during the court proceedings. In addition, an amendment was made to Section 161/1 of the Criminal Procedure Code to provide protection to human rights defenders from lawsuits initiated in bad faith or with distorted facts. The National Council for Peace and Order (NCPO)'s Announcement on cases to be tried by Military Court was revoked and pending cases are being transferred to the Court of Justice. Efforts were made to solve the problem of overcrowded prisons by establishing a committee to develop measures to reduce congestion of inmates. However, there were still reports of lawsuits against villagers and human rights activists. There were political activists repeatedly assaulted without adequate progress regarding the prosecution of perpetrators. And there were delays in transferring cases from the Military Court to the Court of Justice.

In the prevention and eradication of torture and enforced disappearances, a progress was made with the proposal of the Bill on Prevention and Suppression of Torture and the Disappearance of Persons B.E. .... to the House of Representatives. The government cooperated with the UN Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, and the investigation into the case of Mr. Porlaji Rakchongcharoen or Billy yielded a significant progress. As for the situation regarding the exercise of freedom of expression and peaceful assembly, it was found that in general the public were able to exercise such freedom without state interference, as a result of the abolition of the Head of NCPO's order that banned political gatherings since late 2018, and the NCPO's announcement that ordered the media to refrain from presenting information that criticize the government in 2019. There were still some cases of using the Computer-related Crimes Act B.E. 2550 (2007) and its amendments to prosecute political activists for expressing their opinions. The number is relatively lower than in 2018, and most of the cases involved disseminating false and deceptive messages to the public. Nevertheless, civil society organizations still have concerns about the enforcement of relevant laws due to the ambiguity of certain words that may subject to interpretation and discretion of the authorities.

On issues related to civil and political rights, the NHRC has made recommendations to the government and relevant agencies, including the recommendations to adjust regulations or practices that obstruct access to the Justice Fund; to protect human rights defenders who carry out peaceful activities from threats, intimidation or attacks; to speed up the transfer of pending cases at the Military Court to the Court of Justice; and to accelerate the consideration of the Bill to Prevent and Suppress Torture and Enforced Disappearances B.E. ...., taking into account the compliance with the Convention Against Torture (CAT), for immediate enforcement. The government should address the concerns of the public regarding ambiguous enforcement of laws with provisions restricting freedom of expression and peaceful assembly, such as the Computer-related Crimes Act B.E. 2550 (2007) and its amendments, the Broadcasting and Television Businesses Act B.E. 2551 (2008), and the Public Assembly Act B.E. 2558 (2015).

2. The situation of economic, social and cultural rights

Important issues include rights to employment and social security, rights to education, rights to health, and human rights related to business operations.

In 2019, the government adopted a policy to promote employment among population groups that may have relatively less access to job opportunities, such as informal workers. New laws have been enacted to protect workers in the fishery sector and to prohibit forced labor. However, international trade problems had led to the closure of many factories, resulting in the layoffs of workers. The adoption of artificial intelligence in the business sector may lead to more layoffs. And there were problems with the protection of labour rights of out-sourced workers or service contractors in the government sector. Improvement of labour relations law is underway.

In the area of social protection, improvements were made on the benefits of workers under the social security law. The government has also taken steps to allow informal workers to be able to enjoy social protection under Article 40 of the Social Security Act, or to apply for membership of the National Savings Fund on a voluntary basis. However, the number of informal workers who voluntarily enter the protection scheme is still relatively low. In addition, the government has a policy to help low-income people in slum communities to have secure housing and access to basic utilities.

In education, the government has made efforts to promote rights to access to quality education, as guaranteed by international treaties, the Constitution and relevant national laws, by providing supports to children from poor families and other vulnerable children to return to the education system or by preventing drop-out of school through the implementation of the Equitable Education Fund (EEF). Efforts have been made to improve the quality of education through teacher development and the use of technology by engaging the private sector. These initiatives have to be pursued continuously.

In terms of health, the state has taken steps to increase citizens' access to public health care services through the development of primary care systems. Efforts have been made to solve critical health problems, namely adolescent pregnancy, which has been successfully reduced to a certain extent. The health situation that should be monitored is increased contraction of sexually transmitted diseases among teenagers and youths, and increased people who have got injuries due to the use of substandard or improper marijuana products. The determinants of health, namely PM 2.5 pollution and the use of pesticides, remain problematic.

As for business and human rights issues, the government has announced the National Action Plan on Business and Human Rights, the first of its kind in Asia. The Action Plan prioritizes issues in 4 areas: i.e., labour rights; communities, land, natural resources and the environment; human rights defenders; and international investment. This is in line with the NHRC's recommendations to the government during the preparation of the Plan. The challenges now are on effective implementation of the Plan and on sensitizing business entrepreneurs to be more concerned about human rights while conducting their business.

Regarding issues of economic, social and cultural rights, the NHRC has made several recommendations to the government and relevant agencies, such as, to take care of laid-off workers to ensure they receive benefits as prescribed by law; to enhance labour capacities to accommodate future economic conditions; to solve the problems of service contractors in government agencies; to encourage more informal workers to enroll into the social protection systems; and to protect labour rights to organize and collective bargaining in line with international labour standards.

In education area, the NHRC has recommendations for supporting the implementation of the Equitable Education Fund (EEF) to help children outside the education system to receive education, particularly in the high school level which is part of basic education, as well as to accelerate the improvement of the quality of teaching and learning in every institution.

As for the rights to health, the NHRC has suggested to accelerate the development of primary care systems so that people, particularly those living in remote areas, can access public health and medical services more conveniently and thoroughly. The NHRC also recommends the state to eliminate barriers to access to public health services among stateless students whose identification number begins with the letter G and traditional people whose names are on the civil registration but without Thai citizenship; to adopt preventive measures to deal with adolescent pregnancy problems; to immediately implement short-term measures to reduce PM 2.5 pollution; and to consider the NHRC's recommendations on the resolution of agricultural chemical use as in the Human Rights Violation Investigation Report No. 31/2562.

On the issue of business and human rights, the government should focus on the process of turning the National Action Plan into action; the use of state enterprises as a model in applying the UN Guiding Principles on Business and Human Rights in their businesses; and encouraging people to participate in periodic monitoring of progress or obstacles in the implementation of the plan.

3. Human rights situations of specific groups

In this report, the NHRC presents human rights issues of 5 specific groups, namely children, the elderly, persons with disabilities, women (including issue of gender equality), and those with legal status and rights problems consisting of migrant workers of three nationalities, stateless people, and asylum seekers.

In 2019, the government and relevant agencies took steps to further promote and protect the rights of children according to the Convention on the Rights of the Child (CRC) and the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017). Concrete results are found in the reduction of the mortality rate of children, early childhood development, and the suppression of sexual exploitation of children. As for the violence against children and sexual exploitation of children, relevant agencies have made efforts to solve the problems continually and progress has been made to a certain extent.

The government has prepared to support the increasing aging population by providing for a voluntary retirement savings scheme for groups of people who are not part of any formal welfare system and by taking measures to promote and protect the elderly population, including paying allowances, promoting employment, providing health services, and helping the elderly whose rights are violated. However, the implementation in some areas has some challenges, such as in working with the informal labour groups,

most of whom are not part of any welfare system; in providing health services that have not yet thoroughly responded to the illness of the elderly; and the lack of clear measures to prevent abuse, neglect or violation of the elderly.

Persons with disabilities have had obstacles in accessing a number of rights under the Promotion and Development of Quality of life of Persons with Disabilities Act, B.E. 2550 (2017) and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), particularly in education, employment and access to public transport services. This is due to the lack of equipment and facilities necessary to access rights and enjoy livelihoods by being part of society as intended by the CRPD. However, in 2019, the government has shown its will to promote rights and improve the quality of life of persons with disabilities on many occasions. It also engaged persons with disabilities and the private sector in government implementation.

The government has made efforts continuously to promote and protect the rights of women. However, some efforts have yet to yield obvious results, such as in the issue of domestic violence, where the statistics of women who were abused still remained close to the same level as of the previous year. Furthermore, there has been no measure in place to solve the problems at the root cause. In the issue of elimination of discrimination on the basis of sex, a revision has been made to the curriculum regarding gender diversity and sexual wellbeing in order to create a better understanding of the issues among children and youths.

As for those with legal status and rights problems, the government's continuous efforts to regularize migrant workers of 3 nationalities have provided them with a regular status and rights protection under the labour laws. A new legislation has been enacted to provide protection for workers in the fishery sector. Still, problems have been found in practice regarding access to welfare. The government has expressed its intention in international forums to completely eliminate statelessness by 2024. It has tried to overcome obstacles to facilitate stateless people to access the citizenship process. However, there are more than 400,000 stateless people still waiting in line. As for asylum seekers, significant progress has been made in repatriating people who fled from fighting in Myanmar through cooperation with Myanmar government and UNHCR. In addition, the government has enacted the Prime Minister Office's Regulation on the screening of aliens who are in the Kingdom and cannot return home, 2019, to ensure that those fleeing from persecutions would not be repatriated to danger and could receive appropriate assistance. Relevant agencies have worked together to lay down practical guideline to stop detaining migrant children in detention centers. Efforts have also been made to develop a screening system for illegal immigrants in order to identify refugees and provide appropriate protection.

Regarding the situation of human rights of these various groups mentioned above, the NHRC's key recommendations include: to develop measures to support families to take care of children so that children are safe and have suitable development according to their age; to have measures to prevent

domestic violence against children; and to establish community-level mechanisms for monitoring child abuse, such as the use of violence against children, etc., by enlisting local administrative organizations' support in accordance with Section 250 (1) of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017), and engaging potential non-governmental organizations and the private sector to support the mission.

Regarding the rights of the elderly, the government should give priority to the preparation for informal workers to enter old age by, in particular, ensuring that such labour groups will have sufficient income for living according to an appropriate standard of living, and the development of medical personnel to have better knowledge about diseases and illnesses of the elderly. There should be measures to prevent the problem of the elderly being abandoned or abused by engaging local administrative organizations. As for the rights of persons with disabilities, there should be measures to push forward the work on the rights of persons with disabilities as proposed by the National Assembly of Networks of Persons with Disabilities, including improving the service centers for persons with disabilities, promoting the positive attitude of persons with disabilities towards themselves as well as that of families and society towards persons with disabilities, with the participation of persons with disabilities in the process. In addition, the government should hasten to solve the education problems of persons with disabilities by providing education that suits the needs of different category of persons with disabilities, developing teachers and supporting adequate and thorough educational equipment and facilities, and promoting the employment of persons with disabilities. In addition, public transportation service providers should be required to provide facilities and equipment for persons with disabilities in all future projects.

For issues relating to women's rights, there should be measures to solve domestic violence against women at the root cause and capacity development of personnel to acquire the knowledge and skills necessary to perform duties in accordance with the Promotion of Family Development and Protection Act B.E. 2562. Any measure to strengthen the family institution should not put women in danger or at risk of repeated violence. There should be protection of women exploited in prostitution and provision of assistance to women in prostitution to have alternatives of occupation. There should be education and awareness raising program to reduce prejudice that leads to sexual discrimination.

For those with legal status and rights problems, clarification should be made on the rights in social welfare for migrant workers of 3 nationalities, particularly the right to health care services. The nationality granting process should be expedited so that the statelessness can be eliminated by 2024 as has been announced by the government. In the process, there should be measures in place to ensure that every group of stateless persons, including stateless students whose identification number begins with the letter G, will at least have access to basic healthcare services. At the same time, relevant agencies should be prepared to implement the Prime Minister Office's Regulation on the screening of aliens who are in the Kingdom and cannot return home, 2019.

4. Situation of human rights issues of concern

There were 3 human rights issues of concern in 2019: i.e., community rights in natural resources and environmental management, the situation in the southernmost provinces, and human trafficking.

As for the situation of community rights in 2019, amendments were made to the laws on community forests, national parks, and wildlife conservation and protection on the provisions that allow people to participate in the conservation and to exploit natural resources in the protected area. The NCPO Order No. 64/2557 on the suppression and prevention of forest encroachment and destruction of forest resources was revoked, but the legal procedures continue with the people who were arrested under the Order. Some groups of people have called on the government to solve forest and land problems, and to seek measures to help prosecuted citizens. Besides, there were also cases in which some groups of citizens disagreed with the changes in city planning in the Eastern Special Economic Corridor Development Project which did not involve public participation. There are concerns that the promulgation of a new factory law that allows small factories to be located in communities may cause pollution to the communities in the neighbouring area. There was also an objection to the construction of waste disposal plants in many areas because people were afraid that the plants would affect their health.

In this regard, the NHRC has presented recommendations to the government: e.g., to require relevant agencies to have clear guidelines for participation of citizens and local communities in managing land and housing and in exploitation of natural resources; to review lawsuits against citizens; and to provide housing and suitable, arable land for people who had to leave their land and do not have a place to live and land to make a living. At the same time, the government should give priority to making clarification to the public about the implementation of development projects and environmental protection, particularly in matters of concern to the public, and to have measures in place to take care of people if affected, as well as measures to inspect the operation of factories or other businesses that may affect the environment and public health, and measures to solve problems and provide remedies for affected people.

As regards the situation in the southernmost provinces, the number of violent incidents in 2019 significantly decreased from the previous year. Records of 2019 showed that there were 411 violent incidents in the southern border provinces in which 180 people were killed and 243 people were injured, compared with 548 incidents in 2018 in which 218 people were killed and 265 people were injured. The relevant government agencies have made efforts to address issues of alleged violations of the rights of detainees by adopting preventive measures such as installing security cameras in detention facilities to record interview process, assigning permanent medical personnel to places of detention, providing opportunities for relatives to visit detainees, and coordinating with NHRC staff on requests to visit detainees. Moreover, government agencies have organized human rights training programs for authorities on how to treat detainees based on human rights principles. However, the NHRC continues to receive complaints about ill-treatment of detainees, as well as about DNA testing conducted on people in certain areas. People who are affected by violence, have been provided with both financial and psychological remedies. A coordination center for human rights for children and women in the southern border provinces has also been set up to promote collaboration between the government and civil society in this regard.

The NHRC has put forward the following recommendations on this issue: Relevant government agencies should continue providing trainings to law enforcement officials to enable them to perform duties in consistence with human rights principles and adopt measures to ensure that human rights principles will be observed in practice. The consideration of the Bill on Prevention and Suppression of Torture and the Disappearance of Persons B.E. .... should be expedited. Measures should be taken to address the psychological effect of violence on children, ensure that orphans receive appropriate education and development, and promote occupations for women who have lost the heads of their families so that they can continue to live a decent life.

With regard to human trafficking, the government has improved the law by issuing the Emergency Decree to Amend the Prevention and Suppression of Trafficking in Persons Act to include the offense of forced labour. On the suppression side, there were arrests and prosecution of offenders of whom many were punished, including government officials involved in the crime. Meanwhile, cooperation has been sought among neighbouring countries to facilitate the return and reintegration of victims of human trafficking. The works of relevant agencies in screening and providing protection and assistance to the victims were integrated for more efficiency.

The NHRC's recommendations on this issue include the monitoring of the outcome of the suppression of forced labour in the fishing and other industries, particularly the screening of victims of forced labour, which may be different from the screening of victims of human trafficking; and the consideration of the Bill on Prevention and Suppression of Smuggling of Migrants, B.E. .... in line with Thailand's obligations in the Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime should be expedited.

บทที่ ๑

บทนำ

บทนำ

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเป็นหน้าที่และอำนาจของ กสม. ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๒) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๒) ซึ่งกำหนดให้ กสม. จัดทำรายงานดังกล่าวเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน และรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวยังกำหนดว่าเมื่อรับทราบรายงานนี้ ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็ว กรณีไม่อาจดำเนินการได้หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการต้องแจ้งเหตุผลให้ กสม. ทราบโดยไม่ชักช้า

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ยังได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติม โดยมาตรา ๔๐ ได้กำหนดกรอบเวลาให้ กสม. จัดทำรายงานนี้ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน ในกรณีที่ไม่อาจดำเนินการให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาดังกล่าว สามารถขอขยายเวลาได้อีกไม่เกิน ๑๘๐ วัน โดยต้องแจ้งให้รัฐสภาทราบ รวมทั้งให้แนวทางการจัดทำรายงานฯ ว่า ให้กระทำเป็นการสรุป ประกอบด้วยปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมิให้ระบุรายละเอียดอันเป็นการเปิดเผยความลับของบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยไม่จำเป็น และต้องคำนึงถึงความถูกต้อง เป็นธรรม และผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ โดยให้หน่วยงานของรัฐที่ กสม. ร้องขอ แจ้งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในส่วนที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจให้ กสม. ทราบ ส่วนมาตรา ๔๑ กำหนดว่าให้ กสม. จัดให้มีแผนการดำเนินการเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่นี้เป็นไปโดยไม่ชักช้า แล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ มาตรา ๔๔ ได้กำหนดว่าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม และ กสม. ได้ตรวจสอบและชี้แจงหรือจัดทำรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องของสถานการณ์นั้นแล้ว ให้สรุปการชี้แจงดังกล่าวไว้ในรายงานนี้ด้วย

เพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น กสม. ได้จัดทำแผนการดำเนินการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี ๒๕๖๒ ซึ่งประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การวางแผน	• การประมวลสถานการณ์ที่ผ่านมา และจัดทำข้อมูลเบื้องต้นพร้อมนำเสนอประเด็นหลักที่จะติดตาม
ขั้นที่ ๒ การเก็บข้อมูล/ตรวจสอบ	• การรวบรวมข้อมูลภายในสำนักงาน กสม. การรวบรวมข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อต่าง ๆ • การประชุม/การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มกับบุคคลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • การบันทึก/จัดเก็บข้อมูลตามประเด็นสิทธิ
ขั้นที่ ๓ การเปรียบเทียบ/การวิเคราะห์	• การเปรียบเทียบ/ตรวจสอบมาตรฐานสิทธิมนุษยชน (๑) สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (๒) สรุปข้อสังเกต (Concluding Observations) ของกลไกประจำสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน และ (๓) การตอบรับของรัฐบาลต่อข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR • การวิเคราะห์และประเมินผลความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนข้างต้นของประเด็นนั้น ๆ จากปีที่ผ่านมา
ขั้นที่ ๔ การจัดทำร่างรายงาน	• การจัดทำร่างรายงานตามประเด็น กลุ่มประเด็น และในภาพรวมของรายงานทั้งฉบับ
ขั้นที่ ๕ การเสนอรายงานต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี	• การนำเสนอร่างรายงานต่อที่ประชุม กสม. ด้านบริหาร เพื่อขอความเห็นชอบ • การจัดพิมพ์และจัดส่งรายงานให้กับรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี พร้อมเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่เกิน ๙๐ วัน นับจากวันสิ้นปี ๒๕๖๒

ในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ กสม. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม ๒๕๖๒ และการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข่าวที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ เรื่องร้องเรียนที่ กสม. ได้รับ รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ กสม. การสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดให้มีกระบวนการปรึกษาหารือและรับฟังความเห็นจากผู้แทนของหน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและมีการสอบทานข้อมูลเพื่อความถูกต้อง จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายใน หนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม ทั้งพันธกรณีในการเคารพการใช้สิทธิของประชาชน การคุ้มครองบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิ และการดำเนินการให้สิทธิเป็นจริง (Obligations to respect, protect and fulfill) รวมทั้งจากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และข้อเสนอแนะจากกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review: UPR) ภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่ไทยรับมาดำเนินการ

สำหรับสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ กสม. ใช้เป็นกรอบในการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคีแล้ว ๗ ฉบับ ที่ลงนามไว้และอยู่ระหว่างการดำเนินการเข้าเป็นภาคี ๑ ฉบับ รวมทั้งอนุสัญญาที่จัดทำในกรอบองค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยในปัจจุบันหรือจะมีผลใช้บังคับในอนาคตอันใกล้รวม ๑๗ ฉบับ ดังนี้

๑. สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันมีสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่จัดทำภายใต้กรอบสหประชาชาติรวม ๙ ฉบับ มีสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว ๗ ฉบับ และที่ลงนามไว้ ๑ ฉบับ คือ

๑.๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๔๐

๑.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖ (Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

๑.๓ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๖๖ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

๑.๔ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๘ และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๓ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๓

๑.๕ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. ๑๙๘๔ (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

๑.๖ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ (Convention on the Rights of the Child: CRC) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕ และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ ๓ ฉบับ ได้แก่

๑.๖.๑ พิธีสารเลือกรับว่าด้วยการขายเด็ก โสเภณีเด็ก และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol to the International Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography: OP-SC) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๔๙ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

๑.๖.๒ พิธีสารเลือกรับว่าด้วยสภาวะความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ (Optional Protocol to the International Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict: OP-AC) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๔๙

๑.๖.๓ พิธีสารเลือกรับว่าด้วยกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน (Optional Protocol to the International Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure: OP3) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๗

๑.๗ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. ๒๐๐๖ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๑ และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน โดยมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙

๑.๗.๑ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Optional Protocal to the CRPD) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการให้สัตยาบันเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๙ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙

๑.๘ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: CPED) ค.ศ. ๒๐๐๖ ประเทศไทยลงนามไว้เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๕ แต่ยังไม่มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเนื่องจากยังอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎหมายภายในก่อนการดำเนินการเข้าเป็นภาคี

๒. อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

เป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ[๑] (International Labour Organization: ILO) ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันและยังมีผลใช้บังคับกับประเทศหรือจะมีผลใช้บังคับในอนาคตอันใกล้รวม ๑๗ ฉบับ ได้แก่

อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๔	การหยุดพักผ่อนประจำสัปดาห์ในงานอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๔๖๔ (1921)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๙	การปฏิบัติโดยเท่าเทียมกันในเรื่องค่าทดแทนสำหรับคนงานชาติในบังคับและคนต่างชาติ พ.ศ. ๒๔๖๘ (1925)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๒๙	การเกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับ พ.ศ. ๒๔๗๓ (1930) รวมทั้งพิธีสารของอนุสัญญาฯ
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๐	การแก้ไขบางส่วนของอนุสัญญา พ.ศ. ๒๔๘๙ (1946)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๘	การจัดตั้งบริการจัดหางาน พ.ศ. ๒๔๙๑ (1948)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๐๐	ค่าตอบแทนที่เท่ากัน พ.ศ. ๒๔๙๔ (1951)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๐๕	การยกเลิกแรงงานบังคับ พ.ศ. ๒๕๐๐ (1957)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๑๑	การเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ พ.ศ. ๒๕๐๑ (1958)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๑๖	การแก้ไขบางส่วนของอนุสัญญา พ.ศ. ๒๕๐๔ (1961)[๒]
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๒๒	นโยบายการทำงาน พ.ศ. ๒๕๐๗ (1964)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๒๗	น้ำหนักสูงสุดที่อนุญาตให้คนงานคนหนึ่งแบกหามได้ พ.ศ. ๒๕๑๐ (1967)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๓๘	อายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างงานได้ พ.ศ. ๒๕๑๖ (1973)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๕๙	การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพและการจ้างงาน (คนพิการ) พ.ศ. ๒๕๒๖ (1983)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๘๒	การห้ามและการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๒ (1999)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๘๗	กรอบเชิงส่งเสริมการดำเนินงานความปลอดภัยและอาชีวอนามัย พ.ศ. ๒๕๔๙ (2006)
อนุสัญญา MLC	อนุสัญญาแรงงานทะเล พ.ศ. ๒๕๔๙ (2006)
อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๑๘๘	การทำงานในภาคประมง พ.ศ. ๒๕๕๐ (2007) *จะมีผลใช้บังคับตั้งแต่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

[๑] มีสถานะเป็นทบวงชำนัญพิเศษแห่งสหประชาชาติ (specialized agency) โดยมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการปรับปรุงสภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ผ่านการกำหนด ติดตาม และกำกับมาตรฐานในด้านการจ้างงาน ค่าจ้าง ระยะเวลาการปฏิบัติงาน การประกันสังคม และอื่น ๆ

[๒] มีสาระสำคัญ คือ การแก้ไขบทบัญญัติของอนุสัญญาที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมใหญ่ ILO สมัยที่ ๓๒ ครั้งที่ ๑ ในส่วนที่เกี่ยวกับการนำเสนอรายงานผลการปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวโดยคณะประศาสน์การ (Governing Body) ของ ILO

นอกจากสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญา ILO ข้างต้นแล้ว การจัดทำรายงานฉบับนี้ยังได้คำนึงถึงปฏิญญา ข้อมติ มาตรฐาน แนวทาง ข้อกำหนดระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนคำมั่นต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ และ/ หรือรับรองไว้ต่อประชาคมระหว่างประเทศ เช่น คำมั่นของประเทศไทยในกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR) ของสหประชาชาติ เป็นต้น

สำหรับการจัดทำคำชี้แจงข้อเท็จจริงกรณีมีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๗ (๔) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมาตรา ๒๖ (๔) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น ในปี ๒๕๖๒ กสม. ได้จัดทำคำชี้แจงต่อรายงานที่มีลักษณะดังกล่าวจำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่ คำชี้แจงกรณีรายงานสรุปสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยขององค์กรฮิวแมน ไรทส์ วอทช์ (Human Rights Watch) ในรายงานสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ครั้งที่ ๒๙ ประจำปี ๒๕๖๒ และคำชี้แจงกรณีรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๑ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ดังรายละเอียดปรากฏในคำชี้แจงที่ ๑/๒๕๖๒ และ ๒/๒๕๖๒ ในภาคผนวกของรายงานฉบับนี้

บทที่ ๒

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๓๕ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๔๑ การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย

๕๑ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพสื่อมวลชน และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การประเมินสถานการณ์
ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองในกติกา ICCPR ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๒ สิทธิสำคัญตามกติกาฯ ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ติดตามและทำการประเมินสถานการณ์ ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรม ปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยและผู้ต้องโทษโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การทบทวนบทลงโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมร้ายแรงที่สุด รวมถึงการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ ทั้งนี้ รัฐภาคีกติกาฯ มีพันธกรณีต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงและได้รับสิทธิจริง ทั้งมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหาร ทางสังคม หรือมาตรการอื่น ๆ ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ของมาตรการดังกล่าวต่อการเข้าถึงและการใช้สิทธิของประชาชน

๒.๑ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ภาพรวม

กติกา ICCPR ได้รับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายข้อ เช่น ข้อ ๙ รับรองสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวโดยอำเภอใจ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในเวลาอันสมควร และมิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี สิทธิในการได้รับการเยียวยากรณีถูกจับกุมหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบส่วนข้อ ๑๐ ของกติกาฯ รับรองว่าบุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ระบบราชทัณฑ์ควรปฏิบัติต่อนักโทษโดยมุ่งหมายให้นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม และข้อ ๑๔ กำหนดว่าบุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ

สิทธิดังกล่าวข้างต้น ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมาตรา ๒๕ วรรคสี่ บัญญัติว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๙ วรรคสาม ระบุว่าการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี และมาตรา ๖๘ กำหนดให้รัฐจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้ นอกจากนี้ มาตรา ๒๕๘ ง. ยังได้กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้สามารถอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว

คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามกติกาฯ ของประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๐ ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น รัฐภาคีควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือจำกัดการใช้โทษประหารชีวิตเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุด ควรใช้การพิจารณาคดีในศาลทหารเป็นข้อยกเว้นและหากต้องพิจารณาคดีในศาลทหาร ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข

ตามกติกาฯ ข้อ ๑๔ ที่ว่า ควรโอนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลทหารและเกิดขึ้นก่อนวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙ ไปยังศาลยุติธรรม และควรมีมาตรการลดความแออัดในเรือนจำ รวมถึงการใช้ทางเลือกอื่นแทนการคุมขัง และปรับปรุงสภาพของเรือนจำให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนดแมนเดลา) การยกเลิกโทษประหารชีวิต หรือหากจะยังคงโทษดังกล่าวไว้ ควรจำกัดการใช้โทษเฉพาะอาชญากรรมร้ายแรงที่สุด (most serious crimes) ซึ่งได้แก่ การทำให้บุคคลเสียชีวิตโดยเจตนา

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น ในเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี ควรให้ใช้หนังสือรับรองแทนการชำระเงินของสำนักงานกองทุนยุติธรรมเป็นหลักประกันการขอปล่อยตัวชั่วคราว รวมทั้งปรับปรุงหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้มากขึ้น ควรขยายพื้นที่การดำเนินโครงการพัฒนาระบบประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว รวมถึงการนำกำไลอิเล็กทรอนิกส์คุมประพฤติ (EM) มาใช้อย่างทั่วถึง ควรประชาสัมพันธ์เรื่องการขอความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมกรณีการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ประชาชนทราบ และควรลดการใช้โทษประหารชีวิตโดยกำหนดเป็นนโยบายว่าจะไม่กำหนดโทษดังกล่าวในการตรากฎหมายใหม่ รวมถึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ดังนี้

๒.๑.๑ การเข้าถึงความยุติธรรม

รัฐมีการดูแลให้ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิในคดีความผิดทางอาญาได้รับการชดเชยเยียวยา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีผู้เสียหายและจำเลยยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติดังกล่าว รวม ๙,๙๓๐ ราย และมีผู้ได้รับอนุมัติเงินช่วยเหลือ รวม ๙,๔๘๖ ราย เป็นเงินที่อนุมัติให้ความช่วยเหลือทั้งสิ้น ๔๗๙.๕ ล้านบาท[๓] ใกล้เคียงกับปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ที่มีผู้ได้รับอนุมัติความช่วยเหลือ ๙,๙๙๘ ราย เป็นเงินความช่วยเหลือที่ให้ทั้งสิ้น ๕๑๓ ล้านบาท[๔] สำหรับฐานความผิดที่มีผู้เสียหายยื่นขอรับความช่วยเหลือมากที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับร่างกาย (ร้อยละ ๔๔.๑) ความผิดเกี่ยวกับชีวิต (ร้อยละ ๓๗.๙) และความผิดเกี่ยวกับเพศ (ร้อยละ ๑๘)[๕] อย่างไรก็ดี กระทรวงยุติธรรมได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินการเพียง ๓๐๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่เพียงพอ ทำให้กระทรวงยุติธรรมต้องค้างจ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและจำเลยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ แต่ได้มีการแก้ไขปัญหาโดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติมจำนวน ๑๗๖.๗๙ ล้านบาท[๖]

---

[๓] จาก *สรุปความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒,* โดย สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter23/drawer053/general/data0002/00002390.pdf

[๔] จาก *รายงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑*, โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_6/2560/awareness_for_people/15.3.2562.pdf

[๕] จาก *สถิติการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ (ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๑ - กันยายน ๒๕๖๒)*, โดย สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2563/upload_november2019/Committee_Report2019/3.2.SEPTEMBER2019.pdf

[๖] จาก *ขอรับการสนับสนุนงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เพื่อเป็นค่าตอบแทนผู้เสียหาย* และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา, โดย ข่าวออนไลน์ RYT9, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/cabt/3042967

นอกจากการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาข้างต้นแล้ว รัฐยังให้ความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม ซึ่งได้รับการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างทั่วถึงมากขึ้นและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในการได้รับความคุ้มครอง โดยลักษณะความช่วยเหลือเป็นไปตามที่กำหนดในมาตรา ๙ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน[๗]

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ กองทุนยุติธรรมได้รับงบประมาณ ๒๖๘.๕ ล้านบาท ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทั้งสิ้น ๒๐๒.๔ ล้านบาท หรือร้อยละ ๗๕.๔ ของงบประมาณกองทุนฯ โดยให้ความช่วยเหลือในด้านการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยมากที่สุดจำนวน ๑๗๐.๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๓๕ ของเงินช่วยเหลือที่จ่ายทั้งหมด ลำดับถัดมาเป็นการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดี ๒๖.๖ ล้านบาท หรือร้อยละ ๑๓.๑ ที่เหลือเป็นการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ) ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๑ [๘]

ตารางที่ ๑ แสดงการใช้จ่ายเงินของกองทุนยุติธรรมในปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ประเภทความช่วยเหลือ	งบประมาณที่ได้รับจัดสรร	เงินที่ใช้จ่ายจริง	
		จำนวน (บาท)	ร้อยละ
การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี	๓๓,๓๕๐,๐๐๐	๒๖,๖๒๗,๗๔๒.๕	๑๓.๑๕
การขอปล่อยชั่วคราว	๒๒๐,๐๐๐,๐๐๐	๑๗๐,๗๕๒,๕๙๘	๘๔.๓๕
การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน*	๕,๑๗๐,๐๐๐	๗๓,๔๑๒	๐.๐๔
การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน	๑๐,๐๐๐,๐๐๐	๔,๙๘๓,๗๓๕	๒.๔๖
รวม	**๒๖๘,๕๒๐,๐๐๐**	**๒๐๒,๔๓๗,๔๘๗.๕**	**๑๐๐.๐๐**

*หมายเหตุ: ประกอบด้วยความช่วยเหลือด้านค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ เงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีผู้ถูกละเมิดเสียชีวิต และเงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

[๗] จาก พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘.

[๘] จาก *หนังสือสำนักงานกองทุนยุติธรรม ที่ ยธ ๐๒๑๐๖.๓/๒๑๙๕ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๒ เรื่อง รายงานสถานะทางการเงินกองทุนยุติธรรมประจำเดือนกันยายน ๒๕๖๒.*

เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๒ กสม. ได้จัดการสัมมนาวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการสัมมนาได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาของประชาชนในการเข้าถึงกองทุนยุติธรรม เช่น การไม่ให้เงินช่วยเหลือค่าจ้างทนายความที่ชาวบ้านจัดหา เพราะมีหลักเกณฑ์ว่าศาลหรือสภาทนายความสามารถจัดหาทนายขอแรงให้ได้ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการมีทนายความผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่ตนสู้คดี การพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องคำนึงถึงลักษณะการกระทำความผิดที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ คดีส่วนใหญ่ที่ประชาชนถูกฟ้องโดยรัฐ ดังเช่น คดีป่าไม้ที่ดิน มักถูกตีความว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อย จึงทำให้ประชาชนไม่ได้รับความช่วยเหลือ หลักเกณฑ์การพิจารณาอนุมัติเงินประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่กำหนดให้ผู้พิจารณาคำขอสันนิษฐานว่าผู้ต้องหากระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ล่วงหน้าก่อนศาลมีคำพิพากษา ไม่สอดคล้องหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา และปัญหาการตีความและการพิสูจน์ “ความยากจน” ของประชาชนที่มาขอรับความช่วยเหลือ เป็นต้น ทั้งนี้ มีหลายกรณีที่แม้ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวแล้ว แต่คณะอนุกรรมการกองทุนฯ ไม่อนุมัติเงินช่วยเหลือ เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว[๙]

๒.๑.๒ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

เมื่อปี ๒๕๔๑ สมัชชาสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms) หรือที่เรียกโดยย่อว่า ปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มีสาระสำคัญ คือ การรับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งโดยส่วนตัวและโดยร่วมกับบุคคลอื่น ในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว บุคคลมีสิทธิที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็น และเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการสาธารณะ รวมถึงการเสนอปัญหาการดำเนินงานของรัฐที่เป็นอุปสรรคหรือมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และแนวทางปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานของรัฐเพื่อขจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคดังกล่าว ทั้งนี้ การดำเนินการต่าง ๆ จะต้องเป็นไปอย่างสันติ และรัฐมีหน้าที่ในการประกันสิทธิมนุษยชนของทุกคน รวมทั้งคุ้มครองบุคคลจากความรุนแรง การถูกข่มขู่ คุกคามหรือการถูกตอบโต้จากการใช้สิทธิที่ชอบธรรมตามปฏิญญาฉบับนี้[๑๐]

ในปี ๒๕๖๒ มีรายงานการฟ้องหรือการดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจำนวนหนึ่ง โดยมีกรณีตัวอย่าง อาทิ การดำเนินคดีต่อชาวบ้านซับหวาย ๑๔ รายที่ถูกกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ฟ้องและดำเนินคดีข้อหาบุกรุกที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติต่อเนื่องจากปี ๒๕๕๙ แม้ว่าจะได้มีการตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในปี๒๕๖๐ซึ่งเมื่อเดือนกรกฎาคม๒๕๖๒ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาให้จำคุกชาวบ้าน ๑๓ รายและปรับรายละ

---

[๙] จาก *ถกปัญหาการเข้าถึง ‘กองทุนยุติธรรม’ ชี้ ๔ ปีการบังคับใช้กฎหมายยังติดขัด*, โดย วอยซ์ออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.voicetv.co.th/read/QD7fFtBqz

[๑๐] From *Declaration on Human Rights Defenders*, by United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Retrieved, December 27, 2018, from https://www.ohchr.org/en/issues/srhrdefenders/pages/declaration.aspx

๑ แสนบาทถึง ๑.๕ ล้านบาท[๑๑] ในเดือนกันยายน ๒๕๖๒ ศาลจังหวัดอุบลราชธานีพิพากษาจำคุกนักเคลื่อนไหวที่ให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูลเป็นเวลา ๔ ปี และปรับ ๑๑๐,๐๐๐ บาท กรณีโพสต์ข้อความพาดพิงผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนปากมูลในปี ๒๕๖๐ ในความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ (๒)[๑๒] และกรณีบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งฟ้องแรงงานที่ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแรงงานต่อองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน และฟ้องเจ้าหน้าที่องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนแห่งนั้นจากการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการให้สัมภาษณ์ รวมทั้งฟ้องบุคคลและผู้ประกอบการสื่อมวลชนที่นำข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาที่มีการเผยแพร่อยู่แล้วไปเผยแพร่ต่อในความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖ และมาตรา ๓๒๘ ซึ่งมีกรณีที่ศาลพิจารณาพิพากษายกฟ้อง ๑ คดี[๑๓] และมีกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้อง ๑ คดี ส่วนคดีอื่นยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล[๑๔,๑๕]

นอกจากนี้ ยังมีรายงานนักเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกข่มขู่ทำร้าย เช่น กรณีนายเอกชัย หงส์กังวาน ซึ่งทำกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ถูกทำร้ายหลายครั้งในปี ๒๕๖๒ รวมทั้งถูกทำลายทรัพย์สิน ๒ ครั้ง[๑๖,๑๗] กรณีนายอนุรักษ์ เจนตวานิชย์ ผู้จัดกิจกรรมร่วมระดมรายชื่อถอดถอนคณะกรรมการการเลือกตั้งและเข้าร่วมประท้วงการเปิดสภาถูกทำร้าย ๒ ครั้ง[๑๘,๑๙] กรณีนายสิรวิชญ์ เสรีธิวัฒน์ หรือจ่านิว ถูกทำร้าย ๒ ครั้ง หลังจัดกิจกรรม

---

[๑๑] จาก *เกิดอะไรขึ้นกับ ๑๔ ชาวบ้าน คดีทวงคืนผืนป่าบ้านซับหวาย จ .ชัยภูมิ*, โดย ประชาไท , ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/07/83450

[๑๒] *จาก ฐานข้อมูลคดี:ป้ายปากมูล:ทำกิจกรรมลอยอังคารผู้ว่าอุบลฯ*, โดย ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, สืบค้นจาก https://freedom.ilaw.or.th/th/case/884#progress_of_case

[๑๓] จาก *ฐานข้อมูลคดี:งามศุกร์:ฟาร์มไก่ฟ้องนักวิชาการ ม.มหิดล เผยแพร่ลิงก์สิทธิแรงงานพม่า*, โดย ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, จาก https://freedom.ilaw.or.th/case/867#uploads

[๑๔] จาก *ศาลลพบุรีพิพากษาจำคุก ๒ ปี ไม่รอลงอาญากรณีอดีตนักข่าววอยซ์ ทีวี หมิ่นฟาร์มไก่*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/12/85665

[๑๕] *จาก ฟ้องนักข่าวแล้ว ล่าสุด 'ธรรมเกษตร' ฟ้อง 'วอยซ์ ทีวี' ด้วย กรณีรายงานข่าวแรงงานฟาร์มไก่*, โดย วอยซ์ทีวี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.voicetv.co.th/read/JulAfPn8C

[๑๖] จาก *เผารถ ๒ ที โดนตี ๖ หน : ประมวลข้อมูลการทำร้ายเอกชัย หงส์กังวาน*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.tlhr2014.com/?p=11553

[๑๗] จาก *"เอกชัย " โดนอีก ถูก ๔ ชายฉกรรจ์รุมทำร้ายหน้าศาลอาญา จนหน้าปูดบวมช้ำ*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1492241

[๑๘] จาก *แถวนี้แม่งเถื่อน! 'เอกชัย' ถูกเผารถ 'ฟอร์ด' ถูกทาร้ายร่างกาย หลังกลับจากจัดกิจกรรมล่าชื่อถอด กกต.*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/03/81813

[๑๙] จาก *'ฟอร์ด เส้นทางสีแดง 'ถูกทำร้าย นำตัวส่ง รพ.เมืองสมุทรปู่เจ้า*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/05/82639

เรียกร้องให้สมาชิกวุฒิสภางดออกเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี[๒๐] แต่การดำเนินคดีไม่มีความคืบหน้า[๒๑,๒๒] และกรณีนายเอกชัย อิสระทะ เลขาธิการคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาชุมชน ถูกชายฉกรรจ์นำตัวไปคุมขังในรีสอร์ตแห่งหนึ่งหลังเข้าสังเกตการณ์เวทีรับฟังความคิดเห็นการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่แห่งหนึ่งในจังหวัดพัทลุงเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ ซึ่งกรณีนี้ได้มีการออกหมายจับผู้ต้องสงสัยแล้ว[๒๓]

ในปี ๒๕๖๒ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองจากการถูกฟ้องคดีเพื่อข่มขู่หรือสร้างความยุ่งยากแก่ผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์การกระทำที่เห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPPs) โดยมีการเพิ่มมาตรา ๑๖๑/๑ ที่กำหนดว่าในการฟ้องร้องระหว่างราษฎรด้วยกัน ศาลสามารถไม่รับฟ้องก่อนนัดไต่สวนมูลฟ้องได้หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการฟ้องเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาผิดจำเลยโดยหวังผลอย่างอื่น[๒๔] และมาตรา ๑๖๕/๒ ซึ่งกำหนดให้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยสามารถแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล รวมทั้งสามารถเสนอพยานหลักฐานเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามความจำเป็นและสมควร[๒๕] ซึ่งจะช่วยลดภาระของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในการต้องหาทรัพย์สินเพื่อประกันตัวสู้คดีหากศาลรับฟ้องไว้ก่อน อย่างไรก็ตาม จากรายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี โดยสมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน การฟ้องร้องเพื่อกลั่นแกล้งนักปกป้องสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่จะมาทางช่องทางของพนักงานอัยการ ซึ่งทำให้มาตรา ๑๖๑/๑ ไม่สามารถใช้ได้ ในขณะที่มาตรา ๑๖๕/๒ จะพบปัญหาที่ศาลมักข้ามขั้นตอนไต่สวนมูลฟ้องไปเลยเนื่องจากเห็นว่าซ้ำซ้อนกับขั้นตอนสอบสวนของอัยการ[๒๖] ทำให้ท้ายที่สุดนักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่แก้ไขดังกล่าว

---

[๒๐] จาก *จ่านิว ถูกลอบทำร้ายเป็นครั้งที่ ๒ ใน ๑ เดือน หลังเคลื่อนไหวต้าน คสช. ต่อเนื่อง*, โดย บีบีซีไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-48798241

[๒๑] จาก *“เอกชัย” “ควง” “ฟอร์ด เส้นทางสีแดง” ร้อง ผบ.ตร. คดีถูกทำร้ายร่างกายไม่คืบ*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_1753063

[๒๒] จาก *๑๐๐ วันไม่คืบ! “จ่านิว” บุกสภาฯ โวยคดีถูกโดนรุมฟาด - กระทืบ กลางกรุง สุดเอื่อย*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_2938743

[๒๓] จาก *“เอกชัย อิสระทะ ” เลขา กป.อพช.ภาคใต้ บุกแจ้งความที่กองบังคับการตำรวจภูธรภาค ๙*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://mgronline.com/south/detail/9620000076936

[๒๔] จาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๓๔) พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๒๕] จาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๓๓) พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๒๖] จาก รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี (น. ๔๙) โดย สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, ๒๕๖๒, ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์

๒.๑.๓ การโอนคดีจากศาลทหารไปศาลยุติธรรม

ตามที่ในปี ๒๕๕๗ คสช. ได้มีประกาศกำหนดให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาคดีความผิดบางประการ เช่นตามประกาศ คสช. ที่ ๓๗/๒๕๕๗[๒๗] ที่ ๓๘/๒๕๕๗[๒๘] และที่ ๕๐/๒๕๕๗[๒๙] และต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙ หัวหน้า คสช. ได้มีคำสั่งที่ ๕๕/๒๕๕๙ กำหนดให้ความผิดตามประกาศ คสช. ทั้งสามฉบับดังกล่าวซึ่งได้กระทำตั้งแต่วันที่คำสั่งนี้ใช้บังคับให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลยุติธรรมนั้น

เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒ หัวหน้า คสช. ได้มีคำสั่งที่ ๙/๒๕๖๒ ยกเลิกประกาศ/คำสั่ง คสช. และคำสั่งหัวหน้า คสช. บางฉบับที่หมดความจำเป็น รวมถึงยกเลิกประกาศ คสช. และคำสั่งหัวหน้า คสช. เกี่ยวกับการกำหนดให้คดีอยู่ในอำนาจของศาลทหาร โดยให้การกระทำผิดตามประกาศและคำสั่งดังกล่าว ไม่ว่า จะกระทำก่อนหรือหลังคำสั่งนี้ใช้บังคับ อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม และให้โอนคดีการกระทำความผิดที่อยู่ในการพิจารณาของศาลทหารในวันก่อนวันที่คำสั่งนี้ใช้บังคับไปยังศาลยุติธรรม แต่การกระทำความผิดที่กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารบัญญัติให้เป็นอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหารยังคงให้ศาลทหารพิจารณาคดีต่อไป

ข้อมูลจากกรมพระธรรมนูญระบุว่า นับตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ จนถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ มีคดีของพลเรือนที่ขึ้นศาลทหารทั้งสิ้น ๑,๗๓๘ คดี ข้อมูล ณ วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ มีคดีค้างรอการโอนไปศาลยุติธรรม จำนวน ๒๔๑ คดี[๓๐] ทั้งนี้ มีองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนแห่งหนึ่งแสดงความกังวล

---

[๒๗] จาก *ประกาศฉบับที่ ๓๗/๒๕๕๗ เรื่องความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร.*

[๒๘] จาก *ประกาศฉบับที่ ๓๘/๒๕๕๗ เรื่องคดีที่ประกอบด้วยการกระทำหลายอย่างเกี่ยวโยงกันให้อยู่ในอำนาจของศาลทหาร.*

[๒๙] *จาก ประกาศฉบับที่ ๕๐/๒๕๕๗ เรื่องให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่ใช้เฉพาะแต่การสงคราม.*

[๓๐] จาก *หนังสือกรมพระธรรมนูญ ที่ กห ๐๒๐๒/๒๕๙๑ ลงวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เรื่อง ขอทราบข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒.*

ว่าคดีส่วนใหญ่ยังไม่ได้ถูกโอนย้ายสำนวนไปยังศาลพลเรือนจนเสร็จสิ้น ทำให้ยังไม่สามารถเริ่มกระบวนการดำเนินคดีต่อไปได้อันส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีเนื่องจากจำเลยบางคนยังคงถูกคุมขังในเรือนจำ หรือจำเลยหลายคนอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลทหารมากว่า ๕ ปี โดยศาลยังไม่มีคำพิพากษา[๓๑]

๒.๑.๔ ปัญหาเรือนจำแออัด

ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ระบุว่ามีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ ๓๖๗,๙๙๓ คน จำแนกเป็นผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกา จำนวน ๒๙,๔๐๖ คน ผู้ต้องขังอื่น (ผู้ต้องกักกัน กักขัง เยาวชนที่ฝากขัง และผู้ต้องขังระหว่างไต่สวนหรือสอบสวน) จำนวน ๒๙,๙๙๑ คน และผู้ต้องขังเด็ดขาดจำนวน ๓๐๘,๕๙๖ คน[๓๒]

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๒ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่วมกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย จัดงานสัมมนา เรื่อง “การลงโทษทางอาญากับหลักสิทธิมนุษยชน” ครั้งที่ ๒ ที่โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการฯ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ ซึ่งมีการอภิปรายเรื่องปัญหาความแออัดในเรือนจำว่า ปัจจุบันมีผู้ต้องขังประมาณ ๓๖๐,๐๐๐ คน ในขณะที่เรือนจำทั้งหมดในประเทศไทยมีความสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ประมาณ ๑๒๐,๐๐๐ คนเท่านั้น จึงมีผู้ต้องขังเกินกว่าความจุของเรือนจำมากถึง ๓ เท่า ร้อยละ ๗๐ - ๘๐ เป็นผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด และอีกร้อยละ ๒๐ เป็นผู้อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งไม่ควรอยู่ในเรือนจำ ปัญหาความแออัดได้ส่งผลต่อการดูแลผู้ต้องขังและทำให้การบำบัดฟื้นฟูอุปนิสัยเพื่อให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตใหม่ที่ดีเป็นไปได้ยาก จำเป็นต้องมีการปรับทัศนคติว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย และควรมีการนำมาตรการทางปกครองมาใช้แทนโทษอาญา รวมทั้งอาจมีการนำมาตรการอื่น ๆ มาใช้เพื่อลดคดีที่เข้าสู่ศาล เช่น การไกล่เกลี่ย รวมถึงการมีมาตรการลงโทษแทนการจำคุกให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งนี้ ปัญหาผู้ต้องขังในเรือนจำได้รับการปฏิบัติไม่เป็นธรรมหรือต้องอาศัยอยู่ในสภาพเรือนจำแออัด ไม่มีสุขอนามัย เป็นหนึ่งในประเด็นด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนอย่างต่อเนื่อง

กระทรวงยุติธรรมได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำเพื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาความแออัดในเรือนจำให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดแนวทางบูรณาการการส่งต่อการดำเนินงานไปยังกลไกหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดระบบที่มีความเชื่อมโยงในการแก้ปัญหาดังกล่าวคณะกรรมการฯ ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน ได้มีการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๒ และได้พิจารณากำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ๕ กรอบแนวทาง ได้แก่ ๑) ด้านกฎหมาย ๒) ด้านการพักโทษ ลดโทษและการใช้เครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์หรือกำไลอีเอ็ม (electronic monitoring: EM) ๓) ด้านอาชีพและการสร้างเรือนจำรูปแบบใหม่ ๔) การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และ ๕) การป้องกันยาเสพติด

ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาความแออัดในเรือนจำในหลายโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษในคดียาเสพติดที่มีมากถึงร้อยละ ๗๐ - ๘๐ ของผู้ต้องขังทั้งหมด

---

[๓๑] จาก *ปัญหาการโอนย้ายคดีพลเรือนจากศาลทหาร : จากความยาวนานไม่สิ้นสุดสู่ภาวะสุญญากาศ*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.tlhr2014.com/?p=14083

[๓๒] จาก *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๒*, โดย กรมราชทัณฑ์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๒, จาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2019-12-31&report=

โดยกล่าวว่ากระทรวงยุติธรรมมีแนวคิดเสนอแก้กฎหมายยาเสพติดที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งจะนำเสนอศาลสามารถใช้ดุลพินิจส่งจำเลยคดียาเสพติดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปีไปบำบัดรักษาโดยไม่ต้องส่งตัวไปคุมขัง นักโทษในคดียาเสพติดที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วควรได้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการคุมประพฤติโดยใช้กำไลอีเอ็ม รวมทั้งต้องมีการสร้างอาชีพโดยควรมีเรือนจำรูปแบบใหม่ที่ให้ภาคอุตสาหกรรมเข้าไปเพื่อให้ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษเข้ามาทำงานเพื่อสร้างความชำนาญก่อนที่จะออกไปสู่สังคม[๓๓] ซึ่งจากการหารือกับประธานศาลฎีกา ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าควรใช้กำไลอีเอ็มเพื่อลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ และนักโทษยาเสพติดที่เป็นผู้เสพนั้นเป็นผู้ป่วย ควรจัดให้ได้รับการบำบัดรักษาให้เลิกใช้ยาเสพติดและไม่กลับไปเสพอีกอย่างจริงจังแทนการคุมขังในเรือนจำ ซึ่งไม่ใช่การแก้ปัญหาที่เหมาะสม[๓๔]

เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ มีรายงานปัญหาการใช้กำไลอีเอ็มในส่วนของกรมคุมประพฤติว่า สามารถถอดได้และระบบการแจ้งเตือนไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วพบว่าระบบมีความบกพร่อง[๓๕] อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมยืนยันว่ายังมีแนวทางจะนำกำไลอีเอ็มมาเพื่อใช้ลดปัญหาความแออัดเรือนจำ โดยผู้ที่ถูกติดกำไลอีเอ็มจะอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบที่มีมาตรฐาน[๓๖]

๒.๑.๕ โทษประหารชีวิต

สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะนโยบายการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตและหลักสิทธิมนุษยชนของ กสม. เมื่อปี ๒๕๕๘[๓๗] กระทรวงยุติธรรมได้มีการศึกษาและจัดการรับฟังความเห็นในประเด็นเรื่องการยกเลิกโทษประหารชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และได้เสนอแนวทางดำเนินการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตเป็น ๓ ระยะต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งได้มีมติเห็นชอบกับแนวทางดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ประกอบด้วยระยะที่ ๑ การปรับอัตราโทษความผิดบางประเภทจากที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวเป็นโทษอัตราขั้นสูงสุดประหารชีวิต เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจที่จะลงโทษสถานอื่นได้โดยไม่จำเป็นต้องลงโทษประหารชีวิตสถานเดียวเท่านั้น ระยะที่ ๒ การยกเลิกโทษประหารชีวิตในบางฐานความผิด โดยเฉพาะในความผิดที่ไม่เกี่ยวกับชีวิต หรือเป็นความผิดที่ไม่ส่งผล

---

[๓๓] จาก *รมว.ยุติธรรม ตรวจเยี่ยม กรมราชทัณฑ์ แก้ปัญหานักโทษล้นคุก*, โดย ข่าวอีจัน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ejan.co/news/5d5a91e7cdb2a

[๓๔] จาก *"สมศักดิ์" เผย ปธ.ศาลฎีกาเห็นพ้อง ยธ. ใช้กำไล EM แก้ปัญหานักโทษล้นคุก*, โดย ไทยรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1714926

[๓๕] จาก *ผลสอบกำไล EM พบมีความผิดพลาด ใช้งานมีปัญหา กระทบความเชื่อมั่น*, โดย เนชั่นทีวี, วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.nationtv.tv/main/content/378735848/

[๓๖] จาก *'สมศักดิ์' โวแก้ปัญหากำไล EM ได้ ไม่มีค่าโง่แน่นอน*, โดย แนวหน้า, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/441727

[๓๗] *จาก รายงานผลการพิจารณา ที่ ๑๒๙/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๘ เรื่อง ข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตและหลักสิทธิมนุษยชน*. โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nhrc.or.th/getattachment/c8df810 a-2417- 422c-b425-bd5999659 fc4/กสม-7-รายงานผลการพิจารณาที่-129-2558-เรื่อง-ข้อเสนอ.aspx

ถึงความตายของผู้อื่น และระยะที่ ๓ การยกเลิกโทษประหารชีวิตในทุกฐานความผิด และกระทรวงยุติธรรมอยู่ในระหว่างการศึกษาวิจัยเรื่องการเพิ่มดุลยพินิจให้ศาลในฐานความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตและเสนอแนะมาตรการอื่นมารองรับ[๓๘]

อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ ได้มีการตรากฎหมายที่มีโทษประหารชีวิต ๒ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมาตรา ๒๗๗ ทวิ และมาตรา ๒๘๐ กำหนดโทษนี้สำหรับความผิดฐานข่มขืนและกระทำชำเราผู้อื่น รวมทั้งเด็กอายุไม่ถึง ๑๕ ปีและอายุไม่ถึง ๑๓ ปี แล้วเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย[๓๙] และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมาตรา ๕๒/๑ กำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตและโทษประหารชีวิต สำหรับการกระทำผิดฐานการบังคับใช้แรงงานแล้วเป็นเหตุให้ผู้นั้นเสียชีวิต[๔๐]

ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ระบุว่า มีจำนวนผู้ต้องหาที่ถูกพิพากษาให้ประหารชีวิตในปี ๒๕๖๒ ทั้งหมด ๓๑๑ คน เป็นชาย ๒๕๒ คน หญิง ๕๙ คน[๔๑] อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการประหารชีวิตจริงเกิดขึ้นในปีนี้

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลได้ส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องผ่านกองทุนยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินคดี และการให้ความช่วยเหลือทางการเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมทั้งได้มีความพยายามจัดสรร

---

[๓๘] จาก *หนังสือสำนักงานกิจการยุติธรรม ที่ ยธ ๐๙๑๑/๑๐๐๗ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เรื่อง การประชุมหารือเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการตามข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายโทษประหารชีวิต.*

[๓๙] จาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๔๐] จาก พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๔๑] จาก *หนังสือกรมราชทัณฑ์ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๗๑๐.๓/๓๓๓๕๔ เรื่อง ส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒.* งานเดิม.

งบประมาณในการให้ความช่วยเหลืออย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ได้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกลั่นแกล้งหรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้ อย่างไรก็ดี ยังมีรายงานว่ามีการฟ้องร้องชาวบ้านและบุคคลอื่นที่ดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งบางคดีศาลมีคำพิพากษาแล้วและบางคดียังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล รวมทั้งมีรายงานนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ถูกทำร้ายซ้ำหลายครั้งโดยไม่มีความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินคดีเท่าที่ควร

รัฐบาลได้มียกเลิกประกาศ คสช. เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลทหารตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR และให้มีการโอนคดีที่ยังค้างอยู่ในศาลทหารไปยังศาลยุติธรรมเพื่อพิจารณาต่อไป อย่างไรก็ดี ยังมีความล่าช้าในการโอนคดีซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าโดยไม่มีเหตุอันควร ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเรือนจำแออัดอย่างจริงจัง โดยมีการตั้งคณะกรรมการระดับสูงเพื่อขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวและมีการกำหนดกรอบแนวทางที่ชัดเจน ซึ่ง กสม. หวังว่าจะมีการดำเนินการที่นำไปสู่การแก้ปัญหาที่เห็นผลเป็นรูปธรรมต่อไป ในเรื่องโทษประหารชีวิต พบว่า มีการกำหนดโทษดังกล่าวในกฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ในปี ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นโทษสำหรับอาชญากรรมร้ายแรงที่ทำให้บุคคลเสียชีวิตที่สอดคล้องกับข้อ ๖ ของกติกา ICCPR และกฎหมายยังเปิดให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษสถานอื่นนอกเหนือจากโทษประหารชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางดำเนินการไปสู่การเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑. รัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมควรพิจารณาปรับปรุงระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคในการขอรับความช่วยเหลือทางการเงินของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาและความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๒. รัฐบาลควรคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ดำเนินกิจกรรมด้วยแนวทางสันติวิธีจากการถูกข่มขู่คุกคามหรือทำร้าย รวมทั้งสอบสวนกรณีที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกละเมิดสิทธิอย่างจริงจัง นอกจากนี้ รัฐไม่ควรดำเนินคดีกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งอยู่ระหว่างกระบวนการแก้ไขปัญหา

๓. หน่วยงานภาครัฐควรทบทวนการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อประชาชน เมื่อถูกกล่าวหา หน่วยงานดังกล่าวควรใช้มาตรการอื่นเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงที่ไม่ใช่การฟ้องด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือความผิดฐานนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ และควรมีการนำมาตรา ๑๖๑/๑ มาใช้ในชั้นศาลมากขึ้นเพื่อให้คดีที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นการฟ้องเชิงยุทธศาสตร์สิ้นสุดโดยเร็ว[๔๒]

๔. กระทรวงกลาโหมควรเร่งดำเนินการตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๙/๒๕๖๒ โดยโอนคดีที่ยังเหลืออยู่ที่ศาลทหารไปยังศาลยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้า

๕. รัฐบาลควรทบทวนกฎหมายเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับข้อ ๖ ของกติกา ICCPR

[๔๒] จาก *รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี*. งานเดิม.

๒.๒ การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย

ภาพรวม

อนุสัญญา CAT เป็นอนุสัญญาที่มุ่งคุ้มครองบุคคลจากการถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติโดยมิชอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยข้อ ๑ ของอนุสัญญาฯ ได้กำหนดนิยามของคำว่า “การทรมาน” ที่ใช้ในอนุสัญญานี้ และข้อ ๒ ได้วางหลักการว่าไม่มีพฤติการณ์พิเศษ ภาวะสงคราม หรือสภาวะฉุกเฉินสาธารณะใดที่สามารถยกขึ้นเป็นข้ออ้างสำหรับการทรมานได้ นอกจากนั้น อนุสัญญาฯ ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐภาคีในการดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทรมาน ซึ่งรวมถึงการกำหนดให้การกระทำทรมานตามความหมายที่ใช้ในอนุสัญญาฯ เป็นความผิดและมีบทกำหนดโทษที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำดังกล่าว การทบทวนกฎเกณฑ์ คำสั่ง วิธีการหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการไต่สวน จับกุม คุมขังและจำคุกบุคคลเพื่อป้องกันการทรมาน การดำเนินการสืบสวนโดยพลันและปราศจากความลำเอียงเมื่อมีมูลเหตุอันสมเหตุสมผลที่เชื่อได้ว่ามีการกระทำทรมานเกิดขึ้น และการประกันว่าผู้ถูกกระทำทรมานจะได้รับค่าสินไหมทดแทนที่เป็นธรรม

ส่วนอนุสัญญา CPED มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ โดยได้กำหนดหลักการห้ามการบังคับบุคคลให้สูญหายและกำหนดหน้าที่รัฐในการป้องกันและปราบปรามการบังคับบุคคลให้สูญหายในทำนองเดียวกันกับอนุสัญญา CAT นอกจากนี้ ยังได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมตัวบุคคลและกำหนดสิทธิของเหยื่อที่ถูกบังคับให้สูญหายในการได้รู้ความจริงเกี่ยวกับรายละเอียดและชะตากรรมของบุคคลผู้ถูกบังคับให้สูญหาย ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๕ และอยู่ระหว่างการดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ รับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และบัญญัติห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม มาตรา ๒๕ วรรคสี่ รับรองว่าบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CAT มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๗ ในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการเสนอว่า รัฐภาคีควรกำหนดให้การทรมานตามคำนิยามในอนุสัญญาฯ เป็นความผิดเฉพาะไว้ในกฎหมาย รวมทั้งระบุว่า ไม่มีพฤติการณ์พิเศษ ภาวะสงคราม หรือสภาวะฉุกเฉินสาธารณะใดที่ยกขึ้นเป็นข้ออ้างสำหรับการทรมาน ให้มีการสืบสวนการทรมานและการปฏิบัติโดยมิชอบต่อบุคคลที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจทั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้และในพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศและมีการลงโทษผู้กระทำผิดตามความร้ายแรงของการกระทำ ให้มีมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่รัฐและประกันว่ามาตรการดังกล่าวได้รับการปฏิบัติจริง ให้มีการสืบสวนเมื่อมีเหตุควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลถูกบังคับให้สูญหาย ให้มีการชี้แจงข้อมูลกรณีบุคคลถูกบังคับให้สูญหายที่อยู่ในการติดตามตรวจสอบของคณะทำงานเรื่องการบังคับบุคคลให้สูญหายของสหประชาชาติ รวมทั้งให้เร่งรัดการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CPED

นอกจากนี้ คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR มีข้อเสนอแนะต่อรายงานการปฏิบัติตามกติกา ICCPR ของประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๐ ว่า รัฐภาคีควรสืบสวนโดยพลันและเป็นกลางกรณีมีรายงานหรือมีการร้องเรียนว่ามีการกระทำทรมานหรือบังคับให้บุคคลสูญหาย ให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายและประกันว่าจะไม่มีการกระทำซ้ำอีก และแสดงความกังวลต่อความล่าช้าในการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย

กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ ว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับอนุสัญญา CAT ควรสร้างความเข้าใจต่อสังคมและหน่วยงานของรัฐถึงความสำคัญของการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ควรมีมาตรการกำกับตรวจสอบให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการฝึกอบรมเรื่องสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวทุกระดับ

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ด้านการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ในการดำเนินการด้านกฎหมาย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙ เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... เพื่อให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามอนุสัญญา CAT ได้อย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นและเพื่อรองรับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CPED ที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้แล้ว และได้ส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา แต่การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฯ ได้หยุดลงเนื่องจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติหมดวาระ หลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งได้ส่งร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทรมานฯ ไปยังสภาผู้แทนราษฎรแล้วเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒ นอกจากนี้ ในเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้เป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมวิพากษ์ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อรับฟังความเห็นอีกครั้งตามกระบวนการในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและสภานิติบัญญัติแห่งชาติเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ว่า ควรคงบทบัญญัติเรื่องการห้ามยกสถานการณ์ฉุกเฉิน สงคราม ความไม่มั่นคงของรัฐ หรือสถานการณ์พิเศษใดเป็นข้ออ้างในการทรมานหรือกระทำให้บุคคลสูญหาย และการห้ามส่งตัวบุคคลออกนอกราชอาณาจักรหากมีเหตุควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะถูกทรมานหรือถูกกระทำให้สูญหาย หรือหลักการห้ามผลักดันกลับไปสู่อันตรายไว้ในร่างพระราชบัญญัตินี้ อันจะเป็นการสร้างหลักประกันทางกฎหมายที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย และการกำหนดความรับผิดแก่ผู้บังคับบัญชาโดยตรงตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา ๓๒ อาจไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายตามข้อ ๖ ของอนุสัญญา CPED และเห็นควรตัดคำว่า “โดยตรง” เป็น “ผู้บังคับบัญชาผู้ใดทราบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนจะกระทำหรือได้กระทำ...”[๔๓]

นอกจากการดำเนินการปรับปรุงกฎหมายข้างต้น รัฐบาลยังได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายโดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานมาตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่

[๔๓] จาก *กสม. เสนอความเห็นถึงนายกรัฐมนตรี - ประธาน สนช. ต่อร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย แนะสร้างหลักประกันทางกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อคุ้มครองสิทธิประชาชนตามพันธกรณีระหว่างประเทศ*, โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nhrc.or.th/NHRCTWork/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-เสนอความเห็นถึงนายกรัฐมนตรี--- ประธาน-สนช-ต่อรั..aspx

กำหนดมาตรการป้องกัน การรับเรื่องราวร้องทุกข์ การติดตามตรวจสอบกรณีต่าง ๆ และการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ ข้อมูลจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ระบุว่า คณะกรรมการฯ ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบกรณีการกระทำทรมานตามที่ได้รับเรื่องร้องเรียนแล้วเสร็จจำนวน ๕๓ ราย ไม่ปรากฏว่า มีการกระทำทรมาน สำหรับกรณีการติดตามตรวจสอบตามบัญชีรายชื่อบุคคลหายสาบสูญของคณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการหายสาบสูญโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ จำนวน ๘๖ ราย คณะกรรมการฯ ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบและรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งได้ส่งข้อมูลไปยังคณะทำงานสหประชาชาติฯ แล้วจำนวน ๑๑ ราย ซึ่งไม่ปรากฏว่า มีการถูกบังคับให้หายสาบสูญ สำหรับอีก ๗๕ ราย อยู่ระหว่างเร่งรัดรวบรวมข้อมูล[๔๔]

ในปี ๒๕๖๒ พบรายงานที่กล่าวอ้างว่าอาจมีการทรมาน เช่น กรณีนายมะสุกรี สาและ ผู้ต้องสงสัยก่อเหตุรุนแรงที่ถูกจับกุมเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งมีองค์กรภาคประชาสังคมกล่าวอ้างว่าถูกกระทำทรมานขณะอยู่ภายใต้การควบคุมตัวของทหารจนทำให้ประสบอุบัติเหตุล้มในห้องน้ำเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๒[๔๕] และกรณีนายอับดุลเลาะ อีซอมูซอผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคงที่ถูกควบคุมตัวในหน่วยซักถามของกรมทหารพรานที่ ๔๓ ค่ายอิงคยุทธบริหาร เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ โดยหลังเข้าค่ายได้เพียงไม่กี่ชั่วโมงถูกพบว่าหมดสติในห้องน้ำในค่าย[๔๖] และเสียชีวิตที่โรงพยาบาลในอีก ๑ เดือนถัดมา[๔๗] กรณีแรก กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ภาค ๔ ส่วนหน้าได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและได้ชี้แจงผลการตรวจหาสาเหตุของการลื่นล้มจากผลการเอ็กซเรย์สมองพบว่า เกิดจากหลอดเลือดในสมองด้านซ้ายตีบเฉียบพลันทำให้มีอาการอ่อนแรงซีกขวาและเสียการทรงตัว และยืนยันว่าเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวตามระเบียบทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจร่างกายของแพทย์ที่ไม่พบร่องรอยการฟกช้ำจากการกระแทกแต่อย่างใด[๔๘] ส่วนกรณีหลังได้มีการสอบสวนสาเหตุการเสียชีวิตโดยคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนชายแดนภาคใต้ซึ่งแต่งตั้งโดยแม่ทัพภาคที่ ๔ และคณะกรรมการชุดนี้ได้แถลงสาเหตุการเสียชีวิตของนายอับดุลเลาะฯ ว่าเนื่องจากสมองขาดออกซิเจนและสมองบวมซึ่งอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุรวมถึงการแตกของหลอดเลือดในสมองจากโรคหลอดเลือดโป่งพอง แต่แพทย์ไม่สามารถยืนยันการวินิจฉัยในประเด็นนี้ได้เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้ผ่าศพพิสูจน์ ทั้งนี้ นักวิชาการและภาคประชาชนบางคนตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของคณะกรรมการชุดนี้ และต่อมา ได้มีกรรมการจากภาคประชาสังคมขอลาออกจากคณะกรรมการดังกล่าว โดยให้เหตุผลประการหนึ่งว่าไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและการเข้าถึงข้อมูล[๔๙]

---

[๔๔] จาก *เปิดรายงาน ๘๖ บุคคลสูญหายจากการกระทำของทหารหรือไม่,* โดย เนชั่นสุดสัปดาห์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.nationweekend.com/content/government_inside/3135

[๔๕] จาก *'ผสานวัฒนธรรม' ร้องสอบปมผู้ต้องสงสัยได้รับบาดเจ็บสาหัส ยุติบังคับใช้ กม.พิเศษจับกุมคุมขังผู้ต้องสงสัย*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/03/81625

[๔๖] จาก *ช้อมทรมาน : คคก.คุ้มครองสิทธิฯ แถลงกรณี อับดุลเลาะ อีซอมูซอ หมดสติระหว่างถูกควบคุมตัวประเด็น "อุบัติเหตุ - ลื่นล้ม"*, โดย บีบีซีไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/49175954

[๔๗] จาก *ช้อมทรมาน : อับดุลเลาะ อีซอมูซอ ที่หมดสติระหว่างถูกคุมตัวที่ค่ายอิงคยุทธฯ เสียชีวิตแล้ว ญาติไม่รอชันสูตร*, โดย บีบีซีไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-49464205

[๔๘] จาก *กอ.รมน.ภาค ๔ เผยผลแพทย์ชี้ชัดผู้ต้องสงสัยก่อเหตุรุนแรงลื่นล้มในห้องน้ำไม่ได้โดนซ้อม*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1419388

[๔๙] จาก *ช้อมทรมาน : ผลสอบสวนกรณี "อับดุลเลาะ" หมดสติ - เสียชีวิต สร้างความคลางแคลงใจ*, โดย บีบีซีไทย, วันที่ ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/49500002

ในกรณีของการบังคับให้บุคคลสูญหาย ในปี ๒๕๖๒ มีรายงานว่ามีการพบนักเคลื่อนไหวทางการเมืองสูญหายหลายราย เช่น นายสุรชัย แซ่ด่าน นักกิจกรรมทางการเมืองที่ลี้ภัยไปสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อปี ๒๕๕๗ ซึ่งภรรยานายสุรชัยฯ สงสัยว่าจะเสียชีวิตแล้ว เนื่องจากเมื่อปลายปี ๒๕๖๑ มีรายงานว่ามีผู้พบศพในแม่น้ำโขง ๓ ศพ แต่ศพแรกที่พบได้ลอยหายไป ส่วนศพที่เหลืออีก ๒ ศพตรวจสอบพบว่า เป็นผู้ติดตามนายสุรชัยฯ ภรรยานายสุรชัยฯ จึงเชื่อว่าศพที่หายไปน่าจะเป็นสามีของตน จึงได้แจ้งความไว้ที่สถานีตำรวจภูธรท่าอุเทน จังหวัดนครพนม[๕๐] และยังไม่มีรายงานความคืบหน้าเพิ่มเติม[๕๑,๕๒] นอกจากนี้ มีรายงานข่าวว่านายสยาม ธีรวุฒิ นายชูชีพ ชีวสุทธิ์ และนายกฤษณะ ทัพไทย กลุ่มนักจัดรายการวิทยุใต้ดินที่แสดงออกตามแนวทางของสหพันธรัฐไท ถูกประเทศเวียดนามส่งตัวกลับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ แต่หลังจากนั้นได้หายตัวไป ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลว่ายังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว[๕๓] อีกเหตุการณ์หนึ่งเป็นกรณีนักกิจกรรมชาวลาวผู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศลาวซึ่งลี้ภัยในประเทศไทยหายตัวไปเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๒ ขณะนี้อยู่ระหว่างการสืบสวนของสถานีตำรวจนครบาลบึงกุ่มและยังไม่มีความคืบหน้า[๕๔]

สำหรับกรณีการหายตัวของนายพอละจี รักจงเจริญ หรือบิลลี่ นักเคลื่อนไหวชาวกะเหรี่ยงที่หายตัวไปหลังถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) พบหลักฐานชิ้นสำคัญในวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๒ ซึ่งนำไปสู่การแจ้งจับนายชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร อดีตหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒[๕๕] และดีเอสไอได้ส่งสำนวนฟ้องให้กับอธิบดีอัยการสำนักงานคดีพิเศษพร้อมความเห็นสั่งฟ้องในวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒[๕๖]

ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ กสม. ได้รับคำร้องที่ต้องสงสัยว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาถูกกระทำทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างน้อย ๒๖ คำร้อง ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระหว่างการตรวจสอบของ กสม. นอกจากนี้ ในกรณีของรายงานผลการตรวจสอบในปี ๒๕๖๒ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการกระทำทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐ กสม. ได้มีคำแนะนำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับทราบแล้ว เช่น ข้อเสนอแนะให้คณะรัฐมนตรีเร่งรัดการจัดทำร่างกฎหมาย

---

[๕๐] จาก *ศพอยู่ไหน “สุรชัย แซ่ด่าน” หายลึกลับ วันเดียวกับ “นายกฯ ตู่” ประชุมที่ลาว (คลิป)*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1511421

[๕๑] จาก *ป้าน้อยแจ้งความ สภ.ท่าอุเทน เชื่อศพที่หายไปคือศพ ‘สุรชัย แซ่ด่าน’*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/02/81230

[๕๒] จาก *ภรรยา “สุรชัย แซ่ด่าน” ร้อง ผบ.ตร. เร่งติดตามคดีสูญหาย*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/285075

[๕๓] จาก *กองปราบ ‘ไม่รับแจ้งความ’ เหตุ ‘ลุงสนามหลวงกับพวก’ หายไปหลังมีข่าวส่งตัวกลับไทย*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/05/82396

[๕๔] จาก *หนังสือกองทะเบียนประวัติอาชญากร ที่ ทว ๐๐๓๒.๓๒๖/๓๘๓๖ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่องข้อมูลการรับแจ้งคนหายราย นายสุรชัย ด่านวัฒนานุสรณ์ และนายอ๊อด ไขยะวงศ์ (สัญชาติลาว).*

[๕๕] จาก *‘สยาม ธีรวุฒิ’ : ‘ผู้ลี้ภัย’ ที่ยังไม่ทราบชะตากรรม*, โดย วอยซ์ทีวี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://voicetv.co.th/read/gP9AW6JSy

[๕๖] จาก *ดีเอสไอส่งสำนวนควรฟ้อง ชัยวัฒน์ - พวก คดีบิลลี่ให้อัยการฯ ม.ค. ๖๓ รู้ฟ้องหรือไม่,* โดย ไทยรัฐออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/crime/1732773

เพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญา CAT เสนอต่อรัฐสภาพิจารณา รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อกระทรวงยุติธรรมให้เร่งกำหนดมาตรการป้องกันการถูกกระทำทรมานและกำหนดมาตรฐานเรื่องราวร้องเรียนและตรวจสอบการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการทรมานบุคคลในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีเร่งด่วน[๕๗]

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

กสม. เห็นว่า รัฐบาล กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทรมานตามอนุสัญญา CAT อย่างต่อเนื่อง ทั้งโดยการปรับปรุงกฎหมายโดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... ต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณา การตั้งคณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย การให้ความร่วมมือกับคณะทำงานว่าด้วยการหายสาบสูญโดยถูกบังคับฯ ของสหประชาชาติ และการสืบสวนคดีนายพอละจีฯ จนมีความคืบหน้าทางคดีที่สำคัญ รวมทั้งเมื่อมีรายงานเหตุการณ์ที่สงสัยว่าอาจมีการกระทำทรมาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการชี้แจงข้อมูลต่อสาธารณะ ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ดังนี้

๑. รัฐควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามอนุสัญญา CAT เพื่อให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว และเพื่อให้ไทยสามารถดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CPED ได้

๒. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความตระหนักแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทุกระดับถึงความสำคัญของป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย จัดการฝึกอบรมเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง และมีมาตรการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บังคับใช้กฎหมาย

๓. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรสืบสวนโดยพลันและเป็นกลางกรณีมีรายงานหรือมีการร้องเรียนว่ามีการกระทำทรมานหรือบังคับให้บุคคลสูญหาย รวมทั้งให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายและประกันว่าจะไม่มีการกระทำซ้ำอีกตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR

---

[๕๗] จาก *รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๘๗-๑๘๖/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๒ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในร่างกายและสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีกล่าวอ้างว่า เจ้าหน้าที่ทหารซ้อมทรมานบุคคลผู้ต้องสงสัยในระหว่างถูกควบคุมตัว,* โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

๒.๓ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพสื่อมวลชน และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

ภาพรวม

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบได้รับการรับรองในกติกา ICCPR ข้อ ๑๙ ซึ่งกำหนดให้บุคคลมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยการใช้สิทธิดังกล่าวต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย ดังนั้น จึงอาจมีการจำกัดสิทธินี้ได้โดยต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและเท่าที่จำเป็นเพื่อการเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น และเพื่อการรักษาความมั่นคงของชาติหรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน ส่วนสิทธิในการชุมนุมโดยสงบได้รับการรับรองในกติกา ICCPR ข้อ ๒๑ โดยการจำกัดสิทธินี้จะต้องกำหนดเป็นกฎหมายและเพียงเท่าที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในการเสนอข่าวตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ดังปรากฏในมาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ส่วนเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธได้รับการรับรองไว้ในมาตรา ๔๔ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวที่สอดคล้องกติกา ICCPR ดังกล่าวข้างต้น

คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามกติกาฯ ของไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๐ ว่ารัฐภาคีไม่ควรใช้การลงโทษทางอาญากับความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือควรใช้เฉพาะกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงเท่านั้น ควรงดเว้นการใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น ๆ เพื่อยับยั้งการวิพากษ์วิจารณ์หรือการแสดงความเห็นต่างจากรัฐบาล ควรมีการฝึกอบรมผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพดังกล่าว นอกจากนี้ รัฐภาคีควรประกันว่า การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบจะเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกติกา ICCPR อย่างเคร่งครัด รวมทั้งควรงดเว้นการคุมขังผู้ใช้สิทธิในการชุมนุมที่ไม่ได้มีพฤติกรรมเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะ

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควรหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่เกินสัดส่วน และควรทบทวนการใช้อำนาจทางกฎหมายตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ให้เป็นไปตามกระบวนการตรากฎหมายปกติ แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗๙ จะให้อำนาจดังกล่าวไว้

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในเรื่องเสรีภาพดังกล่าว ดังนี้

๒.๓.๑ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่เป็นปัญหาส่วนใหญ่เป็นกรณีที่บุคคลโพสต์ข้อความต่าง ๆ ในสื่อออนไลน์ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบคอมพิวเตอร์ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี ๒๕๖๐ โดยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงความคิดเห็นในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ได้แก่ มาตรา ๑๔ (๒) (๓) และ (๕) ที่กำหนดให้การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลเท็จที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือข้อมูลใด ๆ ที่เป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา และการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลโดยรู้ว่าเป็นข้อมูลตาม (๒) และ (๓)[๕๘] เป็นความผิดและมีโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในปี ๒๕๖๒ ยังคงมีกรณีที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้แสดงความคิดเห็นในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทางสื่อออนไลน์ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ข้างต้นแต่ไม่มากเท่ากับปีที่ผ่านมา เช่น กรณีกรมสอบสวนคดีพิเศษแจ้งข้อกล่าวหาต่อนายอนุรักษ์ เจนตวนิชย์ นักกิจกรรมการเมือง จากการโพสต์ข้อความวิพากษ์วิจารณ์คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๒[๕๙] กรณีกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจับกุมนายศศิพัฒน์ หรือกาณฑ์ พงษ์ประภาพันธ์ นักกิจกรรมทางการเมือง จากการเผยแพร่ข้อความทางเฟซบุ๊กตามการแจ้งความของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๖๒[๖๐]

นอกเหนือจากกรณีข้างต้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในการดำเนินคดีกรณีการเผยแพร่ข่าวปลอมและการโพสต์ข้อมูลเท็จเพื่อหลอกลวงประชาชนหลายกรณี เช่น การเสนอข่าวปลอมว่ามีการปลดกรรมการการเลือกตั้ง ๒ คน[๖๑] การจับผู้ที่เข้าถึงข้อมูลทางเฟซบุ๊กของบุคคลอื่นโดยมิชอบและส่งข้อความไปขอยืมเงินโดยให้โอนเงินเข้าบัญชีกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่ลงทะเบียนโดยใช้ข้อมูลบัตรประชาชนของบุคคลอื่น โดยผู้ต้องหามีเงินหมุนเวียนในบัญชีกว่า ๓๔ ล้านบาท[๖๒] และการจับกุมผู้ดูแลเพจ “หลวงพี่จัสติน วัดดูยูมีน” ซึ่งได้โพสต์ข้อความในลักษณะสร้างความแตกแยก สร้างความเข้าใจผิดให้กับประชาชน รวมถึงเข้าข่ายในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง รวมถึงมีพฤติการณ์หลอกลวงขายสินค้าประชาชน[๖๓] เป็นต้น

---

[๕๘] จาก พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐.

[๕๙] จาก *“ฟอร์ด เส้นทางสีแดง ” เข้าพบ พนง.สอบสวนดีเอสไอ รับทราบข้อหาคดีผิด พ.ร.บ. คอมพ์*, โดย มติชน ออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1457196

[๖๐] จาก *เปิดแถลงใหญ่จับ “กาณฑ์” นักเคลื่อนไหว โพสต์ประวัติศาสตร์นอก คนแชร์ส่อโดน!*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_2956109

[๖๑] จาก *แจงยิบ!! “กกต.” แจ้ง “ปอท.” เอาผิดคนทำข้อมูลเท็จ*, โดย The Bangkok Insight, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thebangkokinsight.com/122647/

[๖๒] จาก *จับแฮกเฟซหลอกโอนเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/crime/399247

[๖๓] จาก *ปอท. จับแอดมินเพจดัง “หลวงพี่จัสติน วัดดูยูมีน” ข้อหานักผิด พรบ.คอมพ์*, โดย The Bangkok Insight, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thebangkokinsight.com/262145/

เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๖๒ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ร่วมกันแถลงข่าวผลปฏิบัติการทำลายล้างข่าวปลอม หรือ fake news ระหว่างวันที่ ๑๙ สิงหาคม - ๙ กันยายน ๒๕๖๒ ว่าจากการติดตามตรวจค้นพื้นที่ ๙ จุดทั่วประเทศ สามารถจับกุมผู้กระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้ ๙ กรณี แบ่งการกระทำผิดได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑) กลุ่มนักเลงคีย์บอร์ดที่โพสต์ข้อความสร้างกระแสเพื่อความสนุกส่วนตัว ๒) กลุ่มหวังรายได้ นำภาพดารา ผู้มีชื่อเสียง โพสต์สร้างกระแสเพื่อหวังยอดติดตามเพื่อโฆษณา ๓) กลุ่มสร้างความเกลียดชัง โพสต์ข้อความดูหมิ่น ยุยง ปลุกปั่น หรือกลุ่ม hate speech และ ๔) กลุ่มหลอกลวงนำเข้าข้อมูลเท็จ หลอกขายสินค้า ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลฯ ที่ร่วมในการแถลงข่าวกล่าวว่า ปัจจุบันข่าวปลอมมีหลายรูปแบบไม่ใช่เฉพาะข่าวการเมืองแต่รวมถึงข่าวที่กระทบความมั่นคง ข่าวภัยพิบัติ หรือข่าวหลอกลวง หากประชาชนจะโพสต์ข้อความแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริตสามารถทำได้แต่ไม่ควรสร้างความเกลียดชังและไม่เกิดความเสียหายต่อสังคม แต่หากกระทบบุคคลอื่น อาจเข้าข่ายหมิ่นประมาทได้[๖๔]

อย่างไรก็ดี หลายฝ่ายยังมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับถ้อยคำบางคำในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่อาจเป็นปัญหาเมื่อมีการนำไปใช้บังคับ เช่น คำว่า “บิดเบือน” ในมาตรา ๑๔ (๑) ซึ่งเป็นองค์ประกอบความผิดที่อาจตีความได้อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับคำว่า “ความปลอดภัยสาธารณะ” “ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” และ “โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ” ในมาตรา ๑๔(๒)[๖๕] และในมาตรา ๒๐ กรณีขอให้ศาลสั่งให้ระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์นั้น มีถ้อยคำเชื่อมโยงไปถึง “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งถ้อยคำดังกล่าวไม่ปรากฏคำนิยามหรือคำจำกัดความในกฎหมายใด ทั้งนี้ จึงเห็นได้ว่าถ้อยคำที่มีลักษณะตีความได้กว้าง หรือความไม่ชัดเจนของถ้อยคำอาจส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ตรงตามเจตนารมณ์และอาจนำไปสู่การตีความไปในทางปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนจนเกินสมควร[๖๖]

๒.๓.๒ เสรีภาพสื่อมวลชน

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ ๙๗/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เรื่อง การให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของ คสช. และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ และประกาศ คสช. ที่ ๑๐๓/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ คสช. ฉบับที่ ๙๗/๒๕๕๗ เป็นประกาศที่วางข้อกำหนดในการเสนอข่าวสารของผู้ประกอบกิจการและผู้ให้บริการด้านสื่อมวลชนทุกประเภท รวมถึงการงดเว้นนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล

---

[๖๔] จาก *ปฏิบัติการทลายล้าง ข่าวปลอม ๐๙.๐๙.๒๐๑๙*, โดย กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://tcsd.go.th/ปฏิบัติการทลายล้าง/

[๖๕] จาก *พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ ๒๕๖๐: กฎหมายใหม่แต่ยังถูกใช้ปิดปากเหมือนเดิม*, โดย ilaw, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://ilaw.or.th/node/4901

[๖๖] จาก *พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ฉบับใหม่กับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/646045

ในปี ๒๕๖๒ มีกรณีที่เป็นการจำกัดการแสดงความคิดเห็นของสื่อตามประกาศข้างต้น กรณีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสทช.) มีมติเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ให้พักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลของบริษัทวอยซ์ ทีวี จำกัด เป็นเวลา ๑๕ วันเนื่องจากเห็นว่าการออกอากาศในรายการ “Tonight Thailand” เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑ รายการ “Wake Up News” ในช่วงวันที่ ๒๑ - ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒ และวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ มีลักษณะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารที่ก่อให้เกิดความสับสน ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง อันเป็นการฝ่าฝืนประกาศ คสช. ฉบับที่ ๙๗/๒๕๕๗ และฉบับที่ ๑๐๓/๒๕๕๗ และตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑[๖๗]

สมาคมสื่อ ๓ สมาคมประกอบด้วยสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ กสทช. ทบทวนคำสั่ง เนื่องจากเห็นว่ามีกฎหมายปกติ เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท ที่สามารถดำเนินการเอาผิดกับผู้ดำเนินรายการ หรือเฉพาะรายการนั้น ๆ ได้อยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งปิดสถานีโทรทัศน์ทั้งช่อง พร้อมเรียกร้องให้สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลรอบด้านตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ โดยเฉพาะขณะนี้อยู่ในช่วงบรรยากาศที่ประเทศไทยกำลังเตรียมเลือกตั้ง ขอให้สื่อมวลชนระมัดระวังการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ก่อให้เกิดการยั่วยุหรือความขัดแย้ง[๖๘]

กรณีดังกล่าว บริษัทวอยซ์ ทีวีฯ ได้ยื่นฟ้องศาลปกครองให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าว และเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ศาลปกครองมีคำสั่งทุเลาการบังคับคำสั่งของ กสทช. เป็นการชั่วคราว ต่อมา ศาลปกครองกลางได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ให้เพิกถอนมติของ กสทช. โดยให้เหตุผลว่าการแสดงความคิดเห็นของผู้ดำเนินรายการเป็นการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและบุคคลสาธารณะตามสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน แม้ว่าจะมีการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนพรรคการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ กสทช. กล่าวอ้าง แต่การกระทำดังกล่าวยังไม่ได้เป็นการนำเสนอถึงขนาดเป็นการส่อให้เกิดความสับสน ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้งหรือสร้างให้เกิดความแตกแยก ส่วนการดำเนินรายการดังกล่าวจะมีปัญหาด้านจริยธรรมหรือไม่นั้น ย่อมเป็นหน้าที่ขององค์กรสภาวิชาชีพดำเนินการตรวจสอบ[๖๙]

ต่อมา เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒ หัวหน้า คสช. ได้มีคำสั่งที่ ๙/๒๕๖๒ เรื่อง การยกเลิกประกาศ คสช. คำสั่ง คสช. และคำสั่งหัวหน้า คสช. บางฉบับที่หมดความจำเป็น รวมถึงให้ยกเลิกประกาศ คสช. ที่ ๙๗/๒๕๕๗ และประกาศ คสช. ที่ ๑๐๓ /๒๕๕๗ แล้ว อย่างไรก็ดี ในเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชน ภาคประชาสังคมยังคงมีข้อห่วงกังวลกรณีคำจำกัดความตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงฯ ที่มีขอบเขตเนื้อหากว้างขวาง เช่น ความมั่นคงของรัฐ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวปฏิบัติเพื่อกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของลักษณะ

---

[๖๗] จาก *รายงานการประชุมคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๒*, โดย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ , ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.nbtc.go.th/Information/cabinet/aspx

[๖๘] จาก *๓ สมาคมสื่อขอ “กสทช.” ทบทวนคำสั่งปิด “วอยซ์”*, โดย สำนักข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/277713

[๖๙] จาก *‘วอยซ์ทีวี’ เฮ! ชนะคดีฟ้อง กสทช. สั่งจอดำ ๑๕ วัน*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/828215

เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง หรือยั่วยุปลุกปั่น เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมกำกับดูแลสื่อควรบังคับใช้มาตรการตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงฯ โดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน[๗๐]

๒.๓.๓ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒ หัวหน้า คสช. ได้มีคำสั่งที่ ๒๒/๒๕๖๑ เรื่องการให้ประชาชนและพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นการยกเลิกคำสั่งหัวหน้า คสช. หลายฉบับ รวมถึงการยกเลิกความผิดฐานมั่วสุมหรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ที่มีจำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปตามข้อ ๑๒ ของคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๓/๒๕๕๘[๗๑] ทำให้ประชาชนและพรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นไป การชุมนุมสาธารณะของประชาชนจึงอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

ในช่วงเดือนมกราคม ๒๕๖๒ ได้มีการรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งในหลายพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นการชุมนุมของ “กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง” ที่มีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การชุมนุมที่บริเวณสกายวอล์ก อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๒[๗๒] การชุมนุมที่สกายวอล์ก สี่แยกราชประสงค์ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการจัดพร้อม ๆ กับการชุมนุมในอีก ๕ จังหวัด ได้แก่ อยุธยา ระยอง นครปฐม ราชบุรี และนครศรีธรรมราช[๗๓] การชุมนุมที่บริเวณสี่แยกราชประสงค์เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๒ เพื่อคัดค้านการเลื่อนวันเลือกตั้งจากที่กำหนดไว้เดิมในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒[๗๔] และการชุมนุมที่หน้าหอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒ เพื่อเรียกร้องให้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาการเลือกตั้งภายใน ๒๔ มกราคม ๒๕๖๒[๗๕] ซึ่งในวันเดียวกันนั้นมีการชุมนุมของ “กลุ่มสามัคคีก่อนการเลือกตั้ง”

---

[๗๐] จาก *ปัญหาการควบคุมกำกับเนื้อหาในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ : ศึกษากรณีตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ*, โดย หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘. สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5501032105_4080_3308.pdf

[๗๑] คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๓/๒๕๕๘ ข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง ระบุว่า ผู้ใดมั่วสุม หรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ที่มีจำนวนตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่เป็นการชุมนุมที่ได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย.

[๗๒] จาก *ตามนัด! ต้านเลื่อนเลือกตั้ง แน่นสกายวอล์กเสาวรีย์ชัยฯ นัดหน้าพบกันราชประสงค์!*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_2051945

[๗๓] จาก *เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : กลุ่มคนอยากเลือกตั้งชุมนุม ๖ จ. พร้อมกัน ย้ำจุดยืนต้องเลือกตั้ง ๒๔ ก.พ.*, โดย สำนักข่าวบีบีซี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-46773222

[๗๔] จาก *กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง ขู่ ๑๙ ม.ค. ยกระดับชุมนุม*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/politic/358758

[๗๕] จาก *“คนอยากเลือกตั้ง” เรียกร้องประกาศวันเลือกตั้งก่อน ๒๔ ม.ค.*, โดย สำนักข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/277120

บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ผู้ร่วมชุมนุมทำกิจกรรมชูป้ายข้อความ “หมดเวลาก่อความวุ่นวาย อยากเลือกตั้ง หยุดวุ่นวายคือทางออก” พร้อมทั้งอ่านแถลงการณ์ขอให้ทุกฝ่ายยุติการชุมนุมเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการเลือกตั้ง ร่วมแรงใจจัดงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ รวมทั้งขอให้ทุกฝ่ายมีความสามัคคีก่อนการเลือกตั้งและคอยตรวจสอบการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม[๗๖] ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒ ได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒ กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง จึงประกาศยุติการนัดหมายการชุมนุมใหญ่ในวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๒ เนื่องจากข้อเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการให้มีการเลือกตั้งได้บรรลุเป้าหมาย โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีมติให้วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป

หลังจากการเลือกตั้งผ่านพ้นไป มีนักเคลื่อนไหวทางการเมืองจัดกิจกรรม เพื่อเชิญชวนประชาชนร่วมลงชื่อสนับสนุนให้มีการถอดถอนกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จากการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่โปร่งใสในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๒ จำนวน ๒ จุด คือที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และบริเวณสี่แยกราชประสงค์ โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมมีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยดูแลความเรียบร้อย แต่มีรายงานว่าในการจัดกิจกรรมที่สี่แยกราชประสงค์เจ้าหน้าที่ได้ยึดเครื่องขยายเสียง เนื่องจากผู้จัดกิจกรรมไม่ได้ขออนุญาตไว้ก่อน อย่างไรก็ดี การจัดกิจกรรมยังดำเนินต่อไปได้จนเสร็จสิ้น และผู้จัดกิจกรรมได้เสียค่าปรับ ๒๐๐ บาทกรณีใช้เครื่องขยายเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาต[๗๗]

สืบเนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒ ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ กรณีพรรคอนาคตใหม่กู้เงิน ๑๙๑ ล้านบาทจากนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรค ทำให้เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ พรรคอนาคตใหม่นำโดยนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ จัดชุมนุมระยะสั้นหรือแฟลชม็อบ (flash mob) เพื่อแสดงพลังที่สกายวอล์ก หน้าหอศิลป์กรุงเทพฯ เป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการชุมนุมในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น และจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือและภาคอีสานเช่นเดียวกัน[๗๘] ต่อมามีรายงานว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเตรียมออกหมายเรียกนายธนาธรฯ พร้อมกับสมาชิกพรรคอนาคตใหม่อีก ๓ คนเข้ารับทราบข้อกล่าวหาว่าจัดการชุมนุมโดยไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมถึงการจัดชุมนุมสาธารณะโดยไม่แจ้งต่อผู้รับแจ้ง[๗๙]

แม้ว่ารัฐบาลจะได้ยกเลิกมาตรการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองตามคำสั่งของหัวหน้า คสช. เมื่อปลายปี ๒๕๖๑ แล้ว แต่ยังมีประชาชนและองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วนมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับตัวบทกฎหมายของพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ การตีความกฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ และการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่

---

[๗๖] จาก *กลุ่มสามัคคีก่อนเลือกตั้ง พรึ่บอนุสาวรีย์ ปชต. บีบคนอยากเลือกตั้ง หยุดชุมนุม!*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_2108744

[๗๗] จาก *ประมวลภาพชุมนุม ‘อนุสาวรีย์ชัยฯ - แยกราชประสงค์’ ล่าชื่อถอดถอน กกต. ร้องเปิดเผยคะแนนทุกหน่วย*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/03/81812

[๗๘] จาก *“ธนาธร” นัดชุมนุมคนรุ่นใหม่ ๑ ชั่วโมง ต้านมติยุบพรรคอนาคตใหม่*, โดย โพสต์ทูเดย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/politic/news/609075

[๗๙] จาก *ออกหมายเรียก “ธนาธร - ไพรัฏฐโชติก์” รับทราบข้อหาจัดแฟลชม็อบ ๒๗ ธ.ค.*, โดย เวิร์คพอยต์นิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/12/22/flashmob-thanathorn/

ในการออกคำสั่งกำหนดเงื่อนไขการชุมนุม เช่น การตีความเรื่องการชุมนุมรบกวนการปฏิบัติงานหรือการใช้บริการสถานที่สาธารณะโดยมีแนวโน้มที่เป็นอุปสรรคต่อการชุมนุมและสร้างภาระให้แก่ผู้ชุมนุม เนื่องจากหากผู้ชุมนุมไม่เห็นด้วยต้องยื่นอุทธรณ์ โดยในระหว่างอุทธรณ์กฎหมายกำหนดให้ต้องยุติการชุมนุมไว้ก่อน ถ้าหากผู้ชุมนุมไม่ยุติการชุมนุมก็จะส่งผลให้การชุมนุมนั้นกลายเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทำให้ผู้ชุมนุมเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาแม้ว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง กรณีที่เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในการสั่งกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ชุมนุม เนื้อหา รูปแบบวิธีการ ตลอดจนสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการชุมนุม ซึ่งอาจเป็นการกระทำเกินกว่าอำนาจตามกฎหมายและละเมิดต่อเสรีภาพการชุมนุม[๘๐]

นอกจากการชุมนุมทางการเมืองแล้ว ในปี ๒๕๖๒ ยังมีการชุมนุมเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ โดยวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๒ กลุ่มสมัชชาคนจนได้รวมตัวชุมนุมที่ริมคลองผดุงกรุงเกษมด้านข้างกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่เป็นปัญหาเรื้อรังมานานและผลกระทบจากนโยบายรัฐบาลรวม ๓๕ กรณีใน ๕ ประเด็นหลัก คือ ๑) ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ฝาย และอ่างเก็บน้ำ ๒) ปัญหาการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ พื้นที่ป่าไม้ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และที่ดินของรัฐประเภทอื่น ๆ ๓) ผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐ ๔) ปัญหาด้านแรงงาน และ ๕) ปัญหาด้านการเกษตร ราคาพืชผลผลิตตกต่ำ[๘๑] โดยการชุมนุมดังกล่าวยืดเยื้อและใช้เวลาถึง ๑๘ วัน จนกระทั่งวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒ นายเทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับมอบหมายจาก พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ให้ทำหน้าที่เจรจาแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้ชุมนุมสมัชชาคนจน พร้อมด้วยนายสุภรณ์ อัตถาวงศ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางมาพบและเจรจากับผู้ชุมนุมฯ โดยได้ข้อสรุปว่ารัฐบาลรับทราบปัญหาข้อร้องเรียนและข้อเสนอเชิงนโยบายของสมัชชาคนจน และได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างกัน ซึ่งมีการกำหนดกรอบเวลาในการแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้องและข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยจะได้นำผลการจัดทำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวแจ้งที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป[๘๒]

ในคราวที่ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เดินทางไปเป็นประธานในพิธีเปิดโรงอบเมล็ดพันธุ์ข้าวกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านอุ่มแสง อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ กลุ่มสมัชชาคนจนหลายร้อยคนได้เดินทางมาที่อำเภอราษีไศลเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี ขอให้สั่งการแก้ไขปัญหากรณีเขื่อนหัวนาและเขื่อนราษีไศล รวมถึงทวงถามคำสัญญาตามที่รัฐบาลได้ตกลงกับสมัชชาคนจนไว้เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒ และเรียกร้องให้รัฐบาลมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาช่วยเหลือคนจน โดยนายประทีป กีรติเรขา รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง ได้มาพบกับกลุ่มสมัชชาคนจนเพื่อรับทราบปัญหาและข้อเรียกร้องต่าง ๆ[๘๓] อย่างไรก็ดี ต่อมา พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้สั่งกำชับให้เรื่องการลดความเดือดร้อนและแก้ปัญหาความยากจน

---

๘๐ จาก *คู่มือประชาชนว่าด้วย การใช้เสรีภาพในการชุมนุม*, โดย ilaw, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ilaw.or.th/node/5291

๘๑ *จาก สรุปปม "สมัชชาคนจน" ผู้เฒ่ากัดฟันสู้ ทุกข์หนัก จากบ้านมาชุมนุม พ้อไม่เห็นหัวคนจน*, โดย ไทยรัฐ ,๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1688106

๘๒ *จาก สมัชชาคนจน เฮ! รัฐบาลรับข้อเรียกร้อง ยุติชุมนุมกลับบ้าน หลังปักหลักนาน ๑๘ วัน*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_2997057

๘๓ *จาก รองเลขาธิการนายกฯ เคลียร์ม็อบสมัชชาฯ แกนนำม็อบวอนรัฐบาลจริงใจ*, โดย บ้านเมือง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.banmuang.co.th/news/region/169247

ให้กับประชาชนเป็นเรื่องเร่งด่วน โดยวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๓๔/๒๕๖๒ เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ) เป็นประธานกรรมการและรัฐมนตรีรวม ๑๑ กระทรวงพร้อมตัวแทนสมัชชาคนจนร่วมเป็นกรรมการด้วย[๘๔]

อนึ่ง กรณีปัญหาที่ดินทำกินที่กลุ่มสมัชชาคนจนเรียกร้องให้รัฐแก้ไขนั้น กสม. ได้เคยศึกษาเรื่องดังกล่าวเนื่องจากเป็นประเด็นที่ได้รับเรื่องร้องเรียนจำนวนมาก และจัดทำความเห็นไปยังรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐเกี่ยวข้องตามข้อเสนอแนะฯ ที่ ๑/๒๕๖๐[๘๕] และข้อเสนอแนะที่ ๔/๒๕๖๑[๘๖] แล้ว

ที่มา: timemoon.org

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

ในภาพรวม บรรยากาศในการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบดีขึ้นกว่าปีก่อนสืบเนื่องจากการยกเลิกมาตรการจำกัดเสรีภาพที่เริ่มมาตั้งแต่ปลายปี ๒๕๖๑ ตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๒๒/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ เพื่อให้ประชาชนและพรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยกเลิกการห้ามชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป สถานการณ์โดยทั่วไป

---

[๘๔] จาก *'บิ๊กป้อม' นั่งหัวโต๊ะถกแก้ 'สมัชชาคนจน' ย้ำช่วยคนจนต่อเนื่อง*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๓. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1873324

[๘๕] ข้อเสนอแนะที่ ๑/๒๕๖๐ กรณีแนวทางการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายพื้นที่อนุรักษ์และที่ดินที่ประชาชนถือครองทับซ้อนกัน และกล่าวอ้างว่ามีการจับกุมดำเนินคดีและการขับไล่ราษฎรโดยไม่ได้มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเบื้องต้น กสม. ได้เสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ .ศ. ๒๕๐๗ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธินำพยานหลักฐานพิสูจน์ว่า ได้ถือครองพื้นที่ก่อนกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์และมิได้บุกรุกพื้นที่ และการแก้ไขพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ .ศ. ๒๕๓๕ ให้มีบทบัญญัติที่สามารถนำหลักฐานมาพิสูจน์การถือครองพื้นที่ได้เช่นเดียวกัน รวมถึงเสนอแนะให้ภาครัฐพิสูจน์สิทธิในที่ดินตามเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันก่อนไล่รื้อและดำเนินคดีอาญา.

[๘๖] ข้อเสนอแนะที่ ๔/๒๕๖๑ กรณีปัญหาการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ทับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของประชาชน ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทั้งในกระบวนการสำรวจแนวเขต การดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์ รวมถึงกรณีพิพาทกับประชาชนควรดำเนินการตามมาตรการทางปกครองอย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ.

ในปี ๒๕๖๒ พบว่าประชาชนสามารถใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและในการแสดงความคิดเห็นในการชุมนุมได้โดยไม่ถูกแทรกแซงหรือปิดกั้นจากรัฐหากการจัดชุมนุมเป็นไปตามกฎหมาย ดังเห็นได้จากการชุมนุมและการจัดกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้งในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ รวมทั้งการชุมนุมของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนด้านความเป็นอยู่เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีการแก้ไขปัญหา

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลยังได้มีการทบทวนและยกเลิกประกาศและคำสั่งของ คสช. และหัวหน้า คสช. ที่หมดความจำเป็นและเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๙/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ซึ่งรวมถึงการยกเลิกประกาศ คสช. ที่ ๙๗/๒๕๕๗ และประกาศ คสช. ที่ ๑๐๓/๒๕๕๗ ที่วางข้อกำหนดในการเสนอข่าวสารของผู้ประกอบกิจการและผู้ให้บริการสื่อ รวมถึงการงดเว้นนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล การทบทวนประกาศและคำสั่งต่าง ๆ ของ คสช. ดังกล่าวเป็นไปตามข้อเสนอแนะของ กสม. ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ และการยกเลิกคำสั่งที่จำกัดเสรีภาพของสื่อในการเสนอข่าวช่วยสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างต่อการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น แม้ว่าก่อนการยกเลิกประกาศ ๒ ฉบับข้างต้น จะมีการจำกัดการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อในกรณีที่ กสทช. มีคำสั่งให้บริษัท วอยซ์ ทีวี จำกัด ระงับการออกอากาศเป็นเวลา ๑๕ วัน นับแต่วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แต่กรณีดังกล่าว ศาลปกครองได้มีคำสั่งทุเลาการบังคับคำสั่งของ กสทช. เป็นการชั่วคราว และต่อมาได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของ กสทช. ทั้งนี้ คำพิพากษาของศาลปกครองในกรณีดังกล่าวเป็นการวางบรรทัดฐานขอบเขตและเนื้อหาของข่าวสารที่สื่อสามารถนำเสนอได้ตามกฎหมาย

สำหรับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการโพสต์ข้อมูลบนสื่อออนไลน์นั้น ในปี ๒๕๖๒ พบว่า มีการดำเนินคดีกับการแสดงความเห็นของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่มากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ การจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นกรณีการโพสต์ข้อความเท็จและการหลอกลวงประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการหลอกขายสินค้า ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบจะกลับมาอยู่ภายใต้กฎหมายปกติแล้ว แต่องค์กรภาคประชาสังคมยังคงมีข้อห่วงกังวลบางประการเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของถ้อยคำบางคำในกฎหมายที่อาจนำไปสู่การตีความและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ไปในทางที่ปิดกั้นการใช้เสรีภาพของประชาชนเกินสมควร ในการนี้ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑. รัฐบาลควรหลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้รัฐบาลได้รับทราบความเห็นของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายต่าง ๆ และผลกระทบต่อประชาชนเพื่อนำไปประกอบการพิจารณากำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ทั้งนี้ การจำกัดการใช้เสรีภาพดังกล่าวควรทำเท่าที่จำเป็นและเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกติกา ICCPR อย่างเคร่งครัด

๒. รัฐบาลควรลดข้อห่วงกังวลของประชาชนเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่มีบทบัญญัติเป็นการจำกัดการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบอันเกิดจากการตีความและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยอาจพิจารณาจัดทำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนแก่ผู้บังคับใช้กฎหมาย หรือปรับปรุงแนวปฏิบัติที่มีอยู่แล้วให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อลดการใช้ดุลพินิจและเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

บทที่ ๓

การประเมินสถานการณ์สิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๖๑ สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม

๖๙ สิทธิด้านสุขภาพ

๘๐ สิทธิด้านการศึกษา

๘๘ ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

การประเมินสถานการณ์
สิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองในกติกา ICESCR ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๒ สิทธิสำคัญตามกติกาฯ ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ติดตามและทำการประเมินในบทนี้ ได้แก่ สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม สิทธิด้านสุขภาพ และสิทธิด้านการศึกษา สิทธิในกติกาดังกล่าวเป็นสิทธิเชิงบวก (positive rights) ที่รัฐภาคีมีพันธกรณีต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงและได้รับสิทธิแท้จริงที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละประเทศและพึงดำเนินการให้เกิดความก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ (progressive realization of rights) การประเมินสถานการณ์สิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้พิจารณาจากข้อมูลการเข้าถึงสิทธิแต่ละด้านของประชาชน ปัญหาอุปสรรคที่พบ มาตรการของรัฐเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเมื่อเกิดการละเมิดนั้น ทั้งมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหาร ทางสังคม หรือมาตรการอื่น ๆ ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ของมาตรการดังกล่าวต่อการเข้าถึงและการใช้สิทธิของประชาชน

๓.๑ สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม

ภาพรวม

สิทธิในการมีงานทำได้รับการรับรองไว้ในกติกา ICESCR ข้อ ๖ ข้อ ๗ และข้อ ๘ ว่าด้วยสิทธิในโอกาสที่จะหาเลี้ยงชีพในงานที่ตนเลือกหรือรับอย่างเสรี สิทธิที่จะมีสภาพการทำงานที่ยุติธรรมและน่าพึงพอใจ โดยเฉพาะเรื่องค่าตอบแทนขั้นต่ำที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันสำหรับงานที่มีคุณค่าเท่ากัน ความเป็นอยู่ที่เหมาะสมสำหรับตนเองและครอบครัว สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ การมีโอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการพักผ่อน การก่อตั้งหรือเข้าร่วมในสหภาพแรงงานตามที่ตนเลือก ส่วนสิทธิในความมั่นคงทางสังคมได้รับการรับรองในกติกาดังกล่าวในข้อ ๙ และข้อ ๑๑ ว่าด้วยการมีสวัสดิการสังคม การประกันสังคม การมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัว (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย)

สิทธิตามกติกา ICESCR ข้างต้นได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยสิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานปรากฏในมาตรา ๔๐ ว่าด้วยเสรีภาพในการประกอบอาชีพ มาตรา ๗๓ ว่าด้วยการมีมาตรการหรือกลไกช่วยเหลือการประกอบเกษตรกรรม มาตรา ๗๔ ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงาน การคุ้มครองผู้ใช้แรงงาน การจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ มาตรา ๗๕ ว่าด้วยการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ และในมาตรา ๒๕๗ ฉ. ที่กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน ส่วนสิทธิในความมั่นคงทางสังคมได้รับการรับรองไว้ในมาตรา ๗๑ การจัดที่อยู่อาศัยและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว

เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ รัฐบาลไทยได้เสนอรายงานการปฏิบัติตามกติกา ICESCR และคณะกรรมการประจำกติกาฯ ได้มีข้อสังเกตต่อรายงานของประเทศไทยว่า รัฐภาคีพึงดำเนินมาตรการเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงานในระบบ ลดการบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในภาคประมง ประกันว่าคนงานจะได้รับค่าจ้างขั้นต่ำที่เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนและครอบครัว ประกันสิทธิของแรงงานในการก่อตั้งหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพ ใช้ความพยายามเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย ให้ความคุ้มครองแก่ผู้อาศัยในพื้นที่ไม่เป็นทางการ (informal settlement) จากการถูกไล่รื้อ และประกันว่าบุคคลดังกล่าวจะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำอุปโภคบริโภคและระบบสุขอนามัย[๘๗]

จากการติดตามข้อมูลในปี ๒๕๖๒ พบสถานการณ์สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม การดำเนินการของรัฐ และปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว ดังนี้

๓.๑.๑ การส่งเสริมการมีงานทำ

ประเทศไทยมีประชากรวัยทำงานจำนวน ๓๘.๔๓ ล้านคน[๘๘] เป็นผู้มีงานทำ ๓๗.๖๙ ล้านคน โดยมีการประกอบอาชีพอยู่ใน ๓ ภาคใหญ่ ๆ คือ ภาคการเกษตร ภาคการผลิต และการประกอบอาชีพอิสระ โดยมีผู้ทำงานในภาคการเกษตร ๑๑.๗๔ ล้านคน ภาคการผลิต ๖.๒๘ ล้านคน และผู้ประกอบอาชีพอิสระรวมถึงการประกอบธุรกิจและการค้าประมาณ ๒๐.๘๘ ล้านคน[๘๙]

กระทรวงแรงงานได้จัดทำแผนแม่บทด้านแรงงาน ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแรงงานที่มีศักยภาพสูงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ และ ๒ เน้นการเพิ่มศักยภาพของแรงงานและผู้ประกอบการและการคุ้มครองแรงงานและเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงานตามลำดับ[๙๐] ส่วนแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงแรงงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ เน้นการส่งเสริมการมีงานทำซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักเรียน นักศึกษา ผู้พ้นโทษ ผู้สูงอายุ ผ่านการแนะแนวอาชีพ การจัดหางาน การให้บริการข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงาน จัดโครงการจ้างงานเร่งด่วนและพัฒนาฝีมือแรงงาน และโครงการเตรียมความพร้อมแก่กำลังแรงงาน โดยกำหนด

---

[๘๗] Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 19 June 2015, Concluding observations on the combined initial and second periodic reports of Thailand, Page 6 - 8.

[๘๘] จาก *สถิติด้านสังคม ตาราง สถานการณ์แรงงาน การมีงานทำและการว่างงานทั่วราชอาณาจักร รายปี (พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๖๑)*, โดย สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก social.nesdb.go.th

[๘๙] จาก *สถิติด้านสังคม ตารางสัดส่วนคนจนและจำนวนคนจนเมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๖๐*, โดย สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก social.nesdb.go.th

[๙๐] จาก *แผนแม่บทด้านแรงงาน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การเพิ่มศักยภาพแรงงานและผู้ประกอบการเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การคุ้มครองและเสริมสร้างความมั่นคง หลักประกันในการทางานและคุณภาพชีวิตที่ดี*, โดย กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER11/DRAWER058/GENERAL/DATA0000/00000308.PDF

กลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการไว้ ๘,๕๗๐,๗๒๒ คน ส่วนแรงงานนอกระบบ กระทรวงแรงงานมีแนวทางส่งเสริมพัฒนาอาชีพและรายได้แรงงานนอกระบบ รวมทั้งคุ้มครองและสร้างหลักประกันสังคมแก่แรงงานกลุ่มนี้ โดยตั้งเป้าหมายดำเนินการจำนวน ๑,๐๖๖,๖๐๐ คน[๙๑]

อย่างไรก็ดี ในช่วงปลายปี ๒๕๖๒ มีรายงานข่าวการเลิกจ้างแรงงานจำนวนมากเนื่องจากโรงงานปิดกิจการหรือลดการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมยานยนต์[๙๒] ทั้งนี้ อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้ให้ข้อมูลว่า ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีสถานประกอบการเลิกจ้าง ๖๐๗ แห่ง ลูกจ้างได้รับผลกระทบและมายื่นหนังสือร้องเรียน ๕,๖๑๙ คน ส่วนปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีสถานประกอบการเลิกกิจการ ๑,๐๑๗ แห่ง ลูกจ้างได้รับผลกระทบ ๗,๗๐๓ คน เมื่อเทียบแล้วพบว่าปี ๒๕๖๒ มีสถานประกอบการได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕๕ ลูกจ้างได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๗.๐๙ อย่างไรก็ดี ตัวเลขดังกล่าวไม่ใช่ตัวเลขสถานประกอบการปิดกิจการและลูกจ้างที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มีปัญหาไม่ได้รับเงินชดเชยการเลิกจ้างตามกฎหมายจึงมาขอความช่วยเหลือเท่านั้น การปิดกิจการและการเลิกจ้างมีปัญหามาจากเรื่องของสงครามการค้า เรื่องค่าเงินบาทแข็ง ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการตกลงทางการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงความไม่แน่นอนของอังกฤษว่าจะออกจากสหภาพยุโรปหรือไม่ ในขณะเดียวกันอีกด้านหนึ่งก็มีการเปิดกิจการและมีการจ้างงานเพิ่ม โดยพบว่า จำนวนผู้มีงานทำและเข้าไปอยู่ในระบบประกันสังคมเพิ่มขึ้นถึงแม้ว่าจะมีจำนวนน้อยก็ตาม[๙๓]

๓.๑.๒ การคุ้มครองสิทธิแรงงาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นกฎหมายหลักฉบับหนึ่งที่ประกันว่า ผู้ที่ทำงานจะมีสภาพการทำงานและได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม กฎหมายดังกล่าวได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ ๆ และในปี ๒๕๖๒ ได้มีการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านการคุ้มครองแรงงานมากขึ้น ได้แก่ การเพิ่มสิทธิการลา การให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์สามารถลาเพื่อตรวจครรภ์ก่อนคลอดบุตรได้ และการให้นายจ้างกำหนดค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานวันหยุดในอัตราเท่ากันทั้งลูกจ้างชายและหญิงในงานที่เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๒ ยังได้มีการตรากฎหมายที่เป็นการคุ้มครองแรงงานเฉพาะด้านอีก ๒ ฉบับ ฉบับแรก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมงมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ และเป็นการอนุวัติตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ ว่าด้วยการทำงานในภาคการประมง ค.ศ. ๒๐๐๗ ส่วนฉบับที่สอง ได้แก่ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ

---

[๙๑] จาก *แผนปฏิบัติราชการกระทรวงแรงงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒*, โดย กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://pubhtml5.com/juwt/wsas/basic/201-250

[๙๒] จาก *จ้างงานไทยวิกฤตเลิกจ้าง - ปิด รง. ชั่วคราว*, โดย หนังสือพิมพ์มติชน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1745958

[๙๓] จาก *เผยปี ๖๒ โรงงานปิดกิจการอื้อ ลูกจ้างเดือดร้อนหนัก ร้องเรียนค่าชดเชย ๗ พันราย*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_๓๒๕๒๐๖๙

ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อป้องกันและขจัดการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ และเพื่อเป็นการอนุวัติการให้เป็นไปตามพิธีสาร ค.ศ. ๒๐๑๔ ส่วนเสริมอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๒๙ ว่าด้วยแรงงานบังคับ ค.ศ. ๑๙๓๐ โดยมีการกำหนดลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดฐานบังคับใช้แรงงาน หรือบริการและอัตราโทษที่เหมาะสม รวมทั้งมีการกำหนดมาตรการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการถูกบังคับใช้แรงงานหรือบริการเช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

สำหรับสถานการณ์ด้านสิทธิแรงงาน เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒ องค์กรแรงงานประกอบด้วย คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทยและสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานขอให้มีการปรับค่าจ้างขั้นต่ำอัตราเดียวทั่วประเทศเพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีพตามมาตรฐานสากล เนื่องจากการสำรวจสถานการณ์ดำรงชีพ ค่าจ้าง รายได้ของแรงงานพบว่า แรงงานมีปัญหามีรายได้ไม่เพียงพอ มีภาระหนี้สินและคุณภาพชีวิตตกต่ำ[๙๔] ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ คณะกรรมการค่าจ้างมีมติให้ขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำทั่วประเทศในปี ๒๕๖๓ ในอัตราที่แตกต่างกันตามพื้นที่ โดยอัตราค่าจ้างใหม่อยู่ระหว่าง ๓๑๓ - ๓๓๖ บาท[๙๕]

ในส่วนของแรงงานภาครัฐ มีรายงานระบุว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะของลูกจ้างซึ่งมีจำนวนประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน มาเป็นพนักงานจ้างเหมาบริการในเดือนกันยายน ๒๕๖๒ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิของลูกจ้างตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายประกันสังคม เนื่องจากการเป็นพนักงานจ้างเหมาบริการมิได้มีสถานะเป็นลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน[๙๖] อันเป็นไปตามแนวทางของกระทรวงการคลังซึ่งใช้กับหน่วยงานราชการทุกแห่ง ทั้งนี้ กสม. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วมีความเห็นว่า[๙๗] ลักษณะการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างเหมาบริการเหมือนกันกับการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างชั่วคราว กล่าวคือ ต้องมาทำงานตามวันเวลาราชการ ต้องปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายอันมีลักษณะการจ้างตามสัญญาจ้างงาน และมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาแนวทางหรือมาตรการในการคุ้มครองสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐานของพนักงานจ้างเหมาบริการ ซึ่งอาจพิจารณาใช้ระบบพนักงานของรัฐ หรืออาจพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ที่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานของสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑[๙๘]

---

[๙๔] จาก *ยื่นหนังสืออดุลย์ปรับค่าแรงอัตราเดียวทั่วไทย*, โดย หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/politics/698475

[๙๕] จาก *เคาะแล้วขึ้นค่าจ้าง ๖ บาท สูงสุด ๓๓๖ ต่ำสุด ๓๑๓*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/economic/403053

[๙๖] จาก *ลูกจ้างชั่วคราวสังกัด สพฐ. เรียกร้องปรับสัญญาจ้างเป็นรายปี*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/285188

[๙๗] จาก *รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ ๔๓๕-๔๓๘/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๓*, โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[๙๘] จาก *พนักงานจ้างเหมาบริการภาครัฐถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากได้รับการปฏิบัติไม่เป็นธรรม กสม. ขอให้รัฐทบทวนนโยบาย - เร่งเยียวยาให้สวัสดิการที่เสมอภาคและเหมาะสม*, โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://nhrc.or.th/getattachment/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/พนักงานจ้างเหมาบริการภาครัฐถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน-ไ/16-11-62-ข่าว-พนง-จ้างเหมาของรัฐถูกละเมิดสิทธิ.pdf.aspx

นอกเหนือจากประเด็นข้างต้น ยังพบการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี ข้อมูลจากมูลนิธิศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอดส์พบว่า สถานประกอบการบางแห่งในชั้นสมัครงานกำหนดให้ต้องตรวจเชื้อเอชไอวีในขณะเดียวกัน กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีบริษัทเอกชนกำหนดให้ตรวจเชื้อเอชไอวีก่อนรับเข้าทำงาน ซึ่ง กสม. ได้ทำการตรวจสอบและมีข้อเสนอแนะต่อบริษัทเอกชนผู้ถูกร้องให้พิจารณายกเลิกการตรวจหาเชื้อเอชไอวีก่อนเข้ารับทำงานทุกตำแหน่ง รวมทั้งมีข้อเสนอแนะต่อกระทรวงแรงงานให้เร่งดำเนินการให้สถานประกอบกิจการเอกชนปฏิบัติตามประกาศกระทรวงแรงงานเรื่อง แนวทางการป้องกันและบริหารจัดการด้านเอดส์และวัณโรคในสถานประกอบกิจการ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕ และให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานในภาคเอกชนให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในการทำงาน และมีการจัดตั้งกลไกการคุ้มครองและตรวจสอบการเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวีในการทำงาน เป็นต้น[๙๙]

ส่วนประเด็นเรื่องสิทธิในการรวมตัวและการเจรจาต่อรอง ซึ่งที่ผ่านมาองค์กรแรงงานได้เรียกร้องให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๘๗ ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคม และฉบับที่ ๙๘ ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวและร่วมเจรจาต่อรองมาอย่างต่อเนื่องนั้น ในปี ๒๕๖๑ มีรายงานว่า กระทรวงแรงงานได้มีการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ฉบับที่ ๙๘ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. .... เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒[๑๐๐]

๓.๑.๓ การคุ้มครองทางสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่ให้หลักประกันแก่แรงงานกรณีว่างงาน เจ็บป่วย คลอดบุตร ทุพพลภาพ ชราภาพ และเสียชีวิต รวมถึงการสงเคราะห์บุตร โดยลูกจ้างในสถานประกอบการจะต้องสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ หรือ ๓๙ (ผู้ประกันตนที่เคยว่างงานแล้วกลับเข้าเป็นผู้ประกันตนใหม่) ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่วนแรงงานนอกระบบหรือผู้ประกอบอาชีพส่วนตัวสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้ตามความสมัครใจตามมาตรา ๔๐ ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๑ มีผู้ประกันตนทุกประเภทรวมทั้งสิ้น ๑๕,๙๙๔,๕๙๑ คน แบ่งเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ และ ๓๙ จำนวน ๑๓,๑๖๐,๖๓๑ คน และผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ จำนวน ๒,๘๓๓,๙๖๐ คน ในช่วง ๑๑ เดือนของปี ๒๕๖๒ (มกราคม - พฤศจิกายน) มีผู้ประกันตนรวมทั้งสิ้น ๑๖,๕๔๕,๗๒๕ คน แบ่งเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ และ ๓๙ จำนวน ๑๓,๓๓๘,๖๗๒ คน และผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ จำนวน ๓,๒๐๗,๐๕๓ คน ในภาพรวมมีผู้ประกันตนเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๑ จำนวน ๕๕๑,๑๓๔ คน[๑๐๑]

---

[๙๙] จาก *รายงานผลการตรวจสอบที่ ๓ - ๖/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เรื่อง การเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวีในการสมัครงานกับบริษัทเอกชน*, โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[๑๐๐] จาก *หนังสือกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ที่ รง ๐๕๐๙/๕๒๗๗ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๒. เรื่อง การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๑*

[๑๐๑] จาก *สถิติผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ จนถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑*, โดย สำนักงานประกันสังคม, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.sso.go.th/wpr/main/knowledge/ข้อมูลสถิติกองทุนประกันสังคม_category_list-label_1_168_0

จากผลการสำรวจแรงงานนอกระบบปี ๒๕๖๑ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในจำนวนผู้มีงานทำ ๓๘.๓ ล้านคน เป็นแรงงานในระบบ ๑๗.๑ ล้านคน และแรงงานนอกระบบ ๒๑.๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๕๕.๓ ของผู้มีงานทำทั้งหมด[๑๐๒] ซึ่งเมื่อเทียบกับผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ซึ่งมีเพียง ๓.๒ ล้านคนแล้ว ยังมีแรงงานนอกระบบที่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมในสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย

๓.๑.๔ การมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ

ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยทั้งนี้ระบุว่า ภาวะหนี้สินโดยเฉพาะหนี้สินครัวเรือนไทย มีอัตราที่สูงขึ้นมากและอย่างรวดเร็วเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค ทั้งนี้ อายุผู้เป็นหนี้เริ่มมีช่วงอายุน้อยลง ระยะเวลาการเป็นหนี้นานขึ้นและมูลค่าหนี้มีจำนวนมากขึ้น[๑๐๓] ปัญหาภาวะหนี้สินในครัวเรือนและการเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือทางการเงินดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนยากจน เกษตรกร อาจมีผลกระทบต่อมาตรฐานการครองชีพ รัฐบาลได้มีโครงการช่วยเหลือประชากรกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ) และกลุ่มเด็กปฐมวัยด้วยการให้เงินอุดหนุนการเลี้ยงดูบุตร รวมถึงมีการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุและคนพิการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้เพิ่มเงินอุดหนุนการเลี้ยงดูบุตรจากเดือนละ ๔๐๐ บาทเป็น ๖๐๐ บาท ขยายอายุเด็กที่จะได้รับเงินอุดหนุนจาก ๓ ปีเป็น ๖ ปี และขยายฐานรายได้ของครอบครัวจากไม่เกิน ๓๖,๐๐๐ บาท เป็นไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี[๑๐๔]

รัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๕๘[๑๐๕] เป็นกองทุนการออมภาคสมัครใจเพื่อสร้างหลักประกันบำนาญสำหรับประชาชนที่ประกอบอาชีพอิสระและไม่อยู่ในระบบบำนาญอื่นใด เช่น เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้าและผู้รับจ้างทั่วไป รวมทั้งนักเรียนนักศึกษาและผู้ไม่มีอาชีพ ให้มีเงินออมไว้ใช้หลังอายุครบ ๖๐ ปี โดยผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกได้เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ ๑๕ - ๖๐ ปี ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิก ๒,๒๗๓,๒๙๓ คนจากผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขจะสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฯ ได้ประมาณ ๒๕ ล้านคน อย่างไรก็ดี ยอดจำนวนสมาชิกในปี ๒๕๖๒ เพิ่มสูงขึ้นกว่าในปี ๒๕๖๑ ที่สมาชิกเพียง ๖๑๐,๖๙๗ คนเท่านั้น และกองทุนฯ มีแผนจะดำเนินการเพิ่มจำนวนสมาชิกและส่งเสริมการออมอย่างต่อเนื่องตามที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์กองทุน พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕[๑๐๖]

ในด้านที่อยู่อาศัย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) และมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทำหน้าที่จัดทำข้อมูลชุมชนแออัดและจำนวนครัวเรือนในเขตเมืองทั่วประเทศ ตามแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนแออัดและผู้มีรายได้น้อย

---

[๑๐๒] จาก *สำนักงานสถิติฯ เผยสำรวจแรงงานนอกระบบ ๒๕๖๑*, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N25-02-62-2.aspx

[๑๐๓] จาก *ธนาคารแห่งประเทศไทยกับการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือน*, โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/Report/Pages/AnnualReport2018_box04.aspx

[๑๐๔] จาก *๑๕ ต.ค. นี้ เริ่มจ่ายเงินอุดหนุนแรกเกิด ๖๐๐ บาท*, โดย สำนักข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/284822

[๑๐๕] จาก *การจัดตั้งกองทุนดังกล่าวเป็นไปตามพระราชบัญญัติการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ แต่กองทุนเริ่มดำเนินงานเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๘*, โดย กองทุนการออมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.nsf.or.th/images/nsf/pr/knowledge/IntroduceNSF/25620320.pdf

[๑๐๖] จาก *แผนยุทธศาสตร์กองทุนการออมแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)*, โดย กองทุนการออมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nsf.or.th/images/nsf/pr/knowledge/20190122_strategy_nsf.pdf

ในเมืองภายใต้แผนแม่บทดังกล่าว ข้อมูลปี ๒๕๖๒ จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน[๑๐๗] พบว่ามีจำนวนชุมชนแออัดจำนวน ๖,๔๕๐ ชุมชน มีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดทั่วประเทศจำนวน ๗๐๑,๗๐๒ ครัวเรือน (อัตราเฉลี่ย ๑ ครัวเรือน มีสมาชิก ๔ คน) ๒,๘๐๖,๘๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๐๓ ของประชากรทั้งประเทศ ส่วนในกรุงเทพมหานครมีจำนวนชุมชนแออัด ๑,๒๗๘ ชุมชน ๒๑๐,๓๔๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๘๑ ของจำนวนครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร[๑๐๘] ซึ่งตามแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยเห็นว่าครัวเรือนหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเหล่านี้มีปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำประปาและไฟฟ้า สำหรับชุมชนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีนโยบายจัดให้มีการเข้าถึงน้ำประปาและไฟฟ้าให้กับทุกชุมชนไม่ว่าชุมชนนั้นจะอยู่อาศัยบนที่ดินของรัฐหรือเอกชนโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในเขตเมือง [๑๐๙]

ปัญหาที่พบ คือ ชุมชนในเขตจังหวัดอื่นการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยผู้ขอใช้น้ำประปาและไฟฟ้าจะต้องเป็นผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายในอสังหาริมทรัพย์ (บ้านและที่ดิน) หรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ กรณีชุมชนแออัดหลายแห่งในจังหวัดอื่น ๆ จึงไม่อาจได้รับสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเหล่านี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ทำการสำรวจและเสนอเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการติดตั้งระบบไฟฟ้าและประปาในปี ๒๕๖๒ ใน ๕๐ จังหวัด ๑๒๕ ชุมชน รวม ๑๓,๒๙๕ ครัวเรือน[๑๑๐] สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นองค์กรมหาชนของรัฐ สังกัด พม. มีอำนาจหน้าที่พิเศษในการให้สร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในที่ดินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ที่ดินของเอกชนหรือของรัฐ โดย พอช. จะต้องจัดทำกระบวนการขออนุมัติในการจัดทำโครงการบ้านมั่นคงและได้รับอนุมัติให้ใช้ที่ดินจากเอกชนหรือหน่วยงานเจ้าของที่ดินก่อน แต่ในหลายพื้นที่ชุมชนหรือประชาชนไม่ได้ดำเนินการขอสาธารณูปโภคโดยผ่านโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชุน หรือเจ้าของที่ดินไม่อนุญาต เช่น กรณีชุมชนชาวเลหาดราไวย์ เจ้าของที่ซึ่งเป็นเอกชนไม่อนุญาตใช้ที่ดิน จึงขอใช้น้ำประปาและไฟฟ้าไม่ได้

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานในกลุ่มประชากรที่อาจเข้าถึงโอกาสในการทำงานน้อยกว่าประชากรทั่วไป เช่น กลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พ้นโทษ รวมทั้งส่งเสริมการทำงานของนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้มีประสบการณ์ทำงานก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทั้งโดยการพัฒนาศักยภาพและการช่วยจัดหางาน อย่างไรก็ดี ปัญหาการค้าระหว่างประเทศในปี ๒๕๖๒ ได้เริ่มส่งผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจในประเทศและส่งผลให้มี

---

[๑๐๗] ข้อมูลจากสำนักบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ส่งข้อมูลให้ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๒ เพื่อประกอบการชี้แจงในการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี ๒๕๖๒

[๑๐๘] จาก *ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ ๒๐ ปี (๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, น. ๑๘, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://ebooks.m-society.go.th/ebooks/download/325

[๑๐๙] จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒* เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๒ จัดโดย สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[๑๑๐] แหล่งเดิม.

การเลิกจ้างงานจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้เกิดความกังวลในหลายภาคส่วนว่าการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในภาคธุรกิจอาจทำให้แรงงานตกงานมากขึ้นหากไม่มีการพัฒนาศักยภาพแรงงานที่เหมาะสม ส่วนด้านการคุ้มครองสิทธิแรงงาน ได้มีการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิมากขึ้น รวมทั้งได้มีการตรากฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมงและห้ามการบังคับใช้แรงงาน แต่มีกรณีที่เป็นปัญหาในส่วนพนักงานจ้างเหมาบริการของภาครัฐ การเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวีในการจ้างงาน และการปรับปรุงกฎหมายแรงงานสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวและการเจรจาต่อรองให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศยิ่งขึ้น

ในด้านการคุ้มครองทางสังคม แรงงานในระบบได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมซึ่งมีการปรับปรุงสิทธิประโยชน์แก่แรงงานเป็นระยะ ส่วนแรงงานนอกระบบ รัฐบาลได้ดำเนินการให้สามารถเลือกรับความคุ้มครองตามมาตรา ๔๐ ของกฎหมายประกันสังคมหรือเลือกสมัครเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติได้ตามความสมัครใจ และเป็นที่น่ายินดีว่าในปี ๒๕๖๒ กองทุนการออมแห่งชาติมีผู้สมัครเป็นสมาชิกเพิ่มมากถึง ๑.๗ ล้านคน อย่างไรก็ดี เป็นที่น่ากังวลว่า ยังมีแรงงานนอกระบบที่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมทั้งในระบบประกันสังคมและกองทุนการออมแห่งชาติค่อนข้างน้อย ซึ่งเมื่อแรงงานเข้าสู่วัยสูงอายุ อาจทำให้ไม่มีรายได้หรือเงินออมเพียงพอในการดำรงชีวิต ในขณะเดียวกัน รัฐบาลมีการจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุและคนพิการ ในลักษณะให้เงินช่วยเหลือรายเดือนซึ่งอาจช่วยบรรเทาความเดือดร้อนได้ แต่รัฐบาลควรมีมาตรการระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและคนพิการที่ประสงค์จะทำงานและทำงานได้ให้มีงานทำที่เหมาะสม ส่วนผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ รัฐอาจเพิ่มเบี้ยยังชีพหรือจัดสวัสดิการในรูปแบบอื่นเพื่อให้ประชากรกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตที่เพียงพอและดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ในเรื่องสิทธิเกี่ยวกับการทำงานและการคุ้มครองทางสังคม กสม. มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. รัฐบาลและกระทรวงแรงงานควรช่วยเหลือดูแลแรงงานที่ถูกเลิกจ้างให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพหรือบริการจัดหางานใหม่ตามความเหมาะสม รวมทั้งแก้ไขปัญหาพนักงานจ้างเหมาบริการในหน่วยงานของรัฐ และการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวีโดยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและติดตามให้สถานประกอบการมีการปฏิบัติตามแนวทางของกระทรวงแรงงานในเรื่องนี้

๒. รัฐบาลและกระทรวงแรงงานควรพิจารณาทบทวนมาตรการด้านนิติบัญญัติและมาตรการด้านบริหารในการลดอุปสรรคของแรงงานในการก่อตั้งหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน และการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับสภาพการทำงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านแรงงาน

๓. รัฐบาลและกระทรวงแรงงานควรขยายการคุ้มครองแรงงานให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึง หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มากขึ้น ในการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและประชากรเฉพาะกลุ่ม รัฐบาลควรใช้ทั้งมาตรการระยะสั้นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าและมาตรการระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยเฉพาะความยากจน รวมถึงควรมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยตามความเหมาะสม โดยเฉพาะในชุมชนแออัด และดูแลให้ผู้อาศัยในชุมชนเข้าถึงบริการพื้นฐาน (น้ำดื่ม น้ำบริโภค ไฟฟ้า สุขอนามัย) ได้

๓.๒ สิทธิด้านสุขภาพ

ภาพรวม

กติกา ICESCR ข้อ ๑๒ รับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยรัฐภาคีกติกาฯ ต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สิทธินี้เป็นจริง รวมถึงการป้องกัน รักษา และควบคุมโรค และการปรับปรุงสุขลักษณะทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ คณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สิทธินี้ไม่ได้จำกัดเพียงการให้บริการสาธารณสุขที่เหมาะสมตามสมควรเท่านั้น แต่รวมถึงการดูแลปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยด้วย เช่น การมีสุขอนามัยในที่ทำงานและสภาพสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงการศึกษาและข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุข สุขอนามัยเจริญพันธุ์และสุขภาพทางเพศ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับสาธารณสุข[๑๑๑]

สิทธิด้านสุขภาพได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมาตรา ๔๗ ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยบุคคลยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ และบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมาตรา ๕๕ กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

ในการเสนอรายงานการปฏิบัติตามกติกา ICESCR ของประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ คณะกรรมการประจำกติกาฯ ได้มีข้อสังเกตต่อรายงานของประเทศไทยในเรื่องสิทธิด้านสุขภาพว่า รัฐภาคีควรขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส ควรใช้มาตรการเชิงป้องกันในการจัดการกับปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น การให้ความรู้และบริการสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ และควรบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน[๑๑๒] ส่วนในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควรเร่งพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ ให้ความสำคัญกับการดูแลประชากรที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพ และเร่งแก้ปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพโดยรับฟังความเห็นทุกฝ่ายอย่างรอบด้าน

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิด้านสุขภาพ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามที่ได้รับรองไว้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ดังนี้

---

๑๑๑ From *General Comment No. 14, The Right to the Highest Attainable Standard of Health of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights (paras.11), 2000* by United Nations Economic and Social Council, 2000. Retrieved from https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf

๑๑๒ From *Concluding observations on the combined initial and second periodic reports of Thailand,* by United Nations Economic and Social Council, 2015. Retrieved from https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=5

๓.๒.๑ การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ

๑) การพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ

รัฐบาลมีความพยายามในการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง โดยกระทรวงสาธารณสุขแจ้งว่าได้มีการตราพระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่กำหนดให้มีการจัดบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ดูแลสุขภาพของบุคคลในระดับพื้นที่ในลักษณะองค์รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม ป้องกัน และการตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ โดยหน่วยบริการปฐมภูมิหรือเครือข่ายที่ประกอบด้วยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวและคณะผู้ให้บริการ โดยเชื่อมโยงกับครอบครัว ชุมชน และบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการระบบสุขภาพปฐมภูมิเป็นองค์กรกำกับดูแลการให้บริการสุขภาพปฐมภูมิ รวมทั้งให้มีการตรวจสอบเพื่อควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของหน่วยบริการปฐมภูมิ

กระทรวงสาธารณสุขได้มีการเตรียมความพร้อมรองรับระบบสุขภาพปฐมภูมิ เช่น การรับขึ้นทะเบียนคลินิกหมอครอบครัว ปี ๒๕๖๒[๑๑๓] การจัดอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่[๑๑๔] การให้งบประมาณสนับสนุนโครงการอุดหนุนโรงพยาบาลที่เป็นสถาบันผลิตแพทย์ประจำบ้านเวชศาสตร์ครอบครัว ปี ๒ ปี ๓[๑๑๕] การรับสมัครแพทย์เข้าฝึกอบรมแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางสาขาเวชศาสตร์ครอบครัว[๑๑๖] เป็นต้น โดยมีเป้าหมายสร้างคลินิกหมอครอบครัวจำนวน ๖,๕๐๐ ทีม[๑๑๗] โดยตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๒ มีจำนวนทีมคลินิกครอบครัวที่ลงทะเบียน ๑,๑๔๒ ทีม คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕๗ ในจำนวนนี้เป็นทีมที่ลงทะเบียนในปี ๒๕๖๒ จำนวน ๔๒๓ ทีม และมีแพทย์ประจำบ้านเวชศาสตร์ครอบครัวจำนวน ๑,๒๐๘ คน[๑๑๘]

---

[๑๑๓] จาก *การขึ้นทะเบียนคลินิกหมอครอบครัว ปี ๒๕๖๒*, โดย สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://sites.google.com/site/primarycarecluster2017/regis1

[๑๑๔] เช่น การอบรมหลักสูตรระยะสั้น “เวชศาสตร์ครอบครัวสาหรับแพทย์ปฏิบัติงานในคลินิกหมอครอบครัว” ปี ๒๕๖๒ รุ่น ที่ ๑๒ และ ที่ ๑๓ การอบรมการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ ภายใต้ระบบสุขภาพปฐมภูมิ ด้วยการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาคู่มือการดำเนินงานคลินิกหมอครอบครัว สำหรับจัดบริการสุขภาพที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประจำปี ๒๕๖๒ เป็นต้น จาก *ประชาสัมพันธ์*, โดย สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://sites.google.com/site/primarycarecluster2017/new?offset=0

[๑๑๕] จาก *ประชาสัมพันธ์ประกาศแจ้งโอนงบประมาณสนับสนุนโครงการอุดหนุนโรงพยาบาลที่เป็นสถาบันผลิตแพทย์ประจำบ้านเวชศาสตร์ครอบครัว ปี ๒ ปี ๓,* โดย สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://sites.google.com/site/primarycarecluster2017/new

[๑๑๖] จาก *ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สมัครแพทย์เข้าฝึกอบรมแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางสาขาเวชศาสตร์ ครอบครัวของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้โครงการปฏิบัติงานเพื่อการสอบวุฒิบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม สาขาเวชศาสตร์ครอบครัว ประจำปีการฝึกอบรม ๒๕๖๒*, โดย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://drive.google.com/file/d/1azziru04sOwhWR-Pf9ddlzcF-3xiAf4S/view

[๑๑๗] จาก *หนังสือแนวทางการดำเนินงานคลินิกหมอครอบครัวสำหรับหน่วยบริการ*, โดย กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๙. สืบค้นจาก http://www.ato.moph.go.th/sites/default/files/download/primary%20care%20cluster_guide%20%28pcc%29.pdf

[๑๑๘] จาก *คลินิกหมอครอบครัว PRIMARY CARE CLUSTER*, โดย สำนักงานสนับสนุนระบบปฐมภูมิและคลินิกหมอครอบครัว สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://pcc.moph.go.th/pcc/dashboard/index.php

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งเป็นสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ โดยได้ประกาศเป็นนโยบายและกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล มีเครื่องมือการพัฒนาคุณภาพหน่วยบริการสุขภาพระดับ รพ.สต. เรียกว่าเกณฑ์พัฒนาคุณภาพ รพ.สต.ติดดาว[๑๑๙] รวมทั้งมีการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) โดยการพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้ด้านสุขภาพโดยผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น SMART อสม. หรือทางเว็บไซต์ www.อสม.com หรือ Official line@smart อสม. เป็นต้น

นอกจากนี้ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการ “ร้านขายยาชุมชนอบอุ่น” เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ป่วยที่ถือบัตรทองใน ๔ โรคกลุ่มเรื้อรังที่ต้องกินยาเดิมต่อเนื่อง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงหอบหืด จิตเวช หรือโรคเรื้อรังอื่นที่ไม่มีความซับซ้อนในการรับยาที่ร้านยาใกล้บ้าน ทำให้ประชาชนเข้าถึงยาได้ง่ายขึ้น เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายการเดินทางของประชาชนและลดความแออัดในโรงพยาบาล[๑๒๐] รวมทั้งได้มีการริเริ่มที่จะพัฒนาการใช้ประโยชน์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อเพิ่มศักยภาพการนำข้อมูลมาใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชนโดยการเชื่อมต่อข้อมูลสุขภาพของประชาชนกรณีเกิดภาวะเจ็บป่วยจำเป็นต้องเข้ารักษาในโรงพยาบาล แพทย์จะมีประวัติการรักษาของผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพในการให้บริการ[๑๒๑]

๒) การเข้าถึงบริการสุขภาพของกลุ่มเฉพาะ

๒.๑) พระสงฆ์

ประเทศไทยมีพระสงฆ์และสามเณรประมาณ ๓๔๐,๐๐๐ รูป ซึ่งเดิมพระสงฆ์สามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลรัฐได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่หลังจากมีพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้ผู้ประสงค์จะรับสิทธิบริการสาธารณสุขตามกฎหมายนี้ต้องลงทะเบียนหน่วยบริการ การลงทะเบียนดังกล่าวจำเป็นต้องมีเลขประจำตัว ๑๓ หลัก แต่พระสงฆ์บางรูป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระที่บวชมาแล้วหลายพรรษา ไม่มีบัตรประชาชนและในหนังสือสุทธิของพระภิกษุไม่มีเลขประจำตัว ๑๓ หลัก ประกอบกับพระสงฆ์หลายรูปมีความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพน้อย จึงมีอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลตามกฎหมายนี้ ในการแก้ปัญหาดังกล่าว สปสช. ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำทะเบียนฐานข้อมูลพระสงฆ์ ตรวจคัดกรองสุขภาพ จัดอบรมถวายความรู้พระสงฆ์ และได้มีการจัดทำคู่มือการใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสำหรับพระภิกษุสามเณรเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรเข้าถึงบริการสุขภาพได้

---

[๑๑๙] จาก *คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว) ปี ๒๕๖๒*, โดย สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๑. สืบค้นจากhttp://cro.moph.go.th/cppho/download/969_26122018.pdf

[๑๒๐] จาก *คนไข้ (บัตรทอง) อุ่นใจ รับยาที่ร้านใกล้บ้าน เริ่ม ๑ ตุลาคมนี้*, โดย ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/general/news-375780

[๑๒๑] จาก *สดช. - สปสช. รุกขับเคลื่อน “Big Data” เชื่อมโยงระบบ เพิ่มศักยภาพข้อมูลสุขภาพ*, โดย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.nhso.go.th/FrontEnd/NewsInformationDetail.aspx?newsid=MjYyMA==

๒.๒) ผู้ต้องขัง

กระทรวงสาธารณสุข กรมราชทัณฑ์ และ สปสช. ได้ลงนามบันทึกความร่วมมือเพื่อพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ[๑๒๒] และได้มีการขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลในเรือนจำให้เป็นหน่วยบริการปฐมภูมิในเครือข่ายของหน่วยบริการประจำหรือโรงพยาบาลในพื้นที่ครบทั้งหมด ๑๔๒ แห่ง โดยจากข้อมูลการตรวจสอบสิทธิของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ณ วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๒ มีผู้ต้องขังที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจำนวน ๓๒๓,๔๙๔ คน สิทธิกองทุนอื่น จำนวน ๑๑,๑๖๕ คน และสิทธิว่าง จำนวน ๑๔๔ คน[๑๒๓] ซึ่งผู้ต้องขังที่เป็นสิทธิว่างมีการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงสิทธิโดยการเขียนใบคำร้องการลงทะเบียนสิทธิและทำการลงทะเบียนสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ากับโรงพยาบาลแม่ข่ายของเรือนจำ ซึ่งจะได้รับบริการสาธารณสุขเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า[๑๒๔] กรมราชทัณฑ์และกรมควบคุมโรคมีการดำเนินการเพื่อให้ผู้ต้องขังในเรือนจำเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐทั้งในด้าน ๑) การตรวจโรคทั่วไป ๒) การตรวจคัดกรองเอชไอวี ซิฟิลิส ไวรัสตับอักเสบซี และเอกซเรย์ปอด ๓) การให้คำปรึกษาและแนะนำด้านสุขภาพ เช่น การส่งเสริมการกินยาต้านไวรัสเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี (Pre-Exposure Prophylaxis) และ ๔) การจัดนิทรรศการความรู้ด้านสุขภาพ ทั้งนี้ มีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเปิดตัวโครงการในเรือนจำและทัณฑสถาน รวม ๑๗ แห่ง และเตรียมดำเนินการตรวจคัดกรองสุขภาพในเรือนจำทั่วประเทศ[๑๒๕] นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสิทธิด้านสุขภาพของประชากรกลุ่มเปราะบาง กรณีเด็กติดผู้ต้องขังสตรี เพื่อให้เข้าถึงสิทธิต่าง ๆ[๑๒๖] ในส่วนของเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรายงานว่า ได้มีการย้ายสิทธิบัตรประกันสุขภาพมาอยู่ในเขตพื้นที่ของหน่วยงานแล้ว รวมทั้งได้จัดให้มีบริการด้านสุขภาพแก่เด็กหญิงและเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์ที่อยู่ในสถานพินิจฯ ด้วย

๒.๓) บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ กลุ่มนักเรียนไม่มีสัญชาติที่ใช้รหัส G หรือ P กลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร และกลุ่มแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ

---

[๑๒๒] จาก *พิธีลงนามบันทึกความร่วมมือ เพื่อพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ (MOU)*, โดย กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/meds/index/?author=6&paged=2

[๑๒๓] โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและกรมราชทัณฑ์ได้พิจารณาร่วมกันแล้วว่า ผู้ต้องขังที่เป็นสิทธิว่าง คือ ผู้ที่มีเลขประจำตัวประชาชนแต่ไม่มีสิทธิรักษาอื่น.

[๑๒๔] จาก *หนังสือกรมราชทัณฑ์ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๗๑๐.๓/๓๓๓๕๔ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒.*

[๑๒๕] จาก *กรมควบคุมโรค - กรมราชทัณฑ์ตรวจสุขภาพผู้ต้องขังในเรือนจำ - ทัณฑสถาน นำร่อง ๑๗ แห่ง*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/qualitylife/news_1472883

[๑๒๖] จาก *หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่ สช.สวน.ว. ๐๗๙๘/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เรื่อง ขอเชิญประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสิทธิด้านสุขภาพของกลุ่มประชากรเปราะบาง : กรณีเด็กติดผู้ต้องขังสตรี.*

รัฐบาลได้มีการแก้ปัญหาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิมาอย่างต่อเนื่อง โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๓ คืนสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ อย่างไรก็ตาม มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวไม่ครอบคลุมกลุ่มนักเรียนรหัส G/P และกลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร แม้ว่ากลุ่มนักเรียนรหัส G/P จะได้รับสิทธิในการศึกษา แต่ไม่ได้รับสิทธิอื่นเนื่องจากขาดข้อมูลที่ชัดเจนในการระบุตัวตน ทำให้ยังไม่สามารถกำหนดสถานะบุคคลได้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ ให้มีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันว่าไม่ซ้ำซ้อนกับกลุ่มที่ได้รับสิทธิไปแล้ว[๑๒๗] จากข้อมูลนักเรียนปีการศึกษา ๒๕๖๑ นักเรียนกลุ่มนี้มีจำนวน ๗๘,๘๙๗ คน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และ สปสช. อยู่ระหว่างดำเนินการตรวจสอบข้อมูลก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ได้รับสิทธิในการรับบริการสาธารณสุข

ส่วนกลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร กระทรวงสาธารณสุขได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณสุขให้กับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานานมีจำนวน ๓๕,๐๕๒ คน ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขอยู่ระหว่างการหารือกับกระทรวงมหาดไทยเพื่อตรวจสอบข้อมูลก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ได้รับสิทธิด้านสาธารณสุขต่อไป[๑๒๘]

สำหรับกลุ่มแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง แต่ไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม รัฐบาลได้จัดให้มีระบบประกันสุขภาพสำหรับแรงงานกลุ่มนี้โดยได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เรื่อง การตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งครอบคลุมถึงแรงงานต่างด้าวกลุ่มที่นายจ้างแจ้งเข้าเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคมแล้วแต่อยู่ระหว่างรอสิทธิ และกลุ่มผู้ติดตามแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๒.๔) ผู้ติดเชื้อเอชไอวี

ข้อมูลจากกรมควบคุมโรคระบุว่า ปัจจุบันพบผู้ติดเชื้อรายใหม่ประมาณปีละ ๖,๓๐๐ ราย หรือเฉลี่ยวันละ ๑๕ ราย มีอัตราการเสียชีวิตประมาณวันละ ๔๐ ราย ทั่วประเทศมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีสะสมประมาณ ๔๔๐,๐๐๐ ราย[๑๒๙]

ในการจัดการปัญหานี้ รัฐบาลได้จัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการยุติปัญหาเอดส์ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๓ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ ลดการเสียชีวิตในผู้ติดเชื้อเอชไอวี และลดการเลือกปฏิบัติอันเกี่ยวเนื่องจากเอชไอวีและเพศภาวะลง และมีเป้าหมายให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีเข้าถึงบริการดูแลรักษาแบบ ๙๐-๙๐-๙๐ ภายในปี ๒๕๖๓ กล่าวคือ การให้ร้อยละ ๙๐ ของผู้ติดเชื้อที่มีชีวิตอยู่ได้รับการวินิจฉัย และทราบสถานะของตนให้ร้อยละ ๙๐ ของผู้ติดเชื้อที่ได้รับการวินิจฉัยได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัส และให้

---

[๑๒๗] จาก *เกาะติด “เด็กกลุ่มจี” “ปัญหา” “สถานะ” และ “สิทธิ” ที่ไม่คืบ*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๐. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_459321

[๑๒๘] *จาก การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒* งานเดิม.

[๑๒๙] จาก *‘ยุติเชื้อเอชไอวี’ นำร่องจ่ายยาต้านไวรัสแก่กลุ่มเสี่ยงก่อนป่วย ๓,๐๐๐ ราย*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/05/17198

ร้อยละ ๙๐ ของผู้ติดเชื้อที่ได้รับยาต้านไวรัสกดไวรัสสำเร็จ รวมทั้งได้ปรับปรุงรายการบริการในสิทธิประโยชน์การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีก่อนการสัมผัสเชื้อ (Pre-Exposure Prophylaxis หรือ PrEP) แก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงทุกกลุ่มในพื้นที่ที่มีความพร้อม และมีการวิจัยประเมินผลเพื่อติดตามความสำเร็จในการป้องกันผู้ติดเชื้อรายใหม่[๑๓๐]

ข้อมูลการดำเนินการปี ๒๕๖๑ พบว่า ผู้ติดเชื้อเข้าถึงบริการดูแลรักษา ๓ ขั้นตอน คือ การทราบสถานะ การได้รับยาต้านไวรัส และการได้รับยากดปริมาณไวรัสสำเร็จคิดเป็น ๙๐, ๗๙ และ ๙๗ ตามลำดับ[๑๓๑] ส่วนในปี ๒๕๖๒ (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒) ผู้ติดเชื้อเข้าถึงบริการดังกล่าวคิดเป็น ๙๘, ๗๕ และ ๘๔ ตามลำดับ[๑๓๒] ซึ่งการที่ผู้ติดเชื้อทราบสถานะของตนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาจเป็นผลจากการที่รัฐได้สนับสนุนให้มีบริการตรวจคัดกรองเอชไอวีโดยไม่มีค่าใช้จ่ายที่โรงพยาบาลได้ปีละ ๒ ครั้ง และสามารถรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสได้ตามสิทธิรักษาพยาบาลของตน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกัน ส่วนเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีสามารถรับบริการปรึกษาและตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีได้โดยไม่ต้องขอคำยินยอมจากผู้ปกครอง[๑๓๓]

๓.๒.๒ ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นและการอนามัยเจริญพันธุ์

ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขระบุว่า ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีอัตราการคลอดบุตรของหญิงวัยรุ่นอายุ ๑๐ - ๑๔ ปี ต่อประชากรหญิงวัยเดียวกัน ๑,๐๐๐ คน จำนวน ๐.๗๓ คน[๑๓๔] ซึ่งมีแนวโน้มลดลงจากปี ๒๕๖๑ ที่มีจำนวน ๐.๘๓ คน[๑๓๕] และอัตราการคลอดบุตรของหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี ต่อประชากรหญิงวัยเดียวกัน ๑,๐๐๐ คน มีจำนวน ๒๐.๙๑ คน[๑๓๖] ซึ่งมีแนวโน้มลดลงจากปี ๒๕๖๑ ที่มีจำนวน ๒๔.๖๔ คน[๑๓๗] อัตราการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี ยังคงมีจำนวนสูง แต่เริ่มลดลงอย่างช้า ๆ จากที่มีจำนวนร้อยละ ๑๗.๘๘ ในปี ๒๕๕๘ เหลือร้อยละ ๑๔.๗๙ ในปี ๒๕๖๒[๑๓๘]

---

๑๓๐ จาก *กองทุนบัตรทอง ปี ๖๓ เพิ่มยาป้องกันติดเชื้อเอชไอวีก่อนสัมผัสเชื้อ ดูแลกลุ่มเสี่ยงสูง*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/06/82990

๑๓๑ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

๑๓๒ จาก *'ยุติเชื้อเอชไอวี' นำร่องจ่ายยาต้านไวรัสแก่กลุ่มเสี่ยงก่อนป่วย ๓,๐๐๐ ราย*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/05/17198

๑๓๓ จาก *อยู่อย่างเข้าใจ "เอชไอวี" เราอยู่ร่วมกันได้,* โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/43558-อยู่อย่างเข้าใจ%20"เอชไอวี"%20เราอยู่ร่วมกันได้.html

๑๓๔ จาก *กลุ่มรายงานมาตรฐาน >> อนามัยแม่และเด็ก >> การเฝ้าระวังอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ ๑๐ - ๑๔ ปี*, โดยกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformated/format1.php&cat_id=1ed90bc32310b503b7ca9b32af425ae5&id=df9f540b5d9e30948ffa2d0f4fd88a82

๑๓๕ แหล่งเดิม.

๑๓๖ จาก *กลุ่มรายงานมาตรฐาน >> อนามัยแม่และเด็ก >> การเฝ้าระวังอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี*, โดยกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformated/format1.php&cat_id=1ed90bc32310b503b7ca9b32af425ae5&id=1336d766d29c4a739ed33ff9f4e79d83

๑๓๗ แหล่งเดิม.

๑๓๘ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

แม้ว่าปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นจะมีแนวโน้มลดลง แต่พบว่ากลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนมีแนวโน้มเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น ข้อมูลตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม - ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒ พบผู้ป่วยโรคซิฟิลิส ๓,๐๘๐ ราย ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ ๑๕-๒๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔๒ รองลงมา คือ อายุระหว่าง ๒๕-๓๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๔๘ เป็นสัญญาณถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มวัยรุ่น วัยเรียน และวัยเจริญพันธุ์ กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และการป้องกันโรคกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงได้บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดมาตรการพัฒนาระบบบริการควบคุม ป้องกัน และดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์[๑๓๙]

ในการจัดการปัญหานี้ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ๒๕๕๙ และจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๙ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้ด้านเพศศึกษาและทักษะชีวิต และป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ รวมถึงการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองเมื่อประสบปัญหา โดยที่ผ่านมา หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ฯ เช่น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้ง “คลินิกวัยรุ่น” ในโรงพยาบาลเพื่อจัดบริการสุขภาพที่เป็นมิตรแก่วัยรุ่นและเยาวชน การให้บริการถุงยางอนามัย บริการใส่ห่วงอนามัยและยาฝังคุมกำเนิด ซึ่งมีข้อมูลว่าในปี ๒๕๕๗ มีผู้ขอรับบริการฝังยาคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๒ มีจำนวน ๓๗,๙๔๕ ราย เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๗ ซึ่งมีเพียง ๔,๕๒๕ ราย ทั้งนี้ สปสช. สนับสนุนค่าบริการในหญิงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี และหญิงที่อายุ ๒๐ ปีขึ้นไปหลังยุติการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ มีบริการสายด่วนปรึกษาเอดส์และท้องไม่พร้อม ๑๖๖๓ ที่ดำเนินงานโดยมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ซึ่งทำงานร่วมกับเครือข่ายอาสาเพื่อยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย (RSA) ที่จัดตั้งโดยกรมอนามัย[๑๔๐] รวมทั้งสามารถขอรับความช่วยเหลือจากบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือบ้านพักฉุกเฉินได้ และมีบริการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย เช่น การบรรจุยายุติการตั้งครรภ์ในบัญชียาหลักแห่งชาติเพื่อให้สามารถยุติการตั้งครรภ์โดยปลอดภัย ปัจจุบันเครือข่ายอาสา RSA มีแพทย์อาสา ๑๔๒ คน สหวิชาชีพ ๕๐๒ คน สถานบริการ ๒๙๖ แห่ง[๑๔๑] ส่วนกระทรวงศึกษาธิการได้จัดการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาแบบ e-learning ให้แก่ครูและผู้บริหารเพื่อนำไปสอนนักเรียนนักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

---

๑๓๙ จาก *สธ. คุมเข้ม ‘โรคซิฟิลิส’ ประสานสถานศึกษาทั่วประเทศลงพื้นที่ให้ความรู้นักเรียน*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_1501103

๑๔๐ เครือข่าย RSA (Referral System for Safe Abortion) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี ๒๕๕๗ โดยกรมอนามัยและด้วยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นเครือข่ายบุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักสาธารณสุข และอื่น ๆ จากภาครัฐและเอกชนรวมตัวกันอาสารับส่งต่อเพื่อยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ที่ปลอดภัย บริการให้คำปรึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้ผู้หญิงมีทางเลือกและตัดสินใจเองอย่างอิสระรวมทั้งป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในผู้หญิงทุกวัยโดยการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมให้มีบริการวางแผนครอบครัว จาก *เครือข่ายอาสาเพื่อการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย*, โดย RSATHAI, ๒๕๕๗. สืบค้นจาก https://www.rsathai.org/

๑๔๑ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างกฎกระทรวงการจัดสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. .... ตามที่ให้กระทรวง พม. เสนอเพื่อประกันว่าวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์หรือแม่วัยรุ่นจะได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม โดยร่างกฎกระทรวงดังกล่าวกำหนดให้กระทรวง พม. จัดให้มีบริการให้คำปรึกษาแก่แม่วัยรุ่นและครอบครัว การดูแลให้วัยรุ่นตั้งครรภ์หรือแม่วัยรุ่นมีที่พักที่เหมาะสมและปลอดภัย ได้รับบริการดูแลสุขภาพ ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และได้รับการฝึกอาชีพหรือทำงานอื่นใดตามความถนัด รวมทั้งการจัดหาครอบครัวทดแทนเพื่อเลี้ยงดูเด็กเป็นการชั่วคราวในกรณีที่แม่วัยรุ่นไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองได้ โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและได้รับความยินยอมจากแม่วัยรุ่นร่างกฎกระทรวงนี้จะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด ๖๐ วันหลังจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว[๑๔๒]

๓.๒.๓ การใช้กัญชาทางการแพทย์

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่เปิดโอกาสให้สามารถนำกัญชาไปทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และสามารถนำไปใช้ในการรักษาโรคภายใต้การดูแลและควบคุมของแพทย์ได้ ซึ่งกรมการแพทย์ได้มีการจัดอบรมการใช้สารสกัดจากกัญชาทางการแพทย์ให้กับบุคลากรทางการแพทย์[๑๔๓] ส่วนกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีประกาศอนุญาตให้ใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทยได้ ๑๖ ตำรับ มีระบบอนุญาตให้หมอพื้นบ้านเปิดคลินิกกัญชาทางการแพทย์ (ปัจจุบันมี ๒ ราย) มีการอบรมการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทยแก่ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยประยุกต์และหมอพื้นบ้าน มีการทำวิจัยน้ำมันกัญชาร่วมกับมหาวิทยาลัย[๑๔๔] และในปี ๒๕๖๓ มีแผนการดำเนินงานที่จะสื่อสารความรู้ให้กับ อสม. และชาวบ้าน[๑๔๕]

อย่างไรก็ตาม มีรายงานว่ามีการใช้กัญชาที่ไม่ถูกต้องหรือเกิดอันตราย เช่น ข้อมูลของศูนย์พิษวิทยารามาธิบดีที่ได้ให้คำปรึกษากรณีผู้ป่วยหรือบาดเจ็บจากพิษต่าง ๆ ตลอด ๒๔ ชั่วโมง พบว่าตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๖๑ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ มีผู้ป่วยจากการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์จากน้ำมันกัญชา ปรึกษามายังศูนย์พิษวิทยาฯ จำนวนทั้งสิ้น ๓๐๒ ราย และมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงเดือนมกราคม - ธันวาคม ๒๕๖๑ มีผู้ป่วยจากการใช้น้ำมันกัญชาจำนวน ๒๙ คน แต่ตั้งแต่เดือนมกราคม - พฤษภาคม ๒๕๖๒ ผู้ป่วยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเป็น ๒๑๔ คน ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ไม่ตรงข้อบ่งชี้ของกรมการแพทย์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมาจากเพื่อน

---

[๑๔๒] จาก *ร่างกฎกระทรวงการจัดสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ....,* โดย RYT9, 2562. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/cabt/3071607

[๑๔๓] จาก *ตอนที่ ๒ เพราะอะไร? กัญชา... ถูกคลายล็อก นำมาใช้ทางการแพทย์ได้*, โดย องค์การเภสัชกรรม, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.gpo.or.th/LinkClick.aspx?fileticket=9BpJMTh73Mw%3d&tabid=414&mid=1297

[๑๔๔] จาก *เปิด "คลินิกกัญชาการแพทย์แผนไทย" ๑๓ รพ. เริ่ม ๒ ก.ย. นี้.*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/08/17605

[๑๔๕] จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

ญาติ หรือซื้อจากอินเทอร์เน็ต[๑๔๖] นอกจากนี้ ยังมีรายงานข่าวการใช้กัญชาเกินขนาดจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล[๑๔๗] และมีการใช้กัญชาที่ผลิตโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งอาจมีสารปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือชีวิต[๑๔๘] เป็นต้น

๓.๒.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ

๑) ปัญหาฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่า ๒.๕ ไมครอน (Particulate Matter : PM 2.5)

ในปี ๒๕๖๒ มีรายงานว่าประเทศไทยมีพื้นที่ที่มีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 เกินค่ามาตรฐาน[๑๔๙] แบ่งออกเป็น ๔ พื้นที่ คือ ๑) ภาคเหนือ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ พบค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงสูงสุดของปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 เท่ากับ ๓๕๓ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และมีจำนวนวันที่ฝุ่นละออง PM 2.5 เกินค่ามาตรฐาน ๑๑๒ วัน ส่วนหนึ่งมาจากหมอกควันข้ามแดน ๒) ภาคใต้ จะเกิดสถานการณ์หมอกควันในช่วงหน้าแล้ง (เดือนกรกฎาคม - กันยายน) ซึ่งมักมีสถานการณ์ไฟไหม้ป่าพรุที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศไทยและในประเทศอาเซียนตอนใต้ เช่น ไฟไหม้ป่าพรุควนเคร็งในพื้นที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒ และไฟไหม้ป่าพรุในบริเวณเกาะสุมาตราและกาลิมันตันเป็นวงกว้างและรุนแรงเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๖๒[๑๕๐] เป็นต้น ๓) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบฝุ่นละออง PM 2.5 เกินค่ามาตรฐานในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ถึงเมษายน ๒๕๖๒ และเริ่มเกินมาตรฐานอีกครั้งตั้งแต่เดือนกันยายน ๒๕๖๒ ๔) บริเวณหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี มีสาเหตุมาจากโรงโม่หิน ฝุ่นละออง PM 2.5 ที่เกินมาตรฐานนี้อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก หญิงตั้งครรภ์ ผู้มีโรคประจำตัว (โรคทางเดินหายใจ โรคเยื่อบุตาอักเสบ โรคผิวหนัง โรคหัวใจและหลอดเลือด)[๑๕๑] ในเรื่องนี้ กสม. ได้ออกแถลงการณ์ขอให้รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วนในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน รวมถึงกลุ่มเปราะบาง[๑๕๒]

---

๑๔๖ จาก *ข้อระวังการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชา*, โดย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://med.mahidol.ac.th/poisoncenter/sites/default/files/public/ข้อมูลกัญชาศูนย์พิษรามา%20edit.pdf

๑๔๗ จาก *เจอแล้ว ๗ คนใช้กัญชาเกินขนาด ห้ามเข้าห้องฉุกเฉิน*, โดย ไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/280310

๑๔๘ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

๑๔๙ ค่ามาตรฐาน PM 2.5 เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง จะต้องไม่เกิน ๕๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร จาก *ทำความรู้จัก PM 2.5*, โดย กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/air_pm25.html

๑๕๐ จาก *หนังสือกรมควบคุมมลพิษ ด่วนที่สุด ที่ ทส ๐๓๐๖/๑๑๙๑๗ ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ขอทราบข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๒*.

๑๕๑ จาก *ทำความรู้จัก PM 2.5*, โดย กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/air_pm25.html

๑๕๒ จาก *แถลงการณ์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เรื่อง ความห่วงใยต่อวิกฤตการณ์มลพิษทางอากาศในภาคเหนือ ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการมีสุขภาพที่ดีของประชาชน*, โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Statements/03

รัฐบาลได้ใช้มาตรการทั้งด้านบริหารและนิติบัญญัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 โดยสั่งการให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม ฯลฯ ให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันอันตรายจากฝุ่นละออง PM 2.5 ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้การแก้ไขปัญหามลภาวะด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ และได้มีมติเห็นชอบร่างแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ โดยแผนปฏิบัติการฯ ประกอบด้วย ๓ มาตรการ คือ ๑) การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ๒) การป้องกันและลดการเกิดมลพิษที่ต้นทาง (แหล่งกำเนิด) แบ่งเป็นมาตรการระยะสั้นและระยะยาว และ ๓) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการมลพิษ เน้นการพัฒนาระบบ เครื่องมือ กลไกการบริหารจัดการ การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ แบ่งเป็นแนวทางระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงปรับค่ามาตรฐาน PM 2.5 ในบรรยากาศเฉลี่ยรายปีให้เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) และปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ศึกษาความเหมาะสมเรื่องกฎหมายอากาศสะอาด ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามโรดแมปอาเซียนปลอดหมอกควันข้ามแดนและแผนปฏิบัติการเชียงราย ๒๐๑๗ เพื่อป้องกันมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน[๑๕๓]

อย่างไรก็ตาม ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงอันตรายและการป้องกันตนเองจากฝุ่นละออง PM 2.5 หรือบางคนอาจเข้าไม่ถึงความรู้หรืออุปกรณ์ (หน้ากากกันฝุ่น) ในการป้องกันและดูแลตนเองในเบื้องต้น และพบว่าสถานการณ์ฝุ่นละอองนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงอากาศแล้งของทุกปี ทั้งนี้ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๖๒ ปริมาณฝุ่น PM 2.5 ได้กลับมาเกินค่ามาตรฐานอีกครั้งในหลายพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและที่จังหวัดเชียงใหม่ เช่น เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ กรมควบคุมมลพิษรายงานปริมาณฝุ่น PM 2.5 ในระดับที่เริ่มส่งผลกระทบต่อสุขภาพที่สถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศ ๒๐ แห่งจาก ๔๖ แห่ง[๑๕๔] ขณะที่เว็บไซต์ www.airvisual.com รายงานคุณภาพอากาศและจัดอันดับเมืองที่มีมลพิษแบบเรียลไทม์ (real time) เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ พบว่าคุณภาพอากาศของกรุงเทพมหานครอยู่ในลำดับที่ ๑๒ ของโลก โดยมีค่าฝุ่นอยู่ที่ ๑๕๖ US AQI และเชียงใหม่อยู่ในลำดับที่ ๓๖ ของโลก มีค่าฝุ่นอยู่ที่ ๖๖ US AQI[๑๕๕]

๒) การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้แถลงผลการตรวจผักและผลไม้ประจำปี ๒๕๖๒ ว่าพบผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐานสูงถึงร้อยละ ๔๑ ลดลงเล็กน้อยจากการเฝ้าระวังในปี ๒๕๖๐ ที่พบสารพิษตกค้างในผักผลไม้ที่ทำการตรวจร้อยละ ๔๖ การตรวจในปี ๒๕๖๒ พบสารเคมีหลายชนิดที่เป็นสารที่ยกเลิกการใช้ไปแล้ว

---

[๑๕๓] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒*, โดย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/23529

[๑๕๔] จาก *ฝุ่น PM 2.5 เกินมาตรฐาน ๒๐ จุดทั่ว กรุงเทพฯ - ปริมณฑล*, โดย ไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/285807

[๑๕๕] จาก *๑๕ พื้นที่ กทม. - ปริมณฑลฝุ่นเกินมาตรฐานเริ่มกระทบสุขภาพขึ้นอันดับ ๑๒ โลก*, โดย สยามรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/115943

และบางสารเคมียังไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียน และไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๕๖[๑๕๖] ส่วนปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช กสม. ได้มีรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ ๓๑/๒๕๖๒ ที่เสนอแนะให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายควรกำหนดให้พาราควอตเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ ๔ ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดในระยะยาว ขณะเดียวกันจะต้องพัฒนาทางเลือกด้านสารชีวภาพและเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรอย่างเป็นระบบและจริงจัง และคณะรัฐมนตรีควรจัดให้มีกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสารเคมีทางการเกษตรเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน[๑๕๗]

รัฐได้มีการดำเนินการจัดการปัญหาดังกล่าวโดยเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๒ คณะทำงานเพื่อพิจารณาความเห็น ๔ ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ผู้นำเข้า เกษตรกร และผู้บริโภค ต่อการยกเลิกพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส มีมติเห็นชอบให้ยกระดับสารเคมีเกษตร ๓ ชนิดจากวัตถุอันตรายประเภทที่ ๓ เป็นวัตถุอันตรายประเภทที่ ๔[๑๕๘] และเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒ คณะกรรมการวัตถุอันตรายได้ลงมติปรับสารเคมีทั้งพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายประเภทที่ ๓ เป็นประเภทที่ ๔ โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒[๑๕๙] ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีการประชุมทบทวนมติเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒ เนื่องจากรัฐยังไม่มีมาตรการรองรับที่เหมาะสมสำหรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อเกษตรกรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รวมถึงผลกระทบด้านการค้าระหว่างประเทศ จึงมีมติให้ออกประกาศกำหนดให้พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสเป็นวัตถุอันตรายประเภทที่ ๔ โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๓ ส่วนวัตถุอันตรายไกลโฟเซตให้ใช้มาตรการจำกัดการใช้ตามมติคณะกรรมการวัตถุอันตรายเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑[๑๖๐] อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังคงมีความเห็นที่หลากหลายทั้งเห็นด้วยและคัดค้าน

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

ในปี ๒๕๖๒ รัฐได้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงมากขึ้นผ่านการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ โดยมีการสร้างทีมแพทย์ครอบครัว พัฒนา รพ.สต. ให้เป็นหน่วยบริการปฐมภูมิที่มีคุณภาพ และพัฒนา อสม. ให้มีความรู้เพื่อให้ดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น ระบบสุขภาพ

---

๑๕๖ จาก *ไทยแพนเปิดผลตรวจผักผลไม้พบสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน ๔๑% ผักห้างแย่กว่าผักตลาดสด ตะลึงพบสารพิษห้ามใช้ในประเทศไทยตกค้างอื้อ ๑๒ ชนิด*, โดย เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรู, ๒๕๖๒.สืบค้นจาก https://www.thaipan.org/action/1107 ?fbclid=IwAR3 Is4ycQXkJy7 Vs-2NtwL4nAf1MsngtD9 VKu-ELx8GnDjTg_LqU2DhcRuw

๑๕๗ จาก *รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๓๑/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เรื่อง สิทธิในชีวิตและร่างกายเกี่ยวเนื่องกับสิทธิผู้บริโภค กรณีคัดค้านการต่ออายุใบสำคัญการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายพาราควอตของกรมวิชาการเกษตร.* โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑๕๘ จาก *“มนัญญา” ร่วมผู้แทน ๔ ภาคส่วน เดินหน้าแบน ๓ สารเคมีอันตราย ลั่น! ๑ ธ.ค. นี้ พร้อมยกเลิกจำหน่ายทั้งหมด*, โดย เดลินิวส์ออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1703709

๑๕๙ จาก *มติเอกฉันท์! คกก. วัตถุอันตรายแบน ๓ เคมีอันตราย มีผลบังคับใช้ ๑ ธ.ค. นี้เป็นต้นไป*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/economy/news_1722547

๑๖๐ จาก *คกก. วัตถุอันตรายลงมติ เลื่อนแบน ๒ สารไป ๖ เดือน ‘ไกลโฟเซต’ แค่จำกัดการใช้*, โดย มติชนสุดสัปดาห์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_250870

ปฐมภูมิจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ครอบคลุมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้มีความพยายามดำเนินการให้ประชาชนบางกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้รับบริการดังกล่าวทั้งพระสงฆ์ ผู้ต้องขัง แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ และผู้ติดเชื้อเอชไอวี ส่วนกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

สำหรับปัญหาสุขภาพที่สำคัญ รัฐได้มีความพยายามป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และประสบความสำเร็จในการลดอัตราวัยรุ่นตั้งครรภ์ได้ในระดับหนึ่ง รวมทั้งได้จัดให้มีบริการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นตั้งครรภ์และแม่วัยรุ่น นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๒ พบว่ามีสถานการณ์สุขภาพที่ควรติดตามและเฝ้าระวัง คือ การที่มีผู้ป่วยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน และมีผู้เจ็บป่วยจากการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา คือ ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 และสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ที่แม้ว่ารัฐจะมีนโยบายและมีการกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาเพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชน แต่ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้ ในประเด็นเรื่องสิทธิด้านสุขภาพ กสม. มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. รัฐควรเร่งพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและการแพทย์ได้โดยสะดวกและทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในพื้นที่ห่างไกล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของกลุ่มนักเรียนรหัส G และ P และกลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร เพื่อขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของบุคคลสองกลุ่มนี้

๒ รัฐควรใช้มาตรการเชิงป้องกันในการจัดการกับปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น การติดโรคทางเพศสัมพันธ์ การทำแท้งโดยไม่ปลอดภัย โดยการให้ความรู้และบริการสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรเร่งดำเนินการให้มีการจัดสวัสดิการแก่วัยรุ่นตั้งครรภ์และแม่วัยรุ่นตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ โดยเร็ว

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์ รวมถึงสร้างความตระหนักรู้ถึงอันตรายต่อสุขภาพหากใช้กัญชาที่ไม่ผ่านการผลิตที่มีคุณภาพ

๔. ควรกำชับให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองอย่างจริงจังโดยเร่งดำเนินมาตรการระยะสั้นที่มุ่งลดปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 เพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ส่วนในระยะกลาง ควรใช้มาตรการต่าง ๆ ทั้งด้านบริหารและนิติบัญญัติเพื่อประกันว่าค่ามาตรฐาน PM 2.5 จะเป็นไปตามค่าเป้าหมายขององค์การอนามัยโลก

๕. คณะรัฐมนตรีควรพิจารณาข้อเสนอแนะเรื่องการแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ ๓๑/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ของ กสม. ดังกล่าวข้างต้น

๓.๓ สิทธิด้านการศึกษา

ภาพรวม

กติกา ICESCR ข้อ ๑๓ ได้รับรองสิทธิของทุกคนให้ได้รับการศึกษา โดยการศึกษานั้นต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ ความสำนึกในศักดิ์ศรีของคน การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ความสามารถมีส่วนร่วมในสังคม รัฐภาคีต้องดำเนินการให้การศึกษาระดับประถมเป็นการศึกษาภาคบังคับและจัดให้ทุกคนแบบให้เปล่า จัดการศึกษาระดับมัธยมซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถได้รับการศึกษา

ขั้นอุดมศึกษาได้เท่าเทียมกันบนพื้นฐานของความสามารถ ตลอดจนมีการพัฒนาระบบโรงเรียนทุกระดับ นอกจากนี้ สิทธิดังกล่าวยังได้รับการรับรองไว้ในอนุสัญญา CRC ข้อ ๒๘ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาของเด็ก เพิ่มเติมด้วยว่า รัฐพึงมีมาตรการสนับสนุนการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ ลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน และมีมาตรการประกันว่าระเบียบวินัยของโรงเรียนพึงสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและสอดคล้องกับหลักการและบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ

สิทธิด้านการศึกษาได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๔ ที่บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ให้เด็กเล็กได้รับการดูแลพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา ให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู และในมาตรา ๒๕๘ จ. ที่กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา รวมถึงการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง การตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนตามมาตรา ๕๔ วรรคหก ภายใน ๑ ปี มีกลไกและระบบผลิต พัฒนาครู และอาจารย์ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ

คณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้มีข้อสังเกตต่อการเสนอรายงานการปฏิบัติตามกติกาฯ ของประเทศไทย เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ ในส่วนสิทธิด้านการศึกษาว่า รัฐควรดำเนินการเพื่อประกันว่าเด็กทุกคนในราชอาณาจักรจะเข้าถึงการศึกษาระดับประถม ศึกษาสาเหตุของการออกจากโรงเรียนกลางคัน ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา รวมถึงการฝึกอบรมครู สอดคล้องกับข้อสังเกตของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CRC ต่อการเสนอรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ที่เห็นว่า รัฐพึงมีนโยบายหรือมาตรการที่ประกันว่าเด็กทุกคนนับแต่แรกเกิดถึงวัยเรียนจะเข้าถึงโปรแกรมการพัฒนาเด็กเล็กแบบองค์รวม (Holistic Early Childhood Development: ECD) มีมาตรการให้เด็กวัย ๖ - ๑๑ ปีที่อยู่นอกโรงเรียนได้มีโอกาสทางการศึกษา ศึกษาสาเหตุของการออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งมีมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ รัฐควรดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง รวมถึงเด็กก่อนวัยเรียน เด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กด้อยโอกาสทางสังคมเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน พัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยอบรมและพัฒนาครู จัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ ความถนัด ความสามารถทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีการติดตามการปฏิรูปการศึกษา

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ดำเนินการส่งเสริมสิทธิด้านการศึกษาต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมาตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ และเรื่องการศึกษาอยู่ในประเด็นที่ ๑๑ ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต แบ่งเป็นช่วงการตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย ช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ และประเด็นที่ ๑๒ ว่าด้วยการพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว ดังนี้

๓.๓.๑ การศึกษาของเด็กปฐมวัย

ในช่วงก่อนการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีข้อมูลบ่งชี้ว่า เด็กปฐมวัยของไทยกว่าร้อยละ ๓๐ มีพัฒนาการล่าช้ากว่ามาตรฐาน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไทยมีปัญหาในการเรียนรู้และการศึกษา เช่น

ข้อมูลจากกรมอนามัยระบุว่า จากการสำรวจเกี่ยวกับการพัฒนาของเด็กเล็กเมื่อปี ๒๕๕๗ พบว่า เด็กแรกเกิด - ๒ ปี มีพัฒนาการไม่สมวัยร้อยละ ๒๒ ส่วนเด็กอายุ ๓ - ๕ ปี มีพัฒนาการไม่สมวัยสูงถึงร้อยละ ๓๔[๑๖๑] การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงเป็นประเด็นที่ได้รับการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น และเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม รัฐได้ตราพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป เพื่อให้เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๖ ปีได้รับการคุ้มครองดูแล และได้รับการพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีการดูแลเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ และเมื่อคลอดแล้วเด็กจะต้องได้รับการคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยและมีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน รวมทั้งกำหนดให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็ก และให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต้องได้รับความรู้และทักษะสำหรับการพัฒนาเด็กด้วย

การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้เน้นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานของรัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมีสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำร่างแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ เช่น การพัฒนาบทบาทความเป็นพ่อเป็นแม่ การจัดระบบข้อมูลและตัวชี้วัดการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง การวิจัยพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ เป็นต้น[๑๖๒] ขณะนี้แผนดังกล่าวอยู่ระหว่างเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาต่อไป อย่างไรก็ตาม มีผู้แสดงความกังวลว่าจำนวนบุคลากรของสำนักมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ ภายใต้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาซึ่งรับผิดชอบการดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้และตามร่างแผนปฏิบัติการฯ อาจไม่เพียงพอและไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณงาน และอาจส่งผลให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๓.๓.๒ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ รับรองว่าบุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยข้อมูลสถิติประชากรในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ปรากฏในรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. ๒๕๖๑ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐[๑๖๓] มีดังนี้

- ในภาพรวม นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกระดับชั้นทั่วประเทศเมื่อเทียบกับประชากรในช่วงอายุระหว่าง ๓ - ๑๗ ปี ในแต่ละปีการศึกษามีสัดส่วนสูงใกล้เคียงกันและไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เช่น ปีการศึกษา ๒๕๕๖ มีร้อยละ ๙๖.๔ จากจำนวนประชากร ๑๒,๖๐๗,๕๗๗ คน ปีการศึกษา ๒๕๕๘ มีร้อยละ ๙๕.๒ จากจำนวนประชากร ๑๒,๔๖๙,๗๖๖ คน และปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีร้อยละ ๙๖.๙ จากจำนวนประชากร ๑๒,๑๓๐,๒๒๖ คน เป็นต้น

---

[๑๖๑] จาก *วิกฤตพัฒนาการเด็กปฐมวัยของไทย ต่ำกว่ามาตรฐานถึง ๓๐% เร่งค้นหาเพื่อแก้ไขทันท่วงที*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2016/06/12324

[๑๖๒] จาก *ร่างแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔*, โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.mua.go.th/users/budget/doc/0503_4_w657_detail.pdf

[๑๖๓] จาก *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. ๒๕๖๑, น. ๑๖๕*, โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://pmnk.kkzone1.go.th/data/news3/24-02-2019-17-34-35_1344028011.pdf

อนึ่ง รายงานการศึกษาไทย พ.ศ.๒๕๖๑ ระบุแหล่งที่มาจาก สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๑

- ในมิติการเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับ (ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)[๑๖๔] ผู้ที่เรียนในระดับชั้นของการศึกษาภาคบังคับส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง ๖ - ๑๔ ปี ในแต่ละปีการศึกษามีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยในปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีนักเรียนได้เรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับทั่วประเทศในสถานศึกษาทุกสังกัดถึงร้อยละ ๙๘.๘ จากจำนวนประชากร ๗,๑๙๑,๔๒๕ คน ซึ่งต่างจากปีการศึกษา ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๘ ที่มีร้อยละ ๙๔.๕ จากจำนวนประชากร ๗,๗๐๖,๓๒๖ คน และร้อยละ ๙๖.๕ จากจำนวนประชากร ๗,๔๓๘,๓๘๔ คน ตามลำดับ อย่างไรก็ดี นักเรียนที่ศึกษาต่อถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ ๗๐ ของประชากรที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๗ ปี และมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๗๗.๙ ในปี ๒๕๕๖ เหลือเพียงร้อยละ ๗๑.๑ ในปี ๒๕๖๐ เนื่องจากผู้เรียนบางคนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับประสงค์เข้าสู่ภาคแรงงานมากกว่าที่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขณะเดียวกัน มีข้อมูลว่าในปีการศึกษา ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐ จำนวนและร้อยละของนักเรียนออกกลางคันมีแนวโน้มลดลง คือ ๕,๕๖๗ คน ๕,๓๗๗ คน และ ๔,๐๓๘ คน ตามลำดับ ส่วนสาเหตุของการออกกลางคันโดยส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ ๒๑ เกิดจากปัญหาครอบครัว ร้อยละ ๑๗ เกิดจากฐานะยากจนและหาเลี้ยงครอบครัว และร้อยละ ๑๐ เกิดจากการสมรส[๑๖๕]

ในการลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษา (ซึ่งหมายรวมถึงเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน) รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑[๑๖๖] โดยมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งเพื่อส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการสมวัยพร้อมเข้าสู่ระบบการศึกษา ช่วยเหลือเยาวชนผู้ด้อยโอกาสให้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพครูให้พัฒนาเด็ก เยาวชนตามศักยภาพที่ต่างกัน สนับสนุนผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ

ในการดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้ รัฐบาลได้กำหนดให้มีระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Information System for Equitable Education : iSEE) เพื่อเป็นฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสจำนวนมากกว่า ๔ ล้านคน ทั้งที่อยู่ในและนอกระบบการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับเลขประจำตัว ๑๓ หลักของเด็กและครอบครัวกับฐานข้อมูลภาครัฐใน ๖ กระทรวงที่เกี่ยวข้อง และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์[๑๖๗] แล้วนำมาใช้ควบคู่ไปกับโครงการที่ภาครัฐได้ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เช่น โครงการเรียนฟรี ๑๕ ปี เงินอุดหนุนนักเรียนยากจน และกองทุนอาหารกลางวัน เป็นต้น

---

๑๖๔ มาตรา ๑๗ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้การศึกษาภาคบังคับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดให้คนไทยต้องสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และต้องเข้ารับการศึกษาอย่างช้าสุดเมื่ออายุ ๗ ปี ทั้งนี้ ผู้ที่เรียนในระดับชั้นของการศึกษาภาคบังคับนี้ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง ๖ - ๑๔ ปี

๑๖๕ จาก *ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต, จำนวน อัตรา และสาเหตุของนักเรียนออกกลางคัน*, โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://social.nesdb.go.th/social/

๑๖๖ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

๑๖๗ จาก *"iSEE" ฐานข้อมูลช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย*, โดย กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.eef.or.th/our-work/work-on-database/

อนึ่ง ศักยภาพของ iSEE สามารถช่วยค้นหา คัดกรองเด็กเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษาอย่างละเอียดเป็นรายคน สำรวจถึงที่อยู่ พบตัวตนจริงและใช้ระบบสารสนเทศที่มีความแม่นยำสูง ประมวลผล บริหารจัดการช่วยเหลือ ทั้งยังติดตามการมาเรียนและพัฒนาการจนสำเร็จ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกำลังคนที่มีศักยภาพของประเทศตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

ผลการดำเนินการพบว่า ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ ได้จัดสรรเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไขให้แก่นักเรียนยากจนพิเศษ ไปแล้วกว่า ๕๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งเรียนอยู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕,๕๕๗ แห่ง ทั่วประเทศ ในปีการศึกษา ๒๕๖๒ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษามีแนวทางจะขยายการดำเนินการไปยังโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โดยมีเป้าหมายจะจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่นักเรียนในโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๒๑๘ แห่ง ในเบื้องต้นสามารถระบุนักเรียนที่มีความยากจนหรือด้อยโอกาส จำนวน ๑๕,๗๘๗ คน และผ่านการคัดกรองเหลือจำนวน ๑๓,๐๓๗ คน

ในด้านการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรได้รับการศึกษาในโรงเรียน รัฐบาลได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕ ที่เห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาให้แก่เด็กไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และได้มีการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสด้านการศึกษาโดยไม่จำกัดระดับ ประเภท และพื้นที่การศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้มาเป็นลำดับ เช่น การออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรับนักเรียน นักศึกษา เข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘ รวมทั้งให้มีการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่สถานศึกษา ในหลักการได้มีการกำหนดให้สถานศึกษาปฏิบัติต่อนักเรียนกลุ่มนี้เช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกประการ ทั้งการรับเข้าเรียนและการออกเอกสารหลักฐานการศึกษา[๑๖๘] ทั้งนี้ ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ ข้อมูลจากระบบของศูนย์เทคโนโลยีและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ ระบุว่ามีเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีเลข ๑๓ หลัก ซึ่งได้กำหนดรหัส G ไว้ชั่วคราว จำนวน ๗๘,๘๙๗ คน แม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะได้รับสิทธิทางการศึกษา แต่ยังประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอื่น ๆ เช่น การเดินทางและการรับบริการสาธารณสุข หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้ร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรแก่เด็กกลุ่มนี้ เช่น การกำหนดให้มีกลไกคณะอนุกรรมการประสานงานและติดตามการดำเนินงานการกำหนดสถานะบุคคลในสถานศึกษา การกำหนดแนวทางแต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนของนักเรียนประจำจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังได้มีความพยายามสร้างระบบฐานข้อมูลกลางที่สามารถยืนยันบุคคล เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบและจัดทำทะเบียนราษฎรและกำหนดเลข ๑๓ หลักให้กับนักเรียนเหล่านี้ต่อไป

๓.๓.๓ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รัฐบาลได้ประกาศแผนปฏิรูปด้านการศึกษาเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ประกอบด้วยการปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดยจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่และกฎหมายที่เกี่ยวข้องการปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นต้น[๑๖๙]

การตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้เข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพ

---

[๑๖๘] จาก *คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคล ที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. ๒๕๖๐)*, โดย กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/50931-4205.pdf

[๑๖๙] จาก *แผนปฏิรูปด้านการศึกษา*, โดย คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaiedreform.org/knowledge/2880/

การศึกษาผ่านการพัฒนาคุณภาพครู โดยกองทุนฯ ให้การสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ในช่วงเริ่มต้นโครงการเป็นการสรุปผลการศึกษาและถอดบทเรียน ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ มีสถาบันต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในมิติของคุณภาพโรงเรียนและครูในลักษณะเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาร่วมกันทั้งระบบ จำนวน ๒๘๐ โรงเรียน และมีครูได้รับการพัฒนาทักษะในการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๕,๖๐๐ คน

สำหรับผลการดำเนินการที่ผ่านมา ข้อมูลจากแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ของกระทรวงศึกษาธิการระบุว่า กระทรวงฯ ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา[๑๗๐] เช่น การรับครูผู้สอนในสาขาวิชาขาดแคลน[๑๗๑] การส่งเสริมให้นักเรียนและนักศึกษากลับมาพัฒนาบ้านเกิด[๑๗๒] การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมพัฒนาสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนประชารัฐ[๑๗๓] โครงการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้[๑๗๔] และการทบทวนแนวทางการออกข้อสอบวัดผลการศึกษา[๑๗๕] เป็นต้น นอกจากนี้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการแจ้งว่าได้นำอินเทอร์เน็ตและการศึกษาทางไกลมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนด้วย

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติระบุว่า ผลการทดสอบระดับการศึกษาพื้นฐาน (O-NET) ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา (ปีการศึกษา ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑) มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ[๑๗๖] ดังปรากฏในตารางที่ ๒

---

๑๗๐ จาก *ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปรากฏในแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ ของกระทรวงศึกษาธิการ*, โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/download/ActionPlan2562.pdf

๑๗๑ เนื่องจากการสอบแข่งขันบรรจุบุคคลเข้ารับราชการครูที่ผ่านมาจะรับเฉพาะผู้ที่จบการศึกษา ระบบ ๕ ปี ในสาขาที่ ก.ค.ศ. รับรอง ซึ่งทำให้บุคคลที่จบการศึกษาระบบ ๔ ปี ที่เรียนในสาขาวิชาขาดแคลนไม่สามารถมาสอบเป็นครูได้

๑๗๒ มีเป้าหมายคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ ๑๐ รุ่น จำนวน ๔๘,๓๗๔ คน โดยจะทยอยบรรจุเข้ารับราชการครูในภูมิลำเนาของตนเองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘

๑๗๓ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ โดยให้ภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร ซึ่งมีเป้าหมายที่จะพัฒนาโรงเรียน รุ่นที่ ๑ จำนวน ๓,๓๕๑ โรงเรียน และรุ่นที่ ๒ จำนวน ๑,๒๕๗ โรงเรียน

๑๗๔ พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ในเรื่องความสามารถด้านภาษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๕๑.๙๔ ซึ่งสูงกว่าปีการศึกษา ๒๕๕๙ และ ๒๕๕๘ ตามลำดับ

๑๗๕ ทบทวนแนวทางการออกข้อสอบในเชิงอัตนัยเน้นการคิดวิเคราะห์ ดังนี้ ๑) ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้ข้อสอบอัตนัยในชั้นเรียนทุกระดับชั้น และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามประกาศ สพฐ. ๒) ส่งเสริมการตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิดในห้องเรียน ๓) การสอบ O-NET วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีข้อสอบอัตนัยร้อยละ ๒๐ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ และ ๔) มีแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรฯ โดยมีการวัดและประเมินผลเป็นระยะ ให้ความสำคัญกับคะแนนระหว่างเรียนมากกว่าคะแนนปลายปี/ปลายภาค (๗๐ : ๓๐ หรือ ๘๐ : ๒๐) เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทาง

๑๗๖ จาก *สถิติ O - NET*, โดย สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3865

ตารางที่ ๒ แสดงผลการทดสอบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑

ชั้น	ประถมศึกษาปีที่ ๖			มัธยมศึกษาปีที่ ๓			มัธยมศึกษาปีที่ ๖		
วิชา / ปีการศึกษา	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
คณิตศาสตร์	๔๐.๔๗	๓๗.๑๒	๓๗.๕๐	๒๙.๓๑	๒๖.๓๐	๓๐.๐๔	๒๔.๘๘	๒๔.๕๓	๓๐.๗๒
ภาษาอังกฤษ	๓๔.๕๙	๓๖.๓๔	๓๙.๒๔	๓๑.๘๐	๓๐.๔๕	๒๙.๔๕	๒๗.๗๖	๒๘.๓๑	๓๑.๔๑
วิทยาศาสตร์	๔๑.๒๒	๓๙.๑๒	๓๙.๙๓	๓๔.๙๙	๓๒.๒๘	๓๖.๑๐	๓๑.๖๒	๒๙.๓๗	๓๐.๕๑
ภาษาไทย	๕๒.๙๘	๔๖.๕๘	๕๕.๙๐	๔๖.๓๖	๔๘.๒๙	๕๔.๔๒	๕๒.๒๙	๔๙.๒๕	๔๗.๓๑

ตารางที่ ๒ แสดงให้เห็นถึงผลการทดสอบในกลุ่มวิชาหลักพบว่า ผลการทดสอบในแต่ละระดับชั้นยังไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เช่น ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีคะแนนสูงขึ้น แต่กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนลดลง ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษมีคะแนนสูงขึ้น แต่กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาไทยมีคะแนนลดลง ทั้งนี้ ในภาพรวมพบว่ากลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์มีคะแนนต่ำกว่าวิชาภาษาไทย แต่ทุกกลุ่มวิชามีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

นอกจากนี้ มีข้อมูลเกี่ยวกับผลการสอบ O-NET โดยเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เมื่อจำแนกตามสังกัดหรือภูมิภาค พบว่า โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทุกวิชาสูงกว่าร้อยละ ๕๐ เช่น วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๖๙.๖๕ วิชาภาษาอังกฤษมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๖๕.๘๒ เป็นต้น ขณะที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ร้อยละ ๓๔ - ๓๕ และวิชาภาษาอังกฤษร้อยละ ๓๕ - ๓๖[๑๗๗]

ทั้งนี้ ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่าโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยังขาดแคลนครูบางสายวิชา ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และต้องใช้ครูที่สอนวิชาอื่นมาสอนแทน รวมทั้งการเรียนการสอนในปัจจุบันเน้นการท่องจำ ขณะที่ข้อสอบ O-NET มีลักษณะเป็นข้อสอนเชิงวิเคราะห์ซึ่งไม่สอดคล้องกัน[๑๗๘]

สำหรับนโยบายว่าด้วยการยุบหรือควบรวมสถานศึกษาขนาดเล็ก กระทรวงศึกษาธิการได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนการตรวจสอบ วางแผน และการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่ามีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานรวมโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๖๑ ได้แก่ การบริหาร

---

[๑๗๗] แหล่งเดิม.

[๑๗๘] จาก *วิเคราะห์ 'คะแนนโอเน็ต' เหตุใดยังย่ำแย่??*, โดย ไทยรัฐออนไลน์. เข้าถึงจาก https://www.thairath.co.th/content/413042

จัดการบุคลากร การบริหารจัดการวิชาการ การบริหารการเงิน พัสดุ ที่ดิน อาคารสถานที่และสินทรัพย์อื่น ๆ และการบริหารจัดการการเดินทางไปเรียนกรณีรวมโรงเรียน[๑๗๙] ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากสำนักเลขาธิการสภาการศึกษาระบุว่า แนวทางการยุบหรือควบรวมสถานศึกษาขนาดเล็กมีกลไกการดำเนินการที่อาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมทั้งเมื่อมีการยุบหรือควบรวมสถานศึกษาใดแล้วจะมีมาตรการช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากการเดินทาง เช่น การจัดให้มีรถรับ - ส่งและการสนับสนุนค่าเดินทาง เป็นต้น สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีลักษณะพิเศษ เช่น โรงเรียนในพื้นที่สูงห่างไกล โรงเรียนตามพื้นที่ชายแดน และโรงเรียนบนเกาะ เป็นต้น แม้จำนวนนักเรียนและครูที่มีน้อยจะส่งผลต่อความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา แต่หากพิจารณาบริบทเชิงพื้นที่และสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาที่เด็กควรได้รับแล้ว การคงไว้ซึ่งสถานศึกษาลักษณะนี้ย่อมเป็นสิ่งจำเป็น[๑๘๐]

ข้อมูลจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า ณ เดือนธันวาคม ๒๕๖๑ มีโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า ๑๒๐ คน จำนวน ๑๔,๗๙๖ โรงเรียน มีนักเรียนต่ำกว่า ๔๐ คน จำนวน ๒,๘๔๕ โรงเรียน โรงเรียนในพื้นที่สูง ๑,๑๙๐ โรงเรียน และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เกาะแก่งห่างไกล ๑๒๓ โรงเรียน ทั้งนี้ มีโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า ๔๐ คน ขอปิดตัวด้วยความสมัครใจเพียง ๘๓ โรงเรียนจากทั้งหมด ๒,๘๔๕ โรงเรียน[๑๘๑]

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลมีความพยายามดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงตามที่ได้มีการรับรองไว้ทั้งในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง โดยในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการตรากฎหมายเฉพาะและกำหนดมาตรการและกลไกในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อประกันว่าเด็กวัยนี้จะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมและเหมาะสมกับวัย การมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่เด็กจากครอบครัวยากจนและเด็กกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือเพื่อป้องกันการออกจากโรงเรียนกลางคันหรือการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา รวมถึงความพยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครูและการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการเรียนการสอนโดยให้เอกชนมีส่วนร่วม ซึ่ง กสม. เห็นว่าเป็นมาตรการสำคัญ แต่ในบางเรื่อง เช่น การพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยังต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ในการนี้จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. รัฐบาลควรเร่งจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อให้การดำเนินการของหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันและส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน และควรมีระบบกำกับดูแลการดำเนินการให้ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง รวมทั้งควรพิจารณาจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรที่เหมาะสมแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้เพื่อให้สามารถบรรลุภารกิจตามเป้าหมายที่กำหนด

---

[๑๗๙] จาก *แนวทางการดำเนินงานรวมโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง* พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๖๑, โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://202.29.216.149/smallschool/data/guidelines.pdf

[๑๘๐] จาก *มติองค์กรครูค้าน ศธ. ยุบ ร.ร. เล็ก 'สพฐ.' คุยแผนควบรวม ๗ ส.ค. นี้*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_1610477

[๑๘๑] จาก *กพฐ. ชงยุบรวม ๑.๘ หมื่น ร.ร. เล็ก แก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_1606007

๒. รัฐบาลควรสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการช่วยเหลือเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษา ให้สามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งควรศึกษาวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยที่ทำให้เด็กที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา เช่น เด็กที่ต้องออกจากการศึกษาเนื่องจากการสมรส หรือเพื่อไปประกอบอาชีพเนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาของเด็กกลุ่มดังกล่าวในระยะยาว

๓. รัฐบาลควรเร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกสังกัดทั้งที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานหรือองค์กรอื่นใด รวมถึงการพัฒนาคุณภาพและทักษะของครู โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาหลัก รวมทั้งควรมีมาตรการด้านการบริหารหรือมาตรการอื่นใดเพื่อประกันว่าคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาภาคบังคับในทุกสังกัดจะมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน

๓.๔ ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ภาพรวม

จากสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยธุรกิจที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก สหประชาชาติจึงได้จัดทำแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในบริบทของการประกอบธุรกิจขึ้นเรียกว่า หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs) ขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๔ หลักการดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของพันธกรณีของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่แล้ว ซึ่งรวมถึงพันธกรณีในการคุ้มครองบุคคลจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำโดยหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยบุคคลอื่นซึ่งรวมถึงธุรกิจเอกชนด้วย ทั้งนี้หลักการ UNGPs มีสาระสำคัญแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิ ความรับผิดชอบของธุรกิจในการเคารพสิทธิ และการเข้าถึงการเยียวยาของผู้ได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจ (Protect, Respect and Remedy Framework) แม้ว่า UNGPs จะไม่ได้มีผลผูกพันทางกฎหมายเช่นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน[๑๘๒] แต่ในการจัดทำ UNGPs ได้มีกระบวนการปรึกษาหารือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรภาคประชาสังคม และผู้ได้รับผลกระทบในหลายประเทศ จึงทำให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง และหลายประเทศทั่วโลกได้นำมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

รัฐบาลไทยมีนโยบายในการส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGPs และได้มอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนเพื่อให้หน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนำหลักการชี้แนะฯ ไปปฏิบัติให้เกิดผล ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

[๑๘๒] ปัจจุบันอยู่ระหว่างกระบวนการหารือเกี่ยวกับการจัดทำร่างสนธิสัญญาดังกล่าว จาก https://www.businesshumanrights.org/sites/default/files/documents/Zero%20Draft%20BHR%20Treaty%20-%20Summary_0.pdf

หลายประการ เช่น แนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ การพิจารณากำหนดกลไกกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย การพิจารณารูปแบบการเยียวยาที่หลากหลายนอกเหนือจากตัวเงินการสนับสนุนให้ธนาคารนำหลักการเกี่ยวเนื่องกับสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขการพิจารณาปล่อยสินเชื่อ การให้รัฐวิสาหกิจแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการนำหลักการ UNGPs มาใช้ การให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักการ UNGPs แก่ผู้ประกอบการเอกชน เป็นต้น

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ดำเนินการต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา และมีสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ ดังนี้

๓.๔.๑ การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

การจัดทำแผนปฏิบัติการนี้ได้เริ่มในปี ๒๕๕๙ รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางจัดทำ ติดตาม และประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อเป็นกลไกกำกับการดำเนินงานในเรื่องนี้ กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในระดับพื้นที่ การจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การหารือร่วมกับภาคภาครัฐและภาคธุรกิจและการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนฯ จากภาคประชาสังคมร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานสหประชาชาติในประเทศไทย โดยได้ประมวลข้อมูลและข้อคิดเห็นที่ได้จากกระบวนดังกล่าวมาจัดทำร่างแผนปฏิบัติการฯ และเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และได้มีการประกาศใช้แผนดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒

แผนปฏิบัติการระดับชาติดังกล่าวได้กำหนดประเด็นหลักที่จะดำเนินการในช่วงระยะที่ ๑ ไว้ ๔ ประเด็น ได้แก่ ๑) ด้านแรงงาน ๒) ด้านชุมชนที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและ ๔) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศและบรรษัทข้ามชาติ ในแต่ละด้านมีการกำหนดกิจกรรมที่ภาครัฐจะต้องดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิ ส่งเสริมให้ภาคเอกชนประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้ผู้ได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจได้เข้าถึงการเยียวยาตามหลักการ UNGPs เช่น การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย การกำหนดนโยบายหรือมาตรการเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น การให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการแรงงานและประชาชน การกำหนดแนวทางดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจและภาคธุรกิจบริษัทลูก รวมทั้งห่วงโซ่อุปทานของตน เคารพกฎหมาย

ที่มา: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

มาตรฐานและหลักการสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการฯได้ระบุหน่วยงานรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม กรอบเวลาดำเนินการและตัวชี้วัดเป็นรายกิจกรรม รวมทั้งได้กำหนดให้มีการประเมินผลช่วงครึ่งแผนฯ ในปี ๒๕๖๓ และเมื่อสิ้นสุดแผนฯ ในปี ๒๕๖๕

๓.๔.๒ บทบาทของรัฐวิสาหกิจในการนำหลักการ UNGPs มาใช้

หลักการ UNGPs ข้อ ๔ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ดำเนินการ ในการส่งเสริมให้มีการนำหลักการ UNGPs ไปใช้ รัฐบาลไทยจึงเห็นว่ารัฐวิสาหกิจควรเป็นแบบอย่างแก่ธุรกิจเอกชนในการนำหลักการ UNGPs ไปปรับใช้ โดยในปี ๒๕๖๑ กสม. ได้ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UN Development Programme: UNDP) จัดการสัมมนาเพื่อเผยแพร่หลักการ UNGPs แก่ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจกว่า ๕๐ แห่ง[๑๘๓] ทั้งนี้ ตัวอย่างของรัฐวิสาหกิจที่นำหลักการ UNGPs ไปใช้ มีดังนี้

(๑) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแห่งแรกที่ได้มีการประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนตามข้อ ๑๖ ของหลักการ UNGPs เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ โดยมีสาระสำคัญ กล่าวคือ คณะกรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้างของสถาบันฯ ต้องตระหนักถึงความสำคัญและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนในทุกด้านของบุคคลทุกคน ตลอดจนสังคมและชุมชนตามกฎหมายและหลักการ UNGPs รวมถึงการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมปราศจากการเลือกปฏิบัติ การหลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และการสื่อสาร เผยแพร่ ให้ความรู้ ทำความเข้าใจ กำหนดแนวทาง สอดส่องดูแล และในการสนับสนุนอื่นใดแก่ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตลอดห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนี้ สถาบันฯ จะมีการตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำคู่มือประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Due Diligence: HRDD) อย่างไรก็ดี เนื่องจากภารกิจของสถาบันฯ มีงานวิจัยค่อนข้างหลากหลายสาขา รวมทั้งให้บริการอุตสาหกรรมด้วย ในเบื้องต้นจึงจะเป็นการประเมินความเสี่ยงด้วยตนเองก่อน[๑๘๔]

(๒) ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ได้มีประกาศธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ที่ ๒๗/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๒ เรื่อง นโยบายด้านการเคารพสิทธิมนุษยชนของธนาคาร เพื่อสร้างความตระหนักรู้ ตลอดจนเพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของการกำกับดูแลและบูรณาการเรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและกฎระเบียบที่ให้การปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศที่สอดคล้องตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจของธนาคาร ซึ่งครอบคลุมถึงลูกค้า พนักงาน ตลอดจนคู่ค้า และผู้มีส่วนได้เสียตามห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) และห่วงโซ่คุณค่า (value chain) นอกจากการประกาศนโยบายในการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกในการนำหลักการ UNGPs ไปใช้

---

[๑๘๓] จาก *การสัมมนาวิชาการ เรื่อง "Leading by Example: รัฐวิสาหกิจไทยสู่ต้นแบบการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน"* เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรมเซ็นทราบายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[๑๘๔] แบ่งเป็นความเสี่ยง ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) การดำเนินการโครงการวิจัยในพื้นที่ (๒) ความเสี่ยงต่อลูกจ้างของสถาบันฯ (๓) ความเสี่ยงต่อลูกจ้างรับเหมาค่าแรง (๔) ความเสี่ยงต่อชุมชนและสังคมรอบพื้นที่ปฏิบัติการ (๕) ความเสี่ยงต่อลูกค้าและผู้รับบริการ.

และการให้ความรู้ความเข้าใจกับพนักงานแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การทำการประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนของธนาคารและคู่ค้า และขั้นตอนที่สาม คือการจัดตั้งศูนย์การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ผู้บริหารของธนาคารได้ยืนยันว่าจะดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง[๑๘๕]

นอกจากการดำเนินการของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ๒ แห่งข้างต้น ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้มีการพัฒนาแนวทางการกำกับดูแลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจที่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจได้ทำการปรับปรุงหลักการและแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดีในรัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบหลักการและแนวทางที่ปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒ และให้รัฐวิสาหกิจ รวมถึงรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่ใช้บังคับกับรัฐวิสาหกิจเป็นการทั่วไป นำหลักการและแนวทางฯ ไปปฏิบัติและนำไปใช้กับบริษัทย่อยของรัฐวิสาหกิจด้วย หลักการและแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดีในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้วางแนวปฏิบัติที่คำนึงถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน เช่น ในหมวด ๔ เรื่องบทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย กำหนดให้ต้องมีการกำหนดนโยบายต่อผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม ทั้งผู้มีส่วนได้เสียภายใน (พนักงาน และลูกจ้าง) และภายนอก (ลูกค้า คู่ค้า ชุมชน และสิ่งแวดล้อม) การคำนึงถึงสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายและไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย และการเปิดเผยข้อมูลนโยบายการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียไว้ในรายงานประจำปี นอกจากนี้ ในหมวด ๕ เรื่องความยั่งยืนและนวัตกรรม กำหนดให้รัฐวิสาหกิจพิจารณาจัดทำรายงานความยั่งยืนโดยคำนึงถึงกรอบรายงานที่ได้รับการยอมรับในประเทศหรือในระดับสากล

ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการพัฒนาการกำกับดูแลและบริหารรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการกำกับดูแลและบริหารรัฐวิสาหกิจเพื่อให้รัฐวิสาหกิจดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส สอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยมีคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจเป็นกลไกในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจในภาพรวม

๓.๔.๓ การส่งเสริมการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนในภาคเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีการประกอบธุรกิจที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGPs จึงได้มีการลงนามในข้อตกลง (MOU) กับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการเผยแพร่ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนกับการประกอบธุรกิจให้บริษัทจดทะเบียนและผู้ประกอบธุรกิจที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ ก.ล.ต. โดยให้ความสำคัญกับการนำหลักการ UNGPs ไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละธุรกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อตกลงดังกล่าวมีระยะเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๔) ทั้งนี้ สำนักงาน กสม. ได้ร่วมกับ ก.ล.ต. จัดการอบรมหลักสูตร “ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจในตลาดทุนไทย” เมื่อวันที่ ๗ - ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เพื่อส่งเสริมให้ธุรกิจในตลาดทุน อาทิ

---

[๑๘๕] จาก *SME Bank ประกาศกร้าว ยึดมั่น - เคารพ หลักสิทธิมนุษยชน*, โดย จั่นเจา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.canchaonews.com/news/4865/

บริษัทจดทะเบียน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน ตระหนักถึงความสำคัญของการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGPs และมีการฝึกปฏิบัติเพื่อให้สามารถนำกระบวนการประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านไปปรับใช้ในองค์กรของตนได้การอบรมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมประมาณ ๗๐ คนจากบริษัทเอกชน ๔๕ บริษัทที่ประกอบกิจการหลากหลายประเภท เช่น กลุ่มอาหารและสินค้าอุปโภค กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มพลังงาน กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง และจากการประเมินผล ผู้เข้าร่วมเห็นว่าการอบรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ บริษัทหลายแห่งมีความสนใจแต่ไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมได้เนื่องจากมีที่นั่งจำกัด ก.ล.ต. จึงมีแผนที่จะจัดการอบรมอีกในอนาคต

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา

นอกจากนี้ ก.ล.ต. ยังได้มีความร่วมมือกับสมาคมบริษัทจดทะเบียนในการเผยแพร่หลักการสิทธิมนุษยชนให้กับสมาชิกได้รับทราบ[๑๘๖] และมีการทำงานร่วมกับส่วนอื่นในตลาดทุน อาทิ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์ฯ จะร่วมกันจัดการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ส่วนสมาคมบริษัทจดทะเบียนได้มีการจัดตั้ง Thailand Responsible Network ซึ่งจะมีการนำบริษัทในห่วงโซ่อุปทานมาร่วมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนด้วย ในส่วนของการเปิดเผยข้อมูลโดยความร่วมมือของ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์ อาจกำหนดให้การดำเนินการตามหลักการ UNGPs เป็นเกณฑ์หนึ่งในการเปิดเผยรายงานประจำปีของแต่ละบริษัท ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าว[๑๘๗]

---

[๑๘๖] จาก *ก.ล.ต. จับมือ กสม. ผลักดัน บจ. - ภาคธุรกิจปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนภาคสมัครใจเชื่อช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาต่างชาติ*, โดย สำนักข่าวอินโฟเควสท์ (IQ), ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/iq05/2997272

[๑๘๗] จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒* เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๒ จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

สำหรับการนำหลักการ UNGPs ไปใช้ในภาคธุรกิจ มีข้อมูลว่าบริษัทเอกชนจำนวนหนึ่งได้มีการกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน เช่น การประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน การจ้างงานและปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม[๑๘๘]และรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) สู่ความยั่งยืนของบริษัท หาดทิพย์ จำกัด (มหาชน)[๑๘๙] การประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของบริษัท อินเตอร์ลิ้งค์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด (มหาชน)[๑๙๐] และการจัดทำกระบวนการประเมินสถานะด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) ของ CPF เป็นต้น

นอกจากนี้ มีกรณีที่บริษัทเอกชนมีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบเนื่องจากการประกอบธุรกิจ เช่น กรณีเกิดเหตุไฟไหม้ตู้คอนเทนเนอร์บนเรือขนส่งสินค้า KMTC HONGKONG ขณะจอดเทียบท่าเรือแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เป็นผลให้ประชาชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้รับผลกระทบจำนวนกว่า ๓๐๐ ราย ในเบื้องต้นผู้ประกอบการเรือขนส่งสินค้าดังกล่าวได้จ่ายเงินเยียวยาให้ผู้ได้รับผลกระทบคนละ ๒,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท และแจ้งว่าจะจ่ายค่าชดเชยสำหรับทรัพย์สินที่เสียหายอีกต่อไป[๑๙๑]

อย่างไรก็ตาม ยังมีรายงานข่าวการละเมิดสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชนของประชาชนและชุมชนใกล้เคียงโดยผู้ประกอบการบางราย เช่น กรณีบริษัทแห่งหนึ่งเลื่อนการจ่ายเงินค่าจ้างและเงินโบนัสให้แก่พนักงานรายเดือนและรายวันมาตลอดนับแต่เดือนธันวาคม ๒๕๖๐ พนักงานจึงมีการชุมนุมเมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๒ เพื่อเรียกร้องให้มีการจ่ายเงินดังกล่าว[๑๙๒] หรือกรณีเหมืองแร่แห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ถูกประชาชนและชุมชนที่อาศัยในพื้นที่คัดค้านด้วยเหตุผลว่ากระบวนการจัดการรับฟังความเห็นเพื่อขอประทานบัตรเป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรม ไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียและผู้ได้รับผลกระทบทุกกลุ่ม พื้นที่ตั้งของเหมืองแร่และโรงแต่งแร่เป็นพื้นที่ตาน้ำ ซึ่งชาวบ้านใช้เพื่อทำการเกษตรและบริโภค[๑๙๓] เป็นต้น

๓.๔.๔ การลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย

ปัจจุบัน มีบริษัทไทยไปลงทุนหรือประกอบกิจการในต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านแต่การไปลงทุนดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ในบางกรณี ในปี ๒๕๖๒ มีกรณีที่ผู้ได้รับผลกระทบจากการประกอบธุรกิจของผู้ลงทุนสัญชาติไทยได้ใช้กระบวนการทางศาลไทยเพื่อขอให้มีการชดเชยเยียวยา

---

๑๘๘ จาก *นโยบายด้านสิทธิมนุษยชน การจ้างงานและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม*, โดย บริษัท หาดทิพย์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.haadthip.com/storage/download/human-rights-policy-th.pdf

๑๘๙ จาก *รายงานประจำปี ๒๕๖๐ บริษัทหาดทิพย์ จำกัด (มหาชน)*, โดย บริษัท หาดทิพย์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๐. สืบค้นจาก https://www.haadthip.com/storage/download/20180426-htc-csr-policy-th.pdf

๑๙๐ จาก *นโยบายด้านสิทธิมนุษยชน Human Rights Policy*, โดย บริษัท อินเตอร์ลิ้งค์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://investors.interlink.co.th/upload/Corporate_Governance/

๑๙๑ จาก *ท่าเรือแหลมฉบัง ตัวแทนสายเรือ ผู้บริหารท่าเรือแหลมฉบัง และเทศบาลนครแหลมฉบัง จ่ายเงินเยียวยาให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุสารเคมีระเบิด กว่า ๓๐๐ ราย รายละ ๒,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินเกือบ ๑ ล้านบาท*, โดย voiceonline, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.voicetv.co.th/read/uYGY7raBt

๑๙๒ จาก *คนงานไทรอัมพ์ฯ ชุมนุมทวงความชัดเจนบริษัทฯ ปมค้างโบนัส 'ทหาร' โผล่โต๊ะเจรจาอ้างดูแลความสงบ*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/04/81878

๑๙๓ จาก *ชาวบ้านต้อนผู้ว่าฯ กาฬสินธุ์ยกเลิกคำขอประทานบัตรเหมืองแร่ ๒ บริษัทเอกชน แฉพิรุธอื้อ! หมกเม็ดทำเหมืองแร่เถื่อน*, โดย ไทยโพสต์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/45351

ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยเมื่อวันที่ ๑๒ - ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒ ตัวแทนชาวบ้าน ๕ หมู่บ้านในจังหวัดอุดรมีชัย ประเทศกัมพูชา ได้ยื่นฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มต่อศาลแพ่งกรุงเทพ โดยกล่าวอ้างว่าบริษัทเอกชนของไทยแห่งหนึ่งที่เข้าไปประกอบธุรกิจในกัมพูชามีการจัดการพื้นที่สัมปทานราว ๕๘,๐๐๐ ไร่ โดยมีการไล่รื้อและเผาทำลายทรัพย์ เป็นผลให้ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรและมีฐานะยากจนในราชอาณาจักรกัมพูชาประมาณ ๗๐๐ ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน ต่อมา ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับพิจารณาคดีเป็นคดีแบบกลุ่มเนื่องจากเห็นว่าอาจมีอุปสรรคด้านภาษาในการพิจารณาคดี แต่ผู้ร้องสามารถฟ้องคดีแบบปกติได้ ซึ่งมีรายงานว่าทนายโจทก์จะอุทธรณ์คำสั่งศาลต่อไป[๑๙๔]

ที่ผ่านมา กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการประกอบกิจการของผู้ลงทุนไทยหลายกรณี และเคยมีข้อเสนอแนะมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว เมื่อปี ๒๕๕๘ ว่า รัฐบาลควรมีการจัดตั้งกลไกในการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย และนำหลักการชี้แนะฯ มาเป็นกรอบในการดำเนินการ รวมทั้งหากรัฐบาลประสงค์จะแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นก็อาจพิจารณาใช้เครื่องมือเชิงนโยบาย อาทิ การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙ รับทราบข้อเสนอแนะนี้ และเมื่อพิจารณาแผนปฏิบัติระดับชาติฯ ในด้านการลงทุนระหว่างประเทศและบรรษัทข้ามชาติ แม้จะไม่มีการจัดตั้งกลไกกำกับดูแลการลงทุนของไทยในต่างประเทศตามที่ กสม. เสนอ แต่พบว่า มีกิจกรรมที่จะมีส่วนช่วยป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ลงทุนไทยในต่างประเทศหลายกิจกรรม เช่น การสร้างความตระหนักแก่ผู้ประกอบการไทยที่จะไปลงทุนในต่างประเทศในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมให้ความสำคัญกับการประกอบธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และการกำหนดแนวทางป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการลงทุนของรัฐวิสาหกิจและธุรกิจไทยในต่างประเทศ รวมทั้งกลไกการร้องเรียน เป็นต้น

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

กสม. มีความยินดีที่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เป็นประเทศแรกในเอเชีย ซึ่งเป็นการยืนยันถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการส่งเสริมการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม ประเด็นหลัก ๔ ประเด็นที่กำหนดในแผนปฏิบัติการฯ ล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่สมควรได้รับการดูแลแก้ไข ทั้งประเด็นเรื่องแรงงานซึ่งมีความท้าทายในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างมีประสิทธิผล การคุ้มครองแรงงานนอกระบบ และการปรับปรุงพัฒนากฎหมายในบางเรื่องให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น เช่น สิทธิในการรวมตัวและการเจรจาต่อรอง เป็นต้น ส่วนอีก ๓ ประเด็น คือ ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และด้านการลงทุนระหว่างประเทศ เป็นกรณีที่การประกอบธุรกิจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิต และวิถีชีวิตของชุมชน และยังคงเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ กสม. จึงหวังว่าแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งทำให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ในการนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

---

[๑๙๔] จาก *ขอเชิญร่วมสังเกตการณ์ การไต่สวนคดี กรณีชาวบ้านจาก #กัมพูชา ยื่นฟ้อง #คดีแบบกลุ่ม* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก], โดย ETO Watch Coalition เครือข่ายติดตามการลงทุนไทยและความรับผิดชอบข้ามพรมแดน, ๒๕๖๒, ๑๑ มิถุนายน. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/ETOWatchCoalition/posts/2321477287967195/

๑. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับกระบวนการแปลงแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความเข้าใจแก่หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินการตามแผนฯ การกำหนดแนวทางบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคเอกชน ตลอดจนกระบวนการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดตัวชี้วัดระดับผลลัพธ์หรือเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในประเด็นหลักแต่ละด้านในช่วง ๔ ปีของแผนฯ นอกเหนือจากตัวชี้วัดในแต่ละกิจกรรมซึ่งเป็นเพียงตัวชี้วัดระดับผลผลิตซึ่งยังไม่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมต่อการแก้ไขปัญหา

๒. รัฐบาลควรให้รัฐวิสาหกิจเป็นแบบอย่างในการนำหลักการ UNGPs ไปใช้ในการประกอบธุรกิจ รวมถึงการทำการประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ และการจัดให้มีช่องทางการเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบที่ประชาชนเข้าถึงได้ โดยอาจกำหนดเป็นแนวปฏิบัติเพิ่มเติมไว้ในหลักการและแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดีในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๖๒

๓. รัฐบาลควรมีการเผยแพร่แผนปฏิบัติการระดับชาติฯ ให้ภาคประชาสังคมและภาคประชาชนในฐานะเป็นผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากการประกอบธุรกิจ ได้รับทราบและเข้าใจถึงความสำคัญของแผนฯ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าหรืออุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฯ ผ่านกระบวนการสื่อสารเป็นระยะ ๆ

บทที่ ๔

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

๙๗ สิทธิเด็ก

๑๐๙ สิทธิผู้สูงอายุ

๑๑๘ สิทธิคนพิการ

๑๒๘ สิทธิสตรี

๑๔๐ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ

การประเมินสถานการณ์
สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

เนื้อหาในบทนี้เป็นการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประชากรบางกลุ่มที่อาจมีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิ ทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิหรือได้รับการคุ้มครองสิทธิโดยเท่าเทียมกับประชากรทั่วไป ทั้งนี้ ประชากรบางกลุ่มมีสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเป็นการเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มเด็ก สตรี และคนพิการ ซึ่งได้รับการประกันสิทธิโดยอนุสัญญา CRC อนุสัญญา CEDAW และอนุสัญญา CRPD ตามลำดับ ส่วนประชากรสูงอายุแม้ว่าขณะนี้จะยังไม่มีสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ แต่ในสหประชาชาติได้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดทำอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุเนื่องจากหลายประเทศได้เข้าสู่สังคมสูงอายุแล้ว และประชากรโลกในภาพรวมมีแนวโน้มจะมีผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงขึ้น จึงเป็นประเด็นที่ได้รับความสำคัญมากขึ้น ส่วนกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเป็นปัญหาในบริบทของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยกลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม ที่มีลักษณะของปัญหาแตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ซึ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ แม้ว่าจะไม่มีสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนรองรับเป็นการเฉพาะ แต่ประเทศไทยยังมีพันธกรณีต้องคุ้มครองสิทธิของประชากรใน ๒ กลุ่ม ดังกล่าวตามที่ได้รับการรับรองในกติกา ICCPR กติกา ICESCR และอนุสัญญา CERD

๔.๑ สิทธิเด็ก

ภาพรวม

อนุสัญญา CRC เป็นอนุสัญญาที่รับรองสิทธิเด็กไว้หลายประการ ความหมายของเด็กตามอนุสัญญาฯ หมายถึงผู้มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับกับเด็ก การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาฯ มีหลักการ ๔ ประการ ได้แก่ การไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก[๑๙๕] การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กในทุกการกระทำที่เกี่ยวกับเด็ก การคุ้มครองสิทธิของเด็กในการมีชีวิตอยู่รอด และการพัฒนาและการรับฟังความเห็นของเด็กตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะ นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังได้รับรองสิทธิอื่น ๆ อีกหลายด้าน เช่น สิทธิที่จะมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาของเด็ก สิทธิด้านการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซงในความเป็นส่วนตัวโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงและการถูกแสวงประโยชน์ และการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาทางอาญา เป็นต้น

---

[๑๙๕] ข้อ ๒ (๑) ของอนุสัญญาฯ บัญญัติว่า รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของเด็กไว้ในมาตรา ๕๔ ซึ่งกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการดูแลเด็กเล็กเพื่อให้ได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยก่อนเข้ารับการศึกษา นอกจากนี้ มาตรา ๗๑ ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐยังได้กำหนดให้รัฐพึงให้ความช่วยเหลือประชากรเฉพาะกลุ่มรวมถึงเด็ก ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ คุ้มครองป้องกันไม่ให้เด็กถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาเด็กที่ถูกกระทำดังกล่าว

คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CRC ได้มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อสถานการณ์สิทธิเด็กของประเทศไทยในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ ๒๔ - ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕ ในหลายประเด็น เช่น รัฐภาคีควรมีมาตรการลดการเสียชีวิตของเด็กจากการจมน้ำและอุบัติเหตุทางถนน การขจัดการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รวมถึงการลงโทษทางร่างกายต่อเด็กและส่งเสริมการสร้างวินัยโดยไม่ใช้ความรุนแรง การปรับปรุงบริการด้านสุขอนามัยเจริญพันธุ์แก่วัยรุ่น การให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน และการคุ้มครองเด็กในสถานการณ์พิเศษต่าง ๆ อาทิ เด็กโยกย้ายถิ่นฐาน เด็กถูกแสวงประโยชน์ทางเพศและทางเศรษฐกิจ และเด็กในกระบวนการยุติธรรม[๑๙๖]

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐในเรื่องการลดอัตราการเสียชีวิตของเด็ก การสร้างความตระหนักแก่พ่อแม่และผู้ปกครองในการดูแลความปลอดภัยของเด็ก การป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก การคุ้มครองดูแลเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการแสวงประโยชน์ทางเพศ การคุ้มครองเด็กจากภัยสื่อออนไลน์ การป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และการนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็ก ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์สิทธิเด็ก การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ดังนี้

๑. การพัฒนาเด็กปฐมวัย

เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อรองรับการดำเนินการคุ้มครองและดูแลเด็กปฐมวัยตามมาตรา ๕๔ ของรัฐธรรมนูญฯ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เด็กปฐมวัยหมายถึงเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๖ ปี และรวมถึงเด็กที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาด้วย การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมาตรา ๕ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ครอบคลุมตั้งแต่การให้มารดาได้รับการดูแลในระหว่างตั้งครรภ์เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาวะและพัฒนาการที่ดี การดูแลให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิด การให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีรอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย ไปจนถึงการให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย[๑๙๗]

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และได้เริ่มดำเนินโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กเล็กมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ โดยในระยะแรกให้เงินช่วยเหลือเดือนละ ๔๐๐ บาทสำหรับเด็กอายุไม่เกิน ๑ ปี หลังจากนั้น

---

[๑๙๖] From Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Thailand. (CRC/C/THA/CO/3-4), Committee on the Rights of the Child, 17 February 2012.

[๑๙๗] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ บทที่ ๓.๑ สิทธิด้านการศึกษา

ได้มีการเพิ่มเงินช่วยเหลือเป็น ๖๐๐ บาท และขยายอายุเด็กที่จะได้รับเงินอุดหนุนจาก ๑ ปีเป็น ๓ ปี[๑๙๘] ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติขยายระยะเวลาและฐานรายได้ของกลุ่มเป้าหมายการรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โดยให้ขยายระยะเวลาให้เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดตั้งแต่แรกเกิดถึง ๖ ปี เดือนละ ๖๐๐ บาท จากเดิมที่ให้เด็กแรกเกิดถึง ๓ ปี และขยายฐานรายได้ครัวเรือนละไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อคนต่อปี จากเดิมรายได้ไม่เกิน ๓๖,๐๐๐ บาทต่อคนต่อปี โดยข้อมูลจากรายงานการติดตามประเมินผลโครงการเงินอุดหนุนประจำปี ๒๕๖๑ พบว่า เด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดได้รับประโยชน์มากกว่าทั้งในด้านภาวะโภชนาการและการเข้าถึงบริการทางสังคม ส่วนการขยายฐานรายได้ เป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ฐานเกณฑ์รายได้ของผู้มีรายได้น้อยตามโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ครอบคลุมเด็กในครอบครัวยากจนหรือเสี่ยงต่อความยากจนเพิ่มขึ้นและไม่ซ้ำซ้อนกับสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ของรัฐในปัจจุบัน[๑๙๙]

ที่มา: INN news

๒. การเสียชีวิตของเด็ก

๒.๑ การเสียชีวิตจากการจมน้ำ

เมื่อต้นปี ๒๕๖๒ กระทรวงสาธารณสุขได้เปิดเผยข้อมูลว่า การจมน้ำเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี เสียชีวิตสูงเป็นอันดับ ๑ มากกว่าโรคติดเชื้อและไม่ติดเชื้อ ในรอบ ๑๐ ปี พบว่า มีเด็กจมน้ำเสียชีวิตเฉลี่ยสูงถึงปีละ ๙๐๔ คน หรือวันละ ๒.๕ คน โดยช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนจะเป็นช่วงเวลาที่มีเด็กจมน้ำเสียชีวิตสูงสุดของทุกปี ในช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม ๒๕๖๑ มีเด็กจมน้ำเสียชีวิตถึง ๒๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔ ของเด็กที่จมน้ำตลอดทั้งปี

---

[๑๙๘] จาก *โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของประเทศไทยช่วยครอบครัวยากจนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น*, โดย ยูนิเซฟ ประเทศไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.unicef.org/thailand/th/โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของประเทศไทย

[๑๙๙] จาก *สรุปสาระสำคัญการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒*, โดย รัฐบาลไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/docfile/20190327123614.pdf

เกือบครึ่งหนึ่งของเหตุการณ์พบว่า เป็นการชวนกันไปเล่นน้ำเป็นกลุ่มตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ส่วนใหญ่ขาดทักษะการเอาชีวิตรอดในน้ำและไม่รู้วิธีการช่วยเหลือที่ถูกต้อง แหล่งน้ำที่เด็กจมน้ำมากที่สุด คือ แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

สำหรับสถิติเด็กที่เสียชีวิตจากการจมน้ำ ข้อมูลจากกรมควบคุมโรคพบว่า ในปี ๒๕๖๑ มีจำนวน ๖๘๑ คน ลดลงจาก ๗๑๗ คน ในปี ๒๕๖๐[๒๐๐] ส่วนในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - กันยายน ๒๕๖๒ พบว่า มีเด็กเสียชีวิตจากการจมน้ำ ๔๙๕ ราย ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๖) อยู่ในช่วงอายุ ๕ - ๑๔ ปี ช่วงปิดภาคเรียนยังคงเป็นช่วงเวลาที่เด็กเสียชีวิตจากการจมน้ำมากที่สุด โดยตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม - ๒๓ เมษายน ๒๕๖๒ เกิดเหตุเด็กตกน้ำ จำนวน ๔๙ เหตุการณ์ เสียชีวิตรวม ๕๓ ราย ส่วนใหญ่อยู่ในวัยเรียน อายุ ๕ - ๙ ปี หรือร้อยละ ๔๑.๕ รองลงมา คือ อายุ ๑๐ - ๑๔ ปี ร้อยละ ๓๕.๘ สาเหตุเกิดจากการชวนกันไปเล่นน้ำเองเป็นกลุ่มตามแหล่งน้ำธรรมชาติ และพบเสียชีวิตตั้งแต่ ๒ ราย ขึ้นไป ๙ เหตุการณ์ เสียชีวิตรวม ๑๙ ราย ส่วนใหญ่เกิดจากการฝ่าฝืนเล่นน้ำในจุดแจ้งเตือนอันตราย[๒๐๑]

ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ทุกจังหวัดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลดอัตราการเสียชีวิตจากการจมน้ำของเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีลงร้อยละ ๕๐ ภายในปี ๒๕๖๔ หรือจำนวนการเสียชีวิตต้องไม่เกิน ๓๖๐ คน และมีการกำหนดให้วันเสาร์แรกของเดือนมีนาคมของทุกปีเป็นวันรณรงค์ป้องกันเด็กจมน้ำ โดยในปี ๒๕๖๒ กรมควบคุมโรคได้เชิญชวนประชาชนช่วยกันรณรงค์ **“บ้านเริ่ม ชุมชนร่วม ป้องกันเด็กจมน้ำ”** ช่วงปิดเทอมฤดูร้อนเพื่อให้ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กและชุมชนตระหนักถึงโอกาสเสี่ยงและวิธีการป้องกันการจมน้ำ รวมทั้งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลักดันให้เกิดทีมผู้ก่อการดีอย่างน้อยตำบลละ ๑ ทีมช่วยกันดำเนินการ อาทิ การจัดการแหล่งน้ำเสี่ยง สอนหลักสูตรว่ายน้ำเพื่อเอาชีวิตรอด ฝึกปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพ (Cardiopulmonary Resuscitation: CPR)[๒๐๒]

ที่มา: สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค

---

[๒๐๐] จาก *สถานการณ์เด็กจมน้ำปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และมาตรการป้องกัน*, โดย สำนักโรคไม่ติดต่อ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://thaincd.com/document/file/drowning/สถานการณ์ป้องกันเด็กจมน้ำ_พ.ศ._2561.pdf

[๒๐๑] จาก *สธ. ห่วงสถานการณ์เด็กจมน้ำช่วงปิดเทอม แนะติดอุปกรณ์ช่วยลอยตัวไปด้วยทุก*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/834042

[๒๐๒] จาก *สธ. เปิดสถิติพบเด็กไทยจมน้ำเสียชีวิตเป็นอันดับหนึ่ง เฉลี่ย ๙๐๔ คนต่อปี*, โดย วอยซ์ออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.voicetv.co.th/read/3ObP_Bezq

๒.๒ การเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนนได้เปิดเผยข้อมูลว่าในช่วง ๕ ปี คือระหว่างปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ เด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๑๙ ปีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนรวม ๑๗,๖๓๔ ราย หรือเฉลี่ยปีละประมาณ ๓,๕๐๐ ราย สาเหตุหลักมาจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์[๒๐๓] เฉพาะในปี ๒๕๖๐ มีเด็กและเยาวชนอายุ ๑๐ - ๑๙ ปี เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุจำนวน ๓,๕๒๖ คน และกลุ่มเหล่านี้ขับขี่รถจักรยานยนต์โดยมีอัตราการสวมหมวกนิรภัยเพียงร้อยละ ๗ สอดคล้องกับข้อมูลในรายงานสถานการณ์โลกด้านความปลอดภัยทางถนนประจำปี ๒๕๖๑ ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ที่ระบุว่าประเทศไทยมีสัดส่วนการเสียชีวิตจากรถจักรยานยนต์สูงถึงร้อยละ ๗๔ ส่วนในปี ๒๕๖๒ มีข้อมูลเด็กที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน จำนวน ๑,๘๖๔ ราย เป็นเพศชาย ๑,๔๒๗ ราย และเพศหญิง ๔๓๗ ราย วัตถุประสงค์ในการขับขี่รถจักรยานยนต์ของเด็กคือเพื่อใช้ในการเดินทางไปโรงเรียนหรือในชีวิตประจำวัน[๒๐๔]

จากสถานการณ์ที่มีเด็กเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจำนวนมาก โดยเฉพาะจากรถจักรยานยนต์ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๒ กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจเอกชน และสถานศึกษา ได้ร่วมกันประกาศเจตนารมณ์เพื่อการขับเคลื่อนความร่วมมือความปลอดภัยทางถนนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยกำหนดมาตรการสำคัญ ๓ ประการ คือ การมีทางเลือกในการเดินทาง โดยเฉพาะการจัดให้มีรถรับ - ส่งนักเรียนที่มีมาตรฐานและปลอดภัย การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนต้องสวมหมวกนิรภัยทุกครั้งที่ใช้รถจักรยานยนต์โดยไม่มองข้ามว่าเป็นเพียงการขับขี่เดินทางเพียงระยะสั้น และการนำข้อมูลสถิติการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในกลุ่มเด็กและเยาวชนไปกำหนดแนวทางป้องกันอุบัติเหตุในระยะยาว[๒๐๕]

๒.๓ การเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย

ในช่วงต้นปี ๒๕๖๒ ได้ปรากฏรายงานข่าวการฆ่าตัวตายของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายหลายเหตุการณ์[๒๐๖] แม้ว่าสถิติการฆ่าตัวตายของกลุ่มอายุ ๐ - ๑๙ ปีจะมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น กล่าวคือ มีจำนวน ๑๓๑ รายจากจำนวนผู้ฆ่าตัวตายทั้งสิ้น ๔,๑๓๗ คน หรือเพียงร้อยละ ๓.๒ และเด็กที่ฆ่าตัวตายยังมีจำนวนน้อยกว่าในปี ๒๕๖๐ ที่มีจำนวน ๑๔๐ ราย[๒๐๗] แต่การเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวบ่อยครั้งก็เป็นสถานการณ์ที่ควรมีการเฝ้าระวังติดตามอย่างใกล้ชิด

---

[๒๐๓] จาก *สถิติชี้ ๕ ปีเด็กไทยเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน ๑๗,๖๓๔ ราย*, โดย ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.tcijthai.com/news/2019/5/current/9059

[๒๐๔] จาก *เด็กกับชีวิตบนถนน ความเสี่ยงภัย ที่(ไม่)จำเป็นต้องเจอ*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก http://www.komchadluek.net/recommended/lifestyle/231453

[๒๐๕] จาก *อันตราย! เด็กและเยาวชน ๑๐ - ๑๙ ปีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุกว่า ๓ พันคน ร่วมขับเคลื่อนหาทางออก,* โดย สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/08/17492

[๒๐๖] เช่น กรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ผูกคอเสียชีวิตที่จังหวัดระยองเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ กรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่จังหวัดปราจีนบุรี และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่จังหวัดศรีสะเกษ กระโดดตึกเรียนเสียชีวิตเมื่อเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ๒๕๖๒ ตามลำดับ เป็นต้น.

[๒๐๗] จาก *รายงานจำนวนการฆ่าตัวตายของประเทศไทย แยกตามช่วงอายุ*, โดย กรมสุขภาพจิต, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dmh.go.th/report/suicide/age.asp

ในการดูแลสุขภาพจิตของประชาชน กรมสุขภาพจิตมีบริการให้คำปรึกษาผ่านสายด่วน ๑๓๒๓ ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ ๑๑ - ๒๕ ปี โทรเข้ามาปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น คือ ๒๔,๔๗๑ ครั้ง จากผู้โทรเข้ามาใช้บริการทั้งสิ้น ๗๐,๕๓๔ ครั้ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ เป็นกลุ่มเด็กและวัยรุ่นอายุ ๑๑ - ๑๙ ปี จำนวน ๑๐,๒๙๘ ครั้ง[๒๐๘] ส่วนในช่วง ๖ เดือนแรกของปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีผู้โทรศัพท์เข้ามาใช้บริการสายด่วนปรึกษาสุขภาพจิต ๑๓๒๓ ทั้งสิ้น ๔๐,๖๓๕ ครั้ง เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ ๑๑ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๓,๖๕๘ ครั้ง เมื่อจำแนกตามประเภทของปัญหาพบว่า สัดส่วนของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความเครียดหรือวิตกกังวล ปัญหาความรัก ซึมเศร้า และมีความคิดหรือความพยายามฆ่าตัวตายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น[๒๐๙]

ในแต่ละปีสายด่วน ๑๓๒๓ มีผู้โทรเข้าประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ สาย แต่สามารถให้บริการได้เพียง ๘๐,๐๐๐ สาย แม้ว่าจะมีการเปิดเพจ ๑๓๒๓ ปรึกษาปัญหาสุขภาพจิต ก็ยังไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอ ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ จะมีเพิ่มคู่สายของหมายเลข ๑๓๒๓ รวมทั้งใช้เทคโนโลยี Chat bot ทางแอปพลิเคชัน line ในการให้คำปรึกษา[๒๑๐] รวมถึงการเพิ่มช่องทางให้บริการออนไลน์ผ่านโรงพยาบาลเสมือน (virtual hospital) ลดเสี่ยงภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตายในเด็กและวัยรุ่น เป็นการให้คำปรึกษาผ่านแพลตฟอร์มอูก้า (Ooca) ในโครงการกำแพงพักใจสำหรับเด็กและเยาวชนอายุ ๑๐ - ๒๔ ปี โดยผู้รับบริการสามารถพบกับจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาผ่านช่องทางออนไลน์ได้ทั้งบนมือถือและคอมพิวเตอร์โดยไม่ต้องเดินทางและเข้ารับบริการได้ทุกเวลา รวมทั้งมีความเป็นส่วนตัวสูง ขณะนี้เป็นการนำร่องในมหาวิทยาลัยของรัฐบางแห่งแล้ว และจะขยายบริการให้ครอบคลุมเด็กและเยาวชนอายุ ๑๐ - ๒๔ ปี กลุ่มอื่นต่อไป[๒๑๑]

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิตยังมีการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสาเหตุและการป้องกันการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นแก่สถานศึกษาในระดับกลุ่มโรงเรียน ได้ช่วยพัฒนาศักยภาพ เครื่องมือ และระบบบริการส่งต่อ รวมถึงพัฒนาอบรมครูแนะแนว[๒๑๒] ส่วนในระดับประเทศ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขภาพจิต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยได้เพิ่มอำนาจหน้าที่คณะกรรมการสุขภาพจิตแห่งชาติให้ครอบคลุมด้านการสร้างเสริม การป้องกัน และการควบคุมของปัจจัยที่คุกคามสุขภาพจิต รวมทั้งการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตด้วย[๒๑๓]

---

[๒๐๘] จาก *น่าห่วง! วัยรุ่นฆ่าตัวตายเพิ่มจาก ๕ สาเหตุ แนะคนรอบข้างปฏิบัติการ ๓ ส.*, โดย เดอะ แบงคอก อินไซด์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thebangkokinsight.com/160510/

[๒๐๙] จาก *เยาวชนไทยเสี่ยงเป็นภาวะซึมเศร้า - ฆ่าตัวตายแนวโน้มสูงขึ้น*, โดย สำนักข่าวอิศรา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/thaireform/thaireform-documentary/77277-nesdb-77277.html

[๒๑๐] จาก *ใน ๑ ปี เรามีผู้ที่โทรเข้ามา ประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ สาย* [ความคิดเห็นเฟซบุ๊ก แฟนเพจ], โดย ๑๓๒๓ ปรึกษาปัญหาสุขภาพจิต, ๒๕๖๒, กันยายน ๒๖. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/1685375791718372/posts/2357412407848037?d=n&sfns=mo

[๒๑๑] จาก *กรมสุขภาพจิตเพิ่มช่องทางให้การปรึกษาออนไลน์ ผ่านโรงพยาบาลเสมือน (VIRTUAL HOSPITAL) ลดเสี่ยงภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตายในเด็ก - วัยรุ่น*, โดย กรมสุขภาพจิต, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.prdmh.com/ข่าวสาร/ข่าวแจกกรมสุขภาพจิต/1399-กรมสุขภาพจิต-เพิ่มช่องทางให้การปรึกษาออนไลน์-ผ่านโรงพยาบาลเสมือน-virtual-hospital-ลดเสี่ยงภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตายในเด็ก-วัยรุ่น.html

[๒๑๒] จาก *เตรียมประสาน ๕๐ สถาบันอุดมศึกษา มี นศ. เกินหมื่นคน ตั้งคลินิกเฝ้าระวัง 'ซึมเศร้า - ฆ่าตัวตาย'*, โดย ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.tcijthai.com/news//3/2019current/8875

[๒๑๓] จาก *หนังสือกระทรวงสาธารณสุข ที่ สธ ๐๒๐๙.๐๓/๒๒๔๖ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒ เรื่อง รายงานประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ การปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑.*

๓. การกระทำรุนแรงต่อเด็ก

ข้อมูลจากการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคม ๑๓๐๐ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีเด็กถูกกระทำรุนแรงรวม ๑,๒๒๒ คน แบ่งเป็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว จำนวน ๖๘๑ คน และนอกครอบครัว จำนวน ๕๔๑ คน ลดลงจากปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ที่มีเด็กถูกกระทำรุนแรงรวม ๑,๕๘๘ คน เป็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว ๘๔๑ คน นอกครอบครัวจำนวน ๗๔๗ คน[๒๑๔] ส่วนในช่วง ๖ เดือนแรกของปีงบประมาณ ๒๕๖๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๖๑ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๒) มีผู้ถูกกระทำความรุนแรง จำนวน ๑,๖๘๕ คน เป็นความรุนแรงในครอบครัว จำนวน ๑,๑๔๙ คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น ๔๙๒ คน และเป็นความรุนแรงภายนอกครอบครัว จำนวน ๕๓๖ คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น ๓๗๗ คน ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๓ ในด้านลักษณะของความรุนแรงพบว่าอันดับหนึ่ง คือ การทำร้ายร่างกายโดยปัจจัยเกิดจากการดื่มสุรา ยาเสพติด ความไม่เข้าใจกัน ขณะที่การล่วงละเมิดทางเพศในเด็ก ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของคนใกล้ชิดสถานที่เกิดเหตุคือภายในบ้าน[๒๑๕]

ตารางที่ ๓ สถิติเด็กถูกกระทำรุนแรงของศูนย์ช่วยเหลือสังคมปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒

	ปี ๒๕๖๐*	ปี ๒๕๖๑*	ปี ๒๕๖๒**
เด็กถูกกระทำรุนแรงทั้งหมด (คน)	๑,๕๘๘	๑,๒๒๒	๘๐๙
๑. ในครอบครัว	๘๔๑	๖๘๑	๔๙๒
- ถูกทำร้าย	๕๑๗	๔๑๓	๓๔๗
- ถูกล่วงละเมิดทางเพศ	๑๗๖	๑๕๙	๙๕
- ถูกลวนลาม/กระทำอนาจาร	๒๕	๓๖	๑๗
- ถูกทอดทิ้งในที่สาธารณะ	๑๐๓	๗๓	๓๓
- อื่น ๆ	๒๐	-	-
๒. นอกครอบครัว	๗๔๗	๕๔๑	๓๗๗
- ถูกทำร้าย	๒๒๗	๑๖๖	๑๐๔
- ถูกล่วงละเมิดทางเพศ	๓๒๘	๒๙๔	๒๑๖
- ถูกลวนลาม/กระทำอนาจาร	๖๖	๘๑	๕๗
- อื่น ๆ	๑๒๖	-	-

* ข้อมูลจากเว็บไซต์ศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน ๑๓๐๐

** ข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ - มีนาคม ๒๕๖๒

---

๒๑๔ จาก *สถิติสายด่วน ๑๓๐๐* , โดย ศูนย์ช่วยเหลือสังคม, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก https://1300thailand .msociety.go.th/records

๒๑๕ จาก *รุนแรงในครอบครัว "อย่านิ่ง" ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่*, โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/48440-รุนแรงในครอบครัว%20อย่านิ่ง%20%20ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่.html

กฎหมายหลักที่คุ้มครองเด็กจากการถูกกระทำรุนแรงมี ๒ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ แต่เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อใช้แทนกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยกฎหมายฉบับใหม่ได้กำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นความผิดทางอาญาสามารถยอมความได้เมื่อผู้กระทำความรุนแรงได้ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพครบถ้วนแล้ว[๒๑๖] รวมทั้ง ได้กำหนดให้มีศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวทุกพื้นที่เพื่อเป็นกลไกในการรับแจ้งเหตุการณ์การกระทำรุนแรงในครอบครัวและให้ความช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วนมีข้อห่วงกังวลว่า กฎหมายดังกล่าวมีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยกรณีการกระทำรุนแรงในครอบครัว อาจมีการให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวมากกว่าผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้ถูกกระทำรุนแรง และอาจทำให้ผู้เสียหายมีความเสี่ยงที่จะถูกกระทำรุนแรงซ้ำ อย่างไรก็ดี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อขยายกำหนดเวลาในการมีผลใช้บังคับของกฎหมายฉบับดังกล่าวเนื่องจากความไม่พร้อมในด้านความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ รัฐบาลอยู่ระหว่างการจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. .... ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การปรับปรุงกลไกและกระบวนการคุ้มครองเด็กโดยเพิ่มคณะกรรมการระดับเขตและพื้นที่ การกำหนดกระบวนการและวิธีปฏิบัติในการคุ้มครองเด็กอย่างเป็นรูปธรรม เพิ่มกลุ่มเป้าหมายที่จะได้ความคุ้มครองให้รวมถึงเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีทุกกรณี รวมถึงการคุ้มครองเด็กที่เกิดด้วยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์แบบเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ นอกจากการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวแล้ว ยังพบการกระทำรุนแรงต่อเด็กในสถานศึกษา ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิตพบว่า การสำรวจในโครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัดเมื่อปี ๒๕๖๐ มีเด็กถูกรังแกในสถานศึกษาปีละประมาณ ๖ แสนคน โดยเด็กที่ครอบครัวใช้ความรุนแรงหรือเด็กที่ป่วยโรคทางจิตเวชมักเป็นกลุ่มผู้รังแก ส่วนเด็กที่มีความเสี่ยงถูกรังแกสูงคือ เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการช้า เด็กพิการ กลุ่มที่เป็นเด็กพิเศษ หรือกลุ่มเพศทางเลือก และยังพบว่า สื่อและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง โดยกลุ่มเยาวชนไทยมากกว่าร้อยละ ๕๐ มีพฤติกรรมกลั่นแกล้งผ่านโลกไซเบอร์และคุกคามผู้อื่นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในปี ๒๕๖๐ พบนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ร้อยละ ๔๕ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางโลกไซเบอร์อย่างน้อย ๑ ครั้ง มากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ๔ เท่า คนที่รังแกคือเพื่อนสนิท เพื่อนคนอื่น ๆ ในห้อง - นอกห้องและต่างระดับชั้น ส่วนคนที่ถูกรังแก คือ เด็กไม่ค่อยสู้คน เด็กที่แตกต่าง เด็กเรียนรู้ช้า ออทิสติก เด็กรักเพศเดียวกัน เด็กที่ไม่ค่อยมีเพื่อน[๒๑๗]

---

[๒๑๖] จาก *ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ .ศ. ....*, โดย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก http://web.krisdika.go.th/data/outsitedata/cosok/file/14-1-61-3.pdf

[๒๑๗] จาก *“การรังแกกัน” จาก ร.ร. สู่ออนไลน์ต้องไม่ตอบโต้กลับแบบเดียวกัน*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/edu-health/378907

ในส่วนของการป้องกันการลงโทษนักเรียนด้วยวิธีรุนแรงนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการลงโทษไว้ ๔ ลักษณะ คือ ๑) ว่ากล่าวตักเตือน ๒) ทำทัณฑ์บน ๓) ตัดคะแนนความประพฤติ และ ๔) ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งได้ห้ามลงโทษนักเรียนและนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้ง หรือลงโทษด้วยความโกรธ โดยให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษา และความร้ายแรงของพฤติการณ์ประกอบการลงโทษด้วย อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ ยังคงมีเหตุการณ์ที่ครูลงโทษนักเรียนด้วยวิธีการรุนแรงอยู่[๒๑๘]

๔. การคุ้มครองเด็กเนื่องจากการละเมิดทางสื่อออนไลน์

รัฐมียุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ รวมถึงมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ (Child Online Protection Action Thailand: COPAT) เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในแต่ละด้าน ศูนย์ดังกล่าวได้มีการสำรวจสถานการณ์เด็กไทยกับภัยออนไลน์ โดยจากผลการสำรวจพบว่า เด็กร้อยละ ๘๖ เชื่อว่า สามารถให้คำแนะนำเพื่อนได้หากประสบภัยออนไลน์ เด็กร้อยละ ๕๔ เชื่อว่าจะจัดการปัญหาได้หากเกิดกับตนเอง เด็กร้อยละ ๓๙ ใช้อินเทอร์เน็ต ๖ - ๑๐ ชั่วโมงต่อวัน เด็กร้อยละ ๓๘ เล่นเกมส์ออนไลน์มากกว่า ๓ ชั่วโมงต่อวัน มีเด็กร้อยละ ๓๑ เคยถูกกลั่นแกล้งรังแกออนไลน์ ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่เป็นเพศทางเลือกมากที่สุด คือ เด็กร้อยละ ๔๙ โดยที่เด็กร้อยละ ๔๐ ไม่ได้บอกใครเกี่ยวกับเรื่องที่โดนกลั่นแกล้ง จากการสำรวจยังพบว่า เด็กร้อยละ ๓๔ เคยกลั่นแกล้งคนอื่นทางออนไลน์ ซึ่งส่วนหนึ่งบอกว่าเป็นการโต้ตอบที่ตนเองโดนแกล้ง เด็กร้อยละ ๗๔ เคยพบเห็นสื่อลามกอนาจารทางออนไลน์ เด็กร้อยละ ๕๐ เคยพบเห็นสื่อลามกอนาจารเด็ก เด็กร้อยละ ๖ เคยครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก เคยส่งต่อหรือแชร์สื่อลามกอนาจารทางออนไลน์ และเด็กร้อยละ ๒ ยอมรับว่าเคยถ่ายภาพหรือวิดีโอตนเองในลักษณะลามกอนาจารแล้วส่งให้คนอื่น ๆ ด้วย เด็ก ๑ ใน ๔ หรือประมาณ ๔,๐๐๐ คน เคยนัดพบเพื่อนที่รู้จักกันในโลกออนไลน์ โดยปรากฏกรณีที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการนัดเจอกัน จำนวน ๗๓ คน[๒๑๙]

เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๒ กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และภาคีเครือข่าย จัดการเสวนาเรื่อง “การกลั่นแกล้งออนไลน์ เด็กไทยจะรอดได้อย่างไร” ซึ่งมีนักวิชาการให้ข้อแนะนำวิธีการรับมือกับการกลั่นแกล้งดังกล่าวว่า ควรนิ่งเฉยเพราะการตอบโต้กลับจะทำให้ผู้กระทำเกิดความสนุกและกลั่นแกล้งมากขึ้น แต่หากนิ่งเฉยแล้วยังคงถูกกลั่นแกล้งเกินกว่าที่จะรับมือไหว ควรปรึกษาครูหรือผู้ปกครองเพื่อช่วยหาวิธีจัดการ เช่น การพูดคุยหรือใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องดำเนินคดี เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐[๒๒๐]

---

[๒๑๘] เช่น กรณีครูใช้ไม้ตีศีรษะเด็กอายุ ๗ ปีจนใบหน้าและตา ๒ ข้างบวมแดง กรณีครูใช้ไม้ตีก้นเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จนบวมช้ำไม่สามารถนั่งได้ และกรณีครูตบหัวตบหน้านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เนื่องจากไม่ส่งการบ้าน เป็นต้น

[๒๑๙] จาก *สถานการณ์เด็กไทยเสี่ยงภัย ออนไลน์,* โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก http://www.komchadluek.net/news/scoop/384789

[๒๒๐] จาก *กลั่นแกล้งออนไลน์ เด็กไทยจะรอดได้อย่างไร*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๔๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/children-teenagers/news_1828680

ที่มา: คมชัดลึก

๕. การแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็ก

การแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็กโดยการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก หรือการแสวงประโยชน์ในรูปแบบอื่นเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการปราบปรามการค้ามนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังคงปรากฏข่าวการค้าประเวณีเด็กอยู่เนือง ๆ รูปแบบการค้าประเวณีมีทั้งที่กระทำโดยมีสถานบันเทิงบังหน้าและการซื้อขายผ่านโซเชียลมีเดีย เด็กที่ถูกนำมาค้าประเวณีมีทั้งที่ถูกหลอกลวงบังคับ เช่น เด็กชาวเขาบนพื้นที่สูง เด็กต่างด้าว และเด็กที่สมัครใจเนื่องจากต้องการหาเงินไปใช้จ่าย[๒๒๑] องค์กรภาคประชาสังคมให้ข้อมูลว่า การค้าประเวณีเด็กได้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ที่ปัจจุบันยังไม่สามารถควบคุมได้และมีเด็กจำนวนมากถูกหลอกให้ทำอนาจารผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ การเข้าถึงหลักฐานเพื่อดำเนินคดีทำได้ยาก เนื่องจากข้อมูลอยู่ในความครอบครองของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต เด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเป็นเป็นกลุ่มเด็กชายขอบ เช่น เด็กที่ไม่มีสถานะ เป็นต้น

เมื่อปี ๒๕๕๙ ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานปราบปรามการล่วงละเมิดเด็กทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต (Thailand Internet Crimes Against Children หรือศูนย์ TICAC) ขึ้นภายใต้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ นับตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์ฯ จนถึงปี ๒๕๖๑ ได้มีการจับกุมผู้กระทำผิดและดำเนินคดีได้ ๗๑ คดี แบ่งเป็นคดีค้ามนุษย์ ๒๑ คดี คดีล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ๑๓ คดี และคดีครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก ๓๑ คดี และส่งกลับออกนอกราชอาณาจักร ๖ คดี โดยพบว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ต้องหาคนไทย ๓๘ คนและชาวต่างชาติจำนวน ๓๕ คน ที่ผ่านมา ศูนย์ฯ ได้รับเบาะแส ๒๐๙ เรื่อง ดำเนินคดีไปแล้ว ๑๒๑ คดี ที่เหลืออยู่ระหว่างการสืบสวนขยายผลต่อ ส่วนในปี ๒๕๖๒ ตั้งแต่เดือนมกราคม - มิถุนายน ศูนย์ฯ สามารถจับกุมผู้ต้องหาและยังมีการจับกุมผู้กระทำผิดเพิ่มเติมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ ๒๔ คน รวมทั้ง

---

[๒๒๑] จาก *หัวข้อข่าวค้าประเวณีเด็ก*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/tags/ค้าประเวณีเด็ก

ช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อได้ ๑๙ คนรวมถึงเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี นำเข้าสู่กระบวนการเบื้องต้นได้ ๑๐ คน[๒๒๒] ศูนย์ฯ เชื่อว่าการกระทำผิดจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสื่อออนไลน์เข้าถึงได้ง่าย กลุ่มผู้กระทำผิดจึงเปลี่ยนพฤติกรรมใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการล่อลวงผู้เสียหายมากขึ้น โดยผู้ที่พบเห็นการกระทำความผิดสามารถแจ้งเบาะแสมายังศูนย์ฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสืบสวนจับกุมได้[๒๒๓]

๖. การคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรม

หลักการสำคัญประการหนึ่งในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดตามข้อ ๔๐ ของอนุสัญญา CRC คือ การส่งเสริมให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมและทำประโยชน์แก่สังคมได้ การนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กจึงเป็นมาตรการสำคัญในการส่งเสริมเด็กตามหลักการดังกล่าว ทั้งนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๘๖ และมาตรา ๙๐ กำหนดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและระหว่างการฟ้องคดีได้โดยมีเงื่อนไขบางประการเพื่อให้เด็กได้แก้ไขพฤติกรรม ซึ่งมีข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ มีคดีที่เข้าเกณฑ์จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตราดังกล่าวมากขึ้นและมีกรณีที่มีการจัดทำแผนสำเร็จมากขึ้น และระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ได้นำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนจำนวน ๖,๓๓๑ คดี คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๖ ของคดีทั้งหมด[๒๒๔]

ทั้งนี้ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีการให้การศึกษาและพัฒนาอาชีพแก่เด็กที่เข้าสู่สถานพินิจฯ ตั้งแต่แรกรับโดยร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และผู้ประกอบการเอกชน ทั้งวิชาพื้นฐาน การฝึกทักษะชีวิต และการฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างทางเลือกในการดำรงชีวิต มีการประเมินความเสี่ยงของเด็กและความพร้อมของครอบครัวก่อนปล่อยตัวเด็ก รวมทั้งมีการติดตามหลังการปล่อยตัวโดยมีนักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน บริษัทห้างร้าน และอาสาสมัครต่าง ๆ มีส่วนช่วยติดตามเด็ก ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ สามารถติดตามเด็กได้ร้อยละ ๙๓ และมีอัตราเด็กไม่กระทำผิดซ้ำกว่าร้อยละ ๙๐[๒๒๕]

ในส่วนการปฏิบัติต่อเด็กโยกย้ายถิ่นฐาน รัฐบาลมีนโยบายที่จะไม่คุมขังเด็กหลบหนีเข้าเมืองตามแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ ที่ผ่านมา มีการปล่อยตัวเด็กโดยเจ้าหน้าที่รัฐอนุญาตให้แม่ของเด็กออกมาด้วย และมีการจัดให้แม่และเด็กอยู่ที่บ้านพักเด็กและครอบครัวของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อย่างไรก็ดี แนวปฏิบัติดังกล่าวมีการดำเนินการเฉพาะห้องกักที่กรุงเทพฯ (สวนพลู) เท่านั้น ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๒ หน่วยงานของรัฐ ๗ หน่วยงาน ประกอบด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและ

---

[๒๒๒] จาก *ตร. ชุด TICAC จับกุมผู้ต้องหาละเมิดทางเพศเด็ก*, โดย สำนักข่าว INN, ๒๕๖๒ . สืบค้นจาก https://www.innnews.co.th/crime/news_419780/

[๒๒๓] จาก *TICAC โชว์ผลงาน ๒ ปี จับล่วงละเมิดเด็กทางไซเบอร์ ๗๑ คดี*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://mgronline.com/crime/detail/9610000003408

[๒๒๔] จาก *หนังสือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๔๐๑/๖๘๔๙ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒.*

[๒๒๕] จาก *การประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อรับทราบข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำร่างรายงานคู่ขนานการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของ กสม.* เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒ จัดโดย สำนักงาน กสม.

ความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย การทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน ได้ร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและแนวทางปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการไม่กักตัวเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว โดยจะให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรภาคเอกชน หรือองค์กรภาคประชาสังคม และหามาตรการในการช่วยเหลือระยะยาวต่อไป[๒๒๖]

ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานในอันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของเด็กตามอนุสัญญา CRC และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ดียิ่งขึ้นโดยมีมาตรการที่ชัดเจนและมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในหลายด้าน เช่น ในด้านการอยู่รอดโดยลดการเสียชีวิตของเด็ก การพัฒนาเด็กปฐมวัย และการปราบปรามการแสวงประโยชน์ทางเพศต่อเด็ก ส่วนในด้านอื่น ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐก็มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีความคืบหน้าในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี มาตรการในเชิงป้องกันเพื่อลดปัญหาที่กระทบต่อสิทธิเด็กยังไม่ชัดเจนมากนัก ในการนี้ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการสร้างความตระหนักแก่พ่อแม่ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเด็กเป็นเบื้องต้น ให้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวเพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัยในชีวิตและมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย รวมทั้งควรมีมาตรการสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้

---

[๒๒๖] จาก *ข่าวสารนิเทศ : พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ*, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/98779-พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ-เรื่อง-การกำหนดมาตรการแล.html

เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย การส่งเสริมให้พ่อแม่มีปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก การดูแลความปลอดภัยของเด็กรวมถึงภัยจากสื่อ การรับฟังความเห็นของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยไม่ใช้ความรุนแรง การรับมือกับปัญหาพฤติกรรมวัยรุ่น ตลอดจนการจัดการปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจทำให้มีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก

๒. รัฐควรมีมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวและการกระทำผิดของเด็ก โดยการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและการกระทำผิดของเด็กเพื่อนำมากำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม

๓. รัฐควรพิจารณาให้มีกลไกระดับชุมชนในการเฝ้าระวังปัญหาเด็ก เช่น การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก การแสวงประโยชน์ต่อเด็กในรูปแบบต่าง ๆ และปัญหาเด็กกระทำผิด รวมทั้งให้มีกลไกจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเปิดให้องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชนที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนช่วยรัฐขับเคลื่อนการคุ้มครองเด็กในด้านต่าง ๆ

๔.๒ สิทธิผู้สูงอายุ

ภาพรวม

ปัจจุบันยังไม่มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่สิทธิของผู้สูงอายุได้รับการรับรองในสนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ๒ ฉบับ คือ กติกา ICCPR และ กติกา ICESCR นอกจากนี้ ยังมีสนธิสัญญาฉบับอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและอาจนำมาปรับใช้ในการคุ้มครองผู้สูงอายุได้ เช่น ผู้หญิงสูงอายุได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญา CEDAW ส่วนผู้สูงอายุที่มีความบกพร่องทางร่างกายได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญา CRPD เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อปี ๒๕๓๔ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติที่ ๔๖/๙๑ รับรองหลักการ ๑๘ ประการสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations Principles for Older Persons) โดยรับรองสิทธิของผู้สูงอายุใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีอิสรภาพในการพึ่งตนเอง (Independence) ๒) การมีส่วนร่วม (Participation) ๓) การดูแล (Care) ๔) การบรรลุความต้องการ (Self-fulfilment) และ ๕) ความมีศักดิ์ศรี (Dignity)[๒๒๗] นอกจากนี้ ยังมีตราสารระหว่างประเทศด้านผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ซึ่งเป็นผลจากการประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ ๒ (The 2nd World Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี ๒๕๔๕ โดยมีเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา ๒) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ และ ๓) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม

[๒๒๗] From *United Nations Principles for Older Persons Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991*, by United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 1991 Retrieved from http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับรองสิทธิผู้สูงอายุไว้ในมาตรา ๒๗ วรรคสาม และวรรคสี่ ว่าด้วยการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านต่าง ๆ รวมถึงเรื่องอายุ และมาตรา ๔๘ วรรคสอง บัญญัติว่าบุคคลที่อายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ มาตรา ๗๑ วรรคสาม บัญญัติว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งให้การบำบัดฟื้นฟู เยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะให้มีการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานให้รองรับการทำงานของผู้สูงอายุ และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ เช่น การบริการสาธารณสุข การฝึก/ประกอบอาชีพ การได้รับความคุ้มครองจากการกระทำทารุณกรรม ฯลฯ อย่างทั่วถึง

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๔.๒.๑ การดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔)

ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดเมื่อปี ๒๕๖๐ พบว่าประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ ๑๑.๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๖.๗ ของจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ ๖๗.๖ ล้านคน และคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์หรือมีจำนวนผู้สูงอายุถึงร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมดในปี ๒๕๖๔[๒๒๘] ในการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงวัย รัฐบาลและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) แบ่งเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑) การเตรียมความพร้อมของประชากรวัยสูงอายุ ๒) การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ๓) ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ๔) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ และ ๕) การประมวลผล พัฒนา เผยแพร่ความรู้ การติดตามประเมินผล

เมื่อปี ๒๕๖๐ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ทำการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนผู้สูงอายุฯ ระยะที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เพื่อนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินการตามแผนฯ ในระยะต่อไป พบว่า มีประเด็นที่การดำเนินการยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น ในด้านการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ มีประชากรวัยทำงานเพียง ๑ ใน ๓ ที่มีการประกันยามชราภาพอย่างเป็นทางการและมีความรู้เรื่องกระบวนการชราและการเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุ ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุพบว่ามีผู้สูงอายุเพียงประมาณ ๑ ใน ๔ ที่มีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่พึงประสงค์ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านหรือสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ส่วนในด้านระบบคุ้มครองทางสังคมพบว่า สถานที่ให้บริการสาธารณะยังขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุทุพพลภาพที่ได้รับบริการจากชุมชนเพียงประมาณ ๑ ใน ๔ และมี

---

[๒๒๘] จาก *แถลงข่าว "สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต"*, โดย นางกุลพรภัสร์ จิระประไพ และนายธนนท์ นวมเพชร, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2561/N10-04-61-1.aspx

ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีความรู้เหมาะสมเพียง ๑ ใน ๓ เป็นต้น กรมกิจการผู้สูงอายุได้นำผลการประเมินดังกล่าวมาปรับปรุงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ เรียกว่า แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๑[๒๒๙]

ขณะนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างจัดทำแผนปฏิบัติการ ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๖ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฯ ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้ครอบคลุมประเด็นที่ยังไม่บรรลุเป้าประสงค์ตามผลการประเมินระยะที่ ๓ และอยู่ระหว่างเตรียมจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๓

๔.๒.๒ หลักประกันรายได้

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๑ (๑๑) กำหนดให้ผู้สูงอายุได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับเงินเบี้ยยังชีพว่า ต้องมีสัญชาติไทย มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุจะได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนต่อเนื่องตลอดชีวิตตามอัตราปัจจุบันแบบขั้นบันไดที่เพิ่มขึ้นตามช่วงอายุ (อายุ ๖๐ - ๖๙ ปี ได้รับ ๖๐๐ บาท/เดือน อายุ ๗๐ - ๗๙ ปี ได้รับ ๗๐๐ บาท/เดือน อายุ ๘๐ - ๘๙ ปี ได้รับ ๘๐๐ บาท/เดือน อายุ ๙๐ ปีขึ้นไป ได้รับ ๑,๐๐๐ บาท/เดือน) ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ เห็นชอบให้ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มเติมในช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน ๒๕๖๒ ซึ่งรวมถึงการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจำนวน ๕๐๐ บาท/คน/เดือน[๒๓๐] นอกจากนี้ กรมบัญชีกลางอยู่ระหว่างดำเนินการปรับวิธีการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับเงินรวดเร็วและสะดวกมากขึ้น โดยร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูลผู้มีสิทธิรับเบี้ยยังชีพเพื่อโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของผู้มีสิทธิโดยตรงทุกวันที่ ๑๐ ของเดือน หากเดือนใดวันที่ ๑๐ ตรงกับวันหยุดราชการ จะจ่ายในวันทำการก่อนวันหยุดนั้น ๆ โดยคาดว่าจะสามารถดำเนินการได้ครบทั่วประเทศภายในเดือนมกราคม ๒๕๖๓[๒๓๑]

นอกเหนือจากการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ รัฐยังได้จัดให้มีระบบบำนาญแบบสมัครใจสำหรับประชาชนที่ไม่อยู่ในระบบสวัสดิการทางการใด โดยได้จัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติสำหรับประชาชนกลุ่มดังกล่าวเพื่อออมเงินไว้ใช้หลังเกษียณโดยรัฐบาลส่งเงินสมทบกองทุนฯ ได้เริ่มดำเนินการเมื่อปี ๒๕๕๘ ปัจจุบันมีสมาชิก ๒.๗ ล้านคน[๒๓๒] อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๓๐ ได้กำหนดเงื่อนไขผู้มีสิทธิสมัครเป็นสมาชิกของกองทุนว่าต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีและไม่เกิน ๖๐ ปี ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนนี้ได้

---

[๒๒๙] จาก *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๑*, โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/laws/th1573721522-816_0.pdf

[๒๓๐] จาก *รัฐบาลแจงไม่ปรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คงจ่ายอัตราเดิมแบบขั้นบันได*, โดย เวิร์คพอยท์นิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/08/22/081315/

[๒๓๑] จาก *กรมบัญชีกลาง พร้อมจ่ายตรงเบี้ยผู้สูงอายุ - เบี้ยผู้พิการให้พร้อมกันทั่วประเทศตั้งแต่ ม.ค. ๖๓*, โดย ข่าวออนไลน์ RYT9, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/iq03/3054420

[๒๓๒] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ บทที่ ๓.๓ สิทธิที่เกี่ยวกับการทำงานและความคุ้มครองทางสังคม เรื่องการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนบางกลุ่มเห็นว่าเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่จ่ายตามอัตราปัจจุบันไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๒ ตัวแทนเครือข่ายรัฐสวัสดิการได้เดินทางเข้ายื่นเสนอร่างพระราชบัญญัติบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... กับตัวแทน ๗ พรรคการเมืองฝ่ายค้าน การเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวมีเจตจำนงเพื่อให้คนไทยที่มีอายุ ๖๐ ขึ้นไปมีหลักประกันด้านรายได้ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเครือข่ายฯ เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนเบี้ยยังชีพเป็นบำนาญถ้วนหน้าที่เพียงพอซึ่งต้องไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน และได้ลงไปในทุกชุมชนเพื่อรวบรวมรายชื่อจนครบ ๑๐,๐๐๐ รายชื่อตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญที่เปิดให้ประชาชนสามารถเสนอกฎหมายได้ แต่ยังไม่ได้ยื่นร่างกฎหมายดังกล่าวต่อสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร[๒๓๓]

ที่มา: เทศบาลเมืองเขลางค์นคร

๔.๒.๓ การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ

แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุกำหนดแนวทางในเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุว่าผู้สูงอายุควรมีโอกาสทำประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งควรมีโอกาสได้ทำงานตราบเท่าที่ยังมีความประสงค์และมีความสามารถที่จะทำงานได้ นอกจากนี้ การทำงานยังสร้างหลักประกันรายได้ที่สำคัญแก่ผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระตามหลักการด้านผู้สูงอายุของสหประชาชาติด้วย ทั้งนี้ จากการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี ๒๕๖๐ พบว่า มีผู้สูงอายุที่ยังทำงานร้อยละ ๓๕.๑ ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๓.๑) ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ผู้สูงอายุที่ทำงานให้เหตุผลที่ยังคงทำงานอยู่ว่าเพราะสุขภาพแข็งแรง ต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเอง และเป็นอาชีพประจำไม่มีผู้ดูแลแทน

---

[๒๓๓] จาก *ก้าวแรกรัฐสวัสดิการ: ภาคประชาสังคมเตรียมเสนอร่าง พ.ร.บ. บำนาญแห่งชาติ ต่อสภาผู้แทนฯ*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/09/84185

กระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางาน มีมาตรการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้สูงอายุของกรมการจัดหางานประจำปี๒๕๖๒ จำนวน ๓ โครงการ ได้แก่ ๑) โครงการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุในอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ ได้แก่ (๑) กิจกรรม “หนึ่งอำเภอ - หนึ่งภูมิปัญญา” โดยผลการดำเนินงานระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ - กันยายน ๒๕๖๒ พบว่า มีผู้สูงอายุได้รับการจ้างงานเป็นวิทยากร จำนวน ๑๕๑ คน สร้างรายได้ทั้งสิ้น ๓,๖๐๐,๐๐๐ บาท และมีผู้สูงอายุที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถมีงานทำและมีรายได้ จำนวน ๑,๓๑๑ คน สร้างรายได้ทั้งสิ้น ๓,๔๔๒,๗๓๕ บาท และ (๒) กิจกรรมส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว โดยผลการดำเนินงานระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ - กันยายน ๒๕๖๒ พบว่า ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการจัดหางานได้รับการบรรจุงาน จำนวน ๘๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๕๕ สร้างรายได้ประมาณ ๑๐๗,๘๐๒,๐๐๐ บาทต่อปี ๒) โครงการสร้างโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบรรจุงาน โดยผลการดำเนินงานระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ - กันยายน ๒๕๖๒ พบว่า มีผู้สูงอายุได้รับงานจ้างเหมาบริการในหน่วยงานของกรมการจัดหางาน จำนวน ๒๒ คน สร้างรายได้ทั้งสิ้น ๒,๑๖๐,๐๐๐ บาท และ ๓) การให้บริการจัดหางานแก่ผู้สูงอายุทั่วไป[๒๓๔] เป็นการร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม[๒๓๕] เพื่อส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้สูงอายุ โดยได้มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างกันในเรื่องดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ ในการดำเนินการ กรมการจัดหางานได้ทำโมเดล Job matching ที่จะขยายผลไปทั่วประเทศที่มีสำนักงานจัดหางานตั้งอยู่ ผลการดำเนินการมีสถานประกอบการทั่วประเทศ ๓๕๑ แห่งที่เข้าร่วม (ขยายจากต้นแบบ ๑๒ แห่ง) ตำแหน่งงานว่าง ๑๗,๐๐๐ อัตรา และมีผู้สูงอายุที่ประสงค์ทำงานประมาณ ๗,๐๐๐ คน ส่วนผู้สูงอายุที่ได้เข้าทำงานในสถานประกอบการแล้วมีประมาณ ๓,๗๐๐ คน ตำแหน่งงานที่มีการจ้างงานผู้สูงอายุมากที่สุดเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เช่น แรงงานด้านการผลิต เสมียน พนักงานทั่วไปที่งานไม่หนัก เป็นต้น[๒๓๖]

ที่มา: Brand Buffet

---

๒๓๔ หนังสือ *กรมการจัดหางาน ที่ รง ๐๓๐๗/๑๗๔๐๓๗ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่องข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย*.

๒๓๕ ได้แก่ กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สำนักงานประกันสังคม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมกิจการผู้สูงอายุ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ภาคเอกชน ได้แก่ สถานประกอบการ ๑๒ แห่ง ภาคประชาสังคม ได้แก่ สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย.

๒๓๖ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี ๒๕๖๒* เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๒ จัดโดย สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

นอกจากนี้ กระทรวงแรงงานยังได้มีข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีให้เพิ่มอัตราค่าจ้างผู้สูงอายุที่บริษัทเอกชนสามารถนำไปยกเว้นภาษีได้ตามมาตรการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุที่เริ่มเมื่อปี ๒๕๖๐ จากเดิมที่ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท/คน/เดือน เป็นไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท/คน/เดือน แต่ยังคงจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่สามารถนำไปหักภาษีได้ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท/คน/เดือน และจำนวนผู้สูงอายุที่จ้างต้องไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของลูกจ้างทั้งหมดตามเงื่อนไขเดิม เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้นายจ้าง/สถานประกอบการจ้างงานผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น[๒๓๗]

นอกเหนือจากการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุแล้ว กระทรวงแรงงานยังได้มีการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายแรงงานเพื่อให้คุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่ทำงานด้วย เช่น การพิจารณากำหนดค่าแรงรายชั่วโมงที่เหมาะสมเพื่อรองรับผู้สูงอายุบางส่วนที่อาจไม่พร้อมทำงานเต็มเวลา ซึ่งอาจช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นให้กับทั้งตัวผู้สูงอายุและนายจ้างที่ต้องการจ้างผู้สูงอายุทำงานแบบไม่เต็มเวลา[๒๓๘]และเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ตามที่กระทรวงแรงงานเสนอ เพื่อขยายอายุของบุคคลเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ จากเดิมอายุไม่เกิน ๖๐ ปี เป็น ๖๕ ปี ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอิสระและเป็นแรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองในระบบประกันสังคมอย่างทั่วถึงตามนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุและยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ)[๒๓๙]

สำหรับมาตรการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุในภาครัฐ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้ออกกฎว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ โดยกำหนดข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งบางประเภทและบางระดับสามารถได้รับการพิจารณาให้รับราชการต่อไปเมื่อผู้นั้นมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ได้เป็นการเฉพาะราย ซึ่งในปี ๒๕๖๒ ก.พ. ได้มีการปรับคุณสมบัติของผู้ที่อาจรับราชการต่อหลังอายุครบ ๖๐ ปีให้ยืดหยุ่นมากขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาความขาดแคลนบุคลากรในสาขาที่เป็นภารกิจสำคัญของรัฐ และเพื่อรองรับปัญหาการเข้าสู่สังคมสูงวัย ดังปรากฏในกฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒[๒๔๐] ส่วนกรณีที่คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคมกำหนดให้สำนักงาน ก.พ. ศึกษาเพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับการขยายอายุเกษียณราชการจาก ๖๐ ปีเป็น ๖๓ ปี โดยไม่ครอบคลุมหน่วยงานที่ต้องใช้ศักยภาพทางร่างกาย และกำหนดเป้าหมายให้ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษียณอายุราชการอายุที่ ๖๓ ปีในปี พ.ศ.๒๕๖๗ นั้น สำนักงาน ก.พ. อยู่ระหว่างการศึกษาความเหมาะสมของตำแหน่งที่จะขยายอายุเกษียณ ทั้งนี้ สถิติจากกรมบัญชีกลางระบุว่าจะมีข้าราชการพลเรือนสามัญเกษียณอายุช่วงปี ๒๕๖๑ - ๒๕๗๐ จำนวน ๑๑๗,๖๕๒ คน (เฉลี่ยปีละ ๑๑,๗๖๕ คน)[๒๔๑]

---

[๒๓๗] หนังสือ *กระทรวงแรงงาน ด่วนที่สุด ที่ รง ๐๒๐๑.๒/๑๒๖๗ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒.*

[๒๓๘] จาก *อัตราค่าจ้างผู้สูงอายุในประเทศไทย*, โดย สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และมติชนออนไลน์, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/article/news_1236900

[๒๓๙] *จาก ครม. ขยายอายุผู้เข้าประกันตนอาชีพอิสระจากไม่เกิน ๖๐ ปี เป็นไม่เกิน ๖๕ ปี*, โดย สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/12/18244

[๒๔๐] จาก กฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๒๔๑] งานการสื่อสารองค์กร สำนักงาน ก.พ. นนทบุรี. (๒๕๖๑, ๑๑ เมษายน). [ข่าวประชาสัมพันธ์]. สืบค้นจาก www.google.co.th

๔.๒.๔ การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ

ข้อมูลจากผลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ๒๕๖๐ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๙) มีสวัสดิการรักษาพยาบาล ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๓.๒) เป็นผู้ใช้สิทธิตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รองลงมาเป็นสิทธิสวัสดิการของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และสุดท้ายคือสิทธิการรักษาพยาบาลของกองทุนประกันสังคม/กองทุนเงินทดแทน[๒๔๒]

ในส่วนของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติซึ่งครอบคลุมประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้มีการจัดบริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุหลายประการ เช่น การจัดคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล การบริการด้านสุขภาพเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ๕ รายการ ได้แก่ การตรวจคัดกรองมะเร็งลำไส้ใหญ่ บริการทันตกรรม (ฟันเทียม) การผ่าตัดข้อเข่าเทียม การผ่าตัดต้อกระจก และบริการวัคซีน และการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (long-term care)[๒๔๓]

ในการศึกษาปัญหาการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพของผู้สูงอายุของ กสม. ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ จากรายงานสำรวจ งานวิจัย แบบสอบถามที่ กสม. มีไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนหนึ่ง รวมทั้งจากการลงพื้นที่ พบว่า ผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติประสบปัญหาบางประการ เช่น การรอเข้าพบแพทย์เป็นเวลานาน และสถานพยาบาลในท้องถิ่นบางแห่งไม่มีแพทย์เฉพาะทางสำหรับโรคที่พบในผู้สูงอายุ ซึ่งอาจสะท้อนปัญหาการขาดแคลนแพทย์เฉพาะทางในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคในกลุ่มโรคเฉพาะในผู้สูงอายุ และปัญหาอัตรากำลังของพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานการรักษาพยาบาลและระยะเวลาในการรอรับบริการ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปโรงพยาบาล ส่วนผู้สูงอายุติดเตียงและผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ประสบความยากลำบากในการเดินทางไปพบแพทย์ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนด้านยานพาหนะได้ เนื่องจากไม่มีอำนาจหน้าที่ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ (ฉบับแก้ไข พ.ศ. ๒๕๕๓)

ในส่วนการจัดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง หรือผู้ป่วยติดบ้าน/ติดเตียง ซึ่งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยแต่ละฝ่ายจัดสรรงบประมาณสมทบการดำเนินการนั้นมีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่จะดูแลผู้สูงอายุทั้งในส่วนของผู้จัดการการดูแล (care manager) เนื่องจากต้องใช้บุคลากรทางสาธารณสุขซึ่งมีภาระงานประจำอยู่แล้ว และผู้ดูแล (care giver) ซึ่งทำงานในลักษณะจิตอาสาโดยได้ค่าตอบแทนไม่มาก

---

[๒๔๒] จาก *เผยผลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ๒๕๖๐*, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๐. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N10-07-61.aspx

[๒๔๓] จาก *การประชุมเพื่อรับทราบการดำเนินงานในการส่งเสริมและคุ้มครองผู้สูงอายุจากหน่วยงานภาครัฐ* เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑ และวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑ จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

ทั้งนี้ ในส่วนของการจัดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องค่าตอบแทนของผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยได้มีการออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๖๒[๒๔๔] ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจ้างอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงได้ ต่อมา กระทรวงมหาดไทยได้หารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว รวมทั้งกำหนดอัตราค่าตอบแทนอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๕,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ บาท/คน/เดือน โดยขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่ผ่านการอบรมและจำนวนวันที่ปฏิบัติงาน[๒๔๕] นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขอยู่ระหว่างการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการจัดบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อดูแลสุขภาพของบุคคลในระดับพื้นที่โดยการจัดให้มี “ทีมหมอครอบครัว” (family care team)[๒๔๖] ซึ่งเมื่อมีความพร้อมดำเนินการจะช่วยให้ประชาชนได้รับบริการด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกที่จะเดินทางไปยังสถานบริการสาธารณสุข

๔.๒.๕ การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ

ข้อมูลจากสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพระบุว่า ผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิมากที่สุด ๕ ประเภท ดังนี้ ๑) การละเมิดทางด้านร่างกาย ได้แก่ การทุบตี ทำร้าย ใช้แรงกระแทกที่ร่างกาย ผลัก ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือบาดเจ็บตามร่างกาย ๒) การละเมิดทางอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ การทำร้ายจิตใจ เกิดความเสียใจ น้อยใจ ด้วยการใช้คำพูด ดูหมิ่น ดูถูก ด่าทอ ไม่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ๓) การหาประโยชน์ในทรัพย์สินและการเอาเปรียบทางกฎหมาย ได้แก่ ลักขโมย การล่อลวง เอาทรัพย์สิน หรือนำทรัพย์สินไปใช้โดยผู้สูงอายุไม่ยินยอม หรืออาจยินยอมเพราะถูกหลอกด้วยกลอุบายให้ยกทรัพย์สินให้ เป็นต้น ๔) การล่วงละเมิดทางเพศ ได้แก่ การล่วงละเมิดทางเพศโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้สูงอายุด้วยการใช้คำพูด ใช้กำลัง การสัมผัส หรือการมอง ซึ่งแสดงถึงการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้สูงอายุทั้งการข่มขืนหรือล่วงละเมิดภายนอก ๕) การละเลยทอดทิ้งหรือละเว้นการกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่จะปฏิเสธการดูแล ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่จำเป็น เกิดความทุกข์จากการถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพ อาทิ อาหาร เสื้อผ้ายา รักษาโรค[๒๔๗] ใกล้เคียงกับข้อมูลจากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพที่ระบุว่า ผู้สูงอายุไทยถูกละเมิดสิทธิด้านจิตใจสูงสุด รองลงมาคือ การเอาประโยชน์ด้านทรัพย์สิน ทั้งนี้ ข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติในส่วนของคดีอาญาตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๕๘

---

[๒๔๔] จาก ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๖๒.

[๒๔๕] จาก *หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ ๐๘๑๙.๒/ว.๖๒๙๐ ลงวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๑ เรื่อง การกำหนดหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว และหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข อัตราค่าตอบแทนและการจ่ายค่าตอบแทนของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้นจาก http://dn.corewebsite.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_205008_1.pdf

[๒๔๖] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในบทที่ ๓.๒ หัวข้อสิทธิด้านสุขภาพ

[๒๔๗] จาก *๕ ประเภท “การละเมิดสิทธิ” ผู้สูงอายุ*, โดย สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/47109-5%20%ประเภท20“การละเมิดสิทธิ”%20ผู้สูงอายุ.html

พบว่า ผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมีคดีอาญาเรื่องฉ้อโกงทรัพย์สิน ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์เพิ่มขึ้นตามลำดับ ภายในปี ๒๕๕๘ มีผู้เสียหาย จำนวน ๗๐๓ ราย กลุ่มเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ไม่มีลูกหลาน หรือไม่มีครอบครัว มีอาการเจ็บป่วย ต้องการพึ่งพาผู้อื่น ช่วยเหลือตัวเองได้ไม่เต็มที่[๒๔๘]

ส่วนสถิติข้อมูลจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน ๑๓๐๐ พบว่า จากเดิมที่มีการแจ้งข้อมูลปัญหาผู้สูงอายุพลัดหลง สูญหาย และเร่ร่อนเป็นอันดับหนึ่ง ปัจจุบันพบปัญหาผู้สูงอายุขาดผู้ดูแล ซึ่งในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ เท่า รวมทั้งปัญหาลูกหลานไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ อีกทั้งสถานสงเคราะห์ของผู้สูงอายุมีจำนวนจำกัด[๒๔๙]

ในการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีมาตรการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง ทั้งการให้คำแนะนำปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว และให้ความช่วยเหลือเป็นเงินตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ให้ความช่วยเหลือรวม ๑๖,๕๔๘ ราย รวมถึงมีการดำเนินโครงการเฝ้าระวังภัยทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการส่วนในด้านการส่งเสริมสิทธิของผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่น การจัดให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ และทำประโยชน์แก่สังคม การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และการส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุได้ถูกต้องตามความจำเป็นและความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นต้น[๒๕๐]

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐมีความตระหนักถึงนัยของการเข้าสู่สังคมสูงอายุของประเทศไทยและได้มีการดำเนินการหลายด้าน ทั้งในด้านการเตรียมรองรับผู้สูงอายุที่จะมีมากขึ้นในอนาคต ได้แก่ การจัดให้มีระบบการออมเพื่อวัยเกษียณแบบสมัครใจสำหรับกลุ่มที่ยังไม่มีระบบสวัสดิการทางการใด ๆ การปรับปรุงกฎหมายให้รองรับการทำงานของผู้สูงอายุ และการศึกษาการขยายอายุเกษียณราชการ และในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองประชากรสูงอายุในปัจจุบัน ทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีงานทำ การจัดบริการสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิ อย่างไรก็ดี การดำเนินงานในบางด้านยังมีข้อจำกัด เช่น การเตรียมความพร้อมของกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในระบบสวัสดิการใด การจัดบริการสุขภาพที่ยังไม่ตอบสนองต่อการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และการยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการทำร้าย การทอดทิ้ง หรือการล่วงละเมิดผู้สูงอายุ ในการนี้ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะในเรื่องสิทธิผู้สูงอายุ ดังนี้

---

[๒๔๘] จาก *เจาะลึกผู้สูงวัยไทยถูกละเมิดสิทธิด้านจิตใจสูงสุด*, โดย สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/47433-เจาะลึกผู้สูงวัยไทยถูกละเมิดสิทธิด้านจิตใจสูงสุด.html

[๒๔๙] จาก *พม. เร่งแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ*, โดย สำนักข่าว INN, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.innnews.co.th/social/news_295778/

[๒๕๐] จาก *รายงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*, โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/implementation/th1556013419-1157_0.pdf

๑. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุของกลุ่มแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างหลักประกันว่า แรงงานกลุ่มดังกล่าวจะมีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม เช่น การส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ เป็นต้น

๒. รัฐบาล โดยกระทรวงสาธารณสุข ควรพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้เกี่ยวกับโรคและภาวะการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รวมทั้งควรเร่งการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

๓. รัฐบาล โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือถูกทำร้ายโดยสมาชิกในครอบครัว โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม รวมถึงการจัดบริการดูแลผู้สูงอายุในระดับชุมชนที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในพื้นที่

๔.๓ สิทธิคนพิการ

ภาพรวม

สิทธิของคนพิการได้รับการรับรองไว้ในอนุสัญญา CRPD หลายประการ ทั้งสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตามกติกา ICCPR และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามกติกา ICESCR การจัดทำอนุสัญญาฯ มีเจตนารมณ์เพื่อประกันว่าคนพิการจะได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเท่าเทียมกับบุคคลอื่นและได้รับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น อนุสัญญาฯ จึงได้ยืนยันหลักการสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนอันได้แก่ การไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความพิการ รวมถึงยังได้กำหนดหลักการทั่วไปในการส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ไว้หลายประการ เช่น การส่งเสริมให้คนพิการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การให้คนพิการได้เข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียม การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับคนพิการในสังคม และการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการ เป็นต้น ส่วนสิทธิตามกติกา ICCPR และ ICESCR ที่ได้รับการรับรองในอนุสัญญาฯ ครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเรื่องสาธารณะ สิทธิและโอกาสในการออกเสียงและได้รับเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการศึกษา การบริการด้านสุขภาพ รวมถึงการได้ทำงานและการจ้างงาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔[๒๕๑] บัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลโดยรับรองให้ปวงชนชาวไทยได้รับการคุ้มครองเสมอกัน และมาตรา ๒๗[๒๕๒] บัญญัติรับรองความเสมอภาคของบุคคลโดยห้ามเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่าง ๆ รวมถึงเหตุแห่งความพิการ โดยมีความมุ่งหมายให้ปวงชนชาวไทยมีสิทธิและเสรีภาพโดยเสมอภาคกัน นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ เช่น มาตรา ๕๔ บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีอย่างมีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา ๕๕ กำหนดว่ารัฐจะดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง และมาตรา ๗๔ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ

---

[๒๕๑] จาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (๒๕๖๐, ๖ เมษายน),

[๒๕๒] แหล่งเดิม.

คณะกรรมการสิทธิของคนพิการแห่งสหประชาชาติได้มีข้อสังเกตต่อการเสนอรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญา CRPD ของไทยเมื่อปี ๒๕๕๙ ว่า ควรมีการรณรงค์สร้างความตระหนักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของคนพิการ โดยมีเป้าหมายเพื่อขจัดอคติของสังคมต่อคนพิการ รวมถึงผู้บกพร่องทางจิต ควรประกันว่า หน่วยงานภาครัฐจะมีความร่วมมือและมีแผนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการ ควรมีการใช้มาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการอื่นใดเพื่อประกันว่าคนพิการและเด็กพิการจะได้เข้าเรียนในโรงเรียนในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ รวมทั้งควรมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอและการฝึกอบรมครู ควรมีการจัดบริการด้านสุขภาพที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้และคำนึงถึงมิติทางเพศ โดยเฉพาะในเขตชนบท และมีการฝึกอบรมบุคลากรด้านสาธารณสุขให้ทราบถึงสิทธิของคนพิการ ควรมีการเพิ่มโอกาสการจ้างงานในตลาดแรงงานให้แก่คนพิการ ทบทวนกฎหมายที่จำกัดการมีส่วนร่วมของคนพิการทางการเมืองและเรื่องสาธารณะ และประกันว่าคนพิการจะสามารถเข้าถึงทุกขั้นตอนของการเลือกตั้ง

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรส่งเสริมให้องค์กรคนพิการมีความพร้อมเป็นศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ควรจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแก่คนพิการ และควรให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะสำหรับคนพิการ รวมถึงการจัดบริการในระบบขนส่งสาธารณะให้ทั่วถึงครอบคลุมในพื้นที่ห่างไกลซึ่งมีคนพิการอาศัยอยู่จำนวนมาก ตลอดจนควรเร่งสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิของคนพิการให้แก่คนพิการ ครอบครัวคนพิการ ชุมชน และสังคม

ข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระบุว่า จนถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ มีคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน ๒,๐๑๕,๓๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๙ ของประชากรทั้งประเทศ จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน ๑,๐๕๑,๘๗๘ คน (ร้อยละ ๕๒.๑๙) และเพศหญิง จำนวน ๙๖๓,๕๐๗ คน (ร้อยละ ๔๗.๘๑) ส่วนใหญ่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๓๙ รองลงมาอาศัยในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๓ ๒๐.๖๔ และ ๑๑.๙๗ ตามลำดับ โดยมีคนพิการอาศัยในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๙๐,๙๘๒ คน หรือเพียงร้อยละ ๔.๕๑ หากจำแนกตามประเภทความพิการพบว่า ส่วนใหญ่เป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ร้อยละ ๔๙.๓๙ รองลงมาเป็นคนพิการทางการได้ยิน และทางการเห็น ร้อยละ ๑๘.๘๔ และ ๙.๕๕ ตามลำดับ นอกเหนือจากนี้เป็นคนพิการทางจิตใจ ทางสติปัญญา ออทิสติก และทางการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ดังนี้

๑. การจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายหลักที่รับรองสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ต่อมาในปี ๒๕๕๖ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖ มีสาระสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการเพื่อช่วยให้คนพิการเข้าถึงบริการและความช่วยเหลือจากรัฐได้อย่างทั่วถึงและโดยสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งนี้ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติได้จัดทำระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับศูนย์บริการคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อรองรับการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวโดยได้กำหนดประเภทศูนย์บริการคนพิการไว้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป โดยราชการส่วนท้องถิ่นอาจจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการโดยใช้งบประมาณของตนเองตาม มาตรา ๒๐/๓ วรรคสองของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖ หรือองค์กรด้านคนพิการ องค์กรอื่นใด หรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีหน้าที่ตามมาตรา ๒๐/๔ ของพระราชบัญญัติฯ ได้แก่ การให้คำปรึกษา บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการ เรียกร้องสิทธิประโยชน์แทนคนพิการ ให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ฝึกอาชีพ และจัดหางานให้คนพิการ ฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือได้รับเครื่องมือ อุปกรณ์ตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล ตลอดจนประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการตามประเภทความพิการ

๒) ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด ซึ่งจัดตั้งโดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานเกี่ยวกับการจัดบริการของศูนย์บริการคนพิการทั่วไป และดำเนินการอื่นเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการภายในจังหวัด มีหน้าที่ในการสำรวจ ศึกษาวิเคราะห์ ติดตามสภาพปัญหาของคนพิการในเขตพื้นที่จังหวัด ประเมินผลและรายงานเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของคนพิการ จัดทำทะเบียนฐานข้อมูล ส่งต่อคนพิการหรือผู้มีแนวโน้มว่าจะมีความพิการให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดและบูรณาการแผนกับแผนพัฒนาจังหวัดหรือท้องถิ่น ส่งเสริม กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกด้านอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนบริการทางวิชาการแก่ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป หรือองค์กรคนพิการ

ทั้งนี้ จากข้อมูลในปี ๒๕๖๒ มีศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด จำนวน ๗๗ ศูนย์ ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด สาขา จำนวน ๑๖ สาขา และศูนย์บริการคนพิการทั่วไป จำนวน ๒,๓๕๘ ศูนย์ โดยเพิ่มจากปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีศูนย์บริการคนพิการทั่วไปจำนวน ๑,๗๕๒ ศูนย์[๒๕๓] การมีศูนย์บริการคนพิการทั่วไปกระจายครอบคลุมทุกพื้นที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการเพื่อให้คนพิการได้รับการบริการแนะนำช่วยเหลือที่เหมาะสมตรงตามความจำเป็นเฉพาะของคนพิการ

๒. การเข้าถึงการศึกษาของคนพิการ

มาตรา ๑๐ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติว่า บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาโดยสามารถเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ และ

---

[๒๕๓] จาก *หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๗๐๓/๗๘๓๐ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เรื่อง ข้อมูลที่เกี่ยวกับภารกิจของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒.*

ความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น รวมถึงกำหนดให้มีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่เน้นการดำเนินการด้านการขยายโอกาสการเข้าถึงบริการการศึกษา พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นอกจากนี้ ภายใต้แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ยังได้มีการกำหนดที่จะเพิ่มประสิทธิภาพระบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบทุกระดับการศึกษา รวมทั้งการเรียนรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่ ๒ ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการขจัดการเลือกปฏิบัติเพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง

ข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ระบุว่ามีคนพิการที่ได้รับการศึกษาจำนวน ๑,๔๙๗,๕๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๓๑ ของคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ โดยส่วนใหญ่คนพิการมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน ๑,๒๒๓,๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๘ รองลงมา คือ ศึกษานอกระบบและอื่น ๆ จำนวน ๔๖๒,๕๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘๒ และมัธยมศึกษา ๑๖๒,๘๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๙ นอกเหนือจากนี้มีการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับปริญญาตรี ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และอนุปริญญา ส่วนคนพิการที่อายุถึงเกณฑ์แต่ไม่ได้รับการศึกษามีจำนวน ๔๕,๙๗๙ คน[๒๕๔] ทั้งนี้ ในการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มีการให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียนพิการที่ยากจนโดยในภาคเรียนที่ ๑ ของปีการศึกษา ๒๕๖๒ กองทุนฯ ได้ช่วยเหลือเด็กพิการที่ยากจนพิเศษกว่า ๔๐,๐๐๐ คน จากการติดตามผลการดำเนินงานเด็กนักเรียนของกองทุนฯ มาเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีเพราะการขาดเรียนบ่อยเป็นสัญญาณเตือนของการหลุดออกจากระบบการศึกษา[๒๕๕]

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรคนพิการ คนพิการ และผู้แทนคนพิการ ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วยการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมีหน้าที่เสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ แผนการจัดสรรทรัพยากร และแนวทางการพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระบบและทุกระดับต่อรัฐมนตรี และติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในทุกหน่วยงานและทุกระดับ เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้การศึกษาสำหรับคนพิการมีคุณภาพบนฐานแห่งความเท่าเทียมและส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนร่วมของคนพิการรัฐบาลได้จัดบริการและการฝึกอบรมให้กับครูและผู้บริหารโรงเรียน และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับช่วยเหลือการศึกษาของเด็กพิการซึ่งมาจากงบประมาณปกติและจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการซึ่งส่งผลให้บุคคลที่มีความพิการสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้น[๒๕๖] โดยเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้เป็นประธาน

---

๒๕๔ จาก *กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย*. งานเดิม.

๒๕๕ จาก *กสศ. จับมือ สพฐ. ช่วยเด็กพิการยากจนกว่า ๔ หมื่นคนเรียนหนังสือ ภาค ๑/๒๕๖๒,* โดย โพสต์ทูเดย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/pr/606803

๒๕๖ จาก *หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๒๓๕/๔๒๒๔ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๒ เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๖๒*

การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้เปิดเผยว่าในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ กระทรวงฯ จะให้ความสำคัญกับการบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ทั้งกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงแรงงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการจำแนกข้อมูลด้านจำนวนและประเภทความพิการของเด็กนักเรียนเพื่อให้ดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งจะให้ความสำคัญกับการปรับหลักสูตร อุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนคนพิการให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ เชื่อมโยงกับข้อมูลครูที่มีความถนัดและเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนสำหรับความพิการเฉพาะด้าน รวมทั้งจะประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสนับสนุนการศึกษาและรับคนพิการเข้าทำงาน ส่วนรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวว่า ที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาให้ประชาชนในพื้นที่อยู่แล้ว และกระทรวงมหาดไทยยินดีให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างครอบคลุม มีงานทำ และช่วยเหลือตนเองได้[๒๕๗]

อนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสนธิสัญญามาร์ราเคช (Marrakesh Treaty) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงงานที่มีการโฆษณาแล้วสำหรับคนตาบอด คนพิการทางการเห็น และคนพิการทางสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การให้องค์กรที่ได้รับอนุญาตสามารถนำงานลิขสิทธิ์ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทยและของรัฐภาคีสนธิสัญญามาร์ราเคชกว่า ๔๘ ประเทศมาทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่ให้แก่คนพิการได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถือเป็นการส่งเสริมให้คนพิการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ และได้รับความเสมอภาคในการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ[๒๕๘]

๓. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

การสร้างสภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) โดยมีแนวทางดำเนินงานคือ การสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดสภาพแวดล้อมการเดินทางและบริการสาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ รวมทั้งออกกฎหมายว่าด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ จัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกของสภาพแวดล้อมและมาตรฐานการให้บริการ พัฒนาระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะ และผลักดันการออกแบบที่ทุกคนใช้ประโยชน์ได้ (universal design) เป็นต้น

ที่ผ่านมา คนพิการได้ให้ความสำคัญกับการเดินทางโดยรถไฟฟ้าและได้มีการใช้กระบวนการทางกฎหมายเพื่อให้มีการติดตั้งลิฟต์ที่สถานีรถไฟฟ้าให้ครบทุกสถานีเพื่อให้คนพิการที่ใช้รถเข็นเข้าถึงบริการได้ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาเมื่อปี ๒๕๕๘ ให้กรุงเทพมหานคร (กทม.) ผู้ถูกฟ้อง ติดตั้งลิฟต์ให้ครบทุกสถานีภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา แต่ กทม. ไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาดังกล่าว ในปี ๒๕๖๑ จึงมีคนพิการยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลางให้ กทม. ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ศาลปกครองกลางได้พิจารณาว่า กทม. ประสบปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานล่าช้า และได้รายงานผลการดำเนินงานพร้อมปัญหาอุปสรรค

---

[๒๕๗] จาก *การประชุมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ*, โดย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24941

[๒๕๘] จาก *ไทยเข้าร่วมสนธิสัญญามาร์ราเคช เร่งเพิ่มโอกาสคนพิการทางสายตาเข้าถึงงานลิขสิทธิ์*, โดย กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/images/3534/PDF/PressRelease.pdf

ดังกล่าวให้สำนักบังคับคดีปกครองทราบเป็นระยะ ๆ กอปรกับ กทม. ได้มีการขอรับจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างและติดตั้งลิฟต์เพิ่มเติมแล้ว จึงเห็นว่า กทม. ไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลปกครองสูงสุดและมีคำพิพากษายกฟ้อง[๒๕๙]

สืบเนื่องจากกรณีนางสาวคีริน เตชะวงศ์ธรรม คนพิการทางสายตาที่ใช้สุนัขนำทางได้นำเสนอปัญหาการเดินทางของตนโดยใช้สุนัขนำทางในกรุงเทพฯ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ ว่า ปัจจุบันทางเดินเท้าในกรุงเทพฯ ยังไม่ได้คุณภาพมาตรฐานเพียงพอกล่าวคือ ทางเท้าต้องกว้าง เรียบ ไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวาง ส่งผลให้คนพิการทางสายตาประสบปัญหาในการเดินทาง ต่อมามีรายงานข่าวว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (กทม.) ได้สั่งการให้สำรวจทางข้ามทั่วพื้นที่กรุงเทพฯ ทั้ง ๕๐ เขตเพื่อติดตั้งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเพิ่มเติม เช่น สัญญาณไฟทางข้ามชนิดกดปุ่มแบบมีเสียง และทางลาด นอกจากนี้ จากการสำรวจพบว่ามีทางข้ามที่มีปัญหาและอุปสรรค ๔๗ แห่ง ที่ทำให้คนพิการข้ามไม่สะดวก ซึ่ง กทม. จะดำเนินการแก้ไขให้เสร็จภายในเดือนมกราคม ๒๕๖๓ นอกจากนี้ กทม. ยังได้จัดทำมาตรฐานทางเท้าใหม่โดยกำหนดให้มีพื้นที่ว่างโล่งขนาดกว้างไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนทั่วไปและคนพิการ รวมทั้งกำหนดรายละเอียดอื่น ๆ เพื่อให้คนพิการใช้งานได้โดยสะดวกและปลอดภัย[๒๖๐] สำหรับการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะของคนพิการต่างจังหวัด มีรายงานว่าโครงการรถไฟทางคู่ขอนแก่น - ชุมทางถนนจิระ ซึ่งมีมูลค่าหลายหมื่นล้านบาทที่การรถไฟแห่งประเทศไทยกล่าวอ้างว่าได้ดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว มิได้มีการจัดทำทางลาดหรือสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งผลให้คนพิการและคนชราไม่สามารถใช้บริการรถไฟทางคู่ที่สถานีบ้านเกาะและสถานีชุมทางบัวใหญ่ รวมทั้งสถานีอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกับคนปกติ[๒๖๑]

๔. การเข้าถึงโอกาสการจ้างงาน

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดมาตรการส่งเสริมการทำงานของคนพิการโดยให้นายจ้าง สถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ หรือให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการ ฝึกงาน หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการตามมาตรา ๓๕ นายจ้างที่ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๓๓ และ ๓๕ จะต้องส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามมาตรา ๓๔ ซึ่งข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระบุว่า คนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการและอยู่ในวัยทำงาน (อายุ ๑๕ - ๕๙ ปี) มีจำนวน ๘๕๐,๒๗๐ คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพ จำนวน ๒๖๕,๙๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒๗ ของคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน โดยมีคนพิการที่สามารถประกอบอาชีพได้แต่ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน ๒๐๓,๔๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙๓ และคนพิการที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ (เนื่องจากพิการมากช่วยเหลือตนเองไม่ได้) จำนวน ๕๔,๙๐๔ คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๖ ที่เหลือส่วนใหญ่ จำนวน ๓๒๕,๙๕๘ คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓๔ ไม่ประสงค์

---

[๒๕๙] จาก *คำพิพากษาศาลปกครองกลาง คดีกรุงเทพมหานครไม่จัดทำลิฟต์และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการใน ๒๓ สถานีขนส่งรถไฟฟ้าให้แล้วเสร็จตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด*, โดยศาลปกครอง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://admincourt.go.th/admincourt/site/08hotsuit_detail.php?ids=17903

[๒๖๐] จาก *ดูแลคนแก่ - ผู้พิการ ผู้ว่า กทม. สำรวจทางข้าม ๕๐ เขต*, โดย คม ชัด ลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/regional/400005

[๒๖๑] จาก *เวทีรับฟังความคิดเห็นร่าง พ.ร.บ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการภาคอีสาน ผงะรถไฟทางคู่ไม่จัดบริการให้คนพิการ*, โดย สยามรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/122298

ให้ข้อมูลด้านอาชีพ ในจำนวนคนพิการที่ประกอบอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม ร้อยละ ๒๕.๗๙ รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป และประกอบกิจการส่วนตัว ร้อยละ ๒๔.๖๖ และ ๖.๖๗ ตามลำดับ ส่วนที่เป็นลูกจ้างภาคเอกชนคิดเป็นร้อยละ ๔.๖๙ และที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจร้อยละ ๐.๓๖[๒๖๒]

ข้อมูลจากกระทรวงแรงงานระบุว่า[๒๖๓] ได้ให้บริการจัดหางานสำหรับคนพิการ ให้คำแนะนำแก่นายจ้าง/สถานประกอบการ คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างโอกาสให้แก่คนพิการมีงานทำมีอาชีพมีรายได้ผ่านทางสื่อประชาสัมพันธ์ของกรมการจัดหางาน โดยมีผู้ได้รับการบรรจุงานจำนวน ๑๖,๕๙๗ คน แบ่งเป็นการบรรจุงานตามมาตรา ๓๓ จำนวน ๒,๒๐๐ คน และผู้ขอรับสิทธิมาตรา ๓๕ จำนวน ๑๔,๓๙๗ คน ทั้งนี้ เจ้าของสถานประกอบการที่ไม่ได้รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ ได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๔ โดยส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจำนวน ๑๕,๑๖๑ คน[๒๖๔]

มีรายงานว่าปัจจัยที่ทำให้มีคนพิการทำงานในสัดส่วนที่น้อยมีหลายประการทั้งจากฝ่ายนายจ้างและจากคนพิการเอง ฝ่ายนายจ้างไม่มีข้อมูลว่า จะหาคนพิการที่เหมาะสมกับงานในสถานประกอบการของตนได้จากที่ใด บางครั้งสามารถหามาได้แต่คนพิการไม่ประสงค์จะทำงานที่เตรียมไว้ หรือนายจ้างไม่สามารถจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสมให้ได้ เช่น ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็น ไม่มีอักษรเบรลล์ หรือไม่มีล่ามภาษามือ เป็นต้น สำหรับฝ่ายคนพิการ พบว่า มีคนพิการที่ประสงค์ทำงานแต่ระบบการขนส่งไม่เอื้ออำนวย ไม่สามารถเดินทางจากที่พักอาศัยไปยังสถานที่ทำงานได้ตามลำพัง หรือไปได้แต่ต้องเดินทางโดยรถรับจ้าง (แท็กซี่) หรือจ้างคนพาไป ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่บางครั้งมากกว่าเงินเดือนที่ได้รับ หรือบางครั้งเดินทางไปทำงานได้แต่ลักษณะงานไม่ตรงกับความประสงค์ของคนพิการ เช่น งานทำความสะอาด งานรับโทรศัพท์ หรืองานต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก รวมถึงปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้ร่วมงาน บางกรณีสามารถแก้ปัญหาด้วยการเลือกบริษัทหรืองานที่อนุญาตให้ทำที่บ้านได้ ในส่วนของหน่วยงานรัฐยังขาดระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงานของคนพิการที่ครอบคลุมทั่วประเทศ ไม่มีกฎหมายใหม่หรือนโยบายที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการจ้างคนพิการมาทำงาน ทำให้ตัวเลขจ้างงานคนพิการในประเทศยังมีอยู่น้อยมาก จากข้อมูลบริษัทธุรกิจเอกชนทั่วประเทศ มีคนพิการที่ควรได้รับการจ้างงานทั้งหมด ๕.๕ หมื่นคน แต่ปัจจุบันมีการจ้างคนพิการเพียงสามหมื่นกว่าคนเท่านั้น นายจ้างส่วนใหญ่เลือกส่งเงินเข้ากองทุนฯ เพื่อตัดปัญหาต่าง ๆ[๒๖๕] ทั้งนี้ ในการสัมมนาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายการส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จัดโดยคณะอนุกรรมาธิการกิจการคนพิการ ภายใต้คณะกรรมาธิการการสังคม เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

---

๒๖๒ จาก *หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๗๐๓/๗๘๓๐ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒*. งานเดิม.

๒๖๓ จาก *หนังสือกระทรวงแรงงาน ด่วนที่สุด ที่ รง ๐๒๐๖.๐๓/๓๒๙๖ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๖๒*

๒๖๔ จาก *หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๗๐๓/๗๘๓๐ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒*. งานเดิม.

๒๖๕ จาก *เคล็ดลับ “จ้างคนพิการทำงาน”! ลดภาษี ๒ เท่า และไม่เป็นภาระบริษัท*, โดย คม ชัด ลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/scoop/369780

หลายฝ่ายเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือคนพิการตามมาตรา ๓๕ มีส่วนช่วยส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ โดยการจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการเป็นประโยชน์ต่อคนพิการที่ต้องการประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่วนการฝึกอบรมจะช่วยให้คนพิการมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับการทำงาน เพิ่มโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานและได้รับการจ้างงานตามมาตรา ๓๓ มากขึ้น[๒๖๖]

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ ได้มีการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ โดยที่ประชุมได้เน้นย้ำการขับเคลื่อนงานสำคัญด้านคนพิการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ให้สังคมเปิดโอกาสให้มีการจ้างงานคนพิการมากขึ้น และให้มีความโปร่งใสในกระบวนการจ้างงานคนพิการเพื่อลดปัญหาการทุจริต รวมทั้งได้เห็นชอบข้อเสนอของสมัชชาเครือข่ายคนพิการ ประจำปี ๒๕๖๒ ใน ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ อาทิ การคมนาคมขนส่งสาธารณะ การใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวก ๒) การพัฒนาและเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลด้านคนพิการ ๓) การพัฒนามาตรการคุ้มครองแรงงานคนพิการและส่งเสริมการทำงานและอาชีพอิสระสำหรับคนพิการ ๔) การยกระดับบทบาทหน้าที่ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัดและทั่วไป และ ๕) การสร้างเจตคติที่ดีของสังคมที่มีต่อคนพิการ[๒๖๗] ทั้งนี้ ข้อเสนอดังกล่าวได้มาจากการที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดเวทีรับฟังความเห็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานด้านคนพิการใน ๔ ภาคในช่วงเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม ๒๕๖๒ เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการของคนพิการสำหรับนำไปกำหนดนโยบายระดับชาติต่อไป[๒๖๘]

๕. การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของคนพิการ

ข้อมูลจากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๖๐ พบว่า มีคนพิการที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือสวัสดิการจากรัฐประมาณ ๗.๘ แสนคนจากคนพิการทั้งหมด ๓.๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๑.๒ และข้อมูลการเข้าถึงบริการจากฐานข้อมูลของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ พบว่า มีคนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ประมาณ ๑.๕ แสนคนจากคนพิการ ๑ ล้านคน[๒๖๙]

เมื่อปี ๒๕๖๐ คสช. ได้มีมติแก้ไขคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๕๘/๒๕๕๙ เรื่องการรับบริการสาธารณสุขของคนพิการตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม เป็นผลให้คนพิการที่เข้าระบบการจ้างงานสามารถเลือกได้ว่าจะใช้ระบบประกันสังคมหรือระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มีมติเห็นชอบให้ศูนย์บริการคนพิการทั่วไปเข้าร่วมเป็นสถานบริการสาธารณสุขอื่นตามมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕

---

[๒๖๖] จาก *ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายการส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ ตามมาตรา ๓๕*, โดยสถานีพัฒนาสังคม แนวหน้า, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/lady/columnist/39361

[๒๖๗] จาก *"จุรินทร์"สั่ง พม. ปลดล็อกส่งเสริมคนพิการมีงานทำ*, โดย เดลินิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/politics/737692

[๒๖๘] จาก *อธิบดี พก. ย้ำคนพิการต้องเข้าถึงสิทธิอย่างเท่าเทียม*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/government-of-thailand/384333

[๒๖๙] จาก *เล็งปรับ 'ศูนย์บริการคนพิการ' เป็นสถานบริการสาธารณสุข เพิ่มการเข้าถึง*, โดย มติชนออนไลน์, วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_1719963

รวมทั้งเห็นชอบให้จัดทำมาตรฐานบริการและมาตรฐานหน่วยบริการสำหรับศูนย์บริการคนพิการทั่วไป กำหนดรายการจ่ายสำหรับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แก่คนพิการเพิ่มเติมที่สามารถใช้จ่ายจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้ มติดังกล่าวมีที่มาจากข้อเสนอที่ได้จากการเปิดรับฟังความเห็นจากเครือข่ายคนพิการเมื่อปี ๒๕๖๑[๒๗๐] ซึ่งช่วยให้คนพิการที่เป็นคนป่วยสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ครอบคลุมหลายพื้นที่มากขึ้น อย่างไรก็ตาม คนพิการยังพบอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอยู่ โดยเฉพาะคนพิการบางประเภท เช่น คนพิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางร่างกายอาจมีอุปสรรคในการเดินทางไปยังสถานบริการสาธารณสุข เป็นต้น

๖. การเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้งของคนพิการ

ในช่วงต้นปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้กำหนดให้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งในการเตรียมการจัดการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการที่มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศประมาณ ๑.๘ ล้านคน[๒๗๑] ตามมาตรา ๙๒ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่บัญญัติให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการออกเสียงลงคะแนนของคนพิการ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนนภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนั้น และตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๔๑ ที่กำหนดให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย หรือคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการออกเสียงลงคะแนนของคนพิการไว้เป็นพิเศษ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนนตามความจำเป็นและตามเจตจำนงของคนพิการ หรืออาจจัดที่เลือกตั้งสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

ในทางปฏิบัติ คนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุสามารถออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ๒ ลักษณะ ได้แก่ การไปเลือกตั้งล่วงหน้าในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ณ ที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุ ซึ่งมี ๑๐ แห่งทั่วประเทศ แบ่งเป็นในกรุงเทพมหานคร ๓ แห่ง ภาคกลาง ๔ แห่ง (พระนครศรีอยุธยา ชลบุรี (๒ แห่ง) และสมุทรปราการ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ มีภาคละ ๑ แห่ง (นครพนม เชียงใหม่ และสงขลา) หรือการไปเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งปกติในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งทุกหน่วยเลือกตั้งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่นั่งรอ ช่องทางพิเศษ จุดจอดรถ ห้องน้ำ ราวจับ รถเข็น บัตรทาบเลือกตั้งสำหรับคนพิการทางการเห็น รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือกรณีผู้มีสิทธิไม่สามารถทำเครื่องหมายได้เอง

ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งระบุว่า มีคนพิการและผู้สูงอายุที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในหน่วยเลือกตั้งพิเศษ ๗๕๓ คน ปัญหาที่พบคือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นคนพิการ ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการเข้าไม่ถึงข้อมูลการเลือกตั้ง (ระเบียบ กฎเกณฑ์ พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง) กรรมการประจำหน่วยงานเลือกตั้งบางคนลังเลที่จะให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการหรือผู้สูงอายุในการทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้ง

---

[๒๗๐] จาก *เล็งปรับ 'ศูนย์บริการคนพิการ' เป็นสถานบริการสาธารณสุข เพิ่มการเข้าถึง*. แหล่งเดิม.

[๒๗๑] จาก *อธิบดี พก. ลงพื้นที่สถานคุ้มครองและพัฒนาคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ตรวจเยี่ยมหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ พร้อมเชิญชวนคนพิการ ผู้สูงอายุ ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียง*, โดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.dep.go.th/Content/View/4175/1

แม้ว่ากฎหมายหรือระเบียบกำหนดให้สามารถทำได้หากเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคนพิการหรือผู้สูงอายุ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นคนพิการหรือผู้สูงอายุสะดวกที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งปกติ ซึ่งอยู่ใกล้กับที่พักอาศัยมากกว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งพิเศษ เนื่องด้วยอุปสรรคในด้านการเดินทาง ทั้งนี้ ในประเด็นเรื่องการเข้าถึงการใช้สิทธิเลือกตั้ง กสม. โดยคณะทำงานด้านสิทธิผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็ก การศึกษา และการสาธารณสุข ได้มีการหารือกับผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเด็นดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒

ที่มา: มติชนออนไลน์

๗. การสร้างความตระหนักรู้

การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมปฏิบัติต่อคนพิการโดยเท่าเทียมกับบุคคลอื่นและมีส่วนช่วยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้กำหนดเรื่องการเสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการไว้ในยุทธศาสตร์ที่ ๓ ซึ่งมีแนวทางดำเนินงานประกอบด้วยการเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารนโยบายในทุกระดับ สร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่สังคมผ่านสื่อ สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อคนพิการ ผลักดันการบรรจุเรื่องคนพิการในหลักสูตรการเรียน เป็นต้น ในปี ๒๕๖๒ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น “Back to School สื่อสารเชิงสร้างสรรค์... สู่สังคมแห่งความเข้าใจ” เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้สังคมเข้าใจเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ[๒๗๒] มีมาตรการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิคนพิการแก่คนพิการ ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีการจัดประชุมให้ความรู้เรื่องสิทธิคนพิการ เผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิคนพิการ จัดทำสื่อการ์ตูน Animation เรื่องสิทธิคนพิการ ตลอดจนประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิคนพิการ[๒๗๓]

---

[๒๗๒] จาก *พก. เสริมสร้างเจตคติสังคมเพื่อคนพิการ*, โดย คม ชัด ลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.komchadluek.net/news/government-of-thailand/371151

[๒๗๓] *จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๗๐๓/๗๘๓๐ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒*. งานเดิม.

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ และเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CRPD ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ แต่ในภาพรวม คนพิการยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้จริงในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการศึกษา การมีงานทำ และการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงสิทธิและในการดำรงชีวิตโดยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตามความมุ่งหมายของอนุสัญญา CRPD อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้มีการแสดงเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมสิทธิและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในหลายโอกาส และมีการเปิดให้คนพิการและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดีในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายด้านคนพิการให้มีความก้าวหน้าและเกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในบางประเด็น ดังนี้

๑. รัฐบาลควรกำหนดมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสิทธิคนพิการใน ๕ ประเด็นตามข้อเสนอของสมัชชาเครือข่ายคนพิการระดับชาติให้มีความก้าวหน้าเป็นรูปธรรม รวมถึงการยกระดับศูนย์บริการคนพิการเพื่อให้คนพิการได้รับบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของคนพิการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และการสร้างเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการต่อตนเอง ตลอดจนของครอบครัวและสังคมที่มีต่อคนพิการ ทั้งนี้ โดยให้คนพิการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งการกำหนดแนวทาง/มาตรการ การดำเนินงาน และการติดตามผล

๒. รัฐบาลพึงแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของคนพิการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อสิทธิด้านอื่น เช่น สิทธิในการมีงานทำ โดยรัฐควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่เด็กพิการให้เหมาะสม พัฒนาทักษะครูในการสอนนักเรียนพิการและสนับสนุนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิการอย่างเพียงพอและทั่วถึง

๓. รัฐบาลควรกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่จัดบริการขนส่งสาธารณะทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ต้องจัดอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนพิการเข้าถึงได้สำหรับโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตทุกโครงการ โดยควรพิจารณามีมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้บังคับให้เกิดผล รวมทั้งควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในระบบขนส่งที่มีอยู่เดิมเพื่อให้คนพิการเข้าถึงได้มากที่สุด

๔.๔ สิทธิสตรี

ภาพรวม

กติกา ICCPR และกติกา ICESCR ได้รับรองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดในกติกาอย่างเท่าเทียมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่าง ๆ รวมถึงด้วยเหตุแห่งเพศ นอกจากนี้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CEDAW ที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายเป็นการเฉพาะโดยมุ่งขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เข้าถึงสิทธิและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพและการได้รับบริการสาธารณสุข การทำงาน การมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ความเท่าเทียมในเรื่องครอบครัวและการแต่งงาน รวมถึงการได้รับความคุ้มครองโดยเท่าเทียมภายใต้กฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ รับรองความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมายและรับรองว่าชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน รวมทั้งห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งเพศ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติในส่วนอื่น ๆ ที่คุ้มครองสิทธิสตรี ได้แก่ มาตรา ๔๘ ที่กำหนดให้มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมาย

บัญญัติ และมาตรา ๗๑ ที่กำหนดให้รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟู และเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว โดยในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของบุคคล ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม

คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ได้มีข้อสังเกตต่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยตามรายงานฉบับที่ ๖ และ ๗ เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๐ ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การประเมินผลกระทบของมาตรการต่อต้านการกระทำรุนแรงต่อสตรีและเด็กหญิง รวมถึงการพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การดูแลผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับความคุ้มครองและเข้าถึงความช่วยเหลือทั้งด้านกฎหมาย สุขภาพ และการดูแลสภาพจิตใจที่เพียงพอ การป้องกันการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีและมีมาตรการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีที่ต้นเหตุ การพิจารณากำหนดมาตรการเพื่อประกันว่าผู้หญิงจะสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองและกิจการสาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชายในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับนโยบาย ทั้งในองค์กรด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รวมถึงหน่วยงานตำรวจ การเพิ่มโอกาสให้ผู้หญิงได้รับการจ้างงานในระบบมากขึ้นและขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในการจ้างงานและการได้รับความก้าวหน้าในอาชีพ และการช่วยเหลือผู้หญิงในชนบทที่ยากจนโดยส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา บริการด้านสุขภาพ และการจ้างงาน[๒๗๔]

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรีและการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๔.๔.๑ การใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง

ข้อมูลจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม ๑๓๐๐ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พบว่าในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีรายงานผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงใกล้เคียงกับปีงบประมาณก่อนหน้า กล่าวคือในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงรวม ๑,๐๔๖ ราย แบ่งเป็นกรณีการกระทำรุนแรงในครอบครัว ๘๓๔ ราย และนอกครอบครัว ๒๑๒ ราย ส่วนในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ มีผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงรวม ๑,๐๕๖ ราย แบ่งเป็นผู้หญิง ๘๔๑ ราย และเด็กหญิง ๒๑๕ ราย รูปแบบการกระทำรุนแรงส่วนใหญ่เป็นการทำร้ายร่างกายและการล่วงละเมิดทางเพศ[๒๗๕] นอกจากศูนย์ช่วยเหลือสังคมแล้ว อีกหน่วยงานหนึ่งที่ให้ความช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง คือ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งให้โรงพยาบาลในสังกัดจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติจากความรุนแรงมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ โดยใช้ชื่อว่า ‘ศูนย์พึ่งได้’ (One Stop Crisis Center: OSCC) ในปี ๒๕๖๑ กระทรวงสาธารณสุขมีศูนย์ดังกล่าวในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนรวม ๑๐,๖๑๑ แห่งทั่วประเทศ และตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ - ๒๕๖๑ มีผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงมารับบริการ

---

[๒๗๔] From *Concluding observations on the combined sixth and seventh periodic reports of Thailand*, by Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 2017. Retrieved from https://www.fidh.org/IMG/pdf/cedaw_c_tha_co_6-7_25136_e-2.pdf

[๒๗๕] จาก *สถิติสายด่วน ๑๓๐๐*, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นจาก https://1300thailand.m-society.go.th/records. ทั้งนี้ สถิติในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีข้อมูลผู้ถูกกระทำรุนแรงทั้งในและนอกครอบครัวในภาพรวม แต่ยังไม่มีข้อมูลแยกเพศและอายุของผู้ถูกกระทำรุนแรง.

ที่ศูนย์พึ่งได้ทั้งสิ้น ๒๔๗,๔๘๐ ราย เฉลี่ยปีละ ๑๖,๐๐๐ ราย เป็นผู้หญิง ๑๑๙,๓๓๑ รายและเป็นเด็ก ๑๒๑,๘๖๐ ราย การกระทำรุนแรงในเด็กมีสาเหตุมาจากการปล่อยปละละเลยของครอบครัว ขาดการดูแลอย่างเหมาะสมจนเป็นสาเหตุให้เด็กถูกกระทำรุนแรงทางเพศมากที่สุด ส่วนใหญ่จะถูกกระทำโดยคนใกล้ชิด ส่วนในสตรีมีสาเหตุมาจากการหึงหวงทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายกันของคู่สมรส[๒๗๖]

ที่มา: Thai PBS NEWS

เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ตัวแทนจากเครือข่ายสตรี ๔ ภาค ร่วมกันเดินรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และครอบครัว เนื่องในวันหยุดความรุนแรงต่อสตรีสากล ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี พร้อมกันนี้ได้ยื่นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรียกร้องให้รัฐบาลมีมาตรการคุ้มครองเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงหลังพบสถิติหญิงไทยถูกทุบตี ทำร้าย คุกคาม ละเมิดและแสวงหาประโยชน์ทางเพศ จากการเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลและแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีเฉลี่ยปีละ ๓๐,๐๐๐ คนต่อปี ในจำนวนนี้เสียชีวิตมากถึง ๑,๘๒๕ คน และยังมีอีกจำนวนมากที่ไม่แจ้งความร้องทุกข์เพราะอับอาย ไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และไม่รู้กฎหมายโดยเฉพาะชุมชนชนบท เครือข่ายฯ ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาโดยขอให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำรณรงค์ชวนประชาชน ลด ละ เลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกเทศกาล และไม่ขยายเวลาให้สถานบริการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขอให้เพิ่มเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาทักษะชีวิตเรื่องเพศให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน่วยเชี่ยวชาญเฉพาะทางสอบสวนคดีครอบครัวการละเมิดทางเพศ รวมทั้งปรับกระบวนการทำงานส่งเสริมสวัสดิภาพและความปลอดภัยให้ผู้หญิงและบุคคลในครอบครัวทันทีเมื่อแจ้งเหตุโดยไม่ต้องรอให้เกิดการทำร้ายจนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต[๒๗๗]

กฎหมายหลักที่ได้มีการตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐมีอำนาจเข้าไปแทรกแซงช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว และให้โอกาสผู้กระทำรุนแรงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโดยไม่ได้

---

[๒๗๖] จาก *สถิติศูนย์พึ่งได้ ๑๔ ปี เด็ก - สตรี ถูกกระทำรุนแรง ๒๔๗,๔๘๐ ราย*, โดย ประชาไท, วันที่ ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2018/11/79659

[๒๗๗] จาก *เครือข่ายสตรี ๔ ภาค ยื่น ๘ ข้อเสนอถึงนายกฯ ยุติความรุนแรงต่อสตรี*, โดย เวิร์คพอยท์นิวส์, วันที่ ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/11/19/02-29/

มุ่งหมายที่จะเอาผิดทางอาญาต่อบุคคลดังกล่าว แต่หากไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ การดำเนินการก็ต้องทำให้ครอบครัวสูญเสียน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ กฎหมายกำหนดให้มีการขอการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือบรรเทาทุกข์ชั่วคราวเมื่อจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งจำเป็นต้องทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ นักสาธารณสุข ผู้ใหญ่บ้าน นักจิตวิทยา เข้าช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงและป้องกันไม่ให้ถูกกระทำซ้ำอีก แต่แม้ว่าจะมีกฎหมายดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำรุนแรงในครอบครัวได้ ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงมักไม่กล้าแจ้งความและเป็นฝ่ายยอมเพราะยังต้องพึ่งพาสามีด้านการเงิน หรือเพราะรักลูกจึงพยายามรักษาครอบครัวไว้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนอาจไม่รับแจ้งความเพราะมีความเข้าใจน้อยหรือมีแนวโน้มจะเกลี้ยกล่อมให้มีการพูดคุยกันก่อน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะหลายครั้งเมื่อมีการแจ้งความแล้วคู่ขัดแย้งกลับคืนดีกันแล้วขอให้ถอนการแจ้งความ ส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำรุนแรงเกิดจากการดื่มสุราและทัศนคติของผู้กระทำรุนแรงว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าและต้องการควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีอำนาจน้อยกว่า[๒๗๘]

ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งจะถูกยกเลิกไปเมื่อกฎหมายฉบับใหม่มีผลใช้บังคับในวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญ คือ ยกเลิกความผิดอาญาฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ปรับปรุงมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว กำหนดให้มีกลไกในการส่งเสริม พัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว ให้มีการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำรุนแรง การให้มีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำรุนแรง และการให้ศาลมีดุลพินิจลงโทษผู้กระทำรุนแรงน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดในกรณีที่ผู้กระทำนั้นเคยถูกกระทำรุนแรงหรือถูกกระทำโดยมิชอบซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม องค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านผู้หญิงได้แสดงข้อกังวลต่อกฎหมายดังกล่าวในบางประเด็น เช่น การที่กฎหมายเน้นส่งเสริมการไกล่เกลี่ยและรักษาสถาบันครอบครัวมากกว่าการคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งอาจทำให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงเสี่ยงต่อการถูกกระทำซ้ำ นอกจากนี้ การกำหนดให้การดำเนินการต่าง ๆ ตามกฎหมายส่วนใหญ่ไปอยู่ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ซึ่งมีบุคลากรไม่มากและที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์ที่จัดตั้งโดยองค์กรเอกชนและทำงานในลักษณะอาสาสมัคร อาจทำให้การดำเนินงานตามกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ[๒๗๙] ทั้งนี้ ในช่วงต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ ก่อนหน้าที่กฎหมายส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวจะมีผลบังคับใช้ มีผู้แสดงความกังวลเกี่ยวกับข้อจำกัดของศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในระดับจังหวัด ๗๗ จังหวัด โดยเฉพาะศักยภาพของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่จะเป็นผู้ปฏิบัติงาน เพราะบางแห่งเพิ่งผ่านการฝึกอบรมและเข้าทำงานได้ไม่นาน รวมทั้งศักยภาพของหัวหน้าศูนย์ฯ ซึ่งต้องมีการออกคำสั่งตามกฎหมาย[๒๘๐] ซึ่งในเวลาต่อมา ได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อขยายกำหนดเวลาในการมีผลใช้บังคับของพระราชบัญญัติ

---

[๒๗๘] จาก *เจาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผ่านวลีฮิต "พี่ดุนะ หนูไหวหรอ,"* โดย เวิร์คพอยท์นิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/05/20/domestic-violence-clip/

[๒๗๙] จาก *ชำแหละ พ.ร.บ. ส่งเสริมครอบครัวฯ เนื้อหาหลงทิศเน้นไกล่เกลี่ย วังวนมายาคติเก่า "ลิ้นกับฟัน,"* โดย สำนักข่าว Hfocus, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/09/17735

[๒๘๐] จาก *ถอดบทเรียนคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ นับถอยหลัง พ.ร.บ. คุ้มครองครอบครัวฯ บังคับใช้ ๒๐ ส.ค.นี้,* โดยผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://mgronline.com/qol/detail/9620000074909

ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งจะมีผลใช้บังคับในวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ ออกไป[๒๘๑] เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและรองรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามหลักการใหม่ของพระราชบัญญัติดังกล่าวและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน[๒๘๒]

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการปรับปรุงบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับเพศบางประการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การเพิ่มโทษสำหรับการกระทำความผิดในลักษณะข่มขู่โดยทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจว่าผู้กระทำมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด และการบันทึกภาพ เสียง และเผยแพร่หรือส่งต่อภาพหรือเสียงของการกระทำชำเราหรืออนาจาร รวมทั้งเพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลซึ่งถูกกระทำทางเพศกลุ่มต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น เด็ก ผู้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้กระทำ และผู้ซึ่งไม่สามารถปกป้องตนเองได้ โดยการเพิ่มโทษสำหรับการกระทำต่อผู้ทุพพลภาพ ผู้มีจิตบกพร่อง คนป่วย คนชรา และสตรีมีครรภ์

๔.๔.๒ การป้องกันการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณี

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์อยู่ระหว่างการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีโดยกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองสิทธิสำหรับผู้ให้บริการทางเพศ เช่น การดูแลสุขภาพ การได้รับค่าตอบแทน สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว การกำหนดระบบดูแลผู้ให้บริการทางเพศ เช่น ระบบลงทะเบียนแบบสมัครใจ และการจัดตั้งกองทุนคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ[๒๘๓]

จากการรับฟังความเห็นซึ่งจัดโดยคณะผู้วิจัยต่อประเด็นดังกล่าวข้างต้น ประชาชนและภาคประชาสังคมได้แสดงข้อห่วงใยที่สำคัญ เช่น ๑) ระบบลงทะเบียนผู้ให้บริการทางเพศอาจเป็นการทิ้งร่องรอยเกี่ยวกับประวัติอาชีพของบุคคลว่าเคยเป็นผู้ให้บริการทางเพศ ซึ่งแม้จะมีการกำหนดมาตรการเก็บรักษาความลับหรือลบประวัติข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีที่ยุติไม่ประกอบอาชีพดังกล่าวแล้ว แต่อาจมีช่องว่างในทางปฏิบัติจนไม่สามารถดำเนินการให้เป็นจริงได้เช่นเดียวกับการลบประวัติอาชญากรรมของเด็กซึ่งแม้จะมีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับให้ต้องปฏิบัติแล้วก็ตาม แต่ยังพบปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งมีการเปิดเผยข้อมูลจนส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานขึ้น ๒) ระบบการลงทะเบียนผู้ให้บริการทางเพศแบบสมัครใจอาจทำให้เกิดช่องว่างของการเข้าถึงสิทธิในกรณีที่ผู้ให้บริการทางเพศนั้นไม่ได้ลงทะเบียนไว้ และ ๓) การตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเป็นการเฉพาะแก่บุคคลผู้ให้บริการทางเพศซึ่งแตกต่างจากมาตรการคุ้มครองแรงงานด้านอื่น อาจเป็นการแบ่งแยกบุคคลซึ่งประกอบอาชีพผู้ให้บริการทางเพศออกจากแรงงานอื่น และก่อให้เกิดการตีตราจากสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลว่าแนวคิดในการจัดทำร่างกฎหมายใหม่นี้อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหา

---

[๒๘๑] จาก *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ พ.ศ. ๒๕๖๒.*

[๒๘๒] จาก *'ครม.' แจงเหตุผลเลื่อนพิจารณา พ.ร.ก. แก้ไข พ.ร.บ. เป็นวาระเร่งด่วน ยันมีเหตุจำเป็น*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1654584

[๒๘๓] จาก *การสัมมนาประชุมรับฟังการเผยแพร่รายงานความก้าวหน้าขั้นกลาง (interim report) และรับฟังความเห็น "โครงการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพสตรีและครอบครัว : ทบทวนกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี"* เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๒ จัดโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การทุจริตและการค้ามนุษย์ได้ อีกทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรโดยไม่จำเป็น เมื่อเทียบกับเพียงการยกเลิกความผิดฐานค้าประเวณีโดยสมัครใจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยไม่ต้องตรากฎหมายขึ้นใหม่ เนื่องจากกฎหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่สามารถนำมาใช้คุ้มครองสิทธิได้อยู่แล้ว[๒๘๔]

ในปี ๒๕๖๒ กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปราบปรามการค้าประเวณีของเจ้าหน้าที่รัฐในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ ที่มีการกล่าวอ้างว่ามีการล่อซื้อเพื่อแสวงหาหลักฐานโดยมีการร่วมประเวณีก่อนเข้าจับกุม รวมทั้งมีการเสนอข่าวตรวจค้นจับกุมพนักงานที่ทำงานในสถานบริการในลักษณะที่ไม่เหมาะสม เช่น การเปิดเผยภาพและข้อมูลส่วนบุคคลที่อาจทำให้ทราบอัตลักษณ์ของผู้ถูกจับกุม โดยจากการตรวจสอบของ กสม. พบว่า มีการเสนอข่าวในลักษณะที่กระทบสิทธิของผู้ถูกจับกุมตามที่กล่าวอ้าง แต่ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการร่วมประเวณีในการล่อซื้อ อย่างไรก็ดี กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้กำชับเจ้าหน้าที่มิให้มีการร่วมประเวณีในขณะทำการล่อซื้อ และห้ามนำสื่อมวลชนเข้าไปในสถานที่ตรวจค้นจับกุมคดีค้าประเวณีโดยเด็ดขาดทั้งนี้ ในระหว่างกระบวนการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือสั่งการภายในกำชับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยห้ามการร่วมประเวณีกับผู้ขายบริการทางเพศอย่างเด็ดขาด รวมทั้งให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กรณีจำเป็นต้องแถลงข่าวเกี่ยวกับการขายบริการทางเพศโดยห้ามนำเสนอข่าวหรือทำให้ปรากฏในสื่อใด ๆ ซึ่งภาพของผู้ขายบริการทางเพศในทุกกรณี[๒๘๕]

๔.๔.๓ การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย

ตามที่คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มีข้อสังเกตต่อประเทศไทยในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองและในกิจการสาธารณะของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับนโยบายนั้น จากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ พบว่า มีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๘๐ คนจากจำนวนสมาชิกทั้งหมด ๕๐๐ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๖ เป็นสมาชิกแบบแบ่งเขต จำนวน ๕๓ คน และแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๒๕ คน[๒๘๖] ในส่วนของการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา พบว่ามีจำนวนสมาชิกที่เป็นผู้หญิง ๒๖ คนจากทั้งหมด ๒๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔ ซึ่งมากกว่าสัดส่วนผู้หญิงในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ซึ่งมีจำนวน ๑๒ คน[๒๘๗]

---

๒๘๔ จาก *“ศีลธรรม” ด่านใหญ่..ใครกล้าฝ่า?. ยุติข้อหาค้าประเวณี. แก้ส่วย - ค้ามนุษย์*, โดย หนังสือพิมพ์แนวหน้า, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/nnd/3026352

๒๘๕ จาก *รายงานตรวจสอบผลการตรวจสอบ ที่ ๓๗-๔๐/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เรื่อง สิทธิพลเมืองอันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิสตรี กรณีขอให้ตรวจสอบการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๓๙*. โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

๒๘๖ จาก *ข้อมูลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๕๖๒*, โดย กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. สืบค้นจาก http://plan.dwf.go.th/public/tableauPublic.jsp?name=B

๒๘๗ จาก *สัญญาณดี! สัดส่วน “ส.ส. - ส.ว. ผู้หญิง” ปี ๒๕๖๒ กระเพื่อมประเด็นด้านสังคม*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/social-women/news_1503544

ในส่วนของข้าราชการพลเรือนสามัญ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ ปรากฏข้อมูลว่า ผู้บริหารหญิง ประเภทบริหารจำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๑ ประเภทอำนวยการ ๑,๘๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗๑ ประเภทวิชาการ จำนวน ๒๐๕,๑๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๘๔ ประเภททั่วไป ๕๗,๕๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓๕[๒๘๘]

สำหรับการทำงานในกิจการตำรวจซึ่งในปี ๒๕๖๑ มีรายงานว่า โรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ขอยกเลิกการรับสมัครบุคคลภายนอก (หญิง) เข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจและบุคคลภายนอกเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจำนวน ๒๘๐ อัตราโดยไม่มีกำหนด และให้ดำเนินการรับสมัครและสอบคัดเลือกบุคคลภายนอก (ชาย) ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ หรือเทียบเท่าเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๒๘๐ อัตราแทนนั้น[๒๘๙] ในปี ๒๕๖๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เปิดรับสมัครและสอบแข่งขันบุคคลภายนอกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการสัญญาบัตร มีสัดส่วนผู้หญิง ๕๐๐ อัตรา จาก ๗๕๐ อัตราเพื่อดำรงตำแหน่งรองสารวัตร ประจำกองบัญชาการตำรวจนครบาล (ทำหน้าที่สอบสวน)[๒๙๐]

๔.๔.๔ การขจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นกฎหมายที่มุ่งป้องกันและแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศและส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชายในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้มีกลไกระดับนโยบายและกลไกเพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ได้แก่ คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ และคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลพ.) นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านนี้ รวมถึงการช่วยเหลือ ชดเชย และเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

๑) มาตรการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ในปีที่ผ่านมา คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศได้ออกแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ได้แก่ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกายซึ่งควรให้บุคคลสามารถแต่งกายตามเพศสภาวะ การจัดพื้นที่ให้เหมาะสมกับเพศสภาพ เช่น ห้องน้ำ โรงพยาบาล สถานีตำรวจ การประกาศรับสมัครงานซึ่งไม่ควรนำลักษณะทางเพศมากำหนดเป็นคุณสมบัติในประกาศรับสมัคร ยกเว้นงานที่เกี่ยวกับความปลอดภัยทางเพศหรือมีความจำเป็น การสรรหากรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในหน่วยงานของรัฐและเอกชนซึ่งควรคำนึงถึงสัดส่วนทางเพศ/เพศสภาพการป้องกันและแก้ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศและการคุกคามทางเพศในที่ทำงาน[๒๙๑]

---

[๒๘๘] จาก *หนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๒๐๘/๑๖๖๖๖ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๒ เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒.*

[๒๘๙] จาก *สำนักงานตำรวจแห่งชาติยกเลิกรับนายร้อยตำรวจหญิง*, โดย ข่าวงานราชการเปิดสอบ ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://ehenx.com/514/

[๒๙๐] จาก *จำนวนอัตรารับสมัครและสอบแข่งขันบุคคลภายนอกผู้มีวุฒิประกาศนียบัตรเนติบัณฑิตเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. ๒๕๖๒ จำนวน ๗๕๐ อัตรา*, โดย สำนักงานตารวจแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.policeadmission.org/Main/FrmPolIndex.aspx?Error=4

[๒๙๑] จาก *แนวทางปฏิบัติเพื่อความเสมอภาค ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ*, โดยประชาชาติธุรกิจ, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/columns/news-240954

ในช่วงปลายปี ๒๕๖๒ คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศได้มีการประชุมและได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศใน ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การเลือกปฏิบัติและความไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ๒) การเปลี่ยนหลักคิดหรือการยอมรับของสังคมระหว่างเพศ และ ๓) การแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงทางเพศ โดยที่ประชุมเห็นว่าควรเร่งดำเนินการแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศทั้งในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน โดยเริ่มจากหน่วยงานในภาครัฐก่อน[๒๙๒] นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ เห็นว่า การสร้างทัศนคติของสังคมเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญและได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานสร้างความตระหนัก ๓ กลุ่มหลัก ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้มีอำนาจตัดสินใจทั้งภาครัฐและเอกชน ๒) กลุ่มเสี่ยงต่อการถูกเลือกปฏิบัติ อาทิ ผู้หญิงและบุคคลข้ามเพศ ซึ่งต้องได้รับทราบถึงสิทธิและกลไกของรัฐในการคุ้มครองสิทธิ และ ๓) กลุ่มผู้มีทัศนคติไม่ถูกต้อง ซึ่งควรปรับให้มีความเข้าใจผู้ถูกเลือกปฏิบัติหรือกีดกันด้วยเหตุแห่งเพศ โดยมีแนวทางดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อาทิ การแทรกเนื้อหาในหลักสูตรระดับผู้บริหารองค์กรและในสถาบันการศึกษา การจัดทำฐานข้อมูลที่มีการจำแนกเพศเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย การปรับปรุงกฎระเบียบที่ขัดต่อการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ การพิจารณาความเป็นไปได้ให้บุคลากรแต่งกายตามเพศวิถี การกำหนดตำแหน่งผู้บริหารระดับกระทรวงเพื่อดูแลเรื่องความเท่าเทียมในองค์กร และการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างตรงกลุ่มเป้าหมาย[๒๙๓]

๒) กรณีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

ในปี ๒๕๖๒ มีรายงานเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งเพศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศหลายกรณี ในกรณีการแต่งกายไม่ตรงกับเพศกำเนิด เช่น ครูผู้ช่วยของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นบุคคลข้ามเพศ ได้รับหนังสือตักเตือนจากโรงเรียนเรื่องการแต่งกายซึ่งไม่ตรงกับเพศกำเนิดและให้ลงนามรับทราบผลการประเมินผลการปฏิบัติงานซึ่งได้รับคะแนนต่ำทุกตัวชี้วัดยกเว้นเรื่องการสอน[๒๙๔] และกรณีคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งไม่อนุญาตให้นักศึกษาที่เป็นบุคคลหลากหลายทางเพศแต่งเครื่องแบบนักศึกษาและชุดรับปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยตามเพศสภาพ[๒๙๕] เป็นต้น ในเรื่องการแต่งกายนี้ กสม. เคยมีข้อเสนอแนะไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องขอให้พิจารณาแก้ไขกฎหรือระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการแต่งกายในการเข้าเรียน สอบ ฝึกปฏิบัติงาน และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยเห็นว่าการที่นิสิตนักศึกษาแต่งกายตามวิถีทางเพศในลักษณะเรียบร้อยและถูกต้องตามกฎระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการแต่งกายที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ แม้ว่าการแต่งกายนั้นจะไม่ตรงกับเพศกำเนิดก็ตาม ไม่ได้กระทบต่อนิสิตนักศึกษาอื่น ๆ ที่เข้าเรียนและเข้าสอบวัดผล และการที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้บัณฑิตต้องแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศกำเนิดเท่านั้นมีลักษณะเป็นการ

---

๒๙๒ จาก *คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เริ่มหน่วยงานในภาครัฐก่อน*, โดย สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24565

๒๙๓ จาก *'จุรินทร์' จ่อชง ครม. ดันแผนความเท่าเทียมระหว่างเพศ*, โดย เดลินิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/politics/746528?fbclid=IwAR0FKZJrFtLknCj1blD4Py_PxDty_UOewi_bVkEj-ACPJ10Ug_LNR2S8q7Y

๒๙๔ จาก *คำร้อง ที่ ๕๕/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีกล่าวอ้างว่าถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศ*. โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒๙๕ จาก *ใครว่าเมืองไทยเป็นสวรรค์ LGBT? : ผลโหวต กมธ. ความหลากหลายทางเพศกับปัญหาทัศนคติต่อ LGBT*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/08/84082

จำกัดการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของบุคคลโดยไม่ได้มีเหตุผลความจำเป็นเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยหรือการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาแต่อย่างใด[๒๙๖] ซึ่งพบว่า มีมหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่งได้ยอมรับและดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังพบการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหลากหลายทางเพศในการจ้างงาน เช่น มีรายงานข่าวว่า บริษัทแห่งหนึ่งได้ว่าจ้างบริษัทจัดหางานทำการสรรหาและจัดจ้างพนักงานขายที่ห้างสรรพสินค้าโดยมีบุคคลข้ามเพศรายหนึ่งผ่านการคัดเลือก ต่อมา บริษัทจัดหางานได้แจ้งบุคคลข้ามเพศรายนั้นให้เข้าร่วมการอบรมพนักงานใหม่ด้วยรูปลักษณ์ที่เป็นชายตามเพศกำเนิดเพราะบริษัทผู้ว่าจ้างไม่มีนโยบายรับบุคคลหลากหลายทางเพศ[๒๙๗] อย่างไรก็ดี ตัวแทนฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบริษัทผู้ว่าจ้างได้ชี้แจงในเวลาต่อมาว่า กรณีที่เกิดขึ้นเป็นการใช้วิจารณญาณส่วนบุคคลของพนักงานในพื้นที่ ซึ่งบริษัทจัดหางานได้มีการตักเตือนและลงโทษทางวินัยกับพนักงานดังกล่าวแล้ว[๒๙๘]

ส่วนอีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีนักโทษที่เป็นบุคคลข้ามเพศไม่สามารถเข้าถึงฮอร์โมนและบริการสาธารณสุขด้านอนามัยเจริญพันธุ์ โดยอ้างว่าการขาดฮอร์โมนจะมีผลต่ออารมณ์และสุขภาพ (อารมณ์แปรปรวน ผมร่วง น้ำหนักเพิ่ม) และเครือข่ายภาคประชาชนแห่งหนึ่งได้ขอให้ กสม. ช่วยประสานไปยังกรมราชทัณฑ์เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งกรมราชทัณฑ์แจ้งว่า กรมฯ มีระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เกี่ยวกับการใช้ยาของผู้ต้องขัง โดยฮอร์โมนไม่ได้ถูกระบุอยู่ในจำพวกของยา อย่างไรก็ดี หากการใช้ฮอร์โมนมีความจำเป็นต่อสุขภาพกายของผู้ต้องขังข้ามเพศโดยมีใบรับรองแพทย์ กรมราชทัณฑ์ก็สามารถพิจารณาอนุญาตให้ใช้ฮอร์โมนดังกล่าวได้

ที่มา: MGRONLINE

---

[๒๙๖] จาก *รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๒๓๖-๒๓๗/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๙ เรื่อง การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งเพศ กรณีกล่าวอ้างว่านิสิตนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดถูกบังคับให้ไว้ทรงผมและแต่งกายตามเพศกำเนิดในการเข้าเรียน การเข้าสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร*. โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[๒๙๗] จาก *ขอพลังของโลกโซเชียลช่วยแชร์ไปให้ถึง SAMSUNG* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก], โดย Nada Chaiyajit, ๒๕๖๒, ๑๒ กันยายน. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/nada.chaiyajit/posts/10162507940935232?__tn__=K-R

[๒๙๘] จาก *ไทยซัมซุง แถลงรับสาวข้ามเพศเข้าทำงาน ระบุเกิดปัญหาจากการสื่อสารคลาดเคลื่อน*, โดย SANOOK, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.sanook.com/news/7896438/

นอกจากกรณีการเลือกปฏิบัติข้างต้น ยังมีรายงานนักกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อคนหลากหลายทางเพศและเพื่อพนักงานบริการ ถูกกลั่นแกล้งทางไซเบอร์โดยใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง มีการเผยแพร่ภาพทางสื่อโซเชียลในลักษณะลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นที่แสดงความเกลียดชังเนื่องจากอัตลักษณ์ทางเพศจำนวนหนึ่ง[๒๙๙] ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยเรื่อง “การแกล้งกันของเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยดีแทคและคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่ารูปแบบการกลั่นแกล้งมีทั้งการสร้างเรื่องโกหก ล้อปมด้อย ล้อชื่อพ่อแม่ โดย ๒ ใน ๓ ของการกลั่นแกล้งเกิดขึ้นในห้องเรียนโดยมีกลุ่มนักเรียนหลากหลายทางเพศตกเป็นเหยื่อมากสุด[๓๐๐]

๓) การคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลพ.) เป็นกลไกคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาตามที่มีผู้ยื่นเรื่องร้องเรียน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ - ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ คณะกรรมการ วลพ. ได้รับเรื่องร้องเรียนรวมทั้งสิ้น ๔๓ เรื่อง เป็นเรื่องที่มีคำวินิจฉัยแล้ว ๒๔ เรื่อง อยู่ระหว่างพิจารณา ๗ เรื่อง และมีกรณีที่คณะกรรมการ วลพ. ไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ๙ เรื่อง ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ เช่น ไม่ลงชื่อผู้ร้องในคำร้อง ไม่ทราบชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกร้อง ผู้ร้องไม่ใช่ผู้เสียหาย เป็นต้น และผู้ร้องขอถอนเรื่อง ๑ เรื่อง ทั้งนี้ เรื่องที่ร้องเรียนมายังคณะกรรมการ วลพ. ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการไม่สามารถแสดงออกตามเพศสภาพได้ เช่น สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผลการฝึกปฏิบัติงาน การใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะในเอกสารรับรองการศึกษา และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร สำหรับการเลือกปฏิบัติที่เป็นข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๗ วรรคสองของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศฯ นั้น นับแต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ยังไม่มีคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ วลพ.[๓๐๑]

ในด้านการให้ความรู้และการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนโดยบรรจุเนื้อหาเรื่องความหลากหลายทางเพศไว้ในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ประกอบด้วยเรื่องเพศ เพศวิถี เพศสภาพ ความหลากหลายทางเพศ และสุขภาวะทางเพศ เช่น

---

[๒๙๙] *จาก แถลงการณ์มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน กรณีการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Cyberbullying) ด้วยอคติแห่งเพศ* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก], โดย เครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย, ๒๕๖๒, ๔ กันยายน. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/thaitga/photos/แถลงการณ์มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน-กรณีการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์/2504413029626901/

[๓๐๐] จาก *ดีแทค - เศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ เผย การรังแกทางวาจาเป็นจุดเริ่มต้นของการกลั่นแกล้งบนโลก ออนไลน์*, โดยไทยแวร์ NEWS, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaiware.com/16627.html?utm_source=linetoday&utm_medium=source

[๓๐๑] *จาก หนังสือคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม ๐๕๐๔ (วลพ)/๓๘๗ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒*

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การรู้จักยาต้านเชื้อเอชไอวี/เอดส์ และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ โดยจะเริ่มใช้ในปีการศึกษา ๒๕๖๒ นี้ การปรับเปลี่ยนหลักสูตรดังกล่าวเป็นผลจากการผลักดันขององค์กรด้านความหลากหลายทางเพศมาเป็นเวลากว่า ๒ ปี โดยทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง[๓๐๒]

๔) มาตรการทางกฎหมาย

ที่ผ่านมา ได้มีความพยายามที่จะผลักดันให้การใช้ชีวิตคู่ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้รับการรับรองตามกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่การยกร่างกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ดำเนินการร่วมกับคณะกรรมาธิการการกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร[๓๐๓] หลังจากนั้น ได้มีการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าวเรื่อยมา และเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... ในหลักการ และให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาตามขั้นตอนต่อไป สาระสำคัญของร่างกฎหมายประกอบด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต การจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต ความเป็นโมฆะการจดทะเบียนคู่ชีวิต การสิ้นสุดการเป็นคู่ชีวิต และมรดก สำหรับการดำเนินการในปี ๒๕๖๒ คณะกรรมการกฤษฎีกาได้มอบหมายให้กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... จากทุกภาคส่วนอีกครั้ง เพื่อนำไปปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติฯ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนต่อไป ซึ่งกรมฯ ได้ดำเนินการในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒[๓๐๔]

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา

---

[๓๐๒] จาก *ดูเนื้อหา - ฟังผู้ปกครอง เมื่อ 'ความหลากหลายทางเพศ' มีที่ทางในแบบเรียนไทย*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/06/83010

[๓๐๓] จาก *สิทธิการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน*, โดย ศิริชนก วิริยเกื้อกูล, สานักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2561/hi2561-019.pdf

[๓๐๔] จาก *กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพชี้แจง ร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิตอยู่ระหว่างการพิจารณา พร้อมย้ำมีเนื้อหาครอบคลุมหลายส่วน,* โดย อนุชิต ไกรวิจิต, ใน The Standard, ๒๕๖๒, สืบค้นจาก https://thestandard.co/civil-partnership-billdraft/

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีความพยายามที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ดี การดำเนินการในบางด้านยังไม่เห็นผลที่ชัดเจนนัก เช่น การกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิงที่สถิติที่ผู้ถูกกระทำรุนแรงยังคงระดับใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา ซึ่งอาจเนื่องจากการดำเนินการในเรื่องนี้ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องทำอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดมาตรการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ทั้งนี้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในการลดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง แต่ในการดำเนินการดังกล่าวต้องไม่ทำให้ผู้หญิงประสบอันตรายหรือเสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรงซ้ำ

ในด้านการขจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ กสม. เห็นว่าแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความตระหนักในกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดจะมีส่วนช่วยในการลดอคติที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติทางเพศ ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติ การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องความหลากหลายทางเพศและสุขภาวะทางเพศจะมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องดังกล่าวแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนในวงกว้าง และเป็นตัวอย่างที่ดีของการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่เป็นประเด็นใหม่ ๆ ของสังคม ทั้งนี้ ในเรื่องสิทธิสตรีและความเท่าเทียมระหว่างเพศ กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑. รัฐบาลและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรพิจารณาให้มีมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีที่ต้นเหตุตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW รวมทั้งควรเร่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ และในกรณีที่เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ควรเน้นการคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงโดยใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพก่อนการเจรจาไกล่เกลี่ยและการปรองดอง และควรเคารพการตัดสินใจของสตรีผู้ถูกกระทำความรุนแรงหากไม่ประสงค์จะอยู่กับฝ่ายที่เป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อไป

๒. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การคุ้มครองผู้ค้าประเวณีจากการถูกแสวงประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ควรมีมาตรการช่วยเหลือสตรีที่ค้าประเวณีหรือสตรีที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๓. รัฐบาลและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีมาตรการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานใน ๓ ประเด็นหลักที่คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศให้ความสำคัญ ได้แก่ การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคม และการแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางเพศ โดยทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งควรมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถติดตามและประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินการได้

๔.๕ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ

ภาพรวม

ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยแต่ไม่มีเอกสารแสดงตนว่าเป็นพลเมืองของประเทศใด ทำให้มีปัญหาในการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและการเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ เช่น กติกา ICCPR รับรองว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ กติกา ICCPR และอนุสัญญา CRC ได้รับรองสิทธิของเด็กทุกคนที่จะได้รับการจดทะเบียนเกิด ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญในการพิสูจน์สถานะของบุคคล และแม้ว่าอนุสัญญา CERD และกติกา ICESCR จะระบุว่ารัฐภาคีอาจมีการปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างพลเมืองและบุคคลที่มิใช่พลเมืองของรัฐได้ในบางกรณี แต่คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาทั้งสองฉบับมีความเห็นว่า รัฐภาคียังมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้แก่บุคคลที่มิใช่พลเมืองได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามพันธกรณีในสนธิสัญญาระหว่างประเทศอื่น รวมถึงการเข้าถึงบริการด้านสังคมที่จำเป็นต่อมาตรฐานขั้นต่ำในการดำรงชีวิต รวมถึงบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข[๓๐๕]

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ รับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุต่าง ๆ รวมถึงความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา และอื่น ๆ จะกระทำมิได้ และนอกจากนี้ตามมาตรา ๗๐ รัฐได้ให้ความคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐหรือสุขภาพอนามัย

คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาหลายฉบับได้มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามสนธิสัญญาฉบับนั้น ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาผู้มีสถานะและสิทธิ รวมถึงการขจัดความไร้รัฐ เช่น คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ได้มีข้อเสนอแนะเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๐ ว่า รัฐภาคีควรดำเนินการเพื่อลดจำนวนบุคคลไร้รัฐ โดยประกันว่าผู้อาศัยในพื้นที่ชนบทหรือห่างไกลจะได้รับทราบและเข้าถึงกระบวนการเกี่ยวกับการได้รับสัญชาติ และมีการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแก่เด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CERD ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ ว่า รัฐภาคีควรใช้มาตรการเพื่อขจัดอุปสรรคต่อการได้มาซึ่งความเป็นพลเมืองของผู้ที่มีคุณสมบัติ และดำเนินการเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถมีและใช้สิทธิด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ ส่วนคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ ว่า รัฐภาคีควรมีมาตรการที่อำนวยให้บุคคลไร้รัฐสามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถใช้สิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ควรร่วมมือในระดับระหว่างประเทศและภูมิภาคเพื่อให้ความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานแก่ผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัยที่มาทางเรือ รวมทั้งจัดการกับปัญหาที่สาเหตุ ควรสำรวจและหามาตรการต่าง ๆ เพื่อประกันว่าแรงงานต่างด้าวไม่ว่าจะมีสถานะทางกฎหมายใดจะได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและด้านสังคม สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เมื่อถูกละเมิดสิทธิ

---

[๓๐๕] From *The Rights of Non-citizens*, by Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2006. Retrieved from https://www.ohchr.org/Documents/Publications/noncitizensen.pdf

กลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในประเทศไทยอาจแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน บุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ทั้งนี้ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ ด้านกลุ่มแรงงานต่างด้าวว่า รัฐควรให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ และควรพิจารณาหาแนวทางแก้ปัญหาการจดทะเบียนการเกิดบุตรของแรงงานข้ามชาติที่เกิดในประเทศไทย ด้านกลุ่มคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ กสม. เสนอแนะว่า รัฐควรมีมาตรการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน เอกสารหลักฐานประกอบการขอมีสถานะ/ สัญชาติ รวมทั้งควรพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานาน ส่วนด้านกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิง/ ผู้ลี้ภัย ได้เสนอแนะว่า รัฐควรร่วมมือกับรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ลี้ภัยที่สมัครใจเดินทางกลับและเร่งรัดพิจารณากลไกคัดกรองจำแนกผู้แสวงหาที่พักพิงออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายอื่น

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้มีการดำเนินการ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และมีปัญหา อุปสรรค ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในเรื่องผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ดังนี้

๔.๕.๑ กลุ่มแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา)

๑) การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ดำเนินการจัดระบบการทำงานของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ต่อเนื่องจากปี ๒๕๖๑ โดยให้แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองแต่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงานและอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว มารายงานตัวเพื่อจัดทำทะเบียนและพิสูจน์สัญชาติเพื่อทำเอกสารเดินทางและดำเนินการให้เป็นผู้เข้าเมืองถูกกฎหมายและได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้อง การดำเนินการดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาสถานะของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติเพื่อให้แรงงานได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกและลดความยุ่งยากให้แก่นายจ้างและลูกจ้างที่เป็นแรงงานต่างด้าวมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดให้มีศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ เป็นต้น ในปี ๒๕๖๑ มีแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยลงทะเบียน ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (one stop service: OSS) และกลุ่มที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติ ๑,๑๘๗,๘๐๓ คน เป็นแรงงานสัญชาติเมียนมามากที่สุด ๗๗๗,๒๑๗ คน รองลงมาเป็นสัญชาติกัมพูชา ๓๕๐,๘๔๐ คน และสัญชาติลาว ๕๙,๗๔๖ คน[๓๐๖] ทั้งนี้ ในเดือนตุลาคม ๒๕๖๒ มีแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติที่ได้รับการพิสูจน์สัญชาติแล้ว ๑,๗๕๒,๘๘๙ คน[๓๐๗]

---

[๓๐๖] จาก *หนังสือสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว ด่วนที่สุด ที่ รง ๐๓๑๖๔/๙๒๕๒๖ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่องส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย.*

[๓๐๗] *จาก สถิติคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร เดือนตุลาคม ๒๕๖๒*, โดยสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน. สืบค้นจาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/57eb135053d1d4815301012994bc5879.pdf

เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแนวทางการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ เพื่อให้แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติที่มีใบอนุญาตทำงานและการอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรยังไม่หมดอายุ สามารถยื่นเอกสารขออนุญาตอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไป โดยไม่ต้องเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร และให้ถือเป็นการเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย รวมทั้งกำหนดให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้สถานพยาบาลที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าวและผู้ติดตามที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี ประกันสุขภาพกรณีที่แรงงานทำงานในกิจการที่เข้าระบบประกันสังคม แต่สิทธิประกันสังคมยังไม่เป็นผล หรือแรงงานที่ทำงานในกิจการที่ไม่เข้าระบบประกันสังคม ประกันสุขภาพผู้ติดตามที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี รวมทั้งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองตรวจอนุญาตให้แรงงานและผู้ติดตามอายุไม่เกิน ๑๘ ปีอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไปได้ครั้งละไม่เกิน ๑ ปี หากเอกสารประจำตัวของแรงงานมีอายุเหลือน้อยกว่า ๑ ปี ให้อนุญาตอยู่เป็นการชั่วคราวได้เท่ากับอายุเอกสารประจำตัว นอกจากนี้ ยังให้กรมการจัดหางานออกใบอนุญาตทำงานตามมาตรา ๕๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้แก่แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติมีระยะเวลาไม่เกิน ๒ ปี ให้กรมการปกครองและกรุงเทพมหานครจัดทำหรือปรับปรุงทะเบียนประวัติโดยมีกรอบเวลาดำเนินการตั้งแต่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๓ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว แรงงานผู้ใดไม่ได้ต่ออายุใบอนุญาตทำงานหรือการอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรถือว่าเป็นแรงงานที่ลักลอบทำงานโดยผิดกฎหมาย[๓๐๘]

ต่อมา เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเรื่องการจัดตั้งศูนย์จัดเก็บข้อมูลแรงงานเมียนมาชั่วคราวของทางการเมียนมา ณ จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อช่วยจัดเก็บข้อมูลของแรงงานเมียนมาที่ประสงค์จะขอหนังสือเดินทางในเบื้องต้นก่อนส่งเรื่องให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาพิจารณาออกหนังสือเดินทาง ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่แรงงาน ทำให้ไม่ต้องเดินทางกลับประเทศเพื่อไปพิสูจน์สัญชาติ

เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๖๒ มีรายงานว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ประกาศระงับสิทธิพิเศษภายใต้โครงการ Generalized System of Preference (GSP) สำหรับสินค้าไทยบางรายการ โดยจะมีผลอีก ๖ เดือนข้างหน้า โดยอ้างว่ารัฐบาลไทยยังไม่มีมาตรการปกป้องสิทธิแรงงานในประเทศที่ได้มาตรฐานสากล และเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๒ กระทรวงแรงงานได้ชี้แจงว่า ไทยได้มีการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว เช่น การทำให้แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในไทยเป็นแรงงานในระบบ การติดตั้ง GPS ติดตามเรือประมงอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบติดตามตรวจสอบและควบคุมเรือ และอยู่ระหว่างการพิจารณาแก้ไขกฎหมายแรงงานให้สอดคล้องตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๘๗ และ ๙๘ เป็นต้น[๓๐๙]

สำหรับปัญหาของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ ข้อมูลจากการศึกษาและสำรวจแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครของคณะทำงานมหาวิทยาลัยมหิดล ในงานประชุมวิชาการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสียงที่คนอื่นไม่ได้ยิน : ประชากรกลุ่มเฉพาะ ระบุว่าแรงงานต่างด้าวทั้ง ๓ สัญชาติหลายคนไม่เข้าใจสิทธิการประกันสุขภาพ สิทธิประกันสังคมของตนเองและผู้ติดตาม ปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก สุขภาวะของหญิงตั้งครรภ์ และขาดโอกาสด้านการศึกษา ในขณะเดียวกัน ได้พบปัญหาในด้านการให้บริการว่า บุคลากรด้านสาธารณสุข

---

[๓๐๘] จาก *หนังสือกระทรวงแรงงาน ด่วนที่สุด ที่ รง ๐๓๑๖ /๒๒๑๘ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๒. เรื่องแนวทางการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓.* สืบค้นจาก http://www.cabinet.soc.go.th/doc_image/2562/9933308232.pdf

[๓๐๙] จาก *ด่วน !! กระทรวงพาณิชย์ แถลงกรณีสหรัฐฯ ตัดสิทธิ จีเอสพี ไทย*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก *https://www.matichon.co.th/politics/news_1727404*

มีภาระงานมาก การสร้างระบบอาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว (อสต.) และมีปัญหาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ปัญหาหนึ่งของการบริการสาธารณสุขในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ คือ การสื่อสารและความไม่เข้าใจกันและกันของคนในพื้นที่ จึงมีการอบรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงแนวจิตปัญญาศึกษา โดยการเชิญบุคลากรสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข อสต. และชาวบ้านมาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้สามารถกลับไปดำเนินการทำงานในพื้นที่ด้วยความเข้าใจกันและกันมากขึ้น ซึ่งหลังการอบรมเจ้าหน้าที่และแรงงานข้ามชาติเปิดใจฟังกันและกันทำให้เข้าใจกันมากขึ้น[๓๑๐]

๒) แรงงานต่างด้าวในภาคประมง

ปี ๒๕๕๘ สหภาพยุโรปให้ใบเหลืองประเทศไทยอันเนื่องจากปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม โดยให้เหตุผลว่าการประมงของไทยไม่มีศักยภาพในการจัดการประมงของประเทศให้เกิดความยั่งยืน กฎหมายที่มีอยู่ไม่ตอบสนองต่อการจัดการประมง ไม่มีแผนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำและการประมง ไม่มีระบบติดตามตรวจสอบและควบคุมเรือ รวมถึงการบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติที่ทำงานในภาคประมงจำนวนมาก

ในการจัดการกับปัญหาแรงงานภาคประมง ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒ มีสาระสำคัญคือ เพื่อกำหนดหน้าที่ของเจ้าของเรือและการปฏิบัติหน้าที่ของแรงงานประมงให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพื่อคุ้มครองสิทธิของแรงงานประมงและป้องกันการบังคับใช้แรงงานในงานประมงที่มีความแตกต่างจากการทำงานของลูกจ้างทั่วไป เนื่องจากมีความเสี่ยงภัยทางทะเลและมีระยะเวลาการทำงานที่ต่อเนื่องเป็นเวลานานอันเป็นการส่งเสริมและเพิ่มความสามารถในการประกอบกิจการประมงของประเทศ ตลอดจนเพื่อเป็นการอนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ ว่าด้วยการทำงานในภาคการประมง ค.ศ. ๒๐๐๗ ต่อมา เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ สหภาพยุโรปได้ประกาศปลดสถานะใบเหลืองในภาคประมงไทยเนื่องจากเห็นว่าไทยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม[๓๑๑] สอดคล้องกับการจัดระดับประเทศตามรายงานประจำปีด้านการค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกาที่ในปี ๒๕๖๑ ไทยได้รับเลื่อนสถานะจากกลุ่มที่ ๒ บัญชีรายชื่อที่ต้องจับตามอง (Tier 2 Watch list) ขึ้นมาอยู่ในกลุ่มที่ ๒ (Tier 2) เนื่องจากมีความก้าวหน้าบางประการในการแก้ไขปัญหา และในปี ๒๕๖๒ ไทยยังคงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม ๒ เช่นเดียวกับปี ๒๕๖๑

๓) สิทธิในการรวมตัวและการเจรจาต่อรอง

เมื่อปี ๒๕๖๑ กระทรวงแรงงานได้ยกร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. .... อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ในประเด็นเรื่องคุณสมบัติของกรรมการสหภาพแรงงานที่ตามกฎหมายปัจจุบันกำหนดว่าต้องเป็นลูกจ้างตามกฎหมายแรงงานและมีสัญชาติไทย สาระสำคัญประการหนึ่งในร่างกฎหมายคือ การให้แรงงานต่างด้าวสามารถตั้งสหภาพแรงงานได้ อย่างไรก็ดี สภาองค์กรนายจ้างยังมีความ

---

[๓๑๐] จาก *สุขภาพของแรงงานต่างด้าว เรื่องที่ "เข้าไม่ถึง"*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/recommended/pr/231887

[๓๑๑] จาก *สหภาพยุโรปประกาศปลดใบเหลืองภาคประมงไทย*, โดย ศูนย์ข่าวกระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/98154

กังวลในประเด็นดังกล่าว และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ตกไปภายหลังจากการยุติการทำหน้าที่ของ สนช.[๓๑๒]

๔.๕.๒ กลุ่มคนไร้รัฐ/ ไร้สัญชาติ

ประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการด้านบริหารและด้านกฎหมายอย่างต่อเนื่องในการแก้ปัญหาบุคคลที่ไม่มีเอกสารทะเบียนราษฎรหรือสถานะทางกฎหมายเพื่อลดภาวะไร้รัฐและช่วยให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ การจดทะเบียนเกิดแก่เด็กทุกคนในประเทศไทยเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในการป้องกันภาวะไร้รัฐ มีรายงานว่าตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๖๑ มีการรับแจ้งเกิดให้แก่บุตรของคนต่างด้าวที่เกิดในไทยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน[๓๑๓] นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๒ ได้มีการตราพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาเด็กที่ไร้รากเหง้า ไร้รัฐ และไร้สัญชาติในประเทศให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยเด็กไร้รากเหง้าสามารถแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่เคยอยู่ในอุปการะของสถานสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยงานเอกชน แต่หน่วยงานดังกล่าวได้อนุญาตให้บุคคลอื่นรับอุปการะไปแล้ว และกลุ่มคนเร่ร่อนหรือไร้รากเหง้าที่ไม่เคยอยู่ในอุปการะของหน่วยงานใดมาก่อน และต่อมาได้ขอแจ้งการเกิดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎร

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๙/๒ ของกฎหมายทะเบียนราษฎรเดิม โดยให้เด็กซึ่งถูกทอดทิ้งและเด็กเร่ร่อนที่ไม่ปรากฏบุพการีตามมาตรา ๑๙ และมาตรา ๑๙/๑ ที่ได้มีการแจ้งเกิดและได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติพร้อมเอกสารแสดงตนแล้ว มีสิทธิขอสัญชาติไทยได้หากมีหลักฐานแสดงว่าได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า ๑๐ ปีและมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด หากภายหลังพบหลักฐานว่า มีกรณีไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขหรือขาดคุณสมบัติ ก็ให้ดำเนินการยกเลิกการให้สัญชาติ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวให้รวมถึงเด็กซึ่งถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน และเด็กที่ไม่ปรากฏบุพการีที่อยู่ในการอุปการะดูแลของบุคคลด้วย

ในการแจ้งเกิดของเด็กถูกทอดทิ้งและเด็กเร่ร่อนที่ไม่ปรากฏบุพการีในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งการเกิดดำเนินการพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติของเด็กตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และเพื่อรองรับการดำเนินการดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยได้จัดประชุมเตรียมความพร้อมการดำเนินโครงการอำนวยความเป็นธรรม คืนสิทธิสร้างโอกาสโดยการตรวจ DNA เพื่อพิสูจน์สถานะการเกิด และได้มีหนังสือสั่งการไปยังสำนักทะเบียนต่าง ๆ ให้รับคำร้องขอสัญชาติไทยของกลุ่มคนไร้รากเหง้า และซักซ้อมความเข้าใจในการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรงานทะเบียน[๓๑๔] รวมทั้งจัดหลักสูตร

---

[๓๑๒] จาก *สิทธิในการเข้าร่วมสหภาพ : ทางออกปัญหาการค้ามนุษย์ในแรงงานข้ามชาติ - แรงงานนอกระบบ*, โดย WORKPOINTNEWS, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/10/30/trade-union-human-trafficking/

[๓๑๓] จาก *หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๑.๔/๐๘๖๗๙ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๑ และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑.*

[๓๑๔] จาก *หนังสือสำนักทะเบียนกลาง ด่วนมาก ที่ มท ๐๓๐๙.๑/ว ๑๘๒ ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อชี้แนะให้บุคลากรทางทะเบียนทุกระดับเรียนรู้ ปรับปรุงการปฏิบัติงาน ซักซ้อมความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจ โดยไม่ต้องรอการสั่งการจากต้นสังกัดหรือสำนักทะเบียนกลาง เพื่อบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ.*

การฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการด้านทะเบียนและบัตรประจำตัวให้แก่ผู้ปฏิบัติงานของสำนักทะเบียนอำเภอ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้มีคลินิกกฎหมายสัญชาติทางเว็บไซต์และมีระบบ call center เพื่อให้ข้อมูลการขอสัญชาติ รับคำร้อง และตอบข้อซักถาม[๓๑๕]

นอกจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาไร้รากเหง้าไร้รัฐข้างต้นแล้ว รัฐบาลไทยยังได้มีการให้สัญชาติแก่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานและกลุ่มคนไทยพลัดถิ่น รวมถึงการให้สัญชาติแก่บุตรของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว และเด็กที่เกิดในประเทศไทยโดยบิดามารดาเป็นคนต่างด้าวที่กำลังศึกษาหรือจบการศึกษาแล้ว ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปและการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย[๓๑๖]

ข้อมูลจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ระบุว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ที่อาจเป็นบุคคลไร้สัญชาติหรือเสี่ยงต่อการไร้สัญชาติอีกกว่า ๔๗๕,๘๔๗ คน แต่รัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยได้เข้าร่วมโครงการเพื่อยุติความไร้รัฐของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR)[๓๑๗] และให้คำมั่นว่าภายในปี ๒๕๖๗ คนไร้สัญชาติจะหมดไป รวมทั้งได้ร่วมกับ UNHCR และมูลนิธิแอ็ดแวนติสจัดตั้งศูนย์บริการในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง แม่จันและแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ไร้รัฐไร้สัญชาติได้เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวกับการขอสัญชาติ ตลอดจนช่วยเหลือเพื่อยื่นคำร้องขอเอกสารรับรองการเกิดและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางทะเบียนราษฎรโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งผลของการดำเนินการนั้นพบว่า ในปี ๒๕๖๑ มีผู้ได้รับสัญชาติไทยสูงถึง ๑๖,๑๖๐ คน[๓๑๘] ขณะที่การอนุมัติให้สัญชาติไทยของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๒ มีการอนุมัติให้สัญชาติไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์ไปแล้วทั้งสิ้น ๓,๔๖๕ คน ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างคำมั่นที่ไทยจะประกาศในการประชุมระดับสูงว่าด้วยความไร้รัฐในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๒ ที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครเจนีวา อันเป็นการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองเพื่อพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นบนพื้นฐานของกฎหมายและระเบียบที่มีอยู่ และให้ครอบคลุมกลุ่มที่ตกหล่นจากการแก้ไขปัญหาในอดีต[๓๑๙]

---

๓๑๕ จาก *หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๑.๔/๐๘๖๗๙ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เรื่องรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๑ และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑.*

๓๑๖ จาก *ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย. (๒๕๖๐, ๑๖ กุมภาพันธ์).*

๓๑๗ โครงการ #IBelong เป็นโครงการรณรงค์เพื่อยุติความไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (UNHCR) ที่ประเทศไทยเป็น ๑ ใน ๖๕ ประเทศที่เข้าร่วม เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

๓๑๘ จาก *"โครงการเพื่อบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย"* โดย สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๖๒, จดหมายข่าว สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๖๒ (ฉบับที่ ๓), น. ๕.

๓๑๙ จาก *มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง ขอความเห็นชอบต่อร่างคำมั่นของไทยที่จะประกาศในการประชุมระดับสูงว่าด้วยความไร้รัฐ.(๒๕๖๒, ๑ ตุลาคม).* สืบค้นจาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99333445

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของคนไร้รัฐ คือ การไม่ได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้ อย่างไรก็ดี ประเทศไทยมีการดำเนินการเพื่อให้เด็กทุกคนในราชอาณาจักรได้เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ให้เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยสามารถเข้าเรียนโดยจำกัดระดับ ประเภท และพื้นที่การศึกษา และให้จัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้เทียบเท่ากับเด็กสัญชาติไทย และตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๘ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา กำหนดแนวทางการขอหลักฐานของผู้สมัครเรียนที่มีความยืดหยุ่น อำนวยความสะดวกด้านการเดินทางแก่นักเรียนที่ต้องอยู่ในพื้นที่ควบคุม และต้องออกหลักฐานรับรองผลการเรียนให้เมื่อเรียนจบ[๓๒๐] ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า ในปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒ มีเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีเลข ๑๓ หลัก ซึ่งได้มีการกำหนดรหัส G ไว้ชั่วคราว ๗๔,๕๑๑ คน และ ๗๒,๔๙๘ คน ตามลำดับ โดยรหัส G จะติดตัวเด็กไปจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทำให้เด็กไร้สัญชาติหรือเด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนทั่วไปได้เช่นเดียวกับเด็กที่มีสัญชาติไทย รวมถึงได้รับงบอุดหนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ตั้งแต่ชั้นอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ ๓) ที่ประกอบไปด้วยค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียนค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นงบอุดหนุนรายหัวเท่ากันกับเด็กนักเรียนไทยทุกคน[๓๒๑]

ประเทศไทยเคยพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่เด็กของชนกลุ่มน้อยหรือเด็กที่บิดามารดาเป็นคนต่างด้าวเป็นกรณีพิเศษ เช่น หม่อง ทองดี (เด็กไร้สัญชาติที่ชนะการแข่งขันเครื่องบินกระดาษชิงแชมป์ประเทศไทยและได้ไปแข่งขันที่ญี่ปุ่น) อาโย เมกากู่ (ชาวอาข่าที่ได้ไปแข่งขันหุ่นยนต์นานาชาติที่ฮ่องกง)[๓๒๒] ส่วนปี ๒๕๖๒ ได้มีการพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่นางสาวน้ำผึ้ง ปัญญา (เด็กชาวไทลื้อซึ่งเป็นตัวแทนประเทศไทยไปแข่งขัน Intel International Science and Engineering Fair 2019 ที่สหรัฐอเมริกา)[๓๒๓] และนางสาวยลฤดี ปิยะทัต (เด็กที่บิดามารดาเป็นคนต่างด้าวและได้เป็นตัวแทนไปแข่งขันรายการ Genius Olympiad ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา)[๓๒๔]

สำหรับการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ประเทศไทยได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเพิ่มเติมจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๓ อีก ๒๐๘,๖๓๑ คน ประกอบด้วยบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิรวมทั้งบุตรที่กระทรวงมหาดไทยได้ขึ้นทะเบียนโดยมีเลขประจำตัว ๑๓ หลักเรียบร้อยแล้ว สำหรับ

---

[๓๒๐] จาก *คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย*, โดย กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๙ . สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/moe/upload/news20 /FileUpload/46630-3650.pdf

[๓๒๑] จาก *เรียนฟรี ๑๕ ปี แต่กู้ กยศ. ไม่ได้ เปิดกฎหมาย "คนไทยไร้สัญชาติ"*, โดย Workpoint News, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/04/05/ในไทยคนไร้สัญชาติ/

[๓๒๒] จาก *เรียนฟรี ๑๕ ปี แต่กู้ กยศ. ไม่ได้ เปิดกฎหมาย "คนไทยไร้สัญชาติ"*. งานเดิม.

[๓๒๓] จาก *"น้องน้ำผึ้ง" ได้สัญชาติไทยแล้ว*, โดย Nation TV, สืบค้นจาก https://www.msn.com/thth/news/national/น้องน้ำผึ้ง-ได้สัญชาติไทยแล้ว/ar-AABaY7b

[๓๒๔] จาก *"น้องพลอย" อดีตคนไร้สัญชาติได้วีซ่าเข้าสหรัฐฯ แข่งวิทย์ฯ ๑๗ มิ.ย. นี้*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/280422

บุคคลกลุ่มอื่น ๆ ที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้เพราะขาดหลักฐาน รวมถึงนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G ซึ่งยังไม่มีความชัดเจนถึงจำนวนที่แท้จริงและอาจมีความซ้ำซ้อนของข้อมูล ให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องและรับรองการขึ้นทะเบียนของกลุ่มบุคคลดังกล่าวก่อนแล้วเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป[๓๒๕] มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวจึงยังไม่ครอบคลุมนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G

ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ - เดือนมิถุนายน ๒๕๖๒ กระทรวงมหาดไทยสรุปตัวเลขรับรองการขึ้นทะเบียนนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G จำนวน ๓,๒๐๐ คน[๓๒๖] ในจำนวนนี้กระทรวงสาธารณสุข (กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ) ได้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของสิทธิหลักประกันสุขภาพแล้ว พบว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย ๘๐๘ คน เป็นผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ๗๖๕ คน ที่เหลือ ๑,๖๒๗ คน อยู่ระหว่างรอพิสูจน์สิทธิหลักประกันสุขภาพกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ[๓๒๗]

ที่มา: กรุงเทพธุรกิจ

---

๓๒๕ จาก *มติคณะรัฐมนตรีวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ เรื่อง การให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเพิ่มเติม และการจัดการสถานะและสิทธิในบริการสาธารณสุขของบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติทั้งระบบ.* โดย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99313432

๓๒๖ จาก *เผย ๔ ปี มท. ขึ้นทะเบียน 'เด็ก G' เสร็จแค่ ๓.๒ พันคน*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/838093

๓๒๗ จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๒* เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๒ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๒ คณะทำงานแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนของนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ได้เสนอให้กระทรวงสาธารณสุขใช้ข้อมูลนักเรียนปีการศึกษา ๒๕๖๑ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติเป็นผู้มีสิทธิได้รับบริการตามหลักประกันสุขภาพ โดยให้กระทรวงมหาดไทยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน[๓๒๘]

ปัญหาที่พบคือ กระทรวงมหาดไทยคาดว่าอาจใช้เวลา ๗ ปี ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลนักเรียนดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๒ กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือสั่งการให้หน่วยงานในสังกัดปรับปรุงวิธีดำเนินการและประสานความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเร่งรัดให้เร็วขึ้น[๓๒๙] ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนในการถือสัญชาติไทย แต่ยังไม่เคยมีรายการบุคคลบันทึกไว้ในฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร หรือมีรายการบุคคลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง จะได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อสามารถดำเนินการยื่นขอคืนสิทธิการรักษาพยาบาลและขอสัญชาติได้ในลำดับต่อไป[๓๓๐]

๔.๕.๓ กลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิง/ ผู้ลี้ภัย

ผู้แสวงหาที่พักพิง/ ผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มผู้หนีภัยการสู้รบจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ซึ่งอาศัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบริเวณพรมแดนไทย - เมียนมา ๙ แห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี ข้อมูลจาก UNHCR ระบุว่าประเทศไทยมีผู้ลี้ภัยจำนวน ๙๓,๓๓๓ คน ส่วนมากเป็นชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงและกะเหรี่ยงแดง (กะยาห์) ซึ่งหนีภัยความขัดแย้งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามาฝั่งไทยต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่า ๓๐ ปี[๓๓๑] นอกจากนี้ ยังมีผู้แสวงหาที่พักพิงชาวโรฮีนจาและผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ประมาณ ๕,๐๐๐ คน[๓๓๒]

ในส่วนของผู้หนีภัยการสู้รบจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รัฐบาลไทย รัฐบาลเมียนมา และ UNHCR ได้ร่วมกันส่งผู้หนีภัยการสู้รบกลับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาโดยสมัครใจ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ ได้กำหนดให้มีคณะทำงานร่วมไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเพื่อเป็นกลไกดำเนินการในเรื่องนี้โดยมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธานร่วม[๓๓๓] คณะทำงานฯ ได้เห็นชอบให้มีการส่งผู้หนีภัยการสู้รบกลับโดยสมัครใจอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ระหว่างปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑ ได้ส่งผู้หนีภัยการสู้รบกลับรวม ๑๖๔ คนและในปี ๒๕๖๒

---

[๓๒๘] จาก *การสัมมนารับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๒*. งานเดิม.

[๓๒๙] จาก *หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๙.๑/ว ๕๗๘๔ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๒ เรื่อง ซักซ้อมแนวทางปฏิบัติการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G*.

[๓๓๐] จาก *ยูเอ็นเอชซีอาร์ปลื้มไทยมุ่งมั่นลดภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติกับเด็ก*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/850647

[๓๓๑] จาก *ผู้ลี้ภัยในประเทศไทย (ข้อมูลเดือนธันวาคม ๒๕๖๒)*, โดย สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ. สืบค้นจาก https://www.unhcr.or.th/

[๓๓๒] จาก *๑๑ องค์กรร้องทางการไทยรับรองให้ 'ระเบียบผู้ลี้ภัย' ที่จะออกใหม่สอดคล้องมาตรฐานสากล*. โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/11/85127

[๓๓๓] จาก *หนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต ๑๐๐๒/๓๓๑ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เรื่อง การประชุมคณะทำงานร่วมไทย - เมียนมา ในการเตรียมการส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา*.

ได้ดำเนินการส่งกลับ ๒ ครั้งในเดือนกุมภาพันธ์และกรกฎาคมรวม ๘๗๕ คน โดยในการส่งกลับในเดือนกุมภาพันธ์มีการเตรียมความพร้อมก่อนส่งกลับและจัดยานพาหนะไปยังสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมารวมทั้งมีผู้แทนของทั้งสองประเทศและผู้แทน UNHCR ร่วมสังเกตการณ์ด้วย[๓๓๔] รวมผู้หนีภัยการสู้รบที่ส่งกลับไปเมียนมาแล้วทั้งสิ้นจำนวน ๑,๐๓๙ คน[๓๓๕]

ในกรณีของชาวโรฮีนจา เหตุการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเมื่อปี ๒๕๕๙ ทำให้มีชาวโรฮีนจาอพยพหนีความรุนแรงไปยังบังกลาเทศและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาครวมทั้งประเทศไทย การปฏิบัติต่อชาวโรฮีนจาเป็นไปตามกฎหมาย ๒ ฉบับคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ กรณีเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ กรณีเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองและไม่ได้เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยกรณีหลังจะถูกควบคุมตัวในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองก่อนส่งกลับประเทศต้นทาง แต่โดยที่สถานการณ์ในประเทศต้นทางยังไม่มีความปลอดภัย จึงไม่สามารถส่งกลับชาวโรฮีนจาได้ ทำให้ชาวโรฮีนจาต้องอยู่ในห้องกักอย่างไม่มีกำหนด

เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้มีระบบคัดกรองที่สามารถแยกระหว่างผู้อพยพด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจออกจากผู้ลี้ภัยจากการถูกประหัตประหาร และกำหนดแนวทางดำเนินการต่อผู้ลี้ภัยเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ให้ข้อมูลความคืบหน้าการดำเนินการในเรื่องนี้ว่า ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารคนเข้าเมืองผิดกฎหมายและผู้ลี้ภัย โดยมีสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบหลักร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และได้มีการจัดทำร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ....[๓๓๖] เพื่อกำหนดให้มีการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรหากพบว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้เนื่องจากมีเหตุควรเชื่อได้ว่าอาจได้รับอันตรายจากการถูกประหัตประหาร ให้บุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับความคุ้มครองโดยมิให้มีการส่งบุคคลนั้นกลับไปยังประเทศอันเป็นภูมิลำเนา แต่ให้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อเดินทางไปยังประเทศอื่นที่จะพำนักต่อไปได้หรือให้อยู่ในประเทศได้เป็นกรณีพิเศษหรือเป็นการชั่วคราวโดยให้บุคคลดังกล่าวได้รับการดูแลตามสมควรในเรื่องการศึกษา (กรณีเป็นเด็ก) และการสาธารณสุขตามกฎหมาย พันธกรณีระหว่างประเทศ และนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบร่างระเบียบดังกล่าวและได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๒ โดยระเบียบดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด ๑๘๐ วันหลังจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

---

[๓๓๔] จาก *ไทยและเมียนมาร่วมมือส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา กลุ่มที่ ๓ กลับประเทศ โดยสมัครใจ เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ที่จังหวัดตากและจังหวัดแม่ฮ่องสอน*, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://mfa.go.th/main/th/news3/6886/100238-ไทยและเมียนมาร่วมมือส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา.html

[๓๓๕] จาก *ไทยและเมียนมาร่วมมือส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา กลุ่มที่ ๔ กลับเมียนมาโดยสมัครใจ เมื่อวันที่ ๑ - ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ที่จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดแม่ฮ่องสอน*, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6887/105848-ไทยและเมียนมาร่วมมือส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา.html

[๓๓๖] จาก *หนังสือกองคดีอาญา สำนักงานกฎหมายและคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช ๐๐๑๑.๒๕/๒๖๖๔ ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เรื่อง แจ้งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย.*

เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๒ ได้มีการทำบันทึกความเข้าใจเรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ[๓๓๗] ระหว่างส่วนราชการ ๗ หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน มีสาระสำคัญคือจะไม่มีการกักตัวเด็กอพยพโยกย้ายถิ่นฐานที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปีในสถานกักตัวของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยจะจัดให้เด็กอยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ขององค์การพัฒนาเอกชน หรือขององค์กรภาคประชาสังคม การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กตามแนวทางของ UNHCR เนื่องจากมีการศึกษาพบว่า การคุมขังเด็กส่งผลกระทบต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรง รวมทั้งเป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญา CRC ที่ให้รัฐภาคีต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กในการกระทำและการตัดสินใจใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก[๓๓๘]

นอกจากการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยยังได้มีความพยายามที่จะแสวงหาความร่วมมือจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาในการแก้ปัญหาผู้แสวงหาที่พักพิงชาวโรฮีนจา โดยในปี ๒๕๖๒ ประเทศไทยในฐานะประธานอาเซียน ได้จัดการหารือระดับภูมิภาคและการดำเนินงานที่สำคัญ เช่น การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (ASEAN Foreign Minister Retreat) เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๒ ได้สนับสนุนให้มีการเพิ่มบทบาทที่ชัดเจนของอาเซียนให้มากขึ้นในการแก้ไขปัญหาในรัฐยะไข่[๓๓๙] และเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒ กระทรวงการต่างประเทศได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการนำข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัยและข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัยเป็นระเบียบและปกติไปปฏิบัติ เพื่อให้สอดรับกับพัฒนาการในการรับรองข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย (Global Compact on Refugees: GCR)[๓๔๐] และข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้าย

---

[๓๓๗] จาก *พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ*, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/98779-พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ-เรื่อง-การกำหนดมาตรการแล.html

[๓๓๘] *From UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, by United Nations High Commissioner for Refugees, 2017. Retrieved from https://www.unhcr.org/protection/detention/58a458eb4/unhcrs-position-regarding-detention-refugeemigrant-children-migration.html

[๓๓๙] จาก *"ไทยกับการเป็นประธานอาเซียน: ความสำเร็จและความท้าทาย"* โดย กองบรรณาธิการจุลสารจับตาอาเซียน, ๒๕๖๒, ASEAN Watch จุลสาร "จับตาอาเซียน", ๘(๒), น. ๓๖. ลิขสิทธิ์ ๒๕๖๒ โดย โครงการ "จับตาอาเซียน" (ASEAN Watch).

[๓๔๐] เป็นเอกสารที่ได้รับการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ (ข้อมติที่ ๗๓/๑๕๑) เพื่อให้ประชาคมระหว่างประเทศสามารถรับมือกับการเคลื่อนย้ายของผู้ลี้ภัยจำนวนมากและการดูแลผู้ลี้ภัยในสถานการณ์ที่ยืดเยื้อ โดยมีเป้าหมายหลักในการดำเนินการ ๔ ประการคือ การลดแรงกดดันต่อประเทศที่รับดูแลผู้ลี้ภัย การสนับสนุนให้ผู้ลี้ภัยพึ่งพาตนเองได้ การส่งเสริมการเข้าถึงการแก้ปัญหาในประเทศที่สาม และการสนับสนุนสภาพในประเทศต้นทางเพื่อให้ผู้ลี้ภัยเดินทางกลับได้อย่างปลอดภัย. From The Global Compact on Refugees, by UNHCR : The UN Refugee Agency. 2018, Retrieved from https://www.unhcr.org/the-global-compact-on-refugees.html

ถิ่นฐานที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และปกติ (Global Compact on Migration: GCM)[๓๔๑] ข้างต้นและโดยคำนึงว่าเนื้อหาของ GCR และ GCM ครอบคลุมคำมั่นของไทยในการประชุมระดับสุดยอดผู้นำด้านผู้ลี้ภัยของประธานาธิบดีสหรัฐฯ ที่สำนักงานสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙ ด้วย[๓๔๒]

ที่มา: สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

กสม. ชื่นชมรัฐบาล กระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่พยายามจัดระบบการทำงานของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติอย่างต่อเนื่อง ทำให้แรงงานมีสถานะที่ถูกต้องและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายแรงงาน และเข้าถึงระบบประกันสังคมและประกันสุขภาพ รวมถึงมีการจัดระบบดูแลผู้ติดตามแรงงานดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ยังได้มีการตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมง อย่างไรก็ดี ยังพบปัญหาในการปฏิบัติบางประการในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าถึงสวัสดิการสังคมต่าง ๆ รวมถึงการให้สิทธิแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติในเรื่องการรวมตัวและการเจรจาต่อรองตามมาตรฐานสากล

ในด้านการแก้ไขปัญหาความไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ รัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะขจัดความไร้รัฐทั้งในเวทีระหว่างประเทศและโดยการเข้าร่วมโครงการยุติความไร้รัฐของ UNHCR และได้มีการดำเนินการหลายประการ ทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย การซักซ้อมความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ รวมทั้งแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนไร้รัฐในการเข้าถึงกระบวนการขอสัญชาติ อาทิ โครงการตรวจ DNA เพื่อพิสูจน์สถานะและการแก้ไขปัญหา

---

[๓๔๑] เป็นเอกสารที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมระหว่างประเทศเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่เมืองมาราเกช ประเทศโมร็อกโก และได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการอีกครั้งโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑ (ข้อมติที่ ๗๓/๑๙๕) เพื่อวางแนวทางในการจัดการกับการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบในทุกมิติ โดยคำนึงถึงหลักอธิปไตยของรัฐ ความรับผิดชอบร่วมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ และการคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงความเสี่ยงและความท้าทายต่อบุคคลทั้งในประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง. From Global compact for migration, by United Nations. 2018, Retrieved from https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact

[๓๔๒] จาก *หนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต ๑๐๐๒/๘๗๐ ลงวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เรื่อง การรับรองข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัยและข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และปกติ และแนวทางดำเนินการขั้นต่อไปในการนำข้อตกลงไปปฏิบัติ.*

เด็กรหัส G ตลอดจนการให้คนไร้รัฐที่อยู่ระหว่างการขอสัญชาติได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาและด้านสุขภาพ อย่างไรก็ดี ยังคงมีผู้ไร้รัฐที่รอการแก้ไขปัญหาอีกกว่า ๔๐๐,๐๐๐ คน ส่วนในด้านการดูแลผู้ลี้ภัยมีความคืบหน้าที่สำคัญ ได้แก่ การส่งผู้หนีภัยการสู้รบเมียนมากลับประเทศด้วยความร่วมมือไทย เมียนมา และ UNHCR และการจัดทำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นหลักประกันว่าผู้ที่หนีภัยจากการถูกประหัตประหารจะไม่ถูกส่งกลับไปสู่ภัยอันตราย และได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม สำหรับการดูแลผู้แสวงหาพี่พักพิงในห้องกักนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแนวทางการปฏิบัติทั้งในส่วนของระบบคัดกรองผู้ลี้ภัยเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสม และการไม่กักเด็กผู้โยกย้ายถิ่นฐานไว้ในห้องกัก ซึ่งยังต้องติดตามผลของการปฏิบัติต่อไป

โดยภาพรวม รัฐบาลมีความพยายามในการดูแลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิกลุ่มต่าง ๆ ต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ดี ยังคงมีความท้าทายในบางประเด็น ซึ่ง กสม. มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องสิทธิในสวัสดิการสังคมต่าง ๆ แก่แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการได้รับบริการสุขภาพ รวมทั้งควรพิจารณากำหนดแนวทางดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านสิทธิของแรงงานตามอนุสัญญา ILO ที่เกี่ยวข้อง

๒. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดกระบวนการให้สัญชาติเพื่อให้สามารถแก้ไขความไร้รัฐให้หมดไปภายในปี ๒๕๖๗ ตามที่ได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้ โดยในระหว่างดำเนินการ ควรมีมาตรการเพื่อประกันว่าบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติทุกกลุ่ม รวมถึงนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G จะเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย

๓. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้ ยังควรมีการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานโดยไม่กักตัวเด็กเข้าเมืองผิดกฎหมายไว้ในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองตาม MOU ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำไว้

บทที่ ๔

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเด็นที่อยู่ในความห่วงใย

๑๕๕ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑๖๔ สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑๗๓ การค้ามนุษย์

การประเมินสถานการณ์
ด้านสิทธิมนุษยชนในประเด็นที่อยู่ในความห่วงใย

เนื้อหาบทนี้เป็นการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญ ๓ เรื่อง ได้แก่ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการค้ามนุษย์ ซึ่งแต่ละเรื่องมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิหลายประเภท ทั้งสิทธิตามกติกา ICCPR และกติกา ICESCR นอกจากนี้ สิทธิชุมชนเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับสิทธิตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจ การมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม และการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ ส่วนในเรื่องการค้ามนุษย์นั้น มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เป็นการเฉพาะ การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในแง่พันธกรณีของรัฐที่จะต้องคุ้มครองบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิจากการตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์โดยต้องมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด และดูแลผู้เสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงและเด็ก ให้ได้รับการช่วยเหลือและเยียวยาที่เหมาะสมตามกติกา ICCPR อนุสัญญา CEDAW และอนุสัญญา CRC

๕.๑ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพรวม

สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองในมาตรา ๔๓ (๒) มาตรา ๕๗ (๒) มาตรา ๕๘ มาตรา ๗๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจซึ่งได้รับการรับรองในข้อ ๒๕ ของกติกา ICCPR ตลอดจนสิทธิของบุคคลที่จะมีคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดีซึ่งได้รับการรับรองในข้อ ๑๑ และ ๑๒ ของกติกา ICESCR คณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้มีความเห็นทั่วไปลำดับที่ ๑๔ และ ๑๕ อธิบายความหมายของกติกาทั้งสองข้อนี้ว่า ให้รวมถึงการเข้าถึงน้ำสะอาด การป้องกันและลดการก่อตัวของสสารที่เป็นอันตรายและสภาพแวดล้อมที่อาจกระทบต่อสุขภาพของคนทั้งทางตรงและอ้อม[๓๔๓] อีกทั้งคณะกรรมการนี้ได้มีข้อสังเกตต่อรายงานการปฏิบัติตามกติกาฯ ของประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ ว่ารัฐภาคีควรมีกฎ/ระเบียบควบคุมสิ่งแวดล้อมและประกันว่าจะบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ ในประเด็นนี้ว่า รัฐควรพิจารณาทบทวนมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม

---

[๓๔๓] From *Human Rights and International Environmental Law: Some Current Problem*, by Alan Boyle, page 11, Retrieved from https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/WorkingGroups/08-03-HumanRights.pdf

หรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ควรเร่งรัดแก้ปัญหาประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและความเป็นอยู่จากการประกอบกิจการและดูแลให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยา ควรมีมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรการทางกฎหมาย

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิชุมชน ดังนี้

๕.๑.๑ การจัดการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตป่าไม้

รัฐบาลซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายในการบริหารประเทศหลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ที่รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาบริการสาธารณะและการตรวจสอบภาครัฐ ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ประกาศนโยบายต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงฯ โดยได้เน้นย้ำการปฏิบัติงาน นโยบายรัฐบาลด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน การปรับปรุงระบบที่ดิน การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรแร่และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงการแก้ไขปัญหาก๊าซเรือนกระจกและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะและของเสียอย่างเป็นระบบ

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการปัญหาที่ดิน ประกอบด้วย (๑) พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อบูรณาการการบริหารจัดการที่ดินที่อยู่ภายใต้กฎหมายหลายฉบับและอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีความเป็นเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินของประเทศในภาพรวมรวมทั้งได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อปรับเปลี่ยนชื่อ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติเดิมให้เหมาะสมและไม่ซ้ำซ้อนกับคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติที่จะได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าว[๓๔๔] (๒) พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒[๓๔๕] เพื่อรองรับสิทธิของชุมชนในการจัดการและใช้สอยประโยชน์จากป่าในรูปแบบของป่าชุมชน โดยให้ชุมชนสามารถขอจัดตั้งป่าชุมชนตามกฎหมายนี้ได้ (๓) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒[๓๔๖] และ (๔) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒[๓๔๗] เพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งแต่เดิมไม่สามารถทำได้ รวมทั้งกำหนดให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ (เก็บหาของป่า)

---

[๓๔๔] จาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๖๒, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๔๙ ก, วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๒.

[๓๔๕] เพื่อเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ

[๓๔๖] เพื่อให้อุทยานเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติหรือนันทนาการของประชาชน และเพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพในอุทยานแห่งชาติเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน

[๓๔๗] เพื่อจัดให้มีมาตรการในการควบคุมการครอบครอง การค้า การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า ตลอดจนการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๑ รวมทั้งประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การดำเนินการในระดับปฏิบัติ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้กำหนดแผนการดำเนินการสำรวจการถือครองที่ดินของประชาชนในเขตพื้นที่ป่าไม้ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ เพื่อพิจารณาอนุญาตให้อยู่อาศัย โดยตามแผนยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๔ มีเป้าหมายการสำรวจเพื่อรับรองสิทธิทำกินของราษฎรจำนวน ๑๕๗,๐๐๐ ราย (ยุทธศาสตร์ที่ ๒ แก้ปัญหาราษฎรในพื้นที่ป่าไม้อย่างเป็นระบบและเป็นธรรม)[๓๔๘] และตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๔ ได้มีมาตรการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย โดยให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำรวจแนวเขตที่ดินทำกิน/ที่อยู่อาศัยให้เสร็จภายใน ๒๔๐ วัน นับแต่วันที่กฎหมายบังคับใช้ ประกอบด้วย ๑) เขตตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ (เข้าทำกินตั้งแต่อดีตถึง พ.ศ. ๒๕๔๕) ๒) เขตตามคำสั่ง คสช. ที่ ๖๖/๒๕๕๗ (เข้าทำกินตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ - ๒๕๕๗) จัดทำเป็นโครงการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และออกเป็นพระราชกฤษฎีกาโดยมีแนวเขตชัดเจน ภายในแนวเขตดังกล่าวหากเป็นการใช้ประโยชน์ “ตามปกติธุระ” ให้ถือว่าไม่มีโทษ ส่วนการเก็บของป่าหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนหรือชุมชน สามารถทำได้ภายใต้เงื่อนไขของมาตรา ๖๕ ซึ่งทั้ง ๒ มาตราอยู่ในส่วนของบทเฉพาะกาลซึ่งต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

สำหรับการจัดหาที่ดินให้ประชาชน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน โดย คทช. ได้ทำการสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าชายเลนและที่ดินสาธารณประโยชน์ สำหรับจัดสรรให้แก่ประชาชนซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้ลงทะเบียนคนจนหรือผู้ยากไร้ที่ไร้ที่ดินทำกินและอีกส่วนหนึ่งมาจากการสำรวจของหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ดินของรัฐในพื้นที่ที่มีการบุกรุกหรือครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าเป็นผู้สมควรได้รับการจัดสรรที่ดินตามหลักเกณฑ์ที่ คทช. กำหนดหรือไม่ ผลการดำเนินงานของ คทช. ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑ ได้มีการจัดที่ดินให้ประชาชนแล้ว ๔๕,๓๒๙ ราย เป็นพื้นที่ประมาณ ๓๒๑,๔๘๑ ไร่ ใน ๖๑ จังหวัด ทั้งนี้ ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ คณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ประสบปัญหาที่ดินทำกินและได้รับความเดือดร้อนจากการถูกจับกุมและขับไล่ออกจากที่ดินเดิม

ตั้งแต่ก่อนปี ๒๕๕๗ อันเนื่องมาจากการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติและหรือเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับพื้นที่ที่ประชาชนอยู่อาศัยและทำกินอยู่ก่อน และถูกดำเนินคดีในความผิดตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ป่าสงวนแห่งชาติ และ/ หรือกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ จนไม่สามารถเข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่ครอบครอง

[๓๔๘] จาก *แผนยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๔*, โดย กรมป่าไม้, น. ๔๗, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://forestinfo.forest.go.th/Content/file/forest%20strategy%2059_64.pdf

ดังกล่าวได้อย่างปกติสุข ต่อมารัฐบาลมีนโยบายดำเนินการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ตามคำสั่ง คสช. ที่ ๖๔/๒๕๕๗ โดยมีเจตนามุ่งเอาผิดกับนายทุนที่บุกรุกพื้นที่ป่า แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้มีการจับกุมดำเนินคดีกับชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น แม้ว่าต่อมา คสช. จะได้มีคำสั่งที่ ๖๖/๒๕๕๗ กำหนดว่าการดำเนินการใด ๆ ในเรื่องดังกล่าวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกินซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ แต่ยังมีชาวบ้านหลายพื้นที่ถูกจับกุมดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติจำนวนมาก[๓๔๙] ทั้งนี้ กสม. เคยได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ ทับซ้อนกับพื้นที่ที่มีประชาชนอยู่อาศัยและทำกินมาก่อน และได้มีข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการที่ดินประเภทป่าสงวนและพื้นที่อนุรักษ์อื่นไปยังรัฐบาลเมื่อปี ๒๕๖๐ ซึ่งรวมถึงการมีมาตรการพิสูจน์สิทธิในที่ดินก่อนการจับกุมขับไล่และฟ้องคดีต่อศาล[๓๕๐]

ในปี ๒๕๖๒ ได้มีการยกเลิกคำสั่ง คสช. ทั้งสองฉบับข้างต้น[๓๕๑] แต่กระบวนการดำเนินคดีต่อชาวบ้านที่ถูกจับกุมตามคำสั่งดังกล่าวยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว เช่น กรณีชาวบ้านซับหวายในเขตอุทยานแห่งชาติไทรทอง จังหวัดชัยภูมิ ๑๔ รายที่ถูกดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกเขตอุทยานแห่งชาติมาตั้งแต่กลางปี ๒๕๕๙ และศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาในปี ๒๕๖๑ ว่าชาวบ้านทั้ง ๑๔ รายมีความผิด มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๔ - ๑๗ เดือน รอลงอาญา ๑ ราย และให้ชดใช้ค่าเสียหายตั้งแต่ ๔๐,๐๐๐ - ๙๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมาระหว่างวันที่ ๑๕ พฤษภาคม - ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาว่าชาวบ้านทั้ง ๑๔ รายมีความผิด มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๔ เดือน - ๔ ปี รอลงอาญา ๑ ราย และให้ชดใช้ค่าเสียหายตั้งแต่ ๔๐,๐๐๐ - ๑,๕๘๗,๒๑๑ บาท ทั้งนี้ แม้ว่าในปี ๒๕๖๐ จะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาระดับจังหวัดขึ้น โดยคณะกรรมการดังกล่าวได้ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง จำแนกลักษณะความเดือดร้อน รังวัดขอบเขตที่ดินรายแปลง และมีมติเห็นชอบแผนการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอให้ชะลอการดำเนินคดีก็ตาม[๓๕๒] ทั้งนี้ จากสถิติคดีบุกรุกป่าของกรมป่าไม้ในปี ๒๕๖๑ มีการกระทำความผิดฐานบุกรุก ๑,๘๒๙ คดี[๓๕๓]

---

[๓๔๙] จาก *'คนจนกับคดีบุกรุกป่า' ภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย*, โดย ไทยโพสต์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/52931

[๓๕๐] จาก *รายงานข้อเสนอแนะที่ ๑/๒๕๖๐ เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติกับที่ดินเอกชนทับซ้อนกัน และกรณีราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากมาตรการทวงคืนผืนป่าตามคาสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ ๖๔/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๗*, โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สืบค้นจาก http://www.nhrc.or.th/getattachment/e5a33fb4-40c1-4901-b4ac-867f1a6e272/ข้อเสนอแนะฯ-ที่-1-2560-เรื่อง-ข้อเสนอแนะมาตรการหรื.aspx

[๓๕๑] ตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๙/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เรื่อง การยกเลิกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ บางฉบับที่หมดความจำเป็น

[๓๕๒] จาก *เกิดอะไรขึ้นกับ ๑๔ ชาวบ้าน คดีทวงคืนผืนป่าบ้านซับหวาย จ.ชัยภูมิ*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/07/83450

[๓๕๓] จาก *สถิติคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ กรมป่าไม้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑*, โดย กรมป่าไม้, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://forestinfo.forest.go.th/Content.aspx?id=10364

องค์กรภาคประชาสังคมแห่งหนึ่งแสดงความเห็นว่า รัฐบาลควรยกเลิกนโยบายทวงคืนผืนป่าและแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพราะการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวส่งผลให้มีการละเมิด คุกคามชีวิต ทรัพย์สิน และส่งผลกระทบกับชุมชน ที่อยู่อาศัยและทำกินในที่ดินป่าไม้ทั่วประเทศ นอกจากนี้ นโยบาย มติ และระเบียบของ คทช. ที่บังคับใช้กับชุมชนที่มีรูปแบบการจัดการที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่[๓๕๔] เนื่องจากโฉนดชุมชนตามแนวทางของ คทช. กำหนดโดยหน่วยงานเจ้าของพื้นที่โดยรับความเห็นชอบจาก คทช.[๓๕๕] แต่ภาคประชาชนเห็นว่าโฉนดชุมชนเป็นสิทธิของชุมชนที่ภาคประชาชนต้องกำหนด[๓๕๖]

เมื่อวันที่๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือกลุ่มพีมูฟได้ยื่นเรื่องร้องเรียนและประชุมร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อหารือแนวทางแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดินของ ขปส. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่อำนาจของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ และได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดินของประชาชนรวม ๑๑ ข้อ รวมถึงให้ยุตินโยบายทวงคืนผืนป่าที่สร้างผลกระทบต่อคนจนและเกษตรกรรายย่อย พร้อมทั้งให้หาแนวทางและมาตรการในการฟื้นฟูเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่าของรัฐที่ผ่านมา เช่น การให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วให้สามารถมีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้เพียงพอต่อการยังชีพได้ และให้หามาตรการในการจำหน่ายคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น การผลักดันให้มีพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรในรูปแบบโฉนดชุมชน ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากสภาปฏิรูปแห่งชาติแล้ว การเร่งแก้ไขปัญหาป่าไม้ที่ดินที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๗๓ กรณี การให้มีนโยบายพัฒนาพื้นที่ต้นแบบในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทำกินที่อยู่อาศัยและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการจัดให้มีกลไกการประสานงานเพื่อติดตามความคืบหน้าและแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ กับ ขปส.[๓๕๗]

เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๒ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหาของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม โดยมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานคณะกรรมการฯ ได้ประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๒ และได้ตั้งคณะอนุกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอนโยบาย ๙ ด้าน และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นปัญหาดำเนินการต่อไป[๓๕๘]

---

[๓๕๔] จาก *สรุปสถานการณ์ปัญหาป่าไม้ - ที่ดิน และข้อเสนอต่อรัฐบาลใหม่*, โดย กลุ่มจับตาปัญหาที่ดิน (Land Watch Thai), ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://landwatchthai.org/2931

[๓๕๕] จาก *กระบวนการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล*, โดย กรมที่ดิน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dol.go.th/publicland/DocLib3/workbook/ktt%20(small).pdf

[๓๕๖] จาก *เสวนา "โฉนดชุมชน" ย้ำเป็น "สิทธิชุมชน" ภาคประชาชนต้องกำหนด*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2011/03/33400

[๓๕๗] จาก *ทส. รับเรื่องร้องเรียนการแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดินของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.)*, โดย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/21699

[๓๕๘] จาก *พีมูฟ จี้รัฐบาล แก้ปัญหาเหลื่อมล้ำ หลังไทยติดอันดับมากสุดในโลก ขู่ยกระดับชุมนุมใหญ่*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_3221190

๕.๑.๒ สิทธิชุมชนในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

ในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการส่งเสริมการประกอบพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทันสมัย สร้างนวัตกรรม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรืออีอีซี (Eastern Economic Corridor : EEC) เป็นส่วนหนึ่งของเขตพัฒนานี้ และเป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ ๔.๐ ประกอบด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต ๓ จังหวัดคือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ดำเนินการในรูปคณะกรรมการเรียกว่า คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีอำนาจและหน้าที่อนุมัติ อนุญาตซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะหลายฉบับ

อย่างไรก็ดี มีประชาชนในพื้นที่บางกลุ่มและนักวิชาการที่คัดค้านการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องการประกาศใช้ผังเมืองในเขตพัฒนาพิเศษฯ โดยเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒ มีรายงานว่า กลุ่มศึกษาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC Watch) ได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกยุติการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ผังเมืองตามแผนพัฒนาอีอีซี เนื่องจากมีการยกเลิกผังเมืองเดิมที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีการเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรม (สีเขียว) เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม (สีม่วง) กลุ่ม EEC Watch เห็นว่าการดำเนินการเรื่องดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักการจัดทำผังเมืองที่ต้องสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของภาคตะวันออก ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียอย่างเพียงพอและครบถ้วน เป็นการทำลายหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นผังเมืองที่เอื้อประโยชน์กับคนบางกลุ่ม มีการขับไล่ประชาชนออกจากที่ดิน ทำลายระบบนิเวศเฉพาะ แหล่งความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญของภาคตะวันออกและทั้งประเทศ ทำลายวิถีชีวิต เศรษฐกิจของชุมชน และสร้างผลกระทบกับประชาชนจำนวนมากในพื้นที่[๓๕๙] นอกจากนี้ เครือข่ายเพื่อนตะวันออก ซึ่งเป็นเครือข่ายประชาชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา มีความกังวลในประเด็นเดียวกันและได้ยื่นหนังสือคัดค้านเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒[๓๖๐]

กรณีดังกล่าว เลขาธิการคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ชี้แจงว่าได้มีหนังสือตอบเครือข่ายเพื่อนตะวันออก โดยระบุว่า การจัดทำผังเมืองได้มีการลงไปรับฟังความคิดเห็น ๒๕ ครั้ง และยืนยันว่าไม่มีคนถูกขับไล่ ส่วนการเปลี่ยนผังเมืองจากพื้นที่สีเขียวชนบทเกษตรกรรมไปเป็นสีม่วงรองรับอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นการทำลายวิถีชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนและสร้างผลกระทบกับประชาชนจำนวนมากนั้น เลขาธิการฯ กล่าวว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ชุมชนชนบทที่ควรได้รับการยกระดับเป็นชุมชนเมือง เป็นพื้นที่เกษตรที่ได้ใช้ประโยชน์มากขึ้น[๓๖๑]

---

[๓๕๙] จาก *กลุ่ม EEC Watch ออกแถลงการณ์ เรียกร้องรัฐบาลหยุดผังเมืองอีอีซี*, โดย ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/economy/news-349637

[๓๖๐] จาก *ชาวบ้านภาคตะวันออกร้อง EEC ซ้อนทับที่อยู่อาศัย - ไม่มีการรับฟังความคิดเห็น*, โดย เวิร์คพอยท์นิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://workpointnews.com/2019/07/23/eec-effected/

[๓๖๑] จาก *“คณิศ” ตอบทุกคำถาม “อนาคตใหม่ - ม็อบผังเมือง” ปมค้าน EEC*, โดย ฐานเศรษฐกิจ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thansettakij.com/content/406577

ในขณะเดียวกัน เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ มีกลุ่มตัวแทนชาวบ้านจากตำบลเขาดินและตำบลพานทองเดินทางมายื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี สนับสนุนให้รัฐบาลเร่งประกาศการเปลี่ยนผังเมืองโดยเร็ว เนื่องจากจะช่วยพัฒนาพื้นที่ตำบลเขาดิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราให้เกิดความเจริญ การเปลี่ยนแปลงผังเมืองให้เป็นพื้นที่ที่สามารถลงทุนทำธุรกิจด้านอื่นนอกเหนือจากเกษตรกรรมจะทำให้เกิดการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้นมากกว่าการทำเกษตรกรรมซึ่งประสบปัญหาน้ำทะเลรุกล้ำเข้าพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ผลผลิตไม่แน่นอนและรายได้ไม่คงที่[๓๖๒]

๕.๑.๓ ปัญหาจากการควบคุมมาตรฐานโรงงาน/ กิจการขนาดเล็ก

รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การควบคุมการประกอบกิจการโรงงานเป็นไปเพียงเท่าที่จำเป็น เกิดความรวดเร็ว ประหยัด และลดภาระแก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานโดยเฉพาะผู้ประกอบกิจการโรงงานขนาดเล็ก

ภาคประชาชนบางกลุ่มได้แสดงความกังวลต่อกฎหมายฉบับนี้ว่าอาจสร้างปัญหาด้านธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมได้ กล่าวคือ การให้เอกชนที่ประกอบกิจการโรงงานขนาดเล็ก ไม่ต้องขออนุญาตต่ออายุใบประกอบกิจการโรงงานจากเดิมที่ต้องต่ออายุใหม่ทุก ๕ ปี เป็นผลให้โรงงานไม่ต่ำกว่า ๖๐,๐๐๐ แห่ง สามารถประกอบกิจการต่อไปได้โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบมาตรฐานการประกอบกิจการ แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้มีการตรวจสอบโรงงานโดยผู้ตรวจสอบเอกชนที่ได้รับใบอนุญาตตรวจสอบหรือรับรองก็ตาม แต่ประชาชนยังขาดความมั่นใจว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีมาตรการกำกับผู้ตรวจสอบเอกชนให้ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาและไม่มีการทำรายงานตรวจสอบโรงงานที่เป็นเท็จอย่างไร

นอกจากนี้ การเปลี่ยนนิยามคำว่า “โรงงาน” เป็นอาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่ห้าสิบแรงม้าหรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าสิบแรงม้าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไป ทำให้โรงงานที่ใช้เครื่องจักรขนาดต่ำกว่า ๕๐ แรงม้า หรือใช้คนน้อยกว่า ๕๐ คนลงมา ไม่อยู่ในกำกับของกฎหมายโรงงาน และอาจทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ไม่เข้าข่ายนิยาม “โรงงาน” ในกฎหมายฉบับนี้สามารถเปิดกิจการในอาคารหรือสถานที่ใดก็ได้โดยไม่ต้องขอใบอนุญาตก่อสร้างโรงงาน ทั้งนี้ มีการศึกษาวิจัยกระบวนการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอันตรายในพื้นที่ ๑๕ จังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกของไทยระหว่างปี ๒๕๕๖ จนถึงปัจจุบัน พบว่าโรงงานที่มีขนาดเล็กกว่า ๕๐ แรงม้าส่วนใหญ่เป็นโรงงานหล่อหลอมโลหะ โรงงานรีไซเคิล โรงงานคัดแยกขยะ โรงงานฝังกลบขยะฯลฯ ซึ่งเป็นกลุ่มกิจการอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบชุมชนได้ง่ายหากไม่มีมาตรฐานการดำเนินกิจการที่ได้มาตรฐานและไม่มีการกำกับดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่ดีพอ หากโรงงานที่ไม่ต้องขออนุญาตเหล่านี้เข้าไปตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน แหล่งน้ำ โรงเรียน โรงพยาบาล หรือบริเวณพื้นที่อ่อนไหวทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาได้หลายประการ ทั้งการสร้างความเดือดร้อนรำคาญจากเสียงเครื่องจักรและกลิ่นเหม็น การปล่อยน้ำเสียปนเปื้อนนอกโรงงาน การรั่วไหลของกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายจากโรงงานสู่แหล่งน้ำ หรือการสร้างฝุ่นควัน

---

[๓๖๒] จาก *ชาวเขาดินบุกยื่นหนังสือถึงนายกฯ จี้ประกาศเปลี่ยนผังเมือง EEC โดยเร็ว*, โดย แนวหน้า, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/politic/436947

ตั้งแต่ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 ไปจนถึงฝุ่นที่มีขนาดใหญ่แบบ PM 10 หากจะใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมาบังคับใช้เพื่อลดปัญหาจากโรงงาน เช่น การสั่งปิดโรงงานและให้ย้ายโรงงานนี้ไปอยู่ที่อื่นที่ปลอดภัยกับชุมชนมากกว่าก็อาจทำได้ลำบาก เพราะโรงงานเหล่านี้ไม่ใช่โรงงานตามนิยามกฎหมายโรงงานในกฎหมายฉบับใหม่ จึงอาจไม่เชื่อมโยงกับกฎหมายผังเมืองและไม่มีการกำหนดพื้นที่สำหรับตั้งโรงงานลักษณะนี้เป็นการเฉพาะ[๓๖๓]

ภาคประชาสังคมได้มีข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๖๒ และมีข้อเสนอ เช่น ควรมีการทบทวนให้โรงงานต้องขออนุญาตประกอบกิจการ ควรมีการให้ข้อมูลกับประชาชนก่อนจัดรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ที่ตั้งโรงงานและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบก่อนการอนุญาตเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเพิ่มระบบการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมโดยการตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ประกอบด้วยประชาชนและนักวิชาการที่เป็นอิสระจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมหรือสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น[๓๖๔]

๕.๑.๔ การจัดการขยะกับผลกระทบต่อชุมชน

สถานการณ์ขยะพลาสติกในประเทศไทยแบ่งตามแหล่งที่มาได้เป็น ๒ ส่วน คือ ขยะที่เกิดขึ้นภายในประเทศ และขยะที่นำเข้าจากต่างประเทศ ข้อมูลจากการศึกษาขององค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งได้จัดทำสถิติการนำเข้าขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) เบื้องต้นพบว่า มีประเทศที่ส่งขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์เข้ามายังประเทศไทยทั้งหมด ๘๑ ประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๕๙ มีนักลงทุนจีนย้ายฐานการประกอบธุรกิจเข้ามาในประเทศไทย มีการตั้งโรงงานรีไซเคิลหรือโรงงานกำจัดขยะพลาสติก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงของเสียอื่น ๆ ในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีการตั้งโรงงานเหล่านี้มาก คือ สมุทรสาคร สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี เพชรบุรี และราชบุรี ปัจจัยหลักที่ทำให้ต่างประเทศส่งขยะพลาสติก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของเสียมายังประเทศไทย รวมถึงมีการตั้งโรงงานขยะเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายของรัฐบาลไทยที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมรีไซเคิลของเสียอันตราย รายงานการศึกษาดังกล่าวยังระบุว่า จำนวนการนำเข้าขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์มายังประเทศไทยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ และส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อชุมชนดั้งเดิมโดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่เข้าถึงได้ง่ายจากท่าเรือน้ำลึก[๓๖๕]

ในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว กรมควบคุมมลพิษได้จัดทำโรดแมปการจัดการขยะพลาสติกสำหรับประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๗๓ โดยในปี ๒๕๖๒ กำหนดให้เลิกใช้พลาสติกจำนวน ๓ ชนิด ได้แก่ พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap seal) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารออกโซ่ (Oxo) และไมโครบีด (micro bead) และมีเป้าหมายในการลดการใช้พลาสติกบางประเภท ได้แก่ ถุงพลาสติกขนาดความหนาน้อยกว่า ๓๖ ไมครอน กล่องโฟมบรรจุ

---

[๓๖๓] จาก *วิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนจาก "พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. ๒๕๖๒"*, โดย สมนึก จงมีวศิน ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ EEC WATCH, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://ilaw.or.th/node/5359

[๓๖๔] จาก *ชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์ เรียกร้องผู้นำอาเซียนปกป้องภูมิภาคจากการเป็นถังขยะโลก*, โดย กรีนพีซ ประเทศไทย, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.greenpeace.org/thailand/press/7041/communities-on-the-frontline-of-global-wastecrisis-demand-asean-member-states-ban-foreign-plastic-trash-and-e-waste-imports/

[๓๖๕] From *Trading Away Health and the Environment: The Toxic Business of Waste Imports into Thailand*, by Co-Authors: Tanya Lee Roberts-Davis & Pencho m Saetang, 2019. Retrieved from http://www.earththailand.org/en/document/76

อาหาร หลอดพลาสติกและแก้วพลาสติกแบบบาง (ใช้ครั้งเดียว) ลงร้อยละ ๒๕ รวมทั้งให้มีการนำขยะพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์ร้อยละ ๒๕[๓๖๖]

ขณะเดียวกัน ในปี ๒๕๖๒ มีรายงานว่าประชาชนหลายพื้นที่มีความกังวลต่อโครงการจัดการขยะในชุมชนของตน ทั้งโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะ โรงคัดแยกขยะ และโครงการก่อสร้างสถานที่ฝังกลบขยะ ส่วนใหญ่เป็นห่วงเรื่องผลกระทบที่จะเกิดกับชุมชนในเรื่องกลิ่น ฝุ่น มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย สุขอนามัย เช่น เสนางคนิคมการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะที่ตำบลทับปริก อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่[๓๖๗] ที่ตำบลเสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ[๓๖๘] ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย[๓๖๙] และที่ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก[๓๗๐] เป็นต้น อย่างไรก็ดี มีกรณีตัวอย่างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น กรณีของเทศบาลเมืองทุ่งสงที่เคยสร้างบ่อฝังกลบขยะแต่ถูกคัดค้านและประท้วงจากสมาชิกชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตลอดโครงการ จึงมีการทบทวนการดำเนินการและใช้แผนการกำจัดขยะแบบครบวงจรโดยใช้หลักสาม “R” คือ ใช้น้อย (reduce) ใช้ซ้ำ (reuse) และนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)[๓๗๑]

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลมีความพยายามในการแก้ปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนโดยมีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติเป็นกลไกสำคัญในการสำรวจที่ดินของรัฐเพื่อนำมาจัดสรรให้ผู้ยากไร้ และในปี ๒๕๖๒ ได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน อุทยานแห่งชาติ และการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และในขณะเดียวกันสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าวได้ตามที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ดี การดำเนินการของรัฐบาลในการแก้ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าตามคำสั่ง คสช. ที่ ๖๔/๒๕๕๗ ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ได้เข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าจำนวนมาก แม้ว่าจะได้มีการยกเลิกคำสั่งดังกล่าวในปี ๒๕๖๒ แล้ว แต่การดำเนินคดีต่อประชาชนที่ถูกจับกุมยังคงดำเนินไปตามกระบวนการ จึงมีองค์กรภาคประชาสังคมและกลุ่มประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนรวมตัวกันเรียกร้องให้มีการยุติการดำเนินนโยบายดังกล่าวและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบให้ได้อยู่อาศัยในที่ดินเดิมไปก่อนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

---

[๓๖๖] จาก *ร่างโรดแมปการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๗๓*, โดย กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/Info_serv/File/Plastic%20Roadmap.pdf

[๓๖๗] จาก *ทม. กระบี่เซ็นสัญญาสร้างโรงไฟฟ้าขยะร่วมลงทุนเอกชนกว่าพันล้าน ท่ามกลางเสียงคัดค้านของชาวบ้าน*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://mgronline.com/south/detail/9620000039209

[๓๖๘] จาก *ชาวอำเภอเสนางคนิคม อำนาจเจริญกังวลผลกระทบจากโรงไฟฟ้าขยะ*, โดย เดอะ อีสานเรคคอร์ด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://isaanrecord.com/2019/04/19/waste-electrical-power-system/

[๓๖๙] จาก *ชาวบ้าน ต.โพนสว่าง จ.หนองคาย แฉองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแอบยื่นข้อเสนอรับประโยชน์จากเอกชนหนุนโรงงานไฟฟ้าขยะโดยปราศจากความเห็นชอบของประชาชนในพื้นที่*, โดย สยามรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/108899

[๓๗๐] จาก *ชาวพิษณุโลก บุกศาลากลางจังหวัด ค้านโรงไฟฟ้าขยะ*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/853921

[๓๗๑] จาก *ทุ่งสง : มหัศจรรย์ เมืองแห่งการจัดการขยะ*, โดย ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.furd.in.th/cities/articles/view/6rO9Q1MEQjZd/

ส่วนการดำเนินโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและการประกาศใช้กฎหมายโรงงานฉบับใหม่ เป็นความพยายามของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งหวังให้เกิดการลงทุน ตลอดจนการสร้างงานและรายได้แก่ประชาชน ส่วนปัญหาขยะเป็นผลเชิงลบที่เกิดจากการพัฒนาซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อไม่ให้เป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ดี การดำเนินการดังกล่าวต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนด้วย การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ จะช่วยให้รัฐบาลได้รับทราบว่าประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินนโยบายในเรื่องนั้น ๆ จะได้รับผลกระทบในด้านใดบ้าง และช่วยให้การกำหนดแนวทางดำเนินการของรัฐบาลมีความรอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น หากข้อห่วงกังวลของประชาชนเป็นประเด็นที่รัฐบาลได้คำนึงถึงและมีมาตรการรองรับแล้ว ก็ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจเพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลสามารถดำเนินการตามนโยบายได้อย่างราบรื่นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ทั้งนี้ ในประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กสม. มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. รัฐบาลควรกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในระดับพื้นที่ในการจัดการที่ดินที่มีประชาชนอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งทบทวนการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อประชาชนที่อยู่อาศัยและทำกินอยู่ในที่ดินของรัฐ โดยให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นขั้นตอนสุดท้าย สำหรับประชาชนที่ต้องออกจากที่ดินเดิมและไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน รัฐบาลควรจัดหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินที่เหมาะสมให้เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมต่อไปได้

๒. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาและการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวลของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นการสร้างความมั่นใจว่ารัฐบาลได้มีการพิจารณาผลกระทบต่าง ๆ อย่างรอบคอบและมีมาตรการดูแลประชาชนหากได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ในส่วนของโครงการอีอีซี รัฐบาลควรพิจารณาทบทวนพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๐ ในเรื่องการให้อำนาจแก่คณะกรรมการนโยบายฯ และเลขาธิการคณะกรรมการเขตเศรษฐกิจพิเศษในการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุมัติ อนุญาตเอกชนเพื่อประกอบการตามกฎหมายเฉพาะ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความปลอดภัยสาธารณะ ตลอดจนประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ

๓. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่มีประสิทธิผล และทำการตรวจสอบอย่างจริงจัง รวมทั้งควรมีช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เช่น การกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการต้องเปิดเผยข้อมูลการดำเนินการที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและความเป็นอยู่จากการประกอบกิจการในระยะเวลาที่เหมาะสมและดูแลให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม

๕.๒ สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพรวม

เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา เหตุการที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีสตรีและเด็กที่ได้รับผลกระทบเนื่องจากการเสียชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในเหตุการณ์ความรุนแรง รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่และคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยประกาศใช้กฎหมายด้านความมั่นคง

๓ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ และพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ อย่างไรก็ดี การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว บางกรณีได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน เช่น การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรง เป็นต้น

ตามกติกา ICCPR รัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิในชีวิตของบุคคลและประกันว่าบุคคลจะไม่ถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังปรากฏในข้อ ๖ และข้อ ๗ บุคคลที่สิทธิหรือเสรีภาพซึ่งรับรองไว้ตามกติกานี้ถูกละเมิดจะได้รับการเยียวยาตามข้อ ๒ ของกติกาฯ ส่วนกติกา ICESCR ข้อ ๑๒ รับรองสิทธิของทุกคนที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิต ตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้

นอกจากนี้ อนุสัญญา CAT ยังได้กำหนดให้รัฐภาคีอนุสัญญาฯ ต้องป้องกันการกระทำทรมานของเจ้าหน้าที่รัฐต่อบุคคลที่อยู่ในการควบคุมของรัฐ หากเกิดกรณีดังกล่าว รัฐต้องดำเนินการสอบสวนโดยเร็วและด้วยความเป็นกลางเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ทั้งนี้ ข้อ ๒ ของอนุสัญญาฯ ให้การรับรองว่าไม่มีพฤติการณ์พิเศษใด ภาวะสงคราม หรือสภาวะฉุกเฉินสาธารณะใดที่สามารถยกขึ้นเป็นข้ออ้างสำหรับการทรมาน

สิทธิตามกติกาและอนุสัญญาข้างต้นได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมาตรา ๒๕ รับรองว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำผิดอาญาย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ และมาตรา ๒๘ รับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ ส่วนมาตรา ๕๕ กำหนดว่ารัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและรักษาโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ

คณะกรรมการประจำกติกาทั้ง ๒ ฉบับดังกล่าวข้างต้นและอนุสัญญา CAT ได้มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๐ ว่า รัฐภาคีควรสืบสวนกรณีมีรายงานหรือมีการร้องเรียนว่ามีการกระทำทรมานโดยเร็วและเป็นกลาง ให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายและประกันว่าจะไม่เกิดการกระทำรุนแรงซ้ำอีก แก้ไขพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้สอดคล้องตามกติกาฯ และนำไปสู่การยกเลิกกฎหมายดังกล่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คณะกรรมการประจำกติกา ICESCR มีข้อเสนอแนะเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ ว่า รัฐภาคีควรใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไม่กระทบต่อการใช้สิทธิที่ได้รับรองไว้ในกติกานี้ ควรให้การคุ้มครองครู บุคลากรทางการแพทย์จากการถูกโจมตี และประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุข ส่วนคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CAT มีข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๗ ว่า รัฐภาคีควรกำหนดเรื่องการห้ามทรมานไว้ในกฎหมาย และกำหนดว่าไม่มีพฤติการณ์พิเศษ ภาวะสงคราม หรือสภาวะฉุกเฉินสาธารณะใดที่ยกขึ้นเป็นข้ออ้างสำหรับการทรมาน ประเมินความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งควรใช้อย่างจำกัดและเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดเท่านั้น

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเด็นสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า รัฐบาลควรพิจารณาทบทวนความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่และควรมีการยกเลิกหรือเปลี่ยนไปใช้กฎหมายความมั่นคงที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด เจ้าหน้าที่รัฐควรปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวตามหลักสิทธิมนุษยชน เช่น มีบันทึกตรวจร่างกาย

ก่อนการควบคุมตัว และให้โอกาสติดต่อและเยี่ยมจากญาติ ตลอดจนการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ควรเพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และสตรี

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์รุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การดำเนินการของรัฐบาล และหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในพื้นที่ ดังนี้

๕.๒.๑ เหตุการณ์รุนแรงและการดำเนินการของรัฐ

ข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสถานการณ์ภาคใต้ ระบุว่าสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอเทพา อำเภอนาทวี) นับแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ - ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๒ มีจำนวน ๒๐,๕๑๒ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๗,๐๘๕ คน และได้รับบาดเจ็บ ๑๓,๒๓๓ คน เฉพาะช่วงเดือนมกราคม - ธันวาคม ๒๕๖๒ เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน ๔๑๑ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๑๘๐ ราย ได้รับบาดเจ็บ ๒๔๓ ราย โดยมีเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เสียชีวิตและบาดเจ็บรวม ๒๑ ราย ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันในปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบ ๕๔๘ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๒๑๘ ราย ได้รับบาดเจ็บ ๒๖๕ ราย มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บที่เป็นเด็ก ๒๕ ราย[๓๗๒] โดยเมื่อพิจารณาในมิติของปัจจัยที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์พบว่าส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบหรือการปฏิบัติการของผู้ก่อความไม่สงบ รองลงมาเป็นกรณีที่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด นอกจากนั้นเป็นปัจจัยจากเหตุอาชญากรรม ยาเสพติด และอื่น ๆ ตามลำดับ[๓๗๓]

ที่มา: สำนักข่าวความมั่นคง

ทั้งนี้ ข้อมูลจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้าระบุว่าในปี ๒๕๖๒ (วันที่ ๑ มกราคม - ๓๑ ตุลาคม) มีเหตุการณ์ที่ตรวจสอบแล้วพบว่าเป็นเหตุการณ์ความมั่นคง ๑๑๒ เหตุการณ์ และเหตุการณ์การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ (ปะทะ) ๑๖ เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิต ๕๔ ราย และได้รับบาดเจ็บ ๑๔๗ ราย

---

[๓๗๒] จาก *ฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้*, โดย ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://deepsouthwatch.org/th/dsid

[๓๗๓] จาก *อัลกอริทึมของความแปรปรวนในความรุนแรง ๑๕ ปีชายแดนใต้/ปาตานี*, โดย ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://deepsouthwatch.org/th/node/11928

เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ประกาศยกเลิกการใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ในพื้นที่อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เพิ่มเติมจากที่เคยประกาศยกเลิกกฎหมายดังกล่าวในพื้นที่ ๕ อำเภอ[๓๗๔] และสำหรับการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. ในรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้ชี้แจงในประเด็นการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวตามหลักสิทธิมนุษยชน ว่า กระทรวงกลาโหมและกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า ได้ดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน การบังคับใช้กฎหมาย ข้อควรปฏิบัติ และข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของกำลังพลให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงมีโครงการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ รัฐมีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดมาตรการป้องกัน ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเสนอแนะเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ได้มีการปรับปรุงสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยให้สามารถตรวจสอบได้ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การจัดให้มีบุคลากรทางการแพทย์ประจำสถานที่ควบคุมตัว การเปิดโอกาสให้ญาติเข้าเยี่ยมได้ในโอกาสแรก และการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของ กสม. ประสานขอเข้าเยี่ยมผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวได้

ในช่วงเดือนมกราคม - ธันวาคม ๒๕๖๒ กสม. ยังคงได้รับคำร้องเกี่ยวกับการถูกกระทำทรมานระหว่างการควบคุมตัวและสอบสวนในจังหวัดชายแดนใต้จำนวน ๒๖ คำร้อง มีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีจำนวน ๗๒ คำร้อง โดยมีการกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงมีการกระทำหรือการละเลยการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องสงสัยในเหตุการณ์ความไม่สงบ การตรวจเยี่ยมบ้านในลักษณะคุกคาม และการซ้อมทรมานบุคคลผู้ต้องสงสัยในระหว่างถูกควบคุมตัว ในจำนวนนี้รวมถึงกรณีของนายมะสุกรี สาและ และนายอับดุลเลาะ อีซอมูซอ ซึ่งได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตระหว่างอยู่ภายใต้การควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง โดยทั้ง ๒๖ คำร้องอยู่ระหว่างกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๒ กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนด้านสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน ๑๐๖ เรื่อง ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ไม่พบประจักษ์พยานหรือพยานหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่ามีการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการทรมานและปฏิบัติที่โหดร้ายหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี หรือกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ที่มา: ศูนย์ประชาสัมพันธ์
กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า

[๓๗๔] ประกอบด้วย อำเภอนาทวี อำเภอจะนะ อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา และอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี.

นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๒ หน่วยงานของรัฐได้ริเริ่มให้มีการตรวจเก็บสารพันธุกรรม (deoxyribonucleic acid: DNA) จากประชาชนบางพื้นที่และจากผู้เข้ารับการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ากองประจำการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางนิติวิทยาศาสตร์และหาความเชื่อมโยงกับผู้ต้องสงสัยคดีความมั่นคง ปัญหาที่พบ คือ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับการตรวจเก็บสาร DNA จากประชาชนและผู้เข้ารับการตรวจเลือกทหารกองเกินแล้ว เห็นว่า อาจขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑/๑[๓๗๕] ซึ่งให้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเฉพาะแก่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย นอกจากนี้ ผู้แทนภาคประชาสังคมบางรายได้แสดงความกังวลว่า แม้เจ้าหน้าที่ของรัฐอธิบายว่าการตรวจเก็บสาร DNA นั้นเป็นไปตามหลักความยินยอมและสมัครใจของเจ้าตัว แต่การยินยอมและสมัครใจดังกล่าวเป็นภาวะที่ประชาชนยากต่อการปฏิเสธ เนื่องจากกังวลว่าจะถูกตั้งข้อสงสัยจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การตรวจเก็บสาร DNA ลักษณะนี้จึงอาจเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและสิทธิในความเป็นส่วนตัวได้ ทั้งนี้ กสม. เคยมีข้อสังเกตต่อกรณีการตรวจเก็บสารพันธุกรรม (DNA) จากบุคคลที่ยังมิได้มีสถานะเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน และได้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ควรกำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายเช่นว่านั้นต้องกระทำโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ในการตรวจสารพันธุกรรมควรดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑/๑ ซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยเฉพาะที่จะตรวจผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องคำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา[๓๗๖]

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา

---

[๓๗๕] มาตรา ๑๓๑/๑ กำหนดให้ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาของผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ และในวรรคสองของมาตราดังกล่าว กำหนดว่าหากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย.

[๓๗๖] จาก *รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๓๒๘/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีกล่าวอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ทหารควบคุมตัวตรวจยึดทรัพย์สินและตรวจเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย*. โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

๕.๒.๒. การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ

ข้อมูลจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ระบุว่าในปี ๒๕๖๒ คณะกรรมการสามฝ่ายที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง หรือผู้นำท้องถิ่น ได้ให้การรับรองและช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวน ๑๐๗ เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต ๗๘ ราย และผู้ได้รับบาดเจ็บ ๒๒๗ ราย[๓๗๗]

ข้อมูลจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระบุว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ - ๒๕๖๒ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีเด็กกำพร้าจากเหตุทั่วไปและจากเหตุการณ์ไม่สงบในพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๙,๘๐๖ คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่สูญเสียพ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่จากเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยในขณะเกิดเหตุอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จำนวน ๗,๒๙๗ คน แยกเป็นจังหวัดปัตตานี ๒,๖๕๗ คน ยะลา ๑,๙๑๔ คน นราธิวาส ๒,๕๑๓ คน และสงขลา ๒๑๓ คน เด็กกำพร้าจากเหตุการณ์ความไม่สงบจำนวนหนึ่งได้รับการช่วยเหลือเยียวยาเป็นเงินและการศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี จากภาครัฐเมื่อคดีการเสียชีวิตของบุพการีได้รับการรับรองจากคณะกรรมการสามฝ่ายว่าเกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ส่วนเด็กกำพร้าจากครอบครัวที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการสามฝ่ายจะไม่ได้รับการช่วยเหลือใด ๆ เพราะถือว่าเป็นความสูญเสียจากอาชญากรรมทั่วไป[๓๗๘]

นอกจากนี้ รัฐได้ให้ความช่วยเหลือเยียวยาจิตใจต่อผู้ประสบภาวะวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาตามมาตรฐาน ได้แก่ ระยะวิกฤต (ตั้งแต่เกิดเหตุ - ๒ สัปดาห์) ระยะหลังเกิดเหตุการณ์ (๒ สัปดาห์ - ๓ เดือน) ระยะฟื้นฟู (หลังเกิดเหตุการณ์ ๓ เดือนขึ้นไป)[๓๗๙] และมีการเผยแพร่แบบประเมินหาโรคพีทีเอสดี หรือโรคเครียดหลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD) ผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนที่เผชิญเหตุการณ์ที่เลวร้ายในชีวิตได้ใช้ประเมินตนเอง หากพบว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคพีทีเอสดี จะมีคำแนะนำให้พบจิตแพทย์ หรือปรึกษาสายด่วน ๑๓๒๓ ของกรมสุขภาพจิต[๓๘๐]

โดยข้อมูลจากกรมสุขภาพจิตระบุว่า ผลสำรวจเกี่ยวกับการเป็นโรคพีทีเอสดี[๓๘๑] ซึ่งทำในปี ๒๕๕๗ พบว่าเหตุความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้มีอัตราผู้ป่วยเป็นโรคพีทีเอสดี ร้อยละ ๒.๖ สูงกว่าพื้นที่อื่นซึ่งมีร้อยละ ๐.๕ ประมาณ๕ เท่า ในการจัดการเรื่องนี้ กรมสุขภาพจิตได้พัฒนาโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่โดยจัดอบรมพยาบาลจิตเวชหลักสูตร๔ เดือน และ ๒ สัปดาห์ ทำหน้าที่เป็นเครือข่ายบริการดูแลผู้ป่วยและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตที่มีอาการไม่รุนแรงมากและให้ผู้ป่วยสามารถใช้ชีวิตร่วมในชุมชนได้ ส่วนผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการรุนแรง

---

๓๗๗ จาก *สถิติเหตุการณ์และผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เหตุการณ์ที่ ๓ ฝ่ายรับรอง) ตั้งแต่ปี๒๕๔๗-๒๕๖๒*, โดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.sbpac.go.th/?p=47249

๓๗๘ จาก *เด็กกำพร้าชายแดนใต้...กับการดูแลด้วยใจของมูลนิธิบ้านเด็กกำพร้าปัญญาเลิศ*, โดย สำนักข่าวอิศรา, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/83525-orphan-83525.html

๓๗๙ จาก *หนังสือศูนย์สุขภาพจิตที่ ๑๒ ที่ ๐๘๑๙/๓๐๕ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ขอส่งข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒.*

๓๘๐ จาก *ตะลึง! แผลทางใจ รุมเร้า ๔.๗ แสนคน ๔ จว.ชายแดนใต้พบผู้ป่วยมากสุด*, โดย กรมสุขภาพจิต, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27614

๓๘๑ มีอาการ เช่น มีภาพหลอกหลอนผุดซ้ำขึ้นมา นอนไม่หลับ คุกคามการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมาก.

ซับซ้อน และอยู่ในพื้นที่ ๗ จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจะอยู่ในความดูแลของจิตแพทย์เชี่ยวชาญ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ ซึ่งในปี ๒๕๖๐ มีผู้ป่วยจำนวน ๗๕๐ คน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ที่มีจำนวน ๔๘๑ คน[๓๘๒]

ในกลุ่มประชากรเด็กในพื้นที่ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลานครินทร์ได้จัดทำโครงการเฝ้าระวังโรคพีทีเอสดี ซึ่งในปี ๒๕๖๐ มีเด็กประถมศึกษาจากโรงเรียนในพื้นที่ ๒๖ แห่ง เข้าร่วมโครงการจำนวน ๔,๑๗๘ คน พบว่ามีเด็กเสี่ยงเป็นโรคพีทีเอสดีจำนวน ๑,๑๐๑ คน หรือร้อยละ ๒๗ ของเด็กที่เข้าร่วมโครงการ จำแนกเป็นเด็กที่เข้าร่วมโครงการจากโรงเรียนในจังหวัดปัตตานีร้อยละ ๓๙ รองลงมาคือจากโรงเรียนในจังหวัดสงขลา ยะลา นราธิวาส (ร้อยละ ๓๑, ๒๑, ๑๘ ตามลำดับ) ผู้ที่เป็นโรคพีทีเอสดี หากไม่ได้รับการรักษาจะมีโอกาสกลายเป็นผู้ป่วยจิตเวชในที่สุด และยังพบว่าผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีโรคร่วมด้วยอย่างน้อย ๔ โรค ที่พบมากอันดับ ๑ ได้แก่ อาการซึมเศร้า พบสูงถึงร้อยละ ๙๐ รองลงมาคือคิดฆ่าตัวตาย ร้อยละ ๕๕ ใช้สารเสพติดร้อยละ ๑๖ และดื่มสุราร้อยละ ๗[๓๘๓]

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้จัดให้มีการติดตามเฝ้าระวังเด็กที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต โดยใช้การประเมินภาวะสุขภาพจิตในเด็กที่ผ่านการเผชิญเหตุการณ์จำนวน ๕๔๒ คน ประกอบด้วยแบบสอบถามผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสำหรับเด็ก และแบบประเมินภาวะซึมเศร้าในเด็ก ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานหน่วยงานด้านสุขภาพจิตในพื้นที่ ระบุว่าปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนในพื้นที่ คือ การขาดการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและการจัดทำแผนแก้ไขปัญหา การขาดความต่อเนื่องในการติดตามกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ และการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในบางพื้นที่ส่งผลให้การเข้าถึงบริการยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น[๓๘๔]

๕.๒.๓ การดูแลสตรีและเด็กที่ได้รับผลกระทบในระยะยาว

เหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้สตรีหลายคนต้องสูญเสียสามีซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัว ซึ่งไม่เพียงสร้างความเจ็บปวดในจิตใจเท่านั้น แต่ยังต้องรับภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวและประสบความยากลำบากในการดำเนินชีวิตหลังต้องสูญเสียสามีไป อย่างไรก็ดี มีรายงานว่ามีองค์กรภาคประชาสังคมร่วมกับบริษัทเอกชนได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มสตรีที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจากการสูญเสียบุคคลในครอบครัว เพื่อให้มีช่องทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดูแลครอบครัวของตนเองได้อย่างมั่นคง โดยการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะอาชีพทั้งด้านการจัดการตลาด การทำบัญชี การบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพ นอกจากนี้ สตรีที่ได้รับการอบรมมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในและนอกกลุ่มอาชีพ เกิดเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้มีรายได้เพิ่มและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเงินออม สามารถสนับสนุนให้เด็ก ๆ ได้มีการศึกษาที่สูงขึ้น[๓๘๕]

---

[๓๘๒] จาก *เด็กใต้เสี่ยงป่วย “จิตเวช” สูง!!*, โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๖๐. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/38865-เด็กใต้เสี่ยงป่วย “จิตเวช” สูง%20!!.html

[๓๘๓] จาก *ห่วงเด็กประถมชายแดนใต้เสี่ยงป่วยจิตเวช*, โดย เดลินิวส์, ๒๕๖๐. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/politics/599817

[๓๘๔] จาก *หนังสือศูนย์สุขภาพจิตที่ ๑๒ ที่ ๐๘๑๙/๓๐๕ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒*. งานเดิม.

[๓๘๕] จาก *เปิดใจสตรี ๓ จังหวัดชายแดนใต้ก้าวข้ามความสูญเสีย สู่อนาคตที่ยั่งยืน*, โดย RYT9, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/nnd/3065173

ข้อมูลจากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับเด็กกำพร้าจากเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งใช้การวิจัยเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีเด็กกำพร้าที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๓๖ คน ผลการวิจัยระบุว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของผู้สูงอายุและญาติ เนื่องจากผู้ปกครองที่เหลืออยู่ต้องออกไปหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากขึ้น ทดแทนกับสมาชิกครอบครัวที่บาดเจ็บและเสียชีวิต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะขาดผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ มีปัญหาสุขภาพจิต เก็บตัว และมีปัญหาด้านพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเงินเยียวยา เงินที่ได้มักจะนำไปใช้ชำระหนี้ หรือประโยชน์อื่นของครอบครัว โดยเหลือเพียงเล็กน้อยสำหรับเป็นเงินออมเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของเด็กในอนาคต และพบว่าประมาณร้อยละ ๑๐-๒๕ ของกลุ่มตัวอย่างจ่ายค่านายหน้าเพื่อเข้าถึงสิทธิการเยียวยา ข้อห่วงใยที่พบจากการวิจัย คือกลุ่มตัวอย่างไม่รู้สึกอยากเรียนในระบบโรงเรียน ร้อยละ ๑๓ ของกลุ่มตัวอย่างต้องออกจากโรงเรียนเนื่องจากเรียนหนังสือไม่ได้ เด็กผู้ชายมีความเสี่ยงสูงในการเข้าสู่วงจรยาเสพติด หรือเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร[๓๘๖]

สำหรับด้านการดูแลเด็กและสตรีในพื้นที่ ในปี ๒๕๖๒ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือของ ศอ.บต. กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ และภาคประชาสังคมด้านเด็กและสตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางประสานและลดช่องว่างการทำงานระหว่างภาคประชาสังคมกับภาคราชการ ให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหา คุ้มครอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและสตรีอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นไปตามอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและสตรี โดยเฉพาะอนุสัญญา CRC และอนุสัญญา CEDAW และข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓๒๕ ที่ประเทศไทยนำมาปรับใช้ เรียกว่า “มาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง” ศูนย์ฯ มีที่ปรึกษา ๑๒ คน จาก ศอ.บต. กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กระทรวงการต่างประเทศ ผู้นำศาสนา และคณะกรรมการ ๒๘ คนจากภาคประชาสังคมด้านเด็กและสตรี ๑๘ คน ภาครัฐ ๑๐ คน มีประธานเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติชายแดนภาคใต้เป็นประธาน โดยมีกรอบการทำงานที่กำหนดเป็น “วาระเด็กและสตรี ๗ ประการ” ได้แก่ ๑) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยา ๒) ความรุนแรงที่เกิดต่อเด็กและสตรี ๓) เด็ก สตรี กับสันติภาพและความมั่นคง ๔) สุขภาวะของเด็กและสตรี ๕) การเข้าถึงการบริการภาครัฐของเด็กและสตรี ๖) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับ และ ๗) การยอมรับและความเท่าเทียมทางเพศ โดยมี ศอ.บต. เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ[๓๘๗]

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานด้านสุขภาพและสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีปัญหาเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ผ่านเกณฑ์ในการได้รับวัคซีนป้องกันโรคตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคสูงเป็นสามอันดับแรกของประเทศไทย ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากความเชื่อ ฐานะ และสภาพครอบครัว ความยากจน และการอยู่ห่างไกลจากศูนย์บริการสาธารณสุข รัฐมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา

---

[๓๘๖] จาก *เผยผลวิจัย “เด็กกำพร้า ๙,๘๐๖ คน” จากเหตุความรุนแรงชายแดนใต้*, โดย HADYAI FOCUS, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hatyaifocus.com/ข่าว/7783-ข่าวสังคมและการเมือง - เผยผลวิจัย%2B9%2C806%2Bคน’%2Bจากเหตุความรุนแรงชายแดนใต้/

[๓๘๗] จาก *ศอ.บต. พร้อมเดินหน้าแก้ปัญหาเด็กและสตรี ผช.ศอ.บต. เผยได้รับคำชื่นชมถึงแนวทางการทำงานจากนายกรัฐมนตรี*, โดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.sbpac.go.th/?p=42538

ในการชี้แจงข้อเท็จจริงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัคซีนและหลักการทางศาสนาแก่ประชาชนในพื้นที่[๓๘๘] ในปี ๒๕๖๒ รัฐได้สนับสนุนงบกลางเพื่อดำเนินการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคหัดในกลุ่มเด็กอายุ ๑ - ๑๒ ปี ให้กับกลุ่มเด็กไทยและเด็กต่างชาติที่ได้รับวัคซีนไม่ครบตามเกณฑ์ โดยเป็นการให้วัคซีนป้องกันโรคหัด-คางทูม-หัดเยอรมัน (MMR) แก่เด็กอายุ ๑ - ๗ ปี และให้วัคซีนป้องกันโรคหัด-หัดเยอรมัน (MR) แก่เด็กอายุ ๗ - ๑๒ ปี[๓๘๙]

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

ในปี ๒๕๖๒ เหตุการณ์รุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีจำนวนลดลงจากปีก่อนหน้า กสม. ขอสนับสนุนรัฐบาลที่ยกเลิกการใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ในพื้นที่อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. ในรายงานประเมินฯ เมื่อปี ๒๕๖๑ ในขณะเดียวกัน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพยายามแก้ไขปัญหาข้อกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่มีการละเมิดสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวโดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน แต่ในการปฏิบัติงานในปี ๒๕๖๒ ยังมีกรณีที่กระทบสิทธิของประชาชน เช่น การตรวจ DNA ประชาชนในบางพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการติดตามตัวผู้ก่อเหตุรุนแรง กสม. ตระหนักดีกว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ แต่ในการทำหน้าที่ดังกล่าวยังต้องเป็นไปตามกรอบที่กฎหมายกำหนดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนทุกกลุ่มว่าจะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายและได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเป็นธรรมเสมอกัน

ในด้านการดูแลประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีและเด็ก พบว่ารัฐบาลได้มีการเยียวยาทั้งด้านการเงินและด้านจิตใจ รวมถึงด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังอยู่ในวัยเรียน การตั้งศูนย์ประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้โดย ศอ.บต. เพื่อส่งเสริมการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมเป็นข้อริเริ่มที่ดี และจะมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบครอบคลุมทั่วถึงและได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

---

[๓๘๘] จาก *เด็กต่ำกว่า ๕ ปี ๓ จว.ชายแดนใต้ เข้าไม่ถึง 'วัคซีนโรคหัด' สธ. เร่งทำความเข้าใจผู้นำศาสนา - ท้องถิ่น*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_1564039

[๓๘๙] จาก *ดีเดย์ ๑๔ พ.ย. ให้วัคซีนป้องกันโรคหัดในเด็ก ๑-๑๒ ปีฟรี ในกลุ่มที่ยังไม่เคยได้รับวัคซีน*, โดย สำนักข่าวเอชโฟกัส, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2019/10/17952

๑. รัฐบาล กระทรวงกลาโหม และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีมาตรการที่ประกันว่าจะมีการนำหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการปฏิบัติจริงทั้งในการตรวจค้น จับกุม และควบคุมตัวบุคคล ควรมีการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดอย่างจริงจัง รวมทั้งนำวิธีทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐานมากขึ้น โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒. รัฐบาล กระทรวงยุติธรรม และรัฐสภาควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... เพื่อให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญา CAT ได้อย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น รวมทั้งมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการเมื่อร่างกฎหมายนี้มีผลใช้บังคับ

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๔. ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในระยะยาว รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการดูแลสภาพทางจิตใจของเด็ก การดูแลเด็กกำพร้าให้ได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่เหมาะสม และการส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่สตรีที่สูญเสียหัวหน้าครอบครัว ทั้งในกลุ่มของเด็กกำพร้าและสตรีที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่ายว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่าย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ตลอดจนการลดปัญหาความยากจนและการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่

๕.๓ การค้ามนุษย์

ภาพรวม

สิทธิในการมีชีวิตอยู่ รวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกกระทำทรมาน ถูกบังคับใช้แรงงานหรือทำให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส หรือถูกแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางเพศ ได้รับการรับรองในสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีหลายฉบับ[๓๙๐] ในการเสนอรายงานการปฏิบัติตามสนธิสัญญาดังกล่าว คณะกรรมการประจำสนธิสัญญา เช่น คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR และคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้มีข้อสังเกตไปในทิศทางเดียวกันว่าการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงานเป็นประเด็นที่น่าห่วงกังวล โดยเฉพาะการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กและสตรี และการบังคับใช้แรงงานในภาคประมง และได้เสนอแนะให้ประเทศไทยเพิ่มความพยายามในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ รวมทั้งผู้หญิงและเด็ก โดยประกันให้มีการอบรมอย่างเพียงพอต่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานศาลเพื่อให้สามารถ

[๓๙๐] เช่น กติกา ICCPR, กติกา ICESCR, อนุสัญญา CAT, อนุสัญญา CEDAW, อนุสัญญา CRC และพิธีสารป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime)

จำแนกผู้เป็นเหยื่อได้ตั้งแต่ระยะแรก[๓๙๑] รวมทั้งกำหนดมาตรการในเชิงป้องกัน จำแนกสถานะผู้เสียหาย การสอบสวนอย่างเป็นระบบ การฟ้องร้องดำเนินคดีและลงโทษผู้มีส่วนรับผิดชอบ รวมถึงการจัดให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือ และเยียวยาอย่างเป็นผล[๓๙๒]

กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ ในเรื่องการค้ามนุษย์ว่า หน่วยงานของรัฐควรดำเนินการปราบปรามการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่องและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ รวมถึงให้ความสำคัญกับมาตรการเชิงป้องกันมากขึ้น ควรดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในประเด็นเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ควรอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย ประกาศ ข้อบังคับในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ควรเตรียมล่ามสำหรับผู้เกี่ยวข้องที่เป็นชาวต่างชาติ และให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิง

นอกจากนี้ รายงานการค้ามนุษย์ประจำปี ๒๕๖๒ จัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจัดให้ประเทศไทยอยู่ระดับ ๒ (Tier 2) เช่นเดียวกับปี ๒๕๖๑ ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานฯ เช่น ควรพัฒนาศักยภาพของผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อดำเนินการเชิงรุกในการดำเนินคดีและตัดสินโทษผู้ค้ามนุษย์ด้านแรงงาน และการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน สอบสวนและดำเนินคดีในเชิงรุกกับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ รวมทั้งตัดสินและลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยบทลงโทษที่เด็ดขาด สร้างความเชื่อมั่นว่าสถานคุ้มครองของรัฐและองค์กรนอกภาครัฐจะดูแลผู้เสียหายโดยคำนึงถึงผลกระทบจากบาดแผลทางจิตใจอย่างเหมาะสม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการเยียวยาสภาพจิตใจ[๓๙๓]

โดยรวม ข้อเสนอแนะที่คณะกรรมการประจำกติกา ICESCR กสม. และในรายงานการค้ามนุษย์ข้างต้นมีประเด็นร่วมกัน ได้แก่ การอบรม ให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพในเรื่องนี้ให้แก่ผู้บังคับใช้กฎหมาย การดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำผิด การคัดแยกผู้เสียหาย รวมถึงการคุ้มครอง ช่วยเหลือ เยียวยาแก่ผู้เสียหาย

ในปี ๒๕๖๒ มีสถานการณ์ด้านการค้ามนุษย์ การดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๕.๓.๑ มาตรการด้านบริหารและมาตรการทางกฎหมาย

รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีการจัดสรรงบประมาณจำนวน ๓,๖๔๒ ล้านบาท ส่วนในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๕๓ เป็นเงินจำนวน ๓,๘๐๗ ล้านบาท[๓๙๔]

---

[๓๙๑] From *Concluding observations on the combined initial and second periodic reports of Thailand, by United Nations Economic and Social Council, 2015*. Retrieved from https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=5

[๓๙๒] From *Concluding observations on the second periodic report of Thailand, by Human Rights Committee*, 2017. Retrieved from https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fTHA%2fCO%2f2&Lang=en

[๓๙๓] จาก *รายงานการค้ามนุษย์ฯ ประจำปี ๒๕๖๒ ไทยถูกจัดอยู่ Tier 2*, โดย ธรรมนิติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dharmniti.co.th/รายงานการค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกาประจำปี-2562%C2%A0ไทยถูกจัดอยู่-tier-2/

[๓๙๔] จาก *รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๑*, โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.eaht.com/startup/gotoInformationActivityDetail?informationID=248

ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ตราหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่สำคัญในเรื่องนี้ ๒ ฉบับ ฉบับแรก คือ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อกำหนดความผิดฐานบังคับใช้แรงงานหรือบริการ และเพื่อให้ผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานหรือบริการได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือเช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ทั้งยังเป็นการอนุวัติตามพิธีสาร ค.ศ. ๒๐๑๔ ส่วนเสริมอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๒๙ ว่าด้วยแรงงานบังคับ ค.ศ. ๑๙๓๐ ส่วนกฎหมายฉบับที่สอง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในภาคประมง พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการอนุวัติตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ ว่าด้วยการทำงานในภาคประมง ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒ และจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น เช่น การจัดงานการเสวนาผู้พิพากษาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีค้ามนุษย์การบังคับใช้แรงงานและการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากเด็กในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบระหว่างผู้พิพากษาไทยกับผู้พิพากษา อัยการ นักกฎหมาย และผู้บังคับใช้กฎหมายจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป[๓๙๕] และการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้ปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์และฐานบังคับใช้แรงงานหรือบริการให้แก่เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัด เจ้าหน้าที่สถานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ๘ แห่ง บ้านภูมิเวท บ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร[๓๙๖] การมอบนโยบายและซักซ้อมแนวทางการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ระดับจังหวัดโดยรองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้กับผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน ๒๕๐ คน[๓๙๗] การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ[๓๙๘] เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่า มีการจัดโครงการในลักษณะอบรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการค้ามนุษย์

---

[๓๙๕] จาก *DSI ร่วมเสวนาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงาน และการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากเด็ก ในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบ*, โดย DSI กรมสอบสวนคดีพิเศษ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.dsi.go.th/en/Detail/DSI-ร่วมเสวนาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีค้ามนุษย์-การบังคับใช้แรงงาน-และการแสวงประโยชน์-T0003546

[๓๙๖] จาก *อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้ปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กองต่อต้านการค้ามนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=98

[๓๙๗] จาก *มอบนโยบายและซักซ้อมแนวทางการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ระดับจังหวัด*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=96

[๓๙๘] จาก *การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=93

ให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์และสนับสนุนสื่อสร้างสรรค์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่ในบางจังหวัด เช่น หนองคาย[๓๙๙] พิจิตร[๔๐๐] อุตรดิตถ์[๔๐๑] เป็นต้น

สำหรับการอบรมและเตรียมการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในภาคประมงฯ กระทรวงแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้มีการดำเนินงาน เช่น การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านคุ้มครองแรงงานทางทะเลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าของเรือ และคนประจำเรือ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติแรงงานทางทะเล พ.ศ. ๒๕๕๘[๔๐๒] การจัดจ้างล่ามประจำศูนย์ควบคุมการแจ้งเข้า - ออกเรือประมง (Port in - Port Out Control Center : PIPO) จำนวน ๓๒ ศูนย์ใน ๒๒ จังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายทะเล[๔๐๓] การตรวจแรงงานในกิจการประมงโดยทีมสหวิชาชีพซึ่งมีการบูรณาการหลายหน่วยงาน[๔๐๔] การเปิดรับสมัครบุคคลเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร “ผู้สังเกตการณ์บนเรือ” จำนวน ๓๐ คน โดยกรมประมง เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์บนเรือประมงและเรือขนถ่ายของไทยที่ไปทำประมงในเขตทะเลหลวงและที่ออกไปทำประมงในน่านน้ำของรัฐชายฝั่งอื่น รวมถึงเรือประมงที่ขนถ่ายสัตว์น้ำนอกน่านน้ำ ตามหลักมาตรฐานสากลสำหรับควบคุมการทำประมงให้เป็นไปอย่างถูกกฎหมาย[๔๐๕]

ส่วนการป้องกันและแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการประมง คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เปิดให้มีการขึ้นทะเบียนคนต่างด้าวเพื่อทำงานในกิจการประมงทะเล ระหว่างวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๒ และอธิบดีกรมประมงได้ใช้อำนาจตามมาตรา ๘๓ แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ ออกหนังสือคนประจำเรือ (Seabook) เพื่อใช้แทนใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าวและใช้แทนการอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการให้ขยายระยะเวลาการดำเนินการขอหนังสือคนประจำเรือ จัดทำทะเบียนประวัติ หรือบัตรประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วย

---

[๓๙๙] จาก *พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หนองคาย ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์*, โดย สยามรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/64332

[๔๐๐] จาก *พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุตรดิตถ์ เปิดโครงการเสริมสร้างพลังเครือข่ายเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์*, โดย ข่าวภูมิภาค สำนักข่าวทีนิวส์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.77jowo.com/contents/130450

[๔๐๑] จาก *พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจิตร นำเยาวชนจัดโครงการต่อต้านการค้ามนุษย์ ด้วยการผลิตสื่อสร้างสรรค์*, โดย สำนักงานจังหวัดพิจิตร, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.phichit.go.th/phichit/index.php/phichittoday-all/8492-62061403

[๔๐๒] จาก *สถานการณ์แรงงานประจำสัปดาห์ ๑๒ - ๑๘ ก.พ. ๒๕๖๒*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/02/81092

[๔๐๓] จาก *หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๗/ว ๑๕๗ ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒ เรื่อง สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำรายงานประเทศตามกลไก Universal Periodic Review ระยะครึ่งรอบ (Mid-term report) (กรุงเทพฯ) เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ณ โรงแรมมิราเคิล กทม.*.

[๔๐๔] จาก *สนธิกาลังบูรณาการป้องกันปัญหาแรงงานต่างด้าวและการค้ามนุษย์*, โดย บ้านเมือง, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://www.banmuang.co.th/news/region/150237

[๔๐๕] จาก *กรมประมงเปิดอบรมผู้สังเกตการณ์บนเรือ*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/05/82425

การทะเบียนราษฎร ออกไปถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๒[๔๐๖] ปรากฏว่าตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๒ มีนายจ้างมาลงทะเบียนจำนวน ๒,๒๔๑ ราย แจ้งความต้องการแรงงานต่างด้าว จำนวนทั้งสิ้น ๒๗,๘๙๔ คน ขณะที่มีแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา มาจัดทำหนังสือคนประจำเรือตั้งแต่วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๒ จำนวนทั้งสิ้น ๕,๗๑๔ คน[๔๐๗]

๕.๓.๒ ความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ

รัฐบาลได้มีการจัดประชุม จัดทำบันทึกความเข้าใจเพื่อหารือและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค เช่น การประชุมทวิภาคีไทย - เวียดนาม เพื่อทบทวนแผนปฏิบัติการตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลทั้งสองว่าด้วยความร่วมมือในการขจัดการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็กและการช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์[๔๐๘] การประชุมทวิภาคีไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พิจารณาแผนปฏิบัติการตามบันทึกความเข้าใจระหว่างประเทศทั้งสองว่าด้วยความร่วมมือต่อต้านการค้ามนุษย์[๔๐๙] การประชุมทวิภาคีไทย - กัมพูชาเพื่อประสานความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์กลับคืนสู่สังคม โดยเป็นช่องทางที่ทำให้กระบวนการในการคุ้มครองและส่งผู้เสียหายกลับประเทศเป็นไปด้วยความรวดเร็วและคืนสู่สังคมได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน[๔๑๐] การประชุมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม ญี่ปุ่น และประเทศไทย จำนวนกว่า ๑๐๐ คน เพื่อแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านสถานการณ์ ระบบช่วยเหลือส่งกลับและการคืนสู่สังคม รวมทั้งเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกันระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค[๔๑๑] เป็นต้น

---

๔๐๖ จาก *มาตรการเร่งด่วนชั่วคราว เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานประมงทะเลเพิ่มเติม*, โดย สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190131170359800

๔๐๗ จาก *แรงงานเผยยอดทำหนังสือคนประจำเรือกว่า ๖ พันคน - ปัตตานีมีแรงงานขอ Seabook มากที่สุด*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/04/81943

๔๐๘ จาก *ประชุมทวิภาคีไทย - เวียดนาม เพื่อทบทวนแผนปฏิบัติการตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือในการขจัดการค้ามนุษย์*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=104

๔๐๙ จาก *ประชุมทวิภาคีไทย - สปป.ลาว พิจารณาแผนปฏิบัติการตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=99

๔๑๐ จาก *การประชุมทวิภาคีไทย - กัมพูชาร่วมมือกันช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์คืนสู่สังคม*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.eaht.com/startup/gotoGallery?albumID=87

๔๑๑ จาก *ประชุมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=73

๕.๓.๓ การดำเนินคดีค้ามนุษย์

๑) สถิติการดำเนินคดีในศาล[๔๑๒]

สถิติการดำเนินคดีในศาลในความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลทั่วราชอาณาจักร ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ มีดังนี้

ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา ๗๙๓ คดี เป็นคดีที่พิพากษาแล้วเสร็จ ๕๗๙ คดี หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๓ โดยมีคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด ๔๙๓ คดี ส่วนจำเลยมีจำนวน ๙๑๑ คน ถูกศาลพิพากษาลงโทษ ๗๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐

ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา ๖๘๙ คดี เป็นคดีที่พิพากษาแล้วเสร็จ ๔๙๑ คดี หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๑ โดยมีคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด ๔๑๒ คดี ส่วนจำเลยมีจำนวน ๗๘๒ คน ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำนวน ๖๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒ ทั้งนี้ รูปแบบการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของจำเลยพบว่าร้อยละ ๕๘ เป็นการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณี และร้อยละ ๑๖ เป็นการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา ๖๕๐ คดี เป็นคดีที่พิพากษาแล้วเสร็จ ๔๕๕ คดี หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๐ โดยมีคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด ๓๘๙ คดี ส่วนจำเลยมีจำนวน ๗๗๗ คน ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำนวน ๖๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗ ทั้งนี้ รูปแบบการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของจำเลย พบว่าร้อยละ ๕๘.๑๖ เป็นการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณี และร้อยละ ๑๓.๒ เป็นการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ[๔๑๓]

ทั้งนี้สามารถแสดงเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบสถิติการดำเนินคดีในศาลในความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒

ปีงบประมาณ	คดีที่เข้าสู่ศาล	คดีที่พิจารณาเสร็จ และร้อยละต่อคดีที่เข้าสู่ศาล	คดีที่พิพากษาลงโทษ และร้อยละต่อคดีที่พิจารณาเสร็จ	จำเลยทั้งหมด	จำเลยที่ถูกลงโทษ และร้อยละต่อจำเลยทั้งหมด
๒๕๖๐	๗๙๓	๕๗๙ (๗๓%)	๔๙๓ (๘๕%)	๙๑๑	๗๓๐ (๘๐%)
๒๕๖๑	๖๘๙	๔๙๑ (๗๑%)	๔๑๒ (๘๔%)	๗๘๒	๖๔ (๘๒%)
๒๕๖๒	๖๕๐	๔๕๕ (๗๐%)	๓๘๙ (๘๕%)	๗๗๗	๖๘๒ (๘๗%)

[๔๑๒] จาก *สถิติคดีความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑*, โดย สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://oppb.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/2097

[๔๑๓] จาก *สถิติคดีความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒*, โดย สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2097/iid/166698

จากตารางที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มจำนวนคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ มีจำนวนลดลง แต่คดีที่พิพากษาลงโทษของแต่ละปีงบประมาณมีสัดส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๖๐ สัดส่วนจำเลยที่ถูกพิพากษาลงโทษมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘๐ ในปี ๒๕๖๐ เป็นร้อยละ ๘๗ ในปี ๒๕๖๒

นอกจากนี้ ค่าสินไหมทดแทนจากการดำเนินคดีของปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีจำนวน ๖๓.๘ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ที่มีจำนวน ๑๔.๒ ล้านบาท โดยคดีส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำเนินคดีไม่เกิน ๑ ปี

๒) ตัวอย่างการดำเนินคดีความผิดฐานค้ามนุษย์

ในปี ๒๕๖๒ มีการรายงานเกี่ยวกับการดำเนินคดีความผิดฐานการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน การค้ามนุษย์ที่เป็นการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีหลายกรณี เช่น

๒.๑) เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ศาลอาญาได้มีคำพิพากษา คดีหมายเลขแดงที่ คพ ๒๔/๒๕๖๒ ซึ่งเป็นคดีหลอกลวงแรงงานชาวกัมพูชาไปบังคับใช้แรงงานบนเรือประมงในน่านน้ำประเทศมาเลเซียที่พนักงานอัยการสำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ฟ้องว่า จำเลยกระทำความผิดฐานสมคบกันเพื่อกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และได้ลงมือกระทำความผิดตามที่ได้สมคบกันกรณีดังกล่าว[๔๑๔]

๒.๒) เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เจ้าหน้าที่ได้เข้าตรวจสอบสถานประกอบการ (ร้านคาราโอเกะ) แห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี พบว่ามีพนักงานหญิงบริการจำนวน ๑๐ คน ในจำนวนนี้มีผู้อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จำนวน ๔ คน เจ้าของเป็นภรรยาของนายดาบตำรวจในจังหวัดอุดรธานี ทางร้านมีพฤติกรรมค้าประเวณีแอบแฝง[๔๑๕]

๒.๓) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เจ้าหน้าที่ได้เข้าจับกุมแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา จำนวน ๒๗ คน ที่ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และได้มีการขยายผลการจับกุมจนสามารถจับกุมเครือข่ายข้ามชาติที่มีการลักลอบขนแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาโดยใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านและส่งต่อไปยังประเทศมาเลเซียที่เป็นผู้ต้องหาได้อีก ๑ คน[๔๑๖]

๒.๔) เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เจ้าหน้าที่ได้จับกุมแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ๑๓ คน ซึ่งเป็นแรงงานเถื่อนที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใด ๆ ใช้วิธีการขนมากับรถบรรทุกของไปรษณีย์โดยขนส่งจากจังหวัดสมุทรสงครามไปส่งให้นายหน้าในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ เพื่อส่งต่อไปยังประเทศมาเลเซีย[๔๑๗]

---

[๔๑๔] จาก *คำพิพากษา กรณีหลอกลวงแรงงานกัมพูชาไปบังคับใช้แรงงานในเรือประมง ในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย (คดีพิเศษที่ ๑๒/๒๕๖๑)* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก], โดย DSI กรมสอบสวนคดีพิเศษ, ๒๕๖๒, ๙ กรกฎาคม. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/DSI2002/posts/2240114179438558/

[๔๑๕] จาก *กรมการปกครอง บุกร้านเมียตำรวจเปิดคาราโอเกะบังหน้า ลอบค้ากามนักเรียน*, โดย ข่าวสด, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_2501113

[๔๑๖] จาก *จับเครือข่ายค้ามนุษย์ชาวเมียนมา*, โดย INN NEWs, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.innnews.co.th/regional-news/news_396571/

[๔๑๗] จาก *รวบ ๑๓ แรงงานเถื่อน ซุกมากับรถขนไปรษณีย์ ตบตาเจ้าหน้าที่ส่งหาดใหญ่*, โดย ไทยรัฐ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/south/1567370

๒.๕) เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เจ้าหน้าที่ชุดศูนย์พิทักษ์เด็ก สตรี ครอบครัว และป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เข้าตรวจค้นในป่าข้างทาง พื้นที่หมู่ ๔ ตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา พบแรงงานต่างด้าวเหยื่อค้ามนุษย์ถูกนายหน้านำมาซ่อนไว้จำนวนมาก และพบแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ๔๑ คน ทั้งผู้ชายผู้หญิงและเด็กซึ่งมีอายุต่ำสุดเพียง ๔ ขวบ[๔๑๘]

๒.๖) เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒ เจ้าหน้าที่กองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ ทำการวางแผนล่อซื้อการค้ามนุษย์โดยการค้าประเวณีที่ร้านคาราโอเกะแห่งหนึ่งในตำบลตากแดด อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา มีการนำเด็กหญิงอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีมาแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากการค้าประเวณี[๔๑๙]

๒.๗) เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒ กองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ ได้จับกุมผู้ต้องหาเครือข่ายค้ามนุษย์ที่รีสอร์ตแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองสระบุรี โดยผู้ต้องหาได้มีการจัดหาเด็กมาค้าประเวณีให้ลูกค้า มีเด็กหญิงในสังกัดประมาณ ๑๕ คน[๔๒๐]

๒.๘) เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ ศาลได้นัดฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีค้ามนุษย์ซึ่งจำเลยประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐทั้งทหาร ตำรวจ นักการเมืองท้องถิ่น พลเรือนทั้งไทยและเมียนมา รวม ๑๐๓ คน ในความผิดฐานสมคบค้ามนุษย์ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยในส่วนของจำเลยสำคัญ คือ พลโท มนัส คงแป้น อดีตผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ กองทัพบก ศาลได้พิพากษาเพิ่มโทษจำคุกจาก ๒๗ ปี เป็น ๘๒ ปี โดยให้ได้รับโทษจริง ๕๐ ปี ผลคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในครั้งนี้โดยรวมแล้วได้แก้โทษจำเลยรวม ๕๕ คน จากเดิมที่ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกไว้ ๖๒ คน สำหรับจำเลยที่ศาลชั้นต้นยกฟ้องมีจำนวน ๔๐ ราย เมื่อคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แก้ในส่วนของจำเลยต่าง ๆ แล้ว คงมีจำเลยที่ศาลยกฟ้องรวม ๒๖ ราย[๔๒๑]

๒.๙) เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) เปิดเผยว่า ดีเอสไอได้รับข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนว่ามีหญิงไทยถูกหลอกลวงอ้างจะพาไปทำงานนวดแผนไทยที่ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แต่เมื่อเดินทางไปถึงกลับถูกยึดหนังสือเดินทาง และบังคับให้ค้าประเวณี ซึ่งดีเอสไอได้ขออนุมัติเป็นคดีพิเศษ (คดีพิเศษที่ ๑๔๓/๒๕๖๑) และรวบรวมพยานหลักฐานออกหมายจับผู้ต้องหา จำนวน ๓ ราย ในความผิดฐานค้ามนุษย์[๔๒๒]

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าการจับกุมและดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ในปี ๒๕๖๒ โดยมากเกี่ยวกับการค้าประเวณี และการบังคับใช้แรงงาน หลายกรณีผู้มีส่วนกระทำความผิดทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกลุ่มบุคคลจากต่างประเทศ บางคดีรูปแบบการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน

---

[๔๑๘] จาก *สุดรันทด พบแรงงานต่างด้าวเหยื่อค้ามนุษย์ ทั้งโรฮีนจา - พม่า ๔๑ คน ตะลึงอายุน้อยสุด ๔ ขวบ ถูกนำมาซ่อนไว้ในป่า*, โดย มติชนออนไลน์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1570285

[๔๑๙] จาก *ปคม. บุกจับกุมร้านคาราโอเกะกลางเมืองพังงา ลอบค้าประเวณีเด็ก*, โดย แนวหน้า, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/432841

[๔๒๐] จาก *ปคม. บุกรวบ เครือข่ายค้ามนุษย์ลอบค้าประเวณีเด็ก พบน้าเหยื่อรวมขบวนการ*, โดย ช่อง ๗ HD ทีวีเพื่อคุณ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://news.ch7.com/detail/364009

[๔๒๑] จาก *คดีค้ามนุษย์ : ศาลอุทธรณ์เพิ่มโทษจำคุก พล.ท. มนัส คงแป้น จาก ๒๗ เป็น ๘๒ ปี*, โดย BBC NEWS, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-50244551

[๔๒๒] จาก *ดีเอสไอรวบ ๒ ผู้ต้องหาค้ามนุษย์ หลอกสาวไทยไปทำงานนวดที่ยูเออี ยึดพาสปอร์ต - บังคับค้าประเวณี*, โดย คมชัดลึก, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/breaking-news/397640?twitter=

๕.๓.๔ การคัดแยกผู้เสียหาย การคุ้มครอง และช่วยเหลือผู้เสียหาย

ในปี ๒๕๖๐ รัฐบาลโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ได้มีการจัดทำแผนบูรณาการการปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในระดับปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีหลายหน่วยงาน รวมถึงกำหนดแนวทางในการดำเนินการกรณีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเห็นแตกต่างกันในกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์[๔๒๓] และหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ แล้ว กระทรวงแรงงานได้แจ้งให้สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดนำแนวทางปฏิบัติและแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ข้างต้นมาปรับใช้กับการกระทำที่เป็นการบังคับใช้แรงงานหรือบริการด้วย[๔๒๔]

อย่างไรก็ตาม องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งแสดงความกังวลว่าผู้ถูกจับกุมในความผิดฐานค้ามนุษย์อาจเป็นผู้รับจ้างจากแรงงานต่างด้าวด้วยกัน เพื่อนำพาเข้ามาทำงานในประเทศไทยหรือไปประเทศที่สาม มีลักษณะเป็นการลักลอบขนคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (smuggling) ซึ่งควรมีอัตราโทษต่างจากความผิดฐานค้ามนุษย์[๔๒๕] นอกจากนี้ จากรายงานของกองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ระบุว่า ในขั้นตอนการดำเนินการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีปัญหาอุปสรรคบางประการ ได้แก่ จำนวนและประสิทธิภาพในการแปลภาษาของล่าม ความเห็นต่างและการตัดสินใจของเจ้าพนักงานในการคัดแยกผู้เสียหายว่าเป็นการค้ามนุษย์หรือไม่ การให้ความร่วมมือจากผู้เสียหายที่อาจให้ข้อมูลไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือกลัวถูกดำเนินคดี รวมทั้งการติดตามตรวจสอบข้อมูลตามคำกล่าวอ้างของผู้เสียหายว่ามีความถูกต้องหรือไม่ โดยเฉพาะในกรณีผู้เสียหายมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ[๔๒๖]

ในประเด็นเรื่องการลักลอบขนคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน พ.ศ. .... เพื่อกำหนดความผิดฐานลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานเป็นการเฉพาะ เนื่องจากปัญหาการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น แต่กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถบังคับใช้เพื่อดำเนินคดีกับการกระทำผิดเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับพันธกรณีในพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรที่ประเทศไทยเป็นภาคี

---

๔๒๓ จาก *แผนบูรณาการการปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สืบค้นจาก https://eaht.com/startup/gotoInformationAll?informationType=3&generalInformationType=4

๔๒๔ จาก *หนังสือกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ที่ รง ๐๕๐๕/ว. ๒๖๑๕ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒*, โดย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://legal.labour.go.th/2018/attachments/article/318/20190501160725142.pdf

๔๒๕ จาก *เอ็นจีโอร่อน จม. เปิดผนึกถึงอัยการสูงสุด ขอพิจารณาสั่งคดีค้ามนุษย์อย่างเที่ยงธรรม*, โดย ประชาไท, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/08/83881

๔๒๖ จาก *หนังสือกองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ ที่ ตช ๐๐๒๖.๘๐๔/๓๔๙๕ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง แจ้งข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๒.*

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๑ อนุมัติในหลักการของร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน พ.ศ. .... และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา ซึ่งคาดว่าร่างกฎหมายนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถคัดแยกผู้เสียหายในความผิดฐานลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานและความผิดฐานค้ามนุษย์ได้ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ ยังไม่มีความคืบหน้าเกี่ยวกับการพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าว

ส่วนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กลไกการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่รองรับการดำเนินงานทั้งในระดับพื้นที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนการสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อคัดแยก จนกระทั่งถึงการดำเนินคดีในชั้นอัยการและศาล[๔๒๗] รวมทั้งได้มีการซักซ้อมแนวทางการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ระดับจังหวัดดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในข้อ ๕.๓.๑ ข้างต้น

บทประเมินสถานการณ์และข้อเสนอแนะ

รัฐบาลได้มีความพยายามอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยได้มีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ทั้งมาตรการทางกฎหมาย เช่น การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อกำหนดให้การบังคับใช้แรงงานเป็นความผิดเฉพาะและให้ผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานได้รับความคุ้มครอง และการดำเนินการให้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในภาคประมง พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่ออนุวัติการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ รวมทั้งมาตรการทางบริหาร เช่น การอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงานในมิติต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ปฏิบัติงานในระดับจังหวัด พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานทางทะเล เจ้าของเรือ และคนประจำเรือ รวมถึงมีการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้กลับภูมิลำเนาและกลับคืนสู่สังคม ส่วนในด้านการจับกุมและดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด มีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและมีการลงโทษผู้กระทำผิดหลายราย รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ส่วนการคัดแยก คุ้มครอง และช่วยเหลือผู้เสียหาย ก็ได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และวางแนวทางดำเนินการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ดี กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องการค้ามนุษย์ ดังนี้

---

[๔๒๗] จาก *ประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์*, โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก https://www.e-aht.com/startup/gotoGallery?albumID=105

๑. รัฐบาลและกระทรวงแรงงานควรติดตามผลการดำเนินการปราบปรามการบังคับใช้แรงงานทั้งในภาคประมงและอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดแยกผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานซึ่งอาจมีความแตกต่างจากการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

๒. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรตรวจสอบประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นข้อห่วงกังวลขององค์กรภาคประชาสังคมและที่ปรากฏในรายงานการค้ามนุษย์ประจำปี ๒๕๖๒ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงพัฒนาแนวทางดำเนินงานเพื่อให้ผู้เสียหายการค้ามนุษย์และจากการบังคับใช้แรงงานได้รับความคุ้มครองที่มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๓. รัฐบาลควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน พ.ศ. .... ที่สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยในพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

๔. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดการอบรมและซักซ้อมความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงานเป็นระยะ ๆ เพื่อประกันว่าเจ้าหน้าที่จะมีความเข้าใจในบทบาทและภารกิจของตน และปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งเพื่อให้ทราบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานเพื่อดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องและทันต่อสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงไป

ภาคผนวก

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ
พุทธศักราช ๒๔๘๒ (ฉบับที่)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ นายกรัฐมนตรีจึงออกประกาศไว้ ดังนี้

๑. ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ (ฉบับที่ ๑๙๘) ลงวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๖

๒. กำหนดภาพเครื่องหมายราชการของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้เป็นเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ ดังปรากฏภาพและรายการท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ๒๕๖๓

พลเอก
(ประยุทธ์ จันทร์โอชา)
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ อยู่ระหว่างขั้นตอนการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ภาพเครื่องหมายราชการของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑. อุณาโลม หมายถึง ความยิ่งใหญ่

๒. รัศมี หมายถึง การแผ่ไพศาลหรือการให้ความช่วยเหลือประชาชนไปทั่วทุกทิศ

๓. รูปทรงดอกบัว หมายถึง ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนมนุษย์อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

๔. รูปคนล้อมเป็นวงกลม หมายถึง การสร้างพลังความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ

๕. รูปมือ หมายถึง การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในการโอบอุ้มคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ด้วยหลักแห่งความเสมอภาค และภราดรภาพ

๖. สีน้ำเงิน หมายถึง สีของความเชื่อมั่นของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคม
หมายถึง ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานเพื่อประชาชน
หมายถึง ความสามัคคี และการประสานพลังอย่างหนักแน่นจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

ประกาศ
แต่งตั้งประธานกรรมการ
และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประกาศ
แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หน้า ๑
เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๓๑๕ ง ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ประกาศ
แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามประกาศลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั้งคณะ พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากครบวาระการดำรงตำแหน่งหกปี เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ ตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติเห็นชอบให้ผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวนเจ็ดคน และบุคคลทั้งเจ็ดคนได้ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ ประกอบมาตรา ๒๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

๑. นายวัส ติงสมิตร เป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. นางฉัตรสุดา จันทร์ดียิ่ง เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๓. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. นายสุรเชษฐ์ สถิตนิรามัย เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๕. นางอังคณา นีละไพจิตร เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๖. นางเตือนใจ ดีเทศน์ เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๗. นายชาติชาย สุทธิกลม เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นปีที่ ๗๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พรเพชร วิชิตชลชัย
ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คำสั่ง
แต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำสั่งประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุด
ที่ ๑/๒๕๖๒
เรื่อง แต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว

ตามที่มีประกาศให้ใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นผลให้ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวใช้บังคับพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ แต่ให้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่แต่งตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ และต่อมาปรากฏว่ามีผู้ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติลาออก จนทำให้เหลือผู้ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ถึงกึ่งหนึ่ง นั้น

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๖๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๒๒ ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดจึงร่วมกันแต่งตั้งให้บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว รวม ๔ คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. นายสมณ์ พรหมรส
๒. นางสาวอารีวรรณ จตุทอง
๓. นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ
๔. นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒

(นายโสภณ รัตนากร)
ประธานศาลฎีกา

(นายปรีชา [illegible])
ประธาน[illegible]

การชี้แจงและรายงาน

ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มี
การรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
ในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

คำชี้แจงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ที่ ๑/๒๕๖๒
กรณีรายงานสรุปสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยขององค์กรฮิวแมน ไรทส์ วอทช์

ตามที่องค์กรฮิวแมน ไรทส์ วอทช์ (Human Rights Watch : HRW) เผยแพร่รายงานสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ครั้งที่ ๒๙ ประจำปี ๒๕๖๒ (World Report 2019) ซึ่งมีการนำเสนอสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในช่วงปี ๒๕๖๑ อยู่หลายประเด็น นั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พิจารณาแล้วเห็นว่า รายงานดังกล่าวมีการระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่อาจไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม กสม. จึงได้ตรวจสอบเพื่อชี้แจงหรือรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องต่อกรณีตามรายงานข้างต้นเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๔) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๔) และมาตรา ๔๔ ดังนี้

ในภาพรวม กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า รายงานสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยขององค์กรฮิวแมน ไรทส์ วอทช์ ประจำปี ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ในช่วงปี ๒๕๖๑ ได้นำเสนอเนื้อหาหลายประการที่เป็นประเด็นเดียวกับที่ปรากฏในรายงานฉบับปีที่ผ่านมา ซึ่งมีบางเรื่องที่ กสม. ได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่ามีข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมและได้มีการชี้แจงไปแล้ว ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้สูญหายและการทรมาน กรณีเหตุการณ์ประท้วงทางการเมืองในปี ๒๕๕๓ การแก้ไขกฎหมายที่ทำให้ กสม. ขาดความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ กรณีความรุนแรงและการปฏิบัติที่มิชอบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกรณีนโยบายปราบปรามยาเสพติด ทั้งนี้ ในประเด็นดังกล่าว กสม. ขอยืนยันข้อมูลตามคำชี้แจงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๑/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๑[๑]

สำหรับเนื้อหาในรายงานสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๑ ส่วนอื่น ๆ นั้น กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า มีบางเรื่องที่รายงานข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม จึงได้ทำการตรวจสอบและจัดทำคำชี้แจง รวมทั้งให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในประเด็นดังกล่าวดังนี้

---

[๑] โปรดดูรายละเอียดที่ http://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Statements/คำชี้แจงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ-ที่-1-2562.aspx

๑. เสรีภาพในการแสดงออก

๑.๑ กรณีที่รายงานว่า รัฐบาลชะลอการยกเลิกมาตรการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก การสมาคม และการชุมนุมอย่างเข้มงวด ทั้งที่มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ ๒๒/๒๕๖๑ เรื่อง การให้ประชาชนและพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมีผลให้ยกเลิกคำสั่งหัวหน้า คสช. จำนวนหลายฉบับ รวมทั้งการยกเลิกความผิดฐานมั่วสุมหรือชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนขึ้นไปตามข้อ ๑๒ ของคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๓/๒๕๕๘ ทำให้ประชาชนและพรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นไป และปัจจุบันก็มีการเลือกตั้งแล้ว

๑.๒ กรณีที่รายงานว่านักเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างน้อย ๑๓๐ คน ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดถูกดำเนินคดีในข้อหาชุมนุมอย่างผิดกฎหมาย และบางคนถูกดำเนินคดีในข้อหายุยงปลุกปั่นจากการเรียกร้องอย่างสงบให้รัฐบาลทหารจัดการเลือกตั้งโดยไม่ให้มีการชะลอออกไป และให้ยกเลิกมาตรการจำกัดเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยทันที

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๒๒/๒๕๖๑ ดังกล่าวข้างต้น ได้ยกเลิกคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๓/๒๕๕๘ ข้อ ๑๒ ทำให้ศาลจำหน่ายคดีในข้อหาชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป นอกจากนี้จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย พบว่า ในบางกรณีที่รัฐสกัดกั้นการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมได้ขอให้ศาลปกครองมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดีเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เช่น การจัดกิจกรรม “We Walk...เดินมิตรภาพ” ของเครือข่ายประชาชน People Go Network เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๑ ซึ่งศาลได้มีคำสั่งมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการปิดกั้น ขัดขวางการใช้เสรีภาพในการชุมนุมภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย รวมทั้งให้ดำเนินการใช้อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ดูแลการชุมนุมสาธารณะและรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนโดยเคร่งครัด[๒] เป็นผลให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินการได้จนแล้วเสร็จ เป็นต้น

๒. ผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และแรงงานข้ามชาติ

๒.๑ กรณีที่รายงานว่ามีการจับและควบคุมตัวผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยกว่า ๒๐๐ คนจากเวียดนาม กัมพูชา และปากีสถานในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่มีสภาพเลวร้าย มีการแยกเด็กกว่า ๕๐ คนออกจากพ่อแม่

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในประเด็นแยกเด็กออกจากบิดามารดาว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding : MoU) เรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๒ เพื่อไม่ให้มีการคุมขังเด็กในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองตามนโยบายของรัฐบาล การจัดทำ MoU มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและแนวทางปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการไม่กักตัวเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ไว้ในสถานกักตัวฯ โดยจะจัดให้เด็กและมารดาอยู่ในบ้านพักเด็กและครอบครัวของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรืออยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรภาคเอกชนหรือองค์กรภาคประชาสังคม

---

[๒] คำสั่งศาลปกครองกลางในคดีหมายเลขดำที่ ๑๕๔/๒๕๖๑ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑. สืบค้นจาก https://enlawfoundation.org/newweb/wp-content/uploads/InjunctionOrder-WewalkPeopleGo-AdminCourt.pdf

และหามาตรการในการช่วยเหลือในระยะยาว และจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการให้มีระบบคัดกรองคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการจัดทำร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองและคุ้มครองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ....

๒.๒ กรณีที่รายงานว่าสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย (NFAT) ซึ่งมีอิทธิพล ได้รณรงค์ต่อต้านการให้สัตยาบันและการดำเนินงานตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ ว่าด้วยการทำงานในภาคประมง ซึ่งจะให้ความคุ้มครองอย่างเพียงพอกับคนงานประมงที่เสี่ยงภัย

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๘ ว่าด้วยการทำงานในภาคประมงแล้วเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒ และจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓ การให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิแรงงานในภาคประมงตามที่กำหนดในอนุสัญญาฯ และต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่อนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว

๒.๓ กรณีที่รายงานว่ากระทรวงการต่างประเทศสหรัฐจัดให้ประเทศไทยอยู่ใน Tier ๒ ในรายงานประจำปีว่าด้วยการค้ามนุษย์ และคณะมนตรียุโรปได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับการค้ามนุษย์และแรงงานบังคับในเรือประมงไทย โดยได้ให้ใบเหลืองกับประเทศไทย ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนว่าอาจมีการคว่ำบาตรทางการค้าเนื่องจากการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและขาดการควบคุม (IUU fishing)

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ สหภาพยุโรปได้ประกาศปลดสถานะใบเหลืองของภาคประมงไทย เพื่อแสดงการยอมรับต่อความก้าวหน้าของการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU fishing) ของไทย

จึงชี้แจงมาเพื่อทราบทั่วกัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

คำชี้แจงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๒/๒๕๖๒ กรณีการรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๑ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

ตามที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่เอกสารรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๑ (Country Reports on Human Rights Practices for 2018) ซึ่งมีการนำเสนอสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในช่วงปี ๒๕๖๑ นั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พิจารณาแล้วเห็นว่า รายงานดังกล่าวมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่อาจไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม และเห็นควรจัดทำคำชี้แจงหรือรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๔) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๔) และมาตรา ๔๔ โดยในรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ ในส่วนของประเทศไทยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๗ หมวด มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่อาจไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม ซึ่งควรชี้แจงในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. หมวด ๒ การเคารพสิทธิเสรีภาพของพลเมือง

กรณีที่รายงานว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบ ซึ่งต้องเป็นไปตามข้อจำกัดของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับใช้เพื่อ "คุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น" อย่างไรก็ดี คำสั่ง คสช. ที่ประกาศใช้ภายใต้มาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และยังมีผลบังคับใช้ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังคงห้ามการชุมนุมทางการเมืองของบุคคลตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปและกำหนดบทลงโทษผู้ที่สนับสนุนการชุมนุมทางการเมืองใด ๆ ก็ตาม

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย ได้มีคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๒๒/๒๕๖๑ เรื่องการให้ประชาชนและพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ยกเลิกคำสั่งหัวหน้า คสช. จำนวนหลายฉบับ[๑] รวมทั้งการยกเลิก

[๑] ตามอำนาจในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖๕

ความผิดฐานมั่วสุมหรือชุมนุมทางการเมืองเกินกว่าห้าคนขึ้นไปตามข้อ ๑๒ ของคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๓/๒๕๕๘ ทำให้ประชาชนและพรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นไป และหลังจากการยกเลิกคำสั่งฉบับนี้มีข้อมูลว่าศาลยุติธรรมและศาลทหารมีคำพิพากษายกฟ้องและจำหน่ายคดีความผิดฐานชุมนุมทางการเมืองเกินกว่าห้าคนแล้วจำนวนหนึ่ง[๒]

๒. หมวด ๕ ท่าทีของรัฐบาลต่อการสืบสวนโดยองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กรณีที่รายงานว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับคำร้อง ๒๒๕ เรื่อง นับตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ จนถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๑ ในจำนวนนี้มี ๓๐ เรื่องเกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาการกระทำมิชอบโดยตำรวจ กลุ่มสิทธิมนุษยชนยังคงวิพากษ์วิจารณ์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ไม่ยื่นฟ้องร้องผู้กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยตนเองหรือในนามของผู้ร้องเรียน

ขอชี้แจงว่าตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑ มีเรื่องร้องเรียนที่ กสม. รับเป็นคำร้องจำนวน ๒๓๒ เรื่อง[๓] ในจำนวนนี้มีกรณีข้อกล่าวหาว่าเป็นการกระทำมิชอบโดยตำรวจ จำนวน ๙ เรื่อง ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและจัดทำเป็นรายงานผลการตรวจสอบฯ เรียบร้อยแล้วจำนวน ๕ เรื่อง และอยู่ระหว่างการตรวจสอบข้อเท็จจริง จำนวน ๔ เรื่อง[๔]

ในประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ยื่นฟ้องร้องผู้กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยตนเองหรือในนามของผู้ร้องเรียนนั้น ขอชี้แจงว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้ร้องเรียน

---

[๒] เช่น เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒ ศาลทหารกรุงเทพมีคำสั่งจำหน่ายคดีกรณีแกนนำกลุ่ม นปช. ๑๙ คน ซึ่งถูกฟ้องเนื่องจากจัดกิจกรรมเปิดศูนย์ปราบโกงประชามติที่ห้างบิ๊กซีลาดพร้าว และเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ศาลทหารขอนแก่นมีคำสั่งจำหน่ายคดีกรณีนักกิจกรรมกลุ่มดาวดินสองคนชูป้ายคัดค้านการรัฐประหาร ตั้งแต่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ เป็นต้น สืบค้นจาก https://freedom.ilaw.or.th/node/657

[๓] ณ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ กสม. ได้ตรวจสอบและจัดทำรายงานแล้วเสร็จจำนวน ๒๒๙ เรื่อง

[๔] เรื่องร้องเรียนที่ กสม. รับเป็นคำร้องจำนวน ๒๓๒ เรื่อง มีกรณีข้อกล่าวหาว่าเป็นการกระทำมิชอบโดยตำรวจจำนวน ๙ เรื่อง ดังนี้

(๑) คำร้องที่ ๓๙๘/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐

(๒) คำร้องที่ ๘/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

(๓) คำร้องที่ ๑๓๓/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑

(๔) คำร้องที่ ๑๖๑/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

(๕) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๔๒/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑

(๖) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๖๗/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖

(๗) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๖๖/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑

(๘) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๓/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

(๙) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๗๘/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๒

แต่ให้ร้องทุกข์กล่าวโทษแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นไปมาตรา ๓๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่การละเมิดสิทธิมนุษยชนเรื่องใดเป็นความผิดอาญาและผู้เสียหายไม่อยู่ในฐานะที่จะร้องทุกข์หรือกล่าวโทษด้วยตนเองได้ ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมอบหมายมีอำนาจร้องทุกข์หรือกล่าวโทษได้โดยให้ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ กสม. ได้ออกแนวปฏิบัติในการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแทนผู้เสียหายในคดีอาญาแล้วเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

จึงชี้แจงมาเพื่อทราบทั่วกัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

หมายเหตุ การจัดทำคำชี้แจงต่อรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ๒๕๖๑ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้หยุดชะงักลง เนื่องจากเมื่อวันพุธที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ มีกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติบางคนลาออก ทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีกรรมการเหลือเพียง ๓ คน เป็นเหตุให้ไม่สามารถเปิดประชุมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดได้แต่งตั้งผู้ทำหน้าที่เป็นกรรมการชั่วคราว จำนวน ๔ คน ทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถเปิดประชุมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาเห็นชอบคำชี้แจงฉบับนี้ในการประชุมเมื่อวันอังคารที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

HUMAN RIGHTS
FOR ALL
JUSTICE

HUMAN RIGHTS
FOR ALL
EQUALITY

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑๒๐ หมู่ที่ ๓ อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖ - ๗
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๘๙

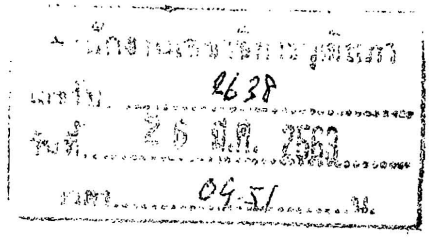
Website: www.nhrc.or.th

E-mail : library@nhrc.co.th, nhrct.library@gmail.com

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๒๐ หมู่ที่ ๓ อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖ - ๗
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๘๙
Website: www.nhrc.or.th
E-mail: library@nhrc.co.th, nhrct.library@gmail.com

9 786168 274064

ที่ สม ๐๐๐๕/ ๙๒๑

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ – ๗
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒

เรียน เลขาธิการวุฒิสภา

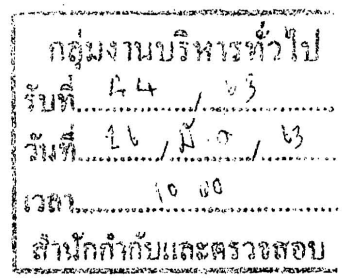
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒ จำนวน ๓๕๐ เล่ม
๒. รายการ QR Code

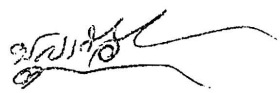
ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๒) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๒) บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน ประกอบมาตรา ๔๐ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ที่บัญญัติให้คณะกรรมการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศประจำปีให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปี ปฏิทินเพื่อเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ทั้งนี้ ให้กรรมการมาแถลงรายงานดังกล่าวต่อรัฐสภาด้วย

บัดนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในการนี้ จึงขอนำส่งรายงานดังกล่าวพร้อมรายการ QR Code มาเพื่อโปรดเสนอที่ประชุมวุฒิสภาต่อไป ดังรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

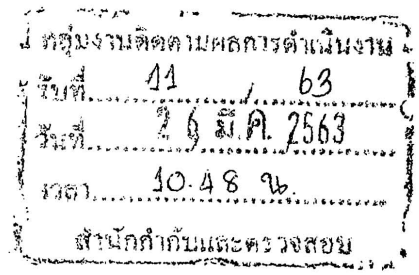
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญเกื้อ สมนึก)
เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๙๕ (ศิริวรรณ)
โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๖๘, ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๐

๒. รายการ QR Code

QR Code (รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒)